

ఆంధ్రనాహిత్యపరిషత్తుకాశితము. ౨.

శ్రీరస్తు.

జైమినిభారతము.

ఇది,

సముఖము వేంకటకృష్ణప్పనాయకప్రణీతము.

చెన్నపూరి

ఆంధ్రనాహిత్యపరిషత్తువారిచే

బ్రకటింపబడినది.

చెన్నపట్టణము :

సదానందనిలయముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపబడియె.

౧౯౧౬

వల, ౧౦ అణకాలు.

All Rights Reserved.

PREFACE.

This is a Telugu prose version of the well-known Sanskrit poem called the "Jaimini Bharatam" of which there is also a metrical translation by Pillala-
Sri Pina Virabhadra. The author is Samukham Venkata Krishnappa Naik, son of Minakshi Naik and Alamelu or Alamelu Akka. According to one account, Minakshi Naik was the Chief Minister of the great Tirumala Naik who was king of Madura from 1623 to 1659 A. D. His son Venkata Krishnappa Naik lived at the court of Tirumala Naik's great great grandson Vijayaranga Chokkanadha who reigned from 1704 to 1731. The interval between the father and son would thus be great. Although it might be explained away by supposing that Minakshi Naik was old when Venkata Krishnappa Naik was born and that the latter was also old during the reign of Vijayaranga Chokkanadha, it would seem to be more in accordance with probabilities to refer Minakshi Naik to the reign of Vijayaranga Chokkanadha's grandmother Queen Mangamma (1689-1704) who, according to the tradition referred to above, had brought up Alamelu from her infancy.

Vijayaranga Chokkanadha was a great patron of learning and, among his many gifts, was that of a village to a learned Telugu Brahmin named Sonti Gun-
nayya whose descendants now live at Periyakulam
otherwise called Thenkarai.

Among the contemporaries of our author was Kumara Ramabhadra Naik, the then Zamindar of Vadagarai and his name is perpetuated by a street named after him in Vadagarai and a mantapam in Periyakulam where an annual festival is held.

After the downfall of the Naik dynasty of Madura during the time of Vijayaranga's widow Meenakshi, the family of Venkata Krishnappa Naik settled down at Vadagarai under the auspices of the Zamindar of that place to whom it was related and it held the office of the village munsif of Vadagarai till 1870. The last member of the family was Vijayabhagan Alagari Swami Naik who was the husband of the paternal aunt of the present Zamindar of Vadagarai. He died leaving a daughter whose son Mr. Rama Venkatasawmi Naidu has inherited his grand-father's property.

Venkata Krishnappa Naik was also the author of another prose work dealing with the story of Sarangadhara and of two poems *Ahalyasankrandanam* and *Radhikasanthvanamu* all of which he dedicated to the god of Srirangam. The present work, he dedicated to his Sovereign and patron. This is one of the several Telugu prose manuscripts that have been secured for the library of the Telugu Academy in the Tamil districts. Till recently, it was believed that there was no prose literature in Telugu prior to the time of the well-known author and scholar Chinayya Suri, but the discovery of these manuscripts by the Academy has upset that theory.

While true to the original Sanskrit in the story, the translator has expanded the descriptive portions and there are evidences that he kept Pina Virabhadra's poem closely in view. The style is elegant and flowing and the language chaste and, on the whole, simple. The work is of a high order and will repay reading.

This edition is based on two manuscript copies which are in the library of the Academy. One was obtained from Mr. G. S. Krishnayya of Batlagunda in the Madura District and the other from Mr. Thirumalai Veeraswami Pantulu of Puddukottai. To give an idea of the method of editing which is adopted, a portion of one of the manuscripts which corresponds to the printed page 7 is printed as an appendix to this book, just as it is in the original.

The book is published at the cost of the Hon'ble Dewan Bahadur V. Ramabhadra Naidu Garu F.M.U. Zamindar of Vadagarai and Doddappanayakkanur, whose relationship to the family of the author has been set forth above.

J. RAMAYYA.

భూ మి క .

ఇది సుప్రసిద్ధమైన సంస్కృతజైమినిభారతమునకుఁ దెలుఁగువచనము. ఈవచన రచనకు ముందే పిల్లలమఱ్ఱకవి నవీరభద్రకవి సంస్కృతజైమినిభారతమును బద్యకావ్యముగ నాధీకరించియుండెను. ఈవచనజైమినిభారతమును సముఖము వేంకటకృష్ణప్పనాయకుఁడు రచియించెను. ఈతనితండ్రి మీనాక్షీనాయకుఁడు. తల్లి అలమేలక్క. మీనాక్షీనాయకుఁడు 1623-వ క్రైస్తవ సంవత్సరము మొదలు 1659-వ సంవత్సరమువఱకును మధురరాజ్యమును బాలించి యశస్సుగాంచిన తిరుమలనాయకుని మంత్రిగానుండె నని యొకప్రతీతి గలదు. వేంకటకృష్ణప్పనాయకుఁడు తిరుమలనాయకుని మనుమనిమనుమఁ డగు విజయరంగచొక్కనాథుని యాస్థానమునం దుండెను. విజయరంగచొక్కనాథుఁడు 1704-వ సంవత్సరము మొదలు 1731-వ సంవత్సరమువఱకు రాజ్యమేలెను. దీనిని బట్టి తండ్రికిని గుమారునకును నడుమ నంతర మధికముగాఁ గనుపట్టుచున్నది. వేంకటకృష్ణప్పనాయకుఁడు మీనాక్షీనాయకుని వృద్ధదశలోఁ బుట్టినవాఁడనియు, విజయరంగచొక్కనాథుని రాజ్యకాలమందు వేంకటకృష్ణప్పనాయకుఁడుఁగూడ న్నదుఁడుగానుండెననియు నూహించినచో నీయంతర మత్యధికముగాఁ దోఁపకపోవచ్చును; గాని వేంకటకృష్ణప్పనాయకుని తల్లియగు అలమేలక్క “మంగమ్మ సాకుడుకూతు” రను

ప్రతీతి యుండుటచే నామెభర్త యగుమీనాక్షి నాయకుఁడు విజయరంగచొక్కనాథుని పితామహి యగుమంగమ్మదేవి క్రింద మంత్రిగా నుండె నని యూహించుటయే సమంజస ముగాఁ గన్పట్టుచున్నది. ఈమంగమ్మదేవి క్రీ. 1689-వ సం. మొదలు 1704-వ సం. వఱకు విజయరంగచొక్కనాథుని సంరక్షణకర్తగా రాజ్యముచేసెను.

మీనాక్షి నాయకుఁడు మధురమీనాక్షి యాలయ మున కెదుట నొకమండపమును గట్టించి యఖండదీపముఁ గూడ నిల్పెనట. విజయరంగచొక్కనాథుఁ డనేకధర్మకార్యములు చేసెను. శొంతి (సొంటి) గున్నయ్య యనునాంధ్రబ్రాహ్మణున కొకయగ్రహార మిచ్చెనట. ఈ బ్రాహ్మణుని సంతతివారిప్పటికిని నాయగ్రహార మనుభవించుచు పెరియకొళె గ్రామమందున్నారు.

విజయరంగచొక్కనాథుఁడు గతించినపిదప నాతని భార్య మీనాక్షమ్మ 5-6 సంవత్సరములు మాత్రమే రాజ్యముచేసెను. అనంతరము దేశము తురుష్కాక్రాంత మాయెను. అపుడు వేంకటకృష్ణప్పనాయకుని కుటుంబమువారు తమబంధు వగు నడగరై జమీందారు నాశ్రయించి యచ్చటనే నివసించిరి. 1870-వ సంవత్సరము వఱకు నీకుటుంబమువారు నడగరై గ్రామాధికారులు (గ్రామమునకు ముససబులు) గా నుండిరి. విజయభాగము అలగరిస్వామి నాయకుఁ డనునాయనతో సముఖవంశ మంత

రించెను. ఈయలగరిస్వామినాయకుఁ డిపుడు వడగరై దొడ్డప్పనాయకనూరుసంస్థానములకు జమిందారు లగు ఆనరబుల్ దివాన్ బహదర్ వి. రామభద్రనాయకుఁడుగారి మేనత్తపెనిమిటి. ఆయన చౌహిత్రుఁడగు రామా వేంకట స్వామి నాయకుఁడగు వర్ధమానులైయున్నవారు.

ఈగ్రంథమునకు రెండువ్రాతప్రతులు మాత్రమే పరిషత్తునకు లభించినవి. అందొకటి మ. రా. పుదుకోట తిరుమల వీరాస్వామి పంతులవారివలనను, మఱియొకటి మ. రా. వత్తలకూండు జి. ఎస్. కృష్ణయ్యగారివలనను లభించినవి. పరిషత్తుస్తకభాండాగారమున మొదటిది 142-వది. రెండవది 308-వది. ఈ రెండునుదప్ప మూఁడవప్రతి యొక్కడనున్నట్లు కనఁబడదు.

అచ్చులో నేమేమి మార్పులు జరగినవో తెలుపుటకై 7-వ పుటకు సరియైన భాగ మొక్కవ్రాతప్రతిలో నున్నది యున్న ట్లీగ్రంథమున కనుబంధముగ ముద్రింపఁబడినది.

మధురజిల్లాలోని వడగరై, దొడ్డప్పనాయకనూరు జమిందారు లగు ఆనరబుల్ దివాన్ బహదరు వి. రామభద్రనాయకుఁడుగారి ధనసాహాయ్యమున నీగ్రంథము ప్రకటింపఁబడినది. శ్రీనాయకుఁడుగారి యాదార్యము, మాతృభాషాభిమానమును బ్రశంసనీయములు.

జయంతి రామయ్య.

పరిషత్కార్యనిర్వాహకసభాధ్యక్షుఁడు.

శ్రీరస్తు.

జైమినిభారతము.

నీతిక.

జైమినిభారత మనునీచనకాన్యమును సముఖము
వేంకటకృష్ణస్వనాయకుఁడు రచించెను.

—* కవినంశము, కాలము. *—

ఇతఁడు తననంశకర్తయైన కేశవస్వనాయనిఁగూర్చి
యహాల్యాసంక్రందనసారంగధరచరిత్రల యవతారికలలో
నిట్లు వర్ణించికొనెను.

క. శరణంబులు బగముల కా

భరణంబులు వేపములకుఁ బంకజలక్ష్మి

కగణంబులు నారాయణ

చరణంబు లెసంగు శూద్రజాతిక నిరస్త.

క. నాలసనార్ణం బనియెడి

పాలసముద్రంబునెందు భావుకాక్షి

లోలుఁడు లోకాననకరు

జానీలుఁడు కేశవస్వనాయఁడు పలునెన్.

జైమినిభారతమునందుఁ గూడ నీతనివంశావతార
మభివర్ణింపఁబడియుండును గాని పరిషత్తునకు దొరకిన రెండు

ప్రతులయందు ననతారికాభాగము పోయినది. శేషము వేంకటపతికవి తనవంశావతారమును వర్ణించినట్లుగా నొక్క రీతిగా సారంగధరచరిత్రయందు నహల్యాసంక్రందనము నందును వర్ణించికొనిన యాతని వంశక్రమ మిట్లని తెలియుచున్నది.

“ఈకవివంశమందు మూలపురుషుఁడు కేశవప్పనాయఁడు; అతనిపుత్రుఁడు వేంకటనాయఁడు; అతనికుమారుఁడు పెదగురువప్పనాయఁడు; అతనిసుతుఁడు ఎల్లిసెట్టి నాయఁడు; అతనితనూజుఁడు వేంకటనాయఁడు. ఈవేంకటనాయనికి వేంకటాంబయందు మీనాక్షీనాయఁడుదయించెను. ఈమీనాక్షీనాయఁకునకు నలమేలమాంబయందు జైమినిభారతాదికర్త యగుసీవేంకటకృష్ణప్పనాయఁకుఁడున్నట్టి విల్లెను.”

ఈతఁడు తనతాత నీక్రిందివిధముగా నయ్యవతారికలయందు వర్ణించికొనెను.

సీ. ధన్యుఁడై సృపతిమూర్ధన్యుఁడై నిర్గుత
 దైన్యుఁడై సృపసంఘమాన్యుఁడగుచు
 గేయుఁడై సుజనావిగేయుఁడై దాసరా
 ధేయుఁడై విచ్ఛద్విధేయుఁడగుచు
 ధీరుఁడై కదనహంపీరుఁడై కనకాద్రి
 ధీరుఁడై సద్గుణాహారుఁడగుచు
 శ్రీలుఁడై హరిభక్తిశీలుఁడై సంగీత
 లోలుఁడై కవిబృందపాలుఁడగుచు

గీ. సకలబాంధవసంతోషి సత్యభాషి
 స్వామిహితకారి స్వజనరక్షణవిహారి
 వెలయు బుధసంపదలచేత విబుధభాగ్య
 దాయకుం డైనవేంకటనాయకుండు.

ఇక్కవి జైమినిభారతవచన కావ్యమునే కాక నారంగ
 ధరచరిత్ర మను మూఁడాశ్వాసముల వచన గ్రంథమును,
 అహల్యాసంక్రందన మను మూఁడాశ్వాసముల శృంగార
 ప్రబంధమును, రాధికానాంత్వనమనెడి యేకాశ్వాసశృం
 గారప్రబంధమును రచియించెను. ఇందు మొదటిది పాం
 డ్యమండలాధీశ్వరుఁ డగువిజయరంగచొక్కనాథున కంకిత
 మొనర్చి మిగిలినవానిని శ్రీరంగస్వామికిఁ గృత్యియొసంగెను.

ఇందు జైమినిభారతము వైదాశ్వాసముల యాద్యంత
 ములయందును—

క. శ్రీరాధావరచరణాం
 భోరుహభృంగాయమాన భుజకరవీర
 ధారాఖండితశాత్రు
 శూరా శ్రీవిజయరంగచొక్కనాథీరా.

ఇత్యాదిగాఁ గృతినాయకవర్ణనపద్యంబులును, బ్రత్యా
 శ్వాసాంతమునను—

“ఇది శ్రీపాండ్యమండలాధీశ్వర శ్రీవిజయరంగచొక్కనాథ
 నాథమహీనాథకరుణాకటాక్షసంపాదితగజతురంగమాందో
 లీకాప్రముఖనిఖిలసంపత్పారంపరీసమేధమాన సముఖ మి
 నాక్షీనాయకతనూభవ” ఇత్యాదిగా గద్యములు నుండుటం

బట్టి యితఁడు విజయరంగచొక్కభూపాలునకు సమకాలికుఁ
డై యాతనికిఁ గృతినిచ్చిన కేవలకవి యనియే కాక యహ
ల్యాసంక్రందనములో శేషము వేంకటపతికవి చెప్పినట్లు
గాఁ దన్ను వర్ణించినానిన—

సీ. ధైర్యమా శౌర్యమాదాక్షిణ్యమా పుణ్య
మా నయమా జయమా ప్రతాప

మా శుభరూపమా మహితవిజ్ఞానమా

దానమా భోగమా శ్రీనిరూఢం

యోగమా యాశ్రితవ్యూహమా రక్షణ

రాజద్విలాసమా రమ్యమంజ

హాసమా మహితసౌహార్దస్వభావమా

భావమా భూరిప్రభావమాన్య

గీ. నీకె తగు నంచుఁ బాండ్యభూనేత విజయ

రంగచొక్కేంద్రుఁ డత్యంతరంగసబహు

మానసామాజికత్వ మింపూస నొసఁగె

సముఖవేంకటకృష్ణేంద్ర శౌర్యసాంద్ర.

అనుపద్యముంబట్టి యితఁడు పాండ్యభూనాథుని యా
స్థానమందలి ముఖ్యసామాజికులలో (ముఖ్యమంత్రులలో)
నొకఁ డైనట్లును దెలియుచున్నది. మరియు—

గీ. ...రంగధరపతి నేను సారంగధరచ

రిత్ర సచనము చేసి తత్కృతిని నాకు

నంకితము సేయుము శుభంబు లగును నీకు.

శా. వాసిన్ రంగవింభుండ నేను ధరణిన్ వాక్ష్మాధిమన్నీవహ
 ల్యాసంక్రదనమన్ ప్రబంధము రసోల్లాసంబుగాఁ జేయ నే
 నాసం గోరి వినంగ వచ్చితిఁ బ్రియం చౌనట్లు నాపేరిటన్
 భాసిల్లం దగ నంకితంబు నొనఁగూర్చున్ నీకు మేళా నికకన్.

అని (శ్రీరంగనాయకుఁడు) ఆనాటిచ్చుటయు నేనును
 దోడన మేల్కొంచి.....పురోహితభృత్యామాత్యసామా
 జికవర్గంబులు గొలువం గూర్చుండి యుభయభాషాకవితా
 విశేషు లైనశేషము వేంకటసతి, బుణి శ్రీకృష్ణకవీంద్రులు
 మాకాప్తసఖులు గావునం బిలిపించి యాశుభస్వస్నంబు
 వినిపించుటయు” అని సారంగధరచరిత్రమునందు సహల్యా
 సంక్రందనమునందును దనకుఁ గూడ భృత్యామాత్యనా
 మాజికవర్గము గల దని వ్రాసికొనుటంబట్టి పూర్వగద్యము
 లో వ్రాయఁబడినట్లుగా నితఁడు విజయరంగచొక్కనాథుని
 దయచే సామంతరా జై కొన్నిగ్రామముల కధిపతి యై
 నట్లు కూడఁ దెలియుచున్నది.

శ్రీవిజయరంగచొక్కనాథుఁడు క్రీ. శ. 1704-1731
 నడునుఁ బాండ్యమండల మేలినవాఁ డగుటచే (నూ. ఆ.
 సా. పత్రిక, సంపుటము 2. 220) మనకవిగూడ నక్కాలము
 ననే యుండె ననుట స్పష్టము.

ఇవిధముగా నీకవి నీతనికాలమును జెలిసికొనిన పదప
 నీతనిప్రకృతకృతిని గూర్చి యీక్రిందివిధముగాఁ జెలియ
 నగును.

జైమినిభారతము.

ఇది యయిదాశ్వాసముల వచనకావ్యము. ఇది సంస్కృతమున జైమినిభారత మనిపిలువఁబడు నశ్వమేధపర్వమునకుఁ దెలుఁగు. సంస్కృతమున నశ్వమేధపర్వ మొక్కటియే మిగిలినట్లు ను, దక్కినపర్వము లన్నియు నశించినట్లు ను, గాకున్నచో జైమిన్యశ్వమేధపర్వ మనియే కాక జైమినిభారత మని పేరేల వచ్చు ననియుఁ గొందఱు తలంచెదరు, గాని యది యెంతవఱకు సత్యమో యూహింపరాదు. జైమినిభారతములో మిగిలినపర్వములు గొన్ని కల వని గాని, యవి నశించిన వని గాని యశ్వమేధపర్వముఁ దెలిగించిన పిల్లలమఱ్ఱి పినవీరభద్రకవి గాని, యీవేంకటకృష్ణప్పనాయకుఁడు గాని, యెందును జెప్పియుండలేదు. అశ్వమేధపర్వమునఁ గొన్నివిశేషాంశములను జెప్పఁదలఁచి వ్యాసునియశ్వమేధపర్వము కంటె వేఱుగా నతనిశిష్యుఁ డగు జైమిని యీయశ్వమేధపర్వ మొక్కటియే రచియించి యుండు నని మఱిగొందఱు తలంచెదరు. ఏమయిన నేమి జైమినిభారత మనుపేర నీయశ్వమేధపర్వ మొక్కటియే లోకమున విఖ్యాతిం గాంచుచున్నది.

ఈకవి యీయశ్వమేధపర్వమును వచనముగా రచియించునపుడు “ఇది శ్రీసముఖమీనాక్షీనాయకతనూభవ వేంకటకృష్ణప్పనాయక ప్రణీతం బయినజైమినిభారతంబునం దశ్వమేధపర్వంబునందుఁ బదునాల్గవయధ్యాయము” అనునట్లు

గా నభ్యాయక్రమమున గద్యములు వ్రాయుటంబట్టి సంస్కృతాశ్వమేధపర్వమునుగూడఁ జూచినాఁ డని చెప్పవలసి వచ్చినది. కాని వచనరచనమంతయుఁ బదములు, వాక్యములు, సమాసములు ప్రయోగించుటలోఁ గూడఁ బిల్లలమఱి పినవీరభద్రుని పద్యకావ్యమునే వచనశైలిలో వ్రాసెనని చెప్పఁగలదు. కాని, కవి యం దందు, విశేషముగా శృంగారవర్ణనాసందర్భములయందును, సామాన్యముగా యుద్ధవర్ణనములయందు, నాసంస్కృతాంధ్రకావ్యములను రెంటినిగూడ మీఱి యథేచ్ఛముగాఁ గల్పనము గా వించి స్వకవిత్వమునుగూడఁ గొంతవఱి కిందుఁ జొనిపెను. మఱియు మూలమును నాంధ్రజైమినిభారతపద్యకావ్యమును గూడ మీఱి వర్ణనాతిరేకంబునను గథితకథసంబునను గ్రంథమామూలాగ్రముగాఁ బెంచి వ్రాసెను. ఈపై విషయంబుల కీక్రింద నుదాహరణంబు లిచ్చెదను.

గీ. పంకనిర్తగ్ను మగుగోవుఁ బరికిరంటి
 సుకరముగ నుద్ధరించు గోపకునిమాడ్కి...
 ముపము దైవా... నుద్ధరింపుదువు గాక
 పంకనిర్తగ్ను నన్ను గోపాతిపక. — వీరభద్రుఁడు.

పంకనిర్తగ్నుం బైనధేనువును గోపాలకుచంచంబున తోక
 మగ్నుల మైనమమ్ము నీ వుద్ధరింపుము.

వేం. కృ. వాయుఁకుఁడు.

చ. పుడిసెఁడునీటిచే నడఁగిపోయెడు ధూళికి గాలమేఘముల్
 దొడరునె ఆప్పవేయఁ జెడుదోమలమీఁద సుపర్ణఁ డెత్తిపోఁ
 గడఁగునె యీసుధన్వరథికప్రభుఁడెన్నఁగ మీకు నీడుగాఁ
 డుడుగుఁడు సంభ్రమం బితని నోర్చెదఁ దెచ్చెద నధ్వరాశ్వమున్. వీర...

పుడిసెండునీళ్లు చల్లిన నడంగిపోయెడు ధూళికిఁ గాల
 మేఘంబులు వర్షింపనలెనే: ఆప్పవేసినం బడిపోవు దోమల
 మీఁద గరుత్తంతుం డెత్తి రావలయునె? ఈరాజు మీకు
 సమానుండు గాఁడు. మీ రీతనిమీఁదఁ జేయిచేసికొనం
 బనిలేదు. నేనె యీతనిం గెల్చి యధ్వరాశ్వంబుఁ దెచ్చెద.
 వేం. కృ. నాయఁకుఁడు.

మఱియు వీరభద్రకవి యుపయోగించిన లోకోక్తులు,
 జాతీయపదములు, నిందు సరిగాఁ గనఁబడుచున్నవి.

క. కలనన్ మనవారెల్లను

బాలిసిరి నీదుర్నయమునఁ బోయినయవి పె

ద్దలె నాకును “స్త్రీబుద్ధిః

ప్రలయాంతక” యనెడిపలు కబద్ధం బగునే?—వీరభద్రుఁడు.

నీదుర్నయంపుబోధనచే యుద్ధంబునకుం బోయిన
 నాకుం గలవారెల్లను సమసిపోయిరి. ‘స్త్రీబుద్ధిః ప్రలయాం
 తక’ యనెఁడు పలుకే యధార్థం బయ్యె. వేం. కృ. నాయ.

క. అఱిమించి చొచ్చిని ల్లటు

చెఱిచితి విఁకఁ బుట్టినిల్లు చెఱిచెద నని యే

పఱతెంచితి రెండిండ్లకుఁ

“జెఱపనచేట”వయి తేమి చేసెడి దనుచున్.—వీరభద్రుఁడు.

పాపాత్మురాలా! చొచ్చిన యిల్లు చెఱిచినదియుంగాక
పుట్టినయిల్లునుం జెఱుప వచ్చితివే? నీవంటి చెఱుపసచేట
మాయింట నుండం దగదు. వేం. కృ. నాయకకుండు.

క. చిలువదళవాయు లప్పుడు
“తలబీకనకాయ” లై “యథాయథలై” కూ
కులునెత్తులు నై మొనతల
నిలువక శేషాహికడకు నెఱచెడి పాఱన్... వీరభద్రుండు.

చిలువదళంబులు తలబీకనకాయలు యథాయథలు
కకాపికలు నై మొనగట్టంజాలక శేషాహికెంగటికింబఱ
చిన. వేం. కృ. నాయకకుండు.

క. సొరిది సదాచారంబుల
మురు వగుచున్ బ్రథమపాన-మునంగలెమహిమాం
దెరుగును వడ్లునుగలెపిన
కరణిన్ నర్ణాశ్రమములు కత్తరి గలయున్... వీరభద్రుండు.

అందులోనఁ బ్రథమపానంబున దురాచారంబులు
సదాచారంబులు సమ్మిశ్రంబులై పెరుగునడ్లు గలిపిన కరణి
నర్ణాశ్రమధర్తంబులు సంకరంబు లగు. వేం. కృ. నాయకకుండు.

వీరభద్రకవి 19 పద్యములలో వర్ణించినస్త్రీమంతలు
వృత్తాంత మిందు 19 పుటలకు సరిపడునంతగా వినరింపఁ
బడినది. ఇందుఁ బ్రమీల యర్జునునిరాక విని యూతని
మదిలోఁ గామించుటయు, యుక్తముఁ జేసి యతనిని పశేసఱచి
కొని యింటకిఁ దీసికొని వచ్చి యూతనితోఁ గ్రీడించుటయు

మిక్కిలి పెంచి వ్రాయఁబడినది. ఆభాగ మిప్పటిలోకము నకు రుచింప దని యిందు ముద్రించుట మాని వేసినారము. ఇదిగాక పరిషత్తునకు వచ్చిన రెండు ప్రతులలో నొక్క ప్రతి యందుమాత్రమేయట్టి విశేషవర్ణనము కనఁబడుచున్నది.

వచనశైలి.

దాదాపు రెండువందల సంవత్సరములక్రిందట మన భాషలో వచనకావ్యములే మిక్కిలి యరుదుగా నున్నట్లు కనఁబడుచున్నది. అక్కాలమునందుఁ బండితులను గవులను బోషించి యాంధ్రగ్రంథములు వ్రాయించుటయే కాక తానుఁగూడ శ్రీరంగమాహాత్మ్య మాఘమాహాత్మ్యములనెడి పెద్దవచనగ్రంథములను రచియించిన కవిరాజై భాషకుఁ జేయుఁత యొసంగిన మహాత్ముఁడు విజయరంగచొక్కనాథుఁడు. ఈతఁడు వచనకావ్యములను రచియించుటఁ గనియే “యథా రాజా తథా ప్రజా” యనునట్లాతని యాశ్రితులును వచనరచనకుఁ గడంగి యుందు రని తోఁచుచున్నది. అట్టివారి లో నక్కాలమున విజయరంగచొక్కనాథుని వలె నీ వచనరచనఁ గావించినవారిగ్రంథములలో నీకవి వచనకావ్యములే ప్రధానములై కనఁబడుచున్నవి. కొంచె మెచ్చుతక్కువగా వచనకవిత్వ మంకురించిన యక్కాలమునకు నిక్కాలమునకు వచనరచనయందును, దానిశైలియందును, నేదో కొంచెము భేదము గన్పట్టుట యాశ్చర్యకరముగాదు. చక్కఁగఁ బరిశీలించినచోఁ జిన్నయసూతి

నీతిచంద్రికశైలివంటి ప్రాథశైలి యప్పుడు నిప్పుడుఁ గూడ నెందును గానరాదు, గాని, సామాన్యదృష్టితోఁ బరికించినచో నిప్పటనచనశైలి కీగ్రంథశైలి తీసిపో దని నాయభిప్రాయము. కాని, కథాసందర్భమును బట్టి కథాపాత్రముల నామములకు సర్వనామవాచకపదము లుపయోగించుటచే సరిపోవుచుండఁగా మరల మరల నాయాపాత్రముల నామములనే తఱచుగా నుపయోగించుటయు, యమకవృత్త్యను ప్రాసాదిశబ్దాలంకారములకై కథాప్రసక్తి కభ్యంతరముగా విశేషణబాహుళ్యమును గల్పించుటయు, గ్రంథమామూలాగ్రముగా నెఱసున్నలే కాని యరసున్న లుపయోగింపకుండుటయు, మొదలుగా నీతనివచనరచనశైలియందుఁ గొన్ని విశేషాంశములు గన్పట్టును.

ఇందలిప్రయోగవిశేషములు.

‘నేను’ అనఁదగినచోటఁ “దా” ననుటయు, ‘చెప్పెను’ అనఁదగినచోట్లఁ ‘బలుకరించె’ ననుటయు, ‘వానితోడ’ అనుటకు “వానితోడఁగూడ” ననుటయు నీకావ్యంబున సర్వత్ర కనుపట్టును. కాని, యిందు “నేను” అనుటకు బదులుగాఁ “దా” నని యుపయోగించినస్థలముల నే ననిసవరింపఁబడినది “నేను” అనుటకు బదులుగా “తాను” ప్రయోగ మాకాలమునఁ బుట్టిన వచనగ్రంథములలోఁ దఱచు కనఁబడును.

మాకు లభించిన రెండు ప్రతులును గూడ దక్షిణ దేశ మందే వ్రాయఁబడిన వగుటచే నామాన్యముగాఁ దాటా కులపుస్తకములలో నుండు లేఖనదోషములకన్న నిందు మఱి కొన్ని వ్రాతతప్పులు* మాత్రమే కలవు, గాని, కవి దాక్షిణాత్యుఁ డగుటచేఁ గలిగిన యపప్రయోగములు విశేషముగా లేవు. అట్టి చిన్న చిన్నదోషము లిందు సవరింపఁబడినవి. 'పెట్టుక' మొదలగు నసాధుప్రయోగములు కొన్ని వ్రాచిన గ్రంథములయందువలె నిందును గలవు.

కావ్యప్రశంస.

ఇందలికథ మిక్కిలి పవిత్ర మయినదగుటచేతను, భగవంతుఁ డగు శ్రీకృష్ణుఁడు ధర్మరాజు నశ్వమేధంబునకు సంరక్షకుఁడై కథ కామూలాగ్రముగా సంబంధించి వర్ణింపఁబడుట చేతను, బెక్కంఢ్ర పుణ్యపురుషు లగురాజుల పావనజీవితము లిం దుదాహరింపఁబడుటచేతను, భక్తిజ్ఞాన వైరాగ్యంబులను బోధించు పెక్కువిషయంబు లిందు వర్ణింపఁబడుట చేతను సర్వజనసుబోధక మగుశైలిలో నున్న యీ గ్రంథ మాంధ్ర దేశమందలి యెల్లరకుఁ బఠనీయముగా నుండు నని నాయభిప్రాయము .

మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రి.

* అనుబంధము చూడుఁడు.

విషయసూచిక.

ప్రథమాశ్వాసము.

పుట.

కథాప్రారంభము	1
ధర్మరాజునొద్దకు వేదవ్యాసుఁడు వచ్చుట	2
వ్యాసుఁడు ధర్మరాజు నశ్వమేధం బొసర్చుమనుట	3
వ్యాసుఁడశ్వమేధవిధానంబుఁ జెప్పుట	5
వ్యాసుఁడశ్వమేధహయం బున్నతావుఁ జెప్పుట	5
భీముఁడశ్వముం దెత్తు నని ప్రతిన వట్టుట	5
శ్రీకృష్ణుండు హస్తినాపురమునకు వచ్చుట	12
శ్రీకృష్ణుఁడు భీమునితేజంబు వృద్ధి నొందింప యత్నించుట	15
భీముఁడశ్వమునకై భద్రానతి కేగుట	18
అశ్వమేధాశ్వము నీరుద్రావ వచ్చుట	23
మేఘనర్జుఁడు గుఱ్ఱము నపహరించుట	25
యకావనాశ్వుఁడు భీమాగులపై యుద్ధమునకు లేచుట	28
వృషకేతుండు భీముని నిలిచి చూడు మని కోరుట	29
యకావనాశ్వవృషకేతుల యుద్ధము	31
వృషసేనుండు మూర్ఖిలుట	35
సువేగభీమసేనులగదాయుద్ధము	37
యకావనాశ్వుఁడు భీమాగులతో భద్రానతి కేగుట	41
ప్రభావతి వశాభ్యము	44

	పుట.
వ్యాసుఁడు మరల వచ్చుట	51
ధర్మజుపనుపున భీముఁడు ద్వారక కేగుట	55
శ్రీకృష్ణుని భోజనసమయము	56
శ్రీకృష్ణభీముల సంభాషణము	58
శ్రీకృష్ణుఁడు సకలజనులతో హస్తినాపురమునకు వచ్చుట	60

ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీకృష్ణుఁడు హస్తినాపురంబునకు వచ్చుట	67
అనుసాత్వుఁడు సవనహయము సపహరించుట	69
వృషకేతుఁ డనుసాత్వునిఁ బట్టితెచ్చుట	71
ప్రవీరుఁ డశ్వమును బట్టుట	76
వృషకేతుప్రవీరుల యుద్ధము	78
నీలధ్వజుఁడు పరాక్రమించుట	79
అర్జునుఁ డగ్నిదేవుని స్తుతించుట	81
అగ్నిదేవుని వృత్తాంతము	84
జ్వాలాదేవి సోదరునికడ కేగుట	90
గంగ యర్జును శపించుట	92
జ్వాలాదేవి చనిపోవుట	93
అధ్వరాశ్వము తాతి నంటుకొనుట	93
అర్జునుఁడు సౌబరియాశ్రమమునకుఁ బోవుట	94
ఉద్దాలకమహర్షి కథ	95
హంసధ్వజుఁ డశ్వమును బట్టవచ్చుట	100
సుధన్వుఁడు సంగరమునకు రాక జాగునేయుట	101
సుధన్వుఁడు తప్తతైలకటాహమున దిగుట	105
దేవతలు సుధన్వునిపైఁ బూలనాన గురియుట	106

పుట.

హంసధ్వజుఁ డధ్వరాశ్వమును బట్టించుట	108
వృషకేతుసుధన్వల యుద్ధము	110
ప్రద్యుమ్నఁడు సుధన్వనిండాఁకి మూర్ఛిలుట	112
కృతనర్తాదులు సుధన్వనిం దాఁకుట	112
అర్జునసుధన్వల యుద్ధము	115
శ్రీకృష్ణుఁ డర్జునునకుఁ బ్రత్యక్ష మగుట	116
అర్జునసుధన్వల ప్రతిజ్ఞలు	118
అర్జునుండు సుధన్వనితల ద్రుంచుట	121
సురథుఁ డర్జునునితో యుద్ధము సేయుట	125
అర్జునుఁడు సురథుని జంపుట	129
శ్రీకృష్ణుఁడు గరుత్మంతునిఁ దలఁచుట	131

తృతీయాశ్వాసము.

సననాశ్వము గోడిగయై పులియగుట	137
స్త్రీమండలవృత్తాంతము	138
ప్రమీలావిజయుల యుద్ధము	145
ప్రమీల యర్జును మోహించుట	146
ప్రమీల యర్జును నంతిపురంబునకుఁ గొనిపోవుట	147
వృక్షదేశవృత్తాంతము	148
అర్జునుఁడు భీషణుం జంపుట	152
కుశలవోపాఖ్యానము	165
లక్ష్మణుఁడు సీతాదేవిని వనంబునకుఁ గొనిపోవుట	174
లక్ష్మణునియొద్ద సీత దుఃఖించుట	177
వ్యాధీకి సీతను పనయాశ్రమమునకుఁ గొనిపోవుట	179

	పుట.
కుశలవుల జన్మస్మృత్యంతము	181
శ్రీరాముఁ డశ్వమేధముచేయ హయంబును విడుచుట	183
యాగీయాశ్వమునకై లవశత్రుఘ్నులు హోరాడుట	185
సీత లవునిఁ దలఁచి విచారించుట	188
కుశలవులపాటవము రామునకు భటు లెఱిగించుట	192
రాముఁడు సౌమిత్రిని యుద్ధమునకుఁ బంపుట	193

చతుర్థాశ్వాసము.

సూర్యుఁడు లవునకు విల్లొసంగుట	196
లవుండు రుధిరాక్షునిఁ జంపుట	197
కుశలత్క్షణుల యుద్ధము	199
లత్క్షణుండు మూర్ఛితుండగుట	200
సౌమిత్రింగూర్చి రాముఁడు నుఱిఁచుట	202
భరతాదులు యుద్ధమునకు వచ్చుట	204
భరతుఁడు మూర్ఛిల్లుట వినో రాముఁ డెరుఁదెంచుట	207
శ్రీరాముఁడు మూర్ఛిల్లుట	209
వార్తకి శ్రీ రామాదులమూర్ఛ దేర్చుట	211
వార్తకి రాముని స్తుతించుట	212
శ్రీరాముఁడు పుత్రులం గొని యయోధ్యకుఁ జనుట	214
సువేగబభ్రువాహనుల యుద్ధము	217
స్పృషకేతనబభ్రువాహనుల యుద్ధము	220
అర్జునబభ్రువాహనుల యుద్ధము	225
అర్జునుఁడు శిరంబు దెగి పడుట	227
అర్జును మరణంబులకుఁ జిత్రాంగుని పిఱిఱించుట	228

పుట.

చిత్రాంగద యులూచియు యుద్ధభూమికేగుట 230

ఉలూచి మృత్యుసంజీవనమణికై నాగలోకమునకుఁ బుండరీకుసంపుట 234

బభ్రువాహనుఁడు సర్పములతోడి యుద్ధంబునకేగుట 238

బభ్రువాహనుఁడు సంజీవనమణిఁ దెచ్చుట 240

నాగకుమారు లర్జునుతల నపహరించుట 240

శ్రీకృష్ణుఁడు మొదలగువా రర్జునునిదగ్గఱకు వచ్చుట 242

కుంతి యర్జునుమరణంబునకు విలపించుట 243

శ్రీకృష్ణుఁ డర్జునుని బ్రదికించుట 245

శ్రీకృష్ణాదులు మణిపురంబున కేగుట 246

తామ్రధ్వజుఁడు పాండవాశ్వత్థిరబును బట్టించుట.

ప్రద్యుమ్నాదివీరులు తామ్రధ్వజునితోఁ బోరాడుట 259

తామ్రధ్వజుఁడు యాగహయంబు గొని పురంబునకుఁ బోవుట 259

శ్రీకృష్ణుఁడు మాయాకాపంబున నర్జునునితోఁ గత్తుపురంబు నేరుట 261

పంచమాశ్వాసము.

వీరవర్ష గుఱ్ఱంబును బట్టుట 274

కృష్ణుం డర్జునునకు యమన్యత్రాంతంబుఁ దెచ్చుట 275

అర్జున వీరవర్షల యుద్ధము 280

చంద్రహాసోపాఖ్యానము 283

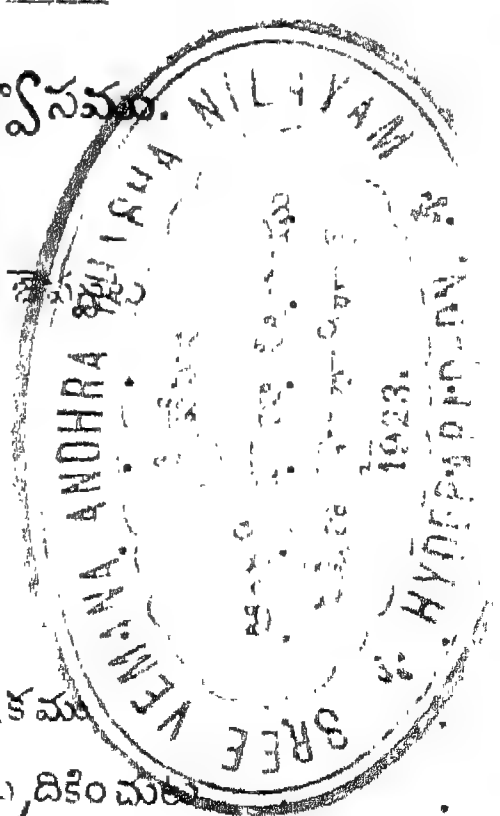
చంద్రహాసుఁడు పుళిందునకు దొరకుట 287

అరిష్టలక్షణంబులు 299

చంద్రహాసునకుఁ గుంతలతాజ్యపట్టాభిషేకము 301

చంద్రహాసుఁడు దుష్టుబుద్ధిని మదనుని బ్రదికించుట 304

చంద్రహాసుని కొడుకులు మఘాశ్వంబులం బట్టుట 306

పుట.

శ్రీకృష్ణాదులు బకదాల్కర్ణినిఁ జూచుట	309
బకదాల్కర్ణిఁడు విష్ణుమహిమ నెప్పుట	312
అర్జునుని రాక విని సైంధవుని పుత్రుండు మృతుం డగుట	314
కృష్ణార్జునులు హస్తినాపురమునకు మరలుట	316
కృష్ణుండు ధృతరాష్ట్రునకు వచ్చినరాజుల నెఱింగించుట	318
ధర్మరా జశ్వమేధం బొనరించుట	320
అశ్వమేధవిధి	321
భీముని పాకమహిమ	324
కృష్ణధర్మరాజులు బ్రాహ్మణవివాదము వినుట,	325
సూర్యుఁడు	16
లవుండు గ	

శ్రీరస్తు.

జైమినిభారతము.

ప్రథమాశ్వాసము.

—* కథాప్రారంభము. *—

* త్రిభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధిగా నారచియింపంబూ
నిన జైమినిభారతంబునం దశ్వమేధపర్వసచనకావ్యంబు
నకుఁ గథావిధానం బెట్టి దనిన శ్రీమంతుండును సామ్రా
జ్యలక్ష్మీమఘనంతుండు నైనజనమేజయమహీకాంతుండు,
వేదవ్యాసమహామునీంద్రశిష్యుండును సకలపురాణేతిహాస
వ్యాఖ్యానవిఖ్యాతుండును మేధాసాంద్రుండు నైనజైమిని
మహామునీంద్రునిం గనుంగొని, మహాత్త! సకలపాపహారం
బును బవిత్రంబు నైనకురుక్షేత్రంబునందు శత్రుసంహార
కుండు శరధిగంభీరుండును గురువంశకర్తయు ధర్మమయుండు
నైనపాండవాగ్రజుండు కపటనర్థను లగు ధృతరాష్ట్రకుమా
నులఁ జతురంగబలసమేతంబుగఁ బదు నెనిమిదిదినంబులు

*మంగళాచరణాది కృత్యాదిపద్యములు పరిషత్పుస్తకములు లగటి
శీను లేవు.

లోన రణాంగణంబున గీటడఁగించి చతుస్సముద్రముద్రితం
 డైనభూమండలంబు నేకచ్ఛత్రంబుగ నేలుచు నశ్వమేధయా
 గం బొనరించె నని యెఱింగించితివి. ఆకథ సవిస్తరంబుగ
 నెఱింగింపవలయు ననిన జైమినిమునీంద్రుండు జనమేజయ
 నరేంద్రు నవఱోకించి, రాజేంద్రా! భవదీయపితామహుం
 డైనధర్తనందనుండు విశ్వవిఖ్యాతంబుగా నశ్వమేధంబు గా
 వించినక్రమంబు వినరించెద వినుము. సకలశాస్త్రపారీ
 ణుండు సంగరధురీణుండు సర్వజ్ఞుండు నైనభీష్ముండు స్వర్గలో
 కంబున కరిగినయనంతరంబ యుధిష్ఠిరుండు శోకవ్యాకులిత

—* ధర్తరాజునొద్దకు వేదవ్యాసుఁడువచ్చుట. *—

మానసుండై చింత నొందుచున్నసమయంబున వేదశాస్త్ర
 పురాణేతిహాసవిద్యావిశారదుండును దనుప్రభావిజితనీరదుం
 డును దైలోక్యపూజితుండు నైనవేదవ్యాసమునీంద్రుండు విజ
 యంబు సేయుటయు ధర్తనందనుం డెదుర్కొని సాష్టాంగం
 బుగా నమస్కరించి యర్ఘ్యపాద్యాదిపూజావిధానంబు లొన
 రించి కనకపీఠంబున నునిచి యిట్లనియె. మహాత్మా! మేము
 రాజ్యంబుకొఱకుఁ గ్రూరత్వంబున కొడిగట్టి పితామహుం
 డైనభీష్ముని ధనురాచార్యుం డగుద్రోణుని నగ్రజుం డైన
 కర్ణుని న్వధించితిమి. ఈపాపం బేమిటం దీఱు? అక్కట!
 భూవలయంబునం గలభూసురులు మాయన్న యైనకర్ణునిచే
 పలసిన నస్తువ్రాతంబులు గైకొని హర్షభాష్పంబులు గురియ
 బహువిధంబులుగా స్తోత్రంబులు సేయుచు నున్నవార లంక

ఊప్పుడు శోకజనితం బైనకన్నీరు గురియ రోదనంబులు నేసెదరు.

భీష్మద్రోణకర్ణాదు లైనగురుజనులు చూడనిరాజ్య భోగంబు కన్నులు లేనికాయంబుకరణి సౌఖ్యానహంబు గానేరదు. పిన్ననాఁటనుండి మమ్ముఁ బెంచి పెద్దలఁ జేసిన భీష్మాదులం జంపి చేకొన్నరాజ్యంబు నే నొల్ల. భీమునిం బట్టంబు గట్టి, కానలకుం జని తపం బొనరించి పాపంబునం బెడఁబొసెద. మునీంద్రా! ఏతసంబుల నేజపంబుల నేతీర్థ యాత్రల నేయాగంబుల జ్ఞాతివధం బొనర్చినపాతకంబు దీఱు? శుభంబు చేకూరు? అనిన విని సాత్యవతేయుండు

—* వ్యాసుఁడు ధర్మరాజు నశ్వమేధంబొసర్పమనుట. *—

కౌంతేయుం గనుంగొని, ధర్మనందనా! నీవు బంధువధం బొనర్చినపాపంబు దీఱ నశ్వమేధయాగంబుఁ జేయుము. సుగుణసాంద్రుండైన రామచంద్రుండు పులస్త్యపంశంబునం బుట్టినరావణునిం ద్రుంచినపాతకంబు దీఱ హయమేధంబు గావించె. సంగరంబువలనఁ గలుగుజయంబు ష్ట్రీయనకు విడువందగదు. నీతమ్ము లొక్కొక్కరుండు బెక్కునమరంబులం గెల్పులు గన్నవారలు, యావపు లందఱు నీకుం గైనసంబు గావునఁ దక్కినతలంపులు మాని నియమముద్రంబూని యశ్వమేధంబున కారంభంబు నేయుము. అనిన విని ధర్మ నందనుండు డెందంబున డైన్యంబు దోఁపఁ గృష్ణద్వైపాయ నుం గనుంగొని, “మునీంద్రా! నిన్నటిసమరంబున రాజవీగు

తెల్లను సమయుటంజేసి వారలకుమారులు తల్లిదండ్రులం
 బెడఁబాసినవారలు కావున దయసేయం దగినవారలు.
 తక్కినప్రజ లందఱు సుయోధనున కప్పనంబు లొసంగి
 నొచ్చి యున్నవారలు. నేను నూతనంబుగఁ బట్టంబు గట్టు
 కొన్నాఁడ. కావున నిమ్మహాయాగం బొనరింప రొక్కం
 బెక్కడ నున్నయది? రాజనంశంబుల నెల్ల సమూలంబుగాఁ
 బెల్లగించి కులంబు నీఱుసేసిన యట్టిదోసంబునం గాక ప్రజ
 లం బాధించి ధనంబులు దండుగలుం గొనం దలంచితిమేని
 గోరుచుట్టుపై రోకటిపోటు చందంబున జనులు నొవ్వడరి
 నన్నుం జూచి నవ్వుదురు. కావున బహుద్రవ్యసాధ్యం బైన
 యశ్వమేధంబుఁ గావింప శక్తి లే" దనిన విని పారాశర్యుండు
 భారత కులధురీణుం జూచి "తొల్లి మరుత్తుం డను మహీపా
 లుండు బహుసువర్ణకం బనుయాగంబు గావించి యపారంబు
 గా దక్షిణ లొసంగిన బ్రాహ్మణులు తమ యోపినకొలంది యె
 త్తుకొని తక్కిన ద్రవ్యంబులు హిమశైలంబుచేరువం బాఱ
 వైచి పోయిరి. కావున నాధనంబు నీకుం దొరకెనేని యధ్వ
 రంబుఁ జేయవచ్చు" ననిన విని ధర్మనందనుండు "మునివ రే
 ణ్య! తొల్లి మరుత్తుండు బహుసువర్ణయాగంబుం జేసి భూసు
 రుల కొసంగినద్రవ్యంబు వారల సొమ్ము కావునఁ దద్రవ్యంబు
 దానంబుసేసి తరింపంగోరుట గొప్పతాయి దెప్పగా వైచి
 కొని సముద్రంబు నీఁదఁ దలంచినచందం బగు. కులంబుఁ
 ద్రుంచుటయు గురువులయెడఁ గల్లలాడుటయుం గాక

బ్రాహ్మణద్రవ్యం బపహరించితిమేని పాతకంబునకుం గొ
 అంత యేమి?" అనిన విని మునికులతిలకుండు కురుకులతి
 లకుం గాంచి మున్ను పరశురాముండు కశ్యపునకు దానంబు
 సేసినభూమండలంబు రాజులెల్లం బరిత్యజించిరె! విప్రులకు
 మోవం దరంబు గాక పరిత్యజించిన ధనంబు రాజులకుం
 గాని తక్కినవారలకుఁ బనిలేదు. అదియునుం గాక మరు
 త్తుండు యజ్ఞ సమయంబున నుచితంబైన ధనంబు దక్షిణ
 లిచ్చి మిగిలిన ద్రవ్యంబు కొల్లవిడిచిన బ్రాహ్మణులెల్లఁ దనిసి
 విడిచినయర్థంబుఁ గైకొనుటకై వెఱవం బనిలేదు. ఇందు
 నిమిత్తంబుగా నీమనంబున నావంతయు వంత వలనదు. అస్తు

—* ప్యాసుఁ డశ్వమేధ విధానంబుఁ జెప్పుట. *—

హోధ్వరంబు గావించు విధానంబు సావధానంబుగా నాకర్ణి
 పుము. వేదశాస్త్రపురాణాదివిశారదులును, సత్కులప్రసూ
 త్తులును, గోవిందపాదారవిందకందళితాంతరంగులును,
 యక్షోవిరాజితులు నైనబ్రాహ్మణు (1)లునువదివేలు ఋత్వి
 జులు గావలయు. అందు నొక్కొకరికి హోటకసమేతంబుగా
 నొక్కఘోటకంబును, నొక్క (2)మదపు తీనుంగును, నొక్క
 ధనురదంబును, బయఁడేసి రత్నంబులును, నెయ్యేసి యావు
 లును, నావునకు నూతేసి గొత్తెలుంగా దక్షిణ యొసంగి
 నిండునుంబునం దురంగమంబును బూజించి విడువవలయు.
 ట మొదటిదినంబున నీయందగిన దక్షిణాస్త్రకారంబు దెలి

మొదటిదినంబున—పా.

(2) మూలములో మదము నేనుంగు అనియున్నది.

పితృ. ఇంక నశ్వలక్షణంబు వినుము. చంద్రచందనకుంద కుసు
 మసవర్ణం బైనవర్ణంబును, నింద్రనీలంబుసవి యగుచెవియును,
 గనకగుచ్ఛంబుంబోలు పుచ్ఛంబును, గలిగి నిరాఘాట
 ధాటీపాటవం బైనయశ్వరత్నం బశ్వమేధయోగ్యం బగు.
 చిత్రాపౌర్ణమీదినంబునఁ జతురంగంబుల జతనంబుసేసి
 తమ్ముల నేనియుం గొడుకుల నేనియుఁ దద్రక్షణంబునకు
 నియోగించి కనకపట్టికయందూఁ దనబిరుదాంకంబులతో,
 “వీరుండు శూరుండు ధారణిం గలిగి రేని యీహాయంబుం
 బట్టుం” డని వ్రాసి యాసువర్ణపట్టంబు దేజినుదుటం గట్టి
 యథేచ్ఛంబుగా విడిచి, యీహాయంబు మూత్రపురీషంబులు
 విసర్జించు తావుల గోసహస్రంబు దక్షిణగా హోమంబు
 సేయం బనిచి సంవత్సరంబు సంకల్పంబు సేసికొని యయ్య
 శ్వంబు మగుడ వచ్చుపర్యంతంబు నియమంబుతోడంగూడ
 దీక్షించి భార్యయుం దానును బ్రహ్మచర్యంబు నధ్యక్ష
 నంబునుం జేయుచు నసిధారావ్రతంబుగా నుండ వల్ల
 మున్ను దేవేంద్రుండు నూ అశ్వమేధంబులు సేసెం గా
 నియమంబు సలుపనేరం డయ్యె. పాండునందనా! నీవు
 యమంబుతోడ నొక్కయాగంబు గావించితివేని సకలపా
 హారం బగు. వలరాజువలలకుం దగులని భీష్ముం డొ
 రుండు దక్కఁ దక్కినవారలకుఁ గూడదు. కావున నిమ్మ
 ధ్వరంబు రాజు లెవ్వరుం జేయ నోపరు. నీకు శక్యం
 చేయుము.

అనిన విని ధర్మనందనుండు కృష్ణదేవునిపాయనుం గనుం
 గొని, మహాత్మా! నాతమ్ములు భీమాంజుననకులసహదేవులు
 యుద్ధంబున మిగుల డస్సి యున్నవారలు. మహాబలుండును,
 గర్జనూనుండు నగువృషకేతుండు బాలుండు. ఘటోత్క
 చుండు మాకార్యంబున హతుం డయ్యె. అతనితనయుం
 డగుమేఘనద్దుం డత్యంతబాలుండు గావున వారల నిరువురఁ
 గయ్యంబునకుం బంపుట యయుక్తంబు. ఎవ్వనిప్రాపునఁ
 గవ్వడి వైరిరాజులం బరాజయంబు నొందించె నాగోపాల
 దేవుండు దూరంబున నున్నవాఁడు. కావున నియ్యాగం
 బేవిధంబునఁ జేయఁగలవారము. అనిన విని భీమసేనుం
 డగ్రజు నవలోకించి “శ్రీకృష్ణదేవుండు సర్వత్ర పరిపూర్ణుండు.
 ఇచ్చట లేఁ డన నేటికి? అద్దేవుం దలంచినమాత్రంబునఁ
 బాపంబులు నూ పడంగు. సుకృతంబులు లభించు. అది
 యునుంగాక యొక్క రహస్యంబు వినుము. శ్రీవాసుదేవుని
 యానతిప్రకారంబున మనము కయ్యం బొనర్చి జ్ఞాతివధం
 బొనర్చితి మింతియ కాని స్వతంత్రంబుగఁ జేసినవారము
 కాము. కావున మనకు లేశమాత్రంబును దోషంబులేదు.
 అశ్వమేధంబు సేసిన నేమి చేయకున్న నేమి? శ్రీకృష్ణ
 దేవునిపాదాంబుజంబులు నమ్మి యున్న మోక్షంబునకుం
 గొఱత లేదు. ఎట్లయినను రాజలోకంబులోఁ గీర్తి కలుగు
 టకు నై యియాగాంబు సేయ నుద్యోగింపుము. హయ
 మేధయోగ్యం బైనగుఱ్ఱం బీలోకంబున నున్నం జాలు. ఎం

— * వ్యాసుఁ డశ్వమేధహాయం బున్నతావుఁ జెప్పట. *—

తవా రెదిరించినను జయించి తెచ్చెద” ననిన వ్యాసమునీం ద్రుండు ధర్మరాజుతో నిట్లనియె. మహీపాలకా! భీముని వాక్యంబు నిజంబు. భద్రావతీపురంబున యావనాశ్వం డనురాజు రాజ్యంబు సేయుచున్నవాఁడు. అతనిలాయం బున నేఁజెప్పినలక్షణంబులు గలగుఱ్ఱం బొక్కటి యున్న యుది. పదియక్షోహిణులసైన్యంబు రేయునుం బవలు తెప్ప వేయక దానిం గాపాడుచునుండుఁ గావునఁ బోతుటీఁగ కేని యుం బొలయఁగూడదు. అత్తురంగంబు నీకుం దక్కేనేని జన్నంబు నెఱవేఱు. అనిన విని భీమసేనుం డిట్లనియె.

— * భీముఁ డశ్వముం దెత్తు నని ప్రతినవట్టుట. *—

అన్నా! దేవాసురు లక్ష్మ మెరేనియు జయించి యావనాశ్వ నింట నున్నయాశ్వమేధాశ్వంబుం దెచ్చెద. మీపాదంబు లాన. అట్లు సేయ నైతినేని, వేదఘోషంబు లేని గ్రామంబు నందును శివాలయంబు విష్ణుదేవుని దేవళంబును లేని స్థలంబునందును వాసంబుసేయువాఁడును, దల్లిదండ్రులకు (1)రెండు దలంచిన దుర్జనుండును, జనంబు వాడని బావిలోని జలంబు గ్రోలినవాఁడును, బ్రాహ్మణులతోడ నసత్యంబు వలికినవాఁడును, నప్పు దీసికొని యటమఱిచిన యధముం డును, విశ్వాసపాతకియుఁ బోవుగతులకుఁ బోవంగలవాఁడ. అని పలికి యూరకున్న తమ్మునిం జూచి, యయ్యా! యావ

(1) రెండు = భేదము.

నాశ్వుండు పరాక్రమధురీణుండు. అతని సైన్యంబు బహు
 సమరంబుల నాటితేఱినశూరులు గలది. వారలం గెలిచి
 యశ్వంబు దెచ్చుట యత్యంతదుష్కరంబు. నీ విట్లు ప్రతిన
 సేయం జెల్లునే? యనిన విని వృషకేతుం డజాతశత్రు
 నితో, మహారాజేంద్ర! భీమసేనుతోడం గూడ నన్నుం
 బంపు మనిన వాయుసందనుండు కర్ణనందనుం జూచి,
 కుమారకా! మీతండ్రి యైనకర్ణుని మాయన్న యని తెలి
 యక సంగరంబునం గూల్చితిమి. నాఁటనుండియు మామన
 స్తాపంబునకు మట్టు మితి యు లేదు. నిన్నుం జూచినఁ గొడ
 పంకోచం బగుచున్నయది. అనిన వృషకేతుండు భీము
 నితో, నయ్యా! మాతండ్రి బుద్ధిమాలి ననమాలిభక్తులు
 లైనమీయెడ ద్వేషంబు సేసి దివ్యమణిం బొత్తనైచి గన్వే
 జేకొన్న చందంబున దుర్యోధను ననలంబించి ద్రాపదీ
 స్వయంనరంబున దొమ్మియుద్ధంబు సేసె. విఠాటునగరం
 బునఁ బసులం బట్టించె. మాయజూచంబున మాతల్లి యగు
 ద్రాపదీదేవిం జీరలొలిపించె. దుర్యోధనుని నాకింప శక్తి
 గలిగియు ధర్మాత్ములైన మీయందు మహావ్రోహంబు సేసె.
 అప్పాసంబులు వాయ శ్రీకృష్ణ దేవునిసన్నిధానంబున ధనం
 జయుని మహోగ్రబాణంబులచే సంగగాంగణంబున సంహా
 రంబు నొంది తండ్రి యగునాసూర్య దేవునిం గలసె. కావున
 మాతండ్రి యగుకర్ణున కర్ణునుఋణంబుఁ దీర్చుకోసం
 గూడదు. అది యట్లుండె. నరేంద్రా! నేను భీమసేనుని

తోడంగూడం జని దుర్గమం బైనయావనాశ్వపురంబు
ప్రవేశించి నాభుజాబలంబుచే శత్రుసైన్యంబుల గెలిచి
యశ్వమేధాశ్వంబుఁ దెచ్చి మీకు సమర్పణంబు గావించి
మా తండ్రిపాపంబులం బోఁజేసి సద్గతికిం బనిచెద నుత్తరువు
దయ సేయనలయు.

అనిన ధర్మనందనుండు కర్ణపుత్రునిఁ గాఁగిలించుకొని,
యన్నా! మీపినతండ్రితోడఁ గూడఁ జని శత్రుసంహారంబు
గావించి జయంబుఁ జేకొని హయంబుఁ దె మ్మని పంచిన
నమ్మాటలు విని ఘటోత్కచకుమారుం డైన మేఘవర్ణుండు
కయ్యంపువేడుక మొగంబునఁ జెంగలింప ధర్మనందనుం
గనుఁగొనినయభిప్రాయం బెఱింగి భీమసేనుండు, వత్సా!
మీతండ్రి యగుఘటోత్కచుండు మేము వనవాసంబు
చేయునప్పుడూ గంధమాదనపర్వతంబున మమ్ము రక్షించె.
మానిమిత్తంబుగా రణంబునఁ బ్రాణంబుల విడిచె. అతండు
చేసిన యుపకారంబులఁ దలఁచికొనిన మనంబు గరఁగూచు
నున్నయది. కావున నిన్ను జగడంబునకుం దోడ్కొని పో
వనోప. మేము నచ్చుపర్వతంబు ధర్మనందనుం గొలిచి
యుండుము. అనిన విని మేఘవర్ణుండు తాత యగుభీముం
జూచి తొల్లి శ్రీరామభద్రు నిపాదారవిందరేణువులచేఁ బా
షాణంబు పాననం బైనతెఱంగున గంగానదితోఁగూడి
యడవివాఁక యోగ్యం బైనకైవడి మాతండ్రి మీకు జని
యించుటవలన ధన్యుం డయ్యెఁ గావున నేను మిమ్ముఁ గొ

లిచి భద్రావతీపురంబునకు వచ్చెద. అగస్త్యుండు సము-
 ద్రంబుఁ గ్రోలిన చందంబున వైరిసేనాసము దయంబులు
 నీవు బింకంబు లణంప నీవృష కేతనుండు సగతురస్సైన్యంబులు
 నడ్డగించి యాహానంబు నేయుసమయంబున మేఁకపిల్లను
 బోలె నాయశ్వరత్నంబు నెత్తికొని యతివేగంబునం జను-
 దెంచెద నని సలికినఁ బరమానందంబు డెందంబునఁ
 గ్రందుకొన సమీరనందనుండు ఘటోత్కచతనయుం గొఁగి
 లించుకొని, పౌత్రకా! నీభాషణంబులు మాకుం గర్ణభూష-
 ãంబు లయ్యె. నీవు నేను వృష కేతనుండును గూడితిమేని
 మసమువ్పరితోఁ బ్రమథగణసమేతుం డైనవ్రేనేత్రుండు
 నెదిరింపఁ జాలఁడు. అని సలికి యుద్ధసన్నధులై యున్న
 సహోదరపుత్రపౌత్రులం గనుంగొని ధున్దనుత్రుం డానంద
 బాష్పాకులితనేత్రుండును బులుకాంకితగాత్రుండు నై శ్రే-
 తాగ్నులచందంబునం దేజరిల్లు నమ్మువ్వరం జూచి లోక
 త్రయంబున వీరలు కనాధ్యంబు లే నని యుత్సహించె.
 అంతఁ బడమటికిది క్కనియొడుపడంతికోప్పునం జెక్కనచంగ-
 లువచందంబున రవిబింబంబు కౌట్టుట్లు సగుకాంతిలో నెఁగూడ
 నస్తగిరిప్రాంతంబునకుం జనియె. అప్పుడు వివిధవిద్యావీలా-
 నుండును జ్ఞానకలావాసుండును బ్రహ్మధ్యానమహోల్లాసం-
 డును నైనవేదవ్యాసుండు ధున్దనులను నాశీర్వదించి యశం-
 డొనర్చు పూజ లంగీకరించి తనయూత్రమంబునకు విజ-
 యంబు సేసిన ధున్దనయుండు సంద్యాంవనాదికృత్యంబు

లాచరించి తమ్ములు సమీపమ్మునం గొలువ రత్నసింహాస
 నమ్మునం గూర్చుండె. తదనంతరంబు కౌంతేయాగ్రజుండు
 క్రస్తుఱఁ జింతాక్రాంతుండై, భద్రావతీపురంబున కెవ్విధం
 బునం జనువారము! గుఱ్ఱంబు నెట్లు దెచ్చువారము! దక్షి
 ణలకు ధనం బెక్కడ నున్నయది! యాగంబునకు నిర్వా
 హకుం డెవ్వండు! కృష్ణదైవపాయనుం డాడినమాటల కేల
 యియ్యకొంటి. త్రిలోకాధిపతి యైనశ్రీకృష్ణుండు నిర్వా
 జకరుణాకటాక్షంబునఁ దనకుఁ దాన వచ్చి యుయాగంబు
 నెఱవేర్చినం గాని యెవరికి శక్యంబు! శ్రీకృష్ణా! వృష్ణికుల
 భూషణా! కమలాక్షా! త్రిలోకాధ్యక్షా! భక్తసంకటవిమో
 చనా! శోకార్ణవంబున మునింగి యున్నవాఁడ. నీకృపయను
 నోడచే నన్నుందరింపంజేయుము. మున్ను కౌరవసభలోన
 మానభంగంబు గాకుండఁ బాంచాలిని రక్షించినక్రమం
 బుననన్ను రక్షింపుము. అని బహువిధంబులఁ బ్రస్తుతంపుచు
 ఫాలతలంబున మోడ్చుంగేలు గీలించి శ్రీకృష్ణదేవా! నీవే
 ది క్కని వేఁడుకొను నవసరంబున సర్వభూతాంతర్యామియు

—* శ్రీకృష్ణుండు హస్తినాపురమునకువచ్చుట. *—

విశ్వరూపియు నగుగోపికావల్లభుండు నయ్యర్ధరాత్రంబున
 హస్తినాపురంబునకు వచ్చి ధర్మనందనునగరు సొచ్చి ప్రతిహారిం
 గనుంగొని మారాక ధర్మనందనున కెఱింగింపుము. ఎంత
 వాని కేనియు మహీకాంతునిసమయంబు దెలియక చనవు
 గల దని యంతిపురంబునకుం బోవుట యుచితంబు గా

దనినఁ బణిహారి గోవిందునకు వందనంబు గావించి దేవర
 యేసమయంబున విజయంబుసేయుదు రదియ సమయం బని
 మొదల నాతోడ మాగాజుగా రుత్తరు విచ్చియున్నవారు.
 కాన నవసరంబుఁ జూడఁ బనిలేదు. పరస్త్రీపరధనంబులు
 గోరు దురాత్మకులును, బదుల దూషించు దుర్గుతులును నీ
 కరుణ నడయలేరు. ధర్మనందనున కీదుర్గుణంబు తెవ్వియు
 లేవు. తానుం దమ్ములు నహోగాత్రంబు దేవరపాదార
 విందంబులు ధ్యానంబు సేయుచు నున్నవా రని సలికి యతి
 శీఘ్రంబుగఁ బఱతెంచి, రాజేంద్రా! శ్రీకృష్ణ దేవుండు నగరి
 వాకిటికి విజయంబుసేసె ననుటయుఁ బొండవార్తజుం డా
 శ్చర్యభరితమానసుండై మొగంబు చెంగలింపఁ దమ్ములుం
 దాను నెదుర్కొనుటయు ననుదేవనందనుండు ధర్మజుపనం
 బులకు వందనం బొచరించిన సతండు గ్రుచ్చి కౌఁగిటఁ
 జేర్చుకొని యానందబాష్పంబులు కపోలతలంబులం గురియ
 రోమాంచంబు ముంచికొన నద్దేవుదిన్యనూహంబు సంవర్షిం
 పుచు నానందసముద్రంబునం దేలియాడును నుండె. అంత
 భీముండు నట్లునుండఁను శ్రీకృష్ణ దేవుని చరితారవింశంబు
 లకుఁ బ్రణామంబులు సేసిరి. పకులసహ దేవులు నట్లు కావించి
 చిరి. అంత సత్యభామాకాంతు నంతఃపురింబునకుఁ దోడు
 కొనిపోయి యర్హ్యపాద్యాదివిధానంబులం బూజించి సాగిం
 చి కనకాసనంబున నునిచి తాము నుచితాసనంబులంబుగా
 ర్చున్నయొడఁ బొంచాలగాజసంకస ముకుందునకు సంకసం

బొనరించి మందస్థితంబు వదనారవిందంబునం జెలువొంద
 ధర్మజుమొగంబు గనుంగొని యర్ధరాత్రంబున నచ్యుతుం
 డిచ్చటికి వచ్చె నని యచ్చెరు వొందనేల? తనభక్తు లెచ్చట
 నెచ్చట నుపద్రవంబు నొందుదు రచ్చటికి వచ్చి రక్షించుట
 యద్దేవునకు సహజగుణంబు. ఆకౌరవసభలోన దుశ్శాస
 నుండు మీర లేవురుఁ జూచుచుండ నలున లొలుచునప్పుడు
 హా! గోవిందా! పుండరీకాక్షా! శ్రీకృష్ణా! యని డెండం
 బునం దలంచిన యంత నక్షయవస్త్రంబు లిచ్చి మాన
 సంరక్షణంబు సేసె. మన మర్జునుని ద్వారకానగరంబునకుం
 బంపి పిలిపింపవలయు నని తలంచుచు నుంకఁ దనకుందా నె
 వేంచేసె. ఇద్దేవుని భక్తవాత్సల్యం బెంతని కొనియాడం
 గలదాన ననినఁ బాంచాలి నవనోకించి కించిదంకురితహాస
 భాసురముఖారవిందుం డై గోవిందుండు చాల నాదరించె.

అంతఁ గౌంతేయాగ్రజుండు దుక్లిణీకాంతుం జూచి మేఘ
 గంభీరస్వనంబున ని ట్లనియె. కమలనాభ! నాదుమనస్తా
 పంబు నుపశమనంబు నొందింపం గోరి దేవరఁ దలంచితి.
 నాతలంపునకంటె మున్నుగా నీవు ప్రసన్నుండ వైతివి. నా
 మనోరథంబులు ఫలియించె. వ్యాసమునీంద్రుననుమతి నశ్వ
 మేధంబుం జేయం దలంచితి. సకలకర్తంబులకుఁ గర్తవు
 భోక్తవు నీన కావున నీయధ్వరంబు నిర్వహించుభారంబు
 నీయది యనిన విని దేవకీనందనుండు కుంతీనందనుం గనుం
 గొని శౌర్యవంతులకుఁ జేయంగాడని కార్యంబు లేదు. నీ

—* శ్రీకృష్ణుఁడు భీమునిచేజంబు స్పృధ్ధినొందింపయత్నించుట. *—
 తలంపు సమకూరు నని పలికి పవననందనుం జూచి నెమ్మొ
 గంబునం జిఱునగవు తళుఖాత్త, వృకోవరా! నీకు బుద్ధి మం
 దంబు, ఆహారం బపారంబు, పొట్ట రెట్టించుచున్నది, రక్క
 సిరతులకుం జొక్కినవాఁడవు, మాటల పోబడి యెఱుఁ
 గవు, నీవంటివాఁడు మంత్రీ యై యున్నఁ గార్యంబు లగు
 తకు సందియం బేమి! అంగహీనుని నిల్లటంపుటలుని బ్రల్ల
 దంబుపలుకువానిని గామినీలోలుని మఱుగుజ్ఞువానిఁ జెవుడు
 గలిగినవానిం బంచయగువాని మామగారిని వెట్టపట్టిన
 వాని స్త్రీవశంవదుని నిర్దయునిఁ బ్రచండకోపనునిఁ
 బ్రమత్తుని మంత్రీఁ జేసినఁ గార్యభాగంబులు సిద్ధినొంద
 నేరవు. నీవు బాహుబల గర్వంబునఁ గార్యపథ్యతు లెఱుం
 గవు. గర్వాంధులుఁ బాపస్వనూపులు నగుబక హిడింబ
 కిమ్మిర జరాసంధాదులం జంపినయట్లు సులభంబుగఁ దలం
 పకుము. సత్యసంధులును భుజాబలధురంధరులును జితేంద్రి
 యులు దానయూరులు నగురాజశ్రేష్ఠులు పెక్కఁడ్రు
 గలరు. ఒక్కొక్కని జయించుట కక్కసంబు. సూర్యుం
 డస్తంగతుండు గాకమున్న సైంధవుని వధియింతునని నాఁడు
 గాండీవి గావించిన ప్రకృతిన నెఱవేఱుట దైవయత్నింబు. మా
 రుతనంకనా! నీచంతనంక బాహుసంబుగాఁ ద్రుటను నీసితవి.
 ఇది నెఱవేఱుట యెట్లు? మజ్జునోటంబు నిగ్రాహుటంబుగా
 నిక్కులం జరించు నక జ్యోతిరంతు బ్రహ్మహోనానానానా నీస

గంధర్వ కిన్నర యక్షరక్షోగణనాథులును బహువిఘ్నం
 బులు గావించుదురు. మున్ను దశరథనందనుం డశ్వమేధంబు
 నేయుచు వానరబలంబులను భల్లూకసేనల నశ్వరక్షణార్థ
 ముగా సంపిన శుక్తిమతీపురంబున సురథుం డను మహా
 రథుండు తురంగంబుతోఁగూడ వానరవీరులనెల్లం గట్టివేసి
 నయెడ శ్రీరామభద్రుండు తానె చని యశ్వంబును
 మరల్చికోని నచ్చెఁ గావున నీవు సహాయంబుగా నర్జునుం
 దోడ్కొని పోవుట కర్జుంబు. అనినఁ గంసమర్దనునకు బక
 మర్దనుం డిట్లనియె. బావా! నేను నీ వానతిచ్చిన గుణం
 బులు గలవాఁడ నగుదు. నీకు నటునంటిగుణంబు లెవ్వీ
 యు లేవు గద! నీకామాతురత్వంబునకు గొల్లయిల్లాండ్ర
 గుబ్బపాలిండ్లుసాక్షి. నీచస్త్రీసంగమంబునకు నీదు మత్స్య
 కూర్మ వరాహవతారంబులె సాక్షి. బహుభక్షకుండ వగు
 టకు బ్రహ్మాండకోటిపరిపూరితం బైననీకుక్షి సాక్షి. నీస్త్రీ
 లోలత్వంబునకు సత్యభామానిమిత్తంబుగా భూమికిం దె
 చ్చిన పారిజాతసృక్షంబు సాక్షి. నీదు మాయాచరితంబులు
 ప్రకటింప నెవ్వరితరంబు? దేవరకటాక్షంబు తోడుగఁ దొల్లి
 బకహిడింబకిమ్మిరజరాసంధుల గెలిచితి నిప్పుడు నటునలెనె
 యకావనాశ్వవిశ్వంభరావల్లభుని గెలిచి యశ్వమేధాశ్వం
 బుం దెచ్చెద. నాహృదయంబులో దేవరదివ్యశ్రీపాద స్పర్శం
 బులు కుదురుగ నున్నం జాలు. తద్బలంబున గదాదం
 డంబు కేలం గొని కులసర్వతంబులం బెకలించును. యోణీ

మండలంబుఁ జూర్ణంబు సేయుదు. దిగంతదంతావళంబులదంతంబుల డుల్చి వైతు. గ్రహతారకాగణంబుల జలజల రాలుతును. నా కసాధ్యం బేమి యున్నయది! చాతకంబులు మేఘాగమనంబు కరణి మేము నీరాక నపేక్షించుచున్నారము. మమ్ము నీకృపాదృష్టిచే రక్షింపుము. మీయెడ భక్తి లేనివారలకు నీవె యగ్నినర్సంబు గురియుదువు. పంకనిర్మగ్నం బైన ధేనువును గోపాలకుచందంబున శోకమగ్నుల మైనమమ్ము నీ వృద్ధరింపుము” అని యనిలనందనుండు పలుకు పలుకులకు ముదంబు దొలఁక గోపకులతిలకుండు తదీయ తేజంబు వృద్ధి నొందించుచు గాఢాలింగనం బొనరించి, సమీరకుమారకా! నీవాక్యంబులకు నాయంతరంగంబు సంతసంబు నొందె. నీవు ధన్యుండవు. రాజమూర్ధన్యుండవు. మాన్యుండవు. మీరాజన్యునకు దైన్యంబు వలవదు. జన్నంబు నెఱవేఱెడిని. ద్రోణభీష్మకర్ణప్రముఖు లైనగురు జనులం దక్కిన సంబంధిబాంధవులం దురంబునం దునిమిస్య దుష్కృతంబు మిమ్ముం జెందదు. అశ్వమేధాధ్వరంబు గావించి మాకు సమర్పణంబు సేయుఁడు. మీకు నంత వలవ దయ్యగంబు నేన సాగించెద.

అనిన భీముండు గోపాలదేవునిం గనుంగొని వెండియు దండప్రణామంబు గావించి, దేవా! నీపాణిపద్మంబున వస్తువొకటి కొటిగుణితం బై వృద్ధిం బొందుంగాన హయసేధంబు గావించి తత్ఫలంబు నీకే సమర్పింపం గోరియున్నవారము. నేను

భద్రావతీపురంబునకుఁ జని తద్రాజవర్యుని గెలిచి హాయంబు దెచ్చుపర్యంతంబు సవ్యసాచి ధర్మరాజుసముఖంబునఁ గాచికొని యుండు నని మాటలాడుసమయంబున ద్రుపదు రాజపుత్రి వచ్చి యారగింప సమయం బయ్యె విజయంబుచేయుఁ డనుటయు ధర్మనందనుండును వసుదేవనందనుండును గృతమజ్జనులై ధౌతపరిధానంబులు ధరియించి యిష్టాన్నపానంబులం బరితుష్టి నొంది యుచితప్రకారంబుల నారాత్రి సుఖనిద్రం జేంది మఱునాఁడు వందిమాగధబృందంబులబిరుద గద్యపద్యంబులు గాయకవైణికులయంత్రగాత్రగానంబులు నాలకించుచు నిదుర మేల్కొని స్నానసంధ్యావందినాది నిత్యకృత్యంబులు నిర్వర్తించి సంతోషభరితాంతరంగులై సభాస్థలంబునకు వచ్చిరి.

—* భీముఁ డశ్వమునకై భద్రావతి కేగుట. *—

అంత భీమసేనుండును యుద్ధసన్నద్ధుఁ డై ధర్మతనయులైనాదంబులకుఁ బంకజాతుని పదపంకజంబులకు వందనంబులొనరించి కుంతికిం బ్రణమిల్లి విష్వచ్చుం గ్రుచ్చి కౌఁగిటం జేర్చుకొని తాను వచ్చుపర్యంతంబు ధర్మతనయుం గాచి యుండుమని నియమించి మాద్రీనందనుల నుపచరించి ద్రాపదికిం జెప్పి మఱిమఱియు ముర్ఖవైరిచరణాంబురుహంబులకుం బ్రణమిల్లి ప్రమోదభరితమానసుండై వృషకేతుమేఘవర్ణులు సంగఠోత్సాహపరిపూర్ణులై తోడం జనుదేర యావనాశ్వం డేలు భద్రావతీపురంబునకుం గతిపయస్రయాణంబు

లం జనిచని బంగరుమెఱుంగులం దురంగలించు నుత్తుం
 గంబులైనశృంగంబులం గీలుకొలిపిన కెంపులగుంపుల సాం
 పులుగులుకు ప్రకాశంబుల రాత్రులం బగళ్లు సేయుచు నమ
 రావతీపురసమానంబును స్ఫటికమణిమయంబులు నంబరతల
 చుంబితంబులు నైనకోటలును, బాతాళతలగంభీరంబులు
 నుల్లోలకల్లోలసముల్లసితంబులుఁ గమలకువలయగంధబంధు
 రంబులు నైనయగడితలును, గనకమయశిఖరంబులం దా
 పినగుత్తంపుముత్తియంబులడంబులచేఁ దారాగణంబులవిడం
 బించు సౌధంబులును, గోపురాగ్రంబులం గీలితంబు లైన
 యింద్రసీలంబులకాంతుల నకాలతిమిరములం గలుగఁజే
 యు గవనివాకిండ్లునుం గలిగి వేదఘోషంబుల మట్టు
 పడంజేయుచు హోమధూమంబులచే మార్గంబులం గాన
 రాసీయక యాగయూపసంఘంబులచే నడువంగూడక సాధు
 జనసంతోషణంబును వైరిజనభీషణంబు నైనయాపురంబు
 సేరం జని పూచి కాచి ఫలించి కైవ్రాలిన మావులు
 మోవులుఁ బొన్నలుఁ బొగడలుఁ దాలహింతాలతమాల
 నారికేలపనసక్రముకప్రముఖతరువులు నల్లిబిల్లిగా నల్లికొ
 నిన మల్లెలు మొల్లలు సన్నజాజులు విరవాజులు మొద
 లైన తీవలం బొలుపొందుచు చిలుకలుఁ గోయిలలు శారి
 కలుఁ జకోరికలు నాదిగాఁ గల పక్షికులంబులకలకలంబు
 లును, జింకలు దుప్పలు నీహామ్మగంబులుఁ నక్కినమ్మగ
 విశేషంబులచే భూషితంబులు నైనపువ్వువంబోదలం బొలు

పొందు హృద్యం బైనయద్యానంబునందు నిలిచి సమీర
కుమారుండు వృష కేతుం జూచి, కుమారకా! యీవనం
బునం జెంగలువలు నల్లగలువలుఁ దెలిగలువలుఁ జెందా
మరలు వెలిదమ్ములుం దొరంగినపుప్పొడులం దేనియలం
బొంది చిత్రవర్ణంబు లైన తరంగమాలికలం జెన్నుమెఱసిన
తటాకంబుఁ గనుంగొనుము. ఇచ్చటి కీరాజునగరి వాజి
సంఘంబులు నీళ్లుద్రావం జనుదెంచు నం దశ్వమేధయోగ్యం
బైనయశ్వంబును వచ్చుఁగావున, దానిం గాపాడికొనివచ్చు
సైనికానీకంబుం బాఱఁ ద్రోలి హయంబు రయంబునం
గొని పోవుద మని పలుకుచు నొక్కపోదరింటం బొంచి
యుండె.

అప్పుడు కర్ణసూనుండు పినతండ్రి యగుభీమసేనుం
జూచి, యీరాజునకుంగల సేన యంతయుం బదియక్షౌహి
ణులు, వానిలోఁ గొంతకొంత తురంగంబువెంబడిం జను
దెంచుఁ గాని యెల్లసైన్యంబుఁ బెల్లగిలి రాదు. కావున మన
కీయశ్వంబును గ్రహించుట సులభంబు. గంగాతీరంబునం
జేరిన జనులపాతకంబులుం బలె, లలాటలోచనుం డాసిన
కాలకూటంబుకరణి, శ్రీవాసుదేవపాదారవింద చింతనంబు
వలన మానవుని జన్తంబునుంబలె, గయావర్జనంబు సేసిన
వాని పితృవర్ణంబుల దుర్గతింబలె, నిమిషమాత్రంబులో నీగ
దాఘాతంబున యశావనాశ్వుని సైన్యంబు లయంబు నొందు
నని సల్లాపంబు లాడుచునుండుసమయంబున దండిమెఱయు

డిండిమవాద్యఘోషంబులును గాంచనమణిమయంబు లైన
 ఘంటల ఘణఘణారవంబులును, నంకుశాఘాతంబులంబొ
 డము ఘీంకారంబులును, గండస్థలంబులం దొగఁగు మదజ
 లంబుల పరిమళంబులకై మ్రోయు తుమ్మెదలఝంకారంబు
 లునుం జెలంగ నేనుంగులు గుంపుగుంపులుగా నచ్చి యాస
 రోవరంబు సొచ్చి నుచ్చికలు హెచ్చఁ దుండ్రంబుల నుద
 కంబులం బూరించి పెంటియేనుంగులమీఁదం జల్లుచు వాని
 చేఁ జల్లఁబడిన సలిలంబులచే మేనులు దడియ మెల్లమెల్లనఁ
 దద్దాత్రంబులు నిమురుచుఁ బుండరీకముకుళంబులం బెఱికి
 యొండొంటితో నేటు లాడుచు నన్యోన్యముఖసౌరభంబుల
 నాస్వాదించు సంతోషంబున ఘోషించుచు నక్కు నక్కు
 నుం జెక్కుఁ జెక్కును దొడఁ దొడయునుం జెవిఁ జెవియు బరి
 బరియు సరినొరయఁ గరాగ్రంబున జలంబులం బీల్చి చిమ్మన
 గ్రోవులంబలెఁ జిమ్ముచుఁ బెద్దయుందడవు తద్దయుం గ్రీడించి
 మానంతులబలవంతంబున జలవిహారంబులు చాలించి యన్న
 దగజంబులు పురంబునకుం జనియె.

తదనంతరంబ క్రొమ్మించులమించు తేరిగండ్ర యంచుల
 వలనం బొడమిన భూరేణువు లకాలతిమిరంబు సంపాదింపఁ
 గాలరుద్ర ఘక్తాఘమఘమాత్కారంబులం ధిక్కరించువాద్య
 ఘోషంబులు మెఱయ మృత్యువునాలిక పోలికఁ జదలం
 గదలు బిరుదకేతనంబులు మెఱయఁ బట్టపగలింటి మార్తాం
 డకిరణంబులకు ననుకరణంబు లైనప్రహారణంబులం బాలు

పొందు భటసమూహంబులు సందడింప నేల యీనిన తెఱం
 గున సముద్రంబు పొరలినచందంబున వచ్చుసైన్యముం గనుం
 గొని యకావనాశ్వభూపాలుండు వచ్చెనో యనుతలంపున
 ద్విగ్ధన లేచి కర్ణకుమారుం డాసైన్యముం గలయం జూచి నీరు
 గ్రోలఁ జనుదెంచు తురంగబృందంబులసందడి గాని రాజు
 కాఁడని తెలిసి యనిలనందనుం జూచి, అయ్యా! కయ్యం
 బునకుం గాలుద్రవ్వచందంబున ఖురంబుల భూతలంబు
 ద్రవ్వచు నూరఁబిచ్చుకలు ముంగిసలు నొంపెలు నడచిన
 కైవడి బెడంగునడలు మెఱయం బరిచారకులు వాగెలం
 గుదియంబట్ట నిట్టట్టు గెరలుచు వేనవేలు తురంగంబులు
 జలతరంగంబులకరణిఁ ద్రొక్కినచోటుం ద్రొక్కక యిక్కొల
 నికిం జనుదెంచి నీరు ద్రావుచుం బోవుచు నున్నయవి గాని
 యశ్వమేధాశ్వంబు గనంబడదు. ద్రానికున్నచోటన గడ్డి
 యుం గవణంబు నీరు నమరించి బయలువుచ్చరు గాఁబోలు
 ననిన వృషకేతుం జూచి యనిలసూతి, కుమారకా! మన
 ము ధర్తజునిసమ్ముఖమున నానావిధంబులైన ప్రతినలు గావిం
 చితిమి. సవనహయంబులేకయ రిత్తచేతులతో మగిడి పోవం
 జనదు. పుత్రులు లేనివానికిం గతి గలుగనేరని వితంబున,
 నంగనావశుం డైనయజ్ఞానికి బంధుమర్యాదలు మాలిన
 కరణిఁ, గాగ్యాలోచనము సేయనిమనుజనాధునకు రా
 జ్యంబు సిద్ధింపని తెఱంగున, శ్రీవిష్ణుదేవునిచరణకమలం
 బులం దలంపనివానికి శుభంబులు లభింపనిచదంబున, శంక

రునిం బూజింపని వంకరకట్టెకు సంపదలు సంభవింపని
 కైవడి, హాయంబునుం గైకొనకయ విఫలప్రతిజ్ఞల మైతిమేని
 మనకీర్తి హానిం జెందు నని మాట లాడుచుండె.

—* అశ్వమేధాశ్వము నీరుద్రావ వచ్చుట. *—

ఆసమయంబున ద్వీరదంబులు నరదంబులు ఘోటకం
 బులు భటసమూహంబులు వాద్యఘోషంబులు మ్రో
 య నిచ్చలంపుముత్యాలకుచ్చులగచ్చులు మెఱయు ధవళా
 తపత్రంబు పున్నమచందురుచందంబునఁ గాంతిచంద్రికలు
 వెదచల్ల నుభయచామరంబులు ధవళశంఖంబులు సాం
 బ్రాణిధూపంబులుఁ జంద్రకావిపావడలు దీపింప మహా
 మండలేంద్రుని చందంబున నతిశయితవైభవంబుతోఁ బద్మా
 కరంబునకు నయ్యాగీయహాయంబు రా నాలోకించి పట్టం
 దమకించు కుమారుని నివారించి మనుమనిం గనుంగొన్న
 నమ్మేఘనర్లుండు సమరవిజయనేత యగుతాతకు నమస్కరించి
 మహాబలనందనా! లెక్కకు మిక్కుటం బైనకక్కసంపుజో
 దులు పెక్కండ్రు చుట్టునుం బరివేష్టించి పచ్చుచున్నట్టి యి
 త్తేజిం జెవి నట్టికొని లేఁగదూడ నీడ్చి తెచ్చినవిధంబునఁ బట్టి
 తెచ్చెద. యకావనాశ్వుని నాతని కుమారుని మూటకట్టు
 గాఁ గట్టి మీముందఱిం దెచ్చిపెట్టెద. ఇంత యేల! తురం
 గంబె చాలు నంటిరేని యత్తైఱంగునం జేసెద నని సంగ
 రోత్సాహంబున నంగంబు పొంగుచుండ శైలశృంగంబునుండి
 చంగునం దుముకు సింగంపుంగొదమకరణి ధరణికిం జను

దెంచి మాయాప్రభావంబునఁ గాలకంఠకంఠకుహళీకరాళ
కాలకూటంబు కరణి గాటం బైన యంధకారంబు గల్పించి
దిక్కులు విదిక్కులుం దళుక్కున మెఱపుటొఱపులు మిగుల
బ్రహ్మాండకుహారంబు విరియింపంజాలు గర్జితంబు లూర్జితం
బులై యెల్లెడల వినంబడ బలుపిడుగులు వడంజేసి దేవ
మానవాదులకు భయంకరంబుగ మేఘనాదునిచందంబున
సింహనాదంబు సేసి యద్దనుజసింహుండు పరాక్రమంబు
మెఱయించుటయు దేవేంద్రుండు చారులవలనఁ దద్వృ
త్తాంతంబు విని యాగక్కునుం డెక్కడివాఁడు? ఏల విజృం
భించినాఁడు? తెలిసి ర మ్మని యొక్కదూత నంపించిన వాఁ
డునుం ద్వరితంబుగా వచ్చి యంబరంబున నాడంబరంబులు
సేయు హిడింబాపౌత్రునిం గాంచి నీవెవ్వండవు? ఏమిటి
కిట్లు విపరీతంబులు సేసెదవు? దీన నీకేమి ఫలంబు? ని
న్నెవ్వ రంపించినారు? త్రైలోక్యవల్లభుం డైనదివిజనాథుండు
తెలిసి ర మ్మనియె, ననిన విని యాఘటోత్కచపుత్రుండు,
నేను బాండుపుత్రుం డైనభీమసేను పౌత్రుండ. మా పెద్దతాత
యగు ధర్మరాజు హయమేధంబు గావింపంగోరి యావనా
శ్వుని నగరంబున యాగీయతురంగం బున్నదని విని నన్నుం
బంపిన నేను దానిం బట్టికొన వచ్చి మాయలం బన్ను
చున్నవాఁడం గాని దేవతలకు విరోధంబుసేయం దలంచిన
వాఁడఁ గాను. అనిన విని యా దూత దేవేంద్రున కత్తె
ఱం గెఱింగించిన నతండు సంతోషంబునొందె. అంత

నంతకాలకాలునిచందంబున నద్దనుజుం డొక్కెడం బిడు
గులు గురియించుచు నొక్కదిక్కున అల్లులువ్వుచు నొక
చోట మిడుంగులులు నింగి కెగయ నిప్పులు గుప్పళించుచు,
నొక్కదెస ఝంఝూమారుతంబుల విసరించుచు, నొక్క
చక్కి మిక్కుటంబైన దుమ్ము గ్రమ్మంజేయుచు, నొక్కచోట
గాటంబులైన చీకటుల నుత్పాదించుచు, నొక్కతావునఁ
బెళ పెళమని యులుములుములం జేయుచు, నొక్కొక్క
దిక్కునం దళుక్కు మను మెలుంగులచే దృష్టులు మిలు
మిట్లు వడం జేయుచు సేనలనెల్లం జీకాకుపఱిచి పొట్టెట్టి

—* మేఘవర్ణుడం గుట్టము సపహరించుట. *—

పిల్లం బట్టిన తెఱంగున నశ్వంబు నాలుగుకాళ్లం బట్టి
మూఁపునం బెట్టుకొని గగనమార్గంబున కెగసిన వియ
చ్చరు లచ్చెరువొంది యదె యదె దానవుండు హయంబుం
బట్టి కొనిపోయెఁ బోయె ననియెడు నెలుంగులు నింగిముట్టఁ
బ్రశంసించి కృపాయత్తచిత్తు లై మేఘవర్ణుని పయిం బుష్ప
వర్ణంబులు వరించిరి.

ఇవ్విధంబున భీమసేనపోతుండు మాయాబలంబున
యాగతురంగంబు సపహరించి కొనిపోయిన తెఱంగు హత
శేషు లయినభటాలు (1) పలుకరించుటయు యకావనాశ్వవి
శ్వంభరాధీశ్వరుండు విని యులికిపడి నిప్పు లుప్పతల దశదిశ

(1) పలుకరించుట = దెప్పట యను స్థామున నిందు వాడెఁబడు
చున్నది.

లుం జూచుచు దురాపప్రతాపదీపితుండై యంబరతలం
 బున కెగయంజాలు రథికుల నాలుగువేలకుం బనుపుటయు
 వారలు క్రోధంబున యూధంబు లగుచు విక్రమంబునఁ
 జక్రగదాకుంతకరవాలభిందిపాలముసలముసుండికాపరిఘ
 పట్టసాది సాధనంబులు సారించుచు నవ్వీరుం జుట్టుముట్టిన
 నాబిరుదునుగండు బెట్టుగా నట్టహాసంబు సేసి యశ్వంబు
 నమరావతీపురంబున నునిచి తానుం బెట్టిదం బైనచెట్టు
 వెఱికికొని చుట్టుకొనిన మూఁకలం గనుపుగొట్టి యట్టట్టు
 వడం జేసి యాగీయహాయంబును మగుడం గొని తెచ్చి
 భీమసేను ముందఱం బెట్టి నిలిచిన నతండు పౌత్రుం గాఁగి
 లించికొని దీవించె. ఆసమయంబున యావనాశ్వనిసైన్యం
 బులు క్రమ్మఱం జుట్టుముట్టిన మేఘవర్షుండు మహార్షణంబు
 నం దిరుగు మందరనగంబుచందంబునం దచ్చమూసముద
 యంబు గలగుండునడం జేయుచుఁ బరాక్రమించుసమయం
 బున వృషకేతుండు తనమనంబున “హాయంబుం బట్టికొని
 వచ్చునప్పటికయ్యంబున మేఘవర్షుండు మిగుల నలసి యు
 న్నవాఁడు. పెక్కంఠ్ర నొక్కనికి గెలువ శక్యంబు గా” దని
 యూహించి, యనిలసుతునకు మ్రొక్కి శస్త్రాస్త్రభీకరంబైన
 వైరిసైన్యనికరంబు సొచ్చి యరుణారవిందజైత్రంబు లైన
 నేత్రంబులం జుఱచుఱం జూచుచు లయకాలసఱంకారశం
 కాకరం బైనశింజినీటంకారంబు దిశావిటంకంబులకు సంక్ర
 మింపం గోపాటోపంబునం దతైస్యంబుం జొచ్చి మేఘవర్షు

నకుం గౌతూహలంబు సంపాదింపుచు, వత్సా! నీవు కయ్యంబున మిగుల నలసినాఁడవు. తలంచిన కార్యంబు నెఱవేర్చితిమి. ముహూర్తమాత్రంబు బడలిక దీర్చికొమ్ము." అని భీముచెంతకుం బంచి కంఠీరవంబు గంధగజయాధంబువై నుఱుకునందంబున నుఱికి క్రొవ్వాఁడిమెఱుంగుఁదూపు లనియెడుగోళ్లచే భద్రగజకుంభస్థలంబులు పెకలించి! తురంగసంఘంబులం దెగటార్చి, యరదంబులం జెక్కులుసేసి, కాలుబంట్లఁ గాలునిప్రోలి కనిచి రోదసీకుహారమేదురం బైనసింహనాదంబు సెలంగఁ ద్రిపురంబులపయిం గడంగుత్తిలోచనునిచందంబున నిరర్గళంబుగ మార్గణవర్షంబులు వర్షించిన విదళితమాతంగంబును, విధ్వస్తతురంగంబును, విశీర్ణశతాంగంబును, విఖండితభటాంగంబు నై యాసైన్యంబు చచ్చియు నొచ్చియు విచ్చియుఁ జీకాకుపడుటయు నందొక్కరుండు బలుగాయంబుల నెత్తురు జొత్తిలుగాత్రంబుతోఁబురంబునకుం బరువెత్తి భద్రావతీశ్వరునకుం బ్రణమిల్లి సైన్యంబు సమసిన తెఱంగును యాగీయవాజిం గొనిపోయినచందంబును విన్నవించిన యాపనాశ్వండు రోషారుణితలోచనుం డై, యెట్టెట్టురా! వింతలు వింటిమి! పరదళంబెంత వచ్చె? గుఱ్ఱం బెటువలెం బట్టునడియె? వివరంబుగా నెఱుంగంబలుకు మనిన, దేవా! యెవ్వరో యెఱుంగము. మువ్వరు వచ్చిరి. వారిలో నల్లనిబాలుకుం డొక్కరుండు గగనంబున కెగసి డేగ తూఱినవిధంబునం దూఱి సేనామధ్యం

బున నున్న తురంగంబు నెత్తి మూపున నుంచుకొని మీ
రంపించినయంబరచరులనాలుగువేలరథికుల నంబరమున నె

—* యశావనాశ్వుఁడు భీమాదులపై యుద్ధమునకు లేచుట *—

సంహరించి వెండియు నాబలంబుతో భండనంబు సేయుచు
నుండఁ బెద్దనిట్టతాటిచెట్టుచందంబున లోకభీకరం బైనయి
నుపగుదియ కేలంబూని యొకండు నిలిచియున్నాఁడు. వాని
చెంగట సింగంపుఁ గొదమతెఱంగున గర్జిల్లుచు నొక్క
చక్కని రాచకొమరుండు కొలుచుచున్నవాఁడు. అని విన్న
వించిన యశావనాశ్వుండు దనయిచ్చలో మచ్చరంబు నచ్చె
రువు విచ్చలవిడిం బెచ్చుపెరుఁగ, వారు మానవసామాన్య
లు గారు, కారణజన్తులు; నాకుం జూడఁ ద్రిమూర్తులు నర
మూర్తు లై వచ్చిరని తోఁచుచున్నది. ఒక్కండు గుఱ్ఱంబును
బట్టుకొనిపోవుట యేమి! వేఱొక్కండు లెక్కకు మిక్కుటం
బైన సైన్యంబు నుక్కడంచుట యెట్టు! ఒక్కరుండు వేడుక
చూచుచు నూరకెయుండుటయేమి! ఐన నశ్వమేధంబు సేయ
వలయునని యతిప్రయాసంబుగా నశ్వంబు సంపాదించితి నది
యితైఱంగునం బోయినఁ బోవనిమ్ము. ఇమ్మువ్వరితోఁ
గయ్యం బనుజన్నంబొనర్చి దేవతలనెల్లం దృష్టి నొందిం
చెద నని యాహావోత్సాహకౌతూహలంబున నమ్మహీవల్ల
భుండు దిక్కులు పిక్కటిల్ల రణభేరి మ్రోయించి మదపుటే
నుంగులు, మనోజవతురంగంబులు, మణిమయరథంబులు,
మహాసాహసికవీరభటులు లెక్కకు మిక్కుటంబుగా దిశలు

గ్రక్కతిల నార్చుచు, వీరాలాపంబులం బేర్చుచు, నలుఁగె
 లంకులం బలసి చనుదేఱఁ బురంబు వెడలి సమీపంబునకు
 వచ్చి యుగాంతకాల కాలుండునుంబోలఁ బ్రచండగదాదం
 డంబు భుజాగ్రంబునం గీలించి భండనంబు గనుంగొను
 చున్న వృకోదరు విలోకించి లోకోత్తరం బైనతదీయదివ్యతే
 జోవిలాసంబున కచ్చెరువందుచు నాయోధనంబున నాయో
 ధుల నెల్ల సమయించి వింటికోపునం జే యూఁది యున్న
 వృష కేతునింజూచి శిరఃకంసంబు సేయుచు యావనాశ్వుండు
 తనమనంబున “సాగరంబు మేరమీఱినచందంబున నపార
 చతురంగబలంబుతో భూనభోంతరంబులు కంపింపఁ జేయుచు
 నెత్తివచ్చిన నన్ను సడ్డసేయక యనాదరంబుగఁ జూచుచు సిం
 హాకిశోరంబుకరణి శంకారహితుం డై కర్షపాశవినిర్ముక్తుం డైన
 యోగిచందంబున మరణభయంబు లేక యిక్కుమారుం
 డున్నవాఁడు.” అని సంతసంబు రోషంబు నగ్గలింప బలం
 బునకుఁ జేయి వీచుటయు వానిపయిం గడంగువృష కేతనుం
 జూచి మారుతసుతుండు రోషతామ్రాక్షుం డై గదాదం
 డంబు నంకించి కదలుటయుఁ గర్ణకుమారుం డెదురుగాఁ బఱ
 తెంచి, “అయ్యా! యీరెండులోకంబులెత్తివచ్చినను మీకు

—* వృషకేతుండు భీముని నిలిచి చూడు మని కోరుట. *—

నీడు గా దనినయెడ నీయల్పసైన్యం బేమి లక్ష్యము! నీ
 పుత్రుం డగునన్నుం దయచేసి చూచుచుండుము. నే నీ
 ఊణంబు కార్చిచ్చుచందంబునం బేర్చి పరదళంబుల భస్మీకరిం

చెద. తండ్రి! కాయంబులు బుద్ధ్యదప్రాయంబులు. జన్మనంబులు చంచలంబులు. బలంబు లస్థిరంబులు. ఇంతయుం గలిగినపుడె త్రైలోక్యవర్తిని యైనకీర్తి నార్జింపవలయుం గాని న్యర్థంబుగా బ్రదుకం జనదు. గజగమనంబు లనియెడి గమన విలాసంబులును, బౌశంబు లనియెడి భుజంబులును, జక్రంబు లనియెడి స్తనంబులును, శంఖంబు లనియెడి కంఠంబును గలిగినశత్రుసేనారమణీమణిని మున్నుగా నేను వరించినాఁడ. దానితోడం గ్రీడించి కీర్తి యనియెడు సంతానంబు గాంచెద. మీకుఁ జేర వావి గాదు. ణోడ లయినసేనావధూటి మిమ్ముం జూచి వ్రాలుపతాక లనియెడివ్యాజంబున మొగంబు వాంచుచున్నయని." అనిన వాయుసూనుండు "కుమారకా! సేనావధూటి నీకుం గైవసం బైన మిగుల లెస్స. అటుగాక నిన్నుం దలమీఁతెనేని దాదవ్వుల నస్తదీయగదా ప్రహారంబులఁ జేవ యణంచి శిక్షించెద. మామగారు ణోడలిని శిక్షించుట యుచితంబుగదా! యని పలికి, నీవు పాదచారివి, వారు రథికులు, నిన్ను నొంటిగఁ బనుపం జాల ననిన వృషకేతుండు మారుతసూతిం జూచి మీకటాక్షం బనువజ్రాంగిజోడు గలిగియుండ నాకు భయం బేమిటికి? చింత వలదు. నన్నుం బంపు మని భీమునకుం బ్రవక్షిణంబు సేసి యుబ్బునం గబ్బుమీఱిన దేహంబుతోఁ గన్నులం గెంపు దొలంకఁ గాముకుండు కామినిం గదియుచందంబునఁ గెందూళి యనియెడు కుంకుమరసంబు నలంది, సింగిణివిం డ్లనుకనుబొమ్మ

లల్లార్చుచు, మెఱుంగుఁదూపు లనుచూపులఁ దళుకొత్తు
 చుఁ గరికుంభంబు లనియెడు కఠినస్తనంబుల నొఱపు మిగ్గి
 లిన వైరిసేన యనుచానం గదిసి వృష కేతుంఁగు కౌతుకఁట్టు
 నెమ్మొగమ్మునం జిగురొత్త మున్ను దనచేతం గూలినచతు
 రంగబలంబుల నెత్తురు లనియెడిసలిలపూరంబులచే సాగరం
 బు తెఱింగునఁ గన్నట్టుచు రుద్రవిహాగస్థానం బగుటంజేసి
 కైలాసంబుకరణి నొప్పుచు, విదళితసైంధవం బగుటకతసఁ
 బార్థునిప్రతినచందంబునం దోఁచుచు, శంఖచక్రసమన్వితం
 బగుటకతన శౌరిహస్తంబులంబోలెఁ జెలువొందుచు, నిజ
 నిశితవిశిఖంబులచే శకలితంబు లైన రథగజతురగపదాతిగా
 త్రఖండంబులచేత మిఱ్ఱు పల్లంబు లైనసంగరాంగణంబు
 సొచ్చి కార్దుకజ్యారావంబును, గఠోరసింహనాదంబును,
 గనకపుంఖచిత్రితంబు లగుకంకపత్రంబు లుల్లసిల్లఁ గోదండ
 పాండిత్యంబు మెఱయ వింట బాణంబు దొడుగుట తివి
 యుట యేయుటయు నెఱుంగరాకుండ శరపరంపర లను
 వర్షంబు వర్షించుచు సమున్నిద్రం బైనరౌద్రరసంబు మూర్తి
 భవించిన చందంబునఁ గనుపట్టి కుంభికుంభస్థలంబులు పెక
 లించి ముత్యంబుల జలజల రాల్చుచు నశ్వగాత్రంబుల శక
 లంబులు వికలంబులు సేయుచుఁ బరాక్రమించుచు నుండె.

—* యావనాశ్వవృషకేతులయుద్ధము. *—

ఇవ్విధంబునం జాపవిద్యానైపుణంబు సూపుచు నున్నవృష
 కేతుం గాంచి యావనాశ్వండు దంతావళంబు నెక్కి ధవళ

చ్చత్రచామరంబులు మెఱయవర్గఱవచ్చి “కుమారా! ఆది
 విష్ణుదేవుండునుం బోలెఁ బ్రకాశించుచున్నవాఁడవు. నీకు
 గంబు గోత్రంబు నామధేయంబు నెయ్యది? నీతండ్రి తాత
 తెవ్వరు? నీరాకకు నేమికారణంబు? నీచరిత్రంబు దెలియక
 యుద్ధము సేయరాదు. కాన నెఱింగింపు” మనిన, వృషకే
 తుండు, “కశ్యపమహామునీంద్రుఁడు మావంశకర్త, వేదమ
 యుండైన సూర్యుండు మాతాత, త్రైలోక్యవిఖ్యాతదాన
 లక్ష్మీసముదీర్ణుం డైనకర్ణుండు మాతండ్రి, నాపేరు వృషకే
 తుండు, మాపినతండ్రి ధర్మనందనుం డశ్వమేధంబు సేయం
 దలంచి నీవశంబున యాగీయాశ్వమున్న దని విని భీమసేను
 నన్ను ఘటోత్కచపుత్రుం డగుమేఘవర్ణునిం బనిచె. అమ్మేఘ
 వర్ణుండు తురంగంబు నపహరించె. నేను బలంబులం బొలి
 యించితి. మాయయ్య వేడుక చూచుచు నున్నవాఁడు.”
 అనిన నస్తుహీకాంతుండు సంతసంబు నంది “రాజనందనా!
 ముహూర్తమాత్రంబు బడలిక దీర్చికొనుము. చేయలసిన
 వానితోఁ గయ్యము సేయరాదు. నీవు పాదచారివి నే నే
 నుం గునెక్కి యున్నవాఁడ నగుట నీతోడఁ గయ్యంబొన
 ర్చుట పాడిగాదు, కనకమయం బైనయరదంబు నొసంగెదఁ
 దైకొని యుద్ధమునకు ర” మ్మనిన వేవెలుంగులదొరమను
 మండు మొగంబునఁ జిఱునగవు దళుకొత్త “నెవ్వాని పట్టణం
 బునఁ జెట్లు రాళ్లు పసులుసైత మఖిలార్థంబు లొసంగి యా
 చకులం బ్రోచు నట్టి యమరవల్లభుం డర్థి యై వచ్చి వేఁ

డినఁ గవచకుండలంబు లొసంగె నట్టిదానశూరుం డైన
 కర్ణునకుం గుమారుండ నైననేను నీవలన నరదంబుఁ బుచ్చి
 కొందునె! నీ వాడెడుమాటలు వినిన సంధికి వచ్చినయట్టు
 లున్నయది కాని సమరంబునకుఁ గాఁ దోఁపదు.” అనిన
 నారాజు “నీవు బౌలుండవు, మేము చాపవిద్యాప్రవీణుల
 ము. మున్నుగ నీపరాక్రమంబుఁ జూపుము. నీసామర్థ్యంబుఁ
 జూచి తరువాత మేము యుద్ధము సేసెన” మనిన వృషకే
 తుండు నవ్వుచు మున్నుగాఁ దురంగంబుఁ బట్టితే మని
 చెప్పిన న్విని కోపాటోపంబున గృహంబు వెలువడి సకల
 దళంబులం గూర్చుకొని ప్రతిజ్ఞలు వలుకుచు యుద్ధంబునకై
 బయలు మెఱసినవారలు తమపరాక్రమంబులు మెఱయింప
 వలయుం గాని ముందుగ నాస్రతాపంబుఁ జూపితినేని మఱి
 నన్ను మెచ్చి యుద్ధంబు సేయువా రెవ్వరు? కాలమృత్యు
 ముఖంబునఁ బడినపిమ్మటఁ గ్రన్తుఱి వచ్చుట యెట్లు? నీవు
 పుత్రులు పౌత్రులు మిత్రులు బంధువులు సింధురంబులు
 హయంబులు రథంబులు నధిరోహించి భేరులు బిరుదకాహ
 శంబులు మొనలైనవాద్యంబులును మొరయ బిరుదధ్వజం
 బులు మెఱయ సలువగలకైదువులు సారించుచుఁ గయ్యం
 బునకుం గాలుద్రవ్వచు మెండుకొని యున్నవారలు.
 నీవు వృద్ధుండవు, నేను బిన్నప్రాయంబువాఁడ. నన్నొంటి
 గాఁ డని యనవలదు. కమలాక్షుని కృపాకటాక్షుంబె నా
 కక్షయబలంబు. పెక్కుమాట లేమిటికి! తోలు దొలుత నీగన

అంబుఁ బట్టి తెచ్చితిమి. నీచతురంగబలంబులో సగము సమ
 యించితిమి. తొలుపోటు మాదె కావున నీవె మార్కొను
 మనుటయు నాయశావనాశ్వం డలిగి యేనుంగు డిగి రథా
 దూఘంఁడై గుణంబు మ్రొయించి యిరువదియైదుసాయ
 కంబులు దొడిగి యేయుటయు నక్కుమారుం డొక్కబా
 ణంబున ఖండించి యర్ధచంద్రబాణంబు నిగిడించుటయుఁ
 గుటిలవర్తనులం గూడిన సజ్జనునిగుణంబు సమసినకరణి యశా
 వనాశ్వని ధవళచ్ఛత్రచామగంబులు తుము రయ్యె. అంత
 టం బోక మూఁడువాఁడితూపులు వింట సంధించి యొక్క
 బాణంబునఁ జాపంబును వే తొక్కశరంబున గుఱ్ఱంబులను
 నొప్పించి మఱియొక్కమార్గణంబున యశావనాశ్వవక్షస్థని
 లంబు నేయుటయు నది యతనినడితొమ్మ వ్రక్కలించుకొని
 వెన్నున డుస్సి దబ్బఱసాక్ష్యముపలికినవాఁడు ఘోరనరకం
 బునం గూలు తెఱంగున భూతలంబునం బడియు (మరలఁ దెలి
 వొంది యరదం బెక్కి-) యమ్మహీకాంతుండు వేతొండుకార్డు
 కంబు కరంబునం బూని సజ్యంబు గావించి గుణస్వనంబున
 దిక్కులు గ్రక్కతిలం జేయుచు నఱువదిబాణంబు లొక్క
 పిడికిటం బట్టి వృషకేతునిభుజమధ్యంబున గాటంబుగ నా
 టించుటయుఁ జిమ్మనగ్రోవులం జిమ్మినచందంబునఁ గ్రొత్త
 నెత్తురు లెగసిన నక్కుమారుండు తరుణకిరణమాలికరణిం
 బ్రకాశించుచుఁ గోలచేఁ గొట్టువడిన బెబ్బులికరణి బిట్టురోఁ
 జుచు నాలుగువాలుతూపుల రథ్యంబులం గీ టడంగించి

యొక్కమార్గణంబున సారథిశిరోధిం ద్రుంచి బహుముఖంబు
 లైనశిలీముఖంబుల నజ్జననాథు మునుంగ నేసి పందిరి
 వెట్టినకరణి శరకదంబకంబుల నంబరంబుఁ గప్పి రవికిర
 ణంబుల మఱుంగుపఱిచి సింహనాదంబు నేసి “భూనా
 థుండు పొలిసెఁ బొలిసె” నని సైనికులెల్లఁ దల్లడం బంద
 నాగ్నేయాస్త్రంబు వింటఁ దొడిగి యేయుటయుఁ బొగలు
 సెగలు మిఱుంగుఱులు మంటలు మింటికి నంటఁ గడంగిన
 నద్ధారణీరమణుండు వారుణాస్త్రంబున దాని నివారణంబు
 గాంచినినఁ బంకజమిత్రపౌత్రుం డంతటం బోక వాయవ్యా
 స్త్రంబును సంధించిన నమ్మేదినీనాథుండు పర్వతాస్త్రంబుఁ
 బ్రయోగించుటయు నేనుంగులం బోలిన ఱాలు ఱువ్వుచు
 వచ్చు నయ్యస్త్రంబుమీఁద వజ్రాస్త్రంబుఁ బ్రయోగించి
 తత్పాణంబులం జూర్ణంబు నేసి హాలహాలవిషజ్వాలలం

—* వృషసేనుండు మూర్ఖిల్లుట. *—

గ్రక్కువాలుమెఱుంగుఁదూపు లపారంబుగా నిగిడించిన
 నమ్మహీనాథుం డొక్కభల్లంబున దన వక్షంబు పెల్లగించిన
 రవికిరణసంకాశంబైన యొక్కమెఱుఁగుటమ్ము రాజభుజమ
 ధ్యంబున నాటించి తాను మూర్ఖిల్లిన భీమసేనుండు రణరం
 గంబునం బడియున్న కుమారుం గాంచి కనుఁగవ జేవుఱింప
 నవుడుగఱిచి యాలంబున యశావనాశ్వనృపాలునిఁ బుత్ర
 మిత్రబంధు నేనాసమేతంబుగఁ గాలునిపురంబున కంపకయే
 యీబాలుని కొదవ దీఱి దనుచు నుద్దండగదాదండంబు సా

రించి రెండవదండధరుండునుం బలె భండనంబునకుం
గడంగి నితాంతకోపంబునఁ గొండలంబోని యేనుంగు తం
డంబులం గనుపుగొట్టిన నప్పట్టున వెడలు నెత్తురుపేఱు లపా
రంబులై పాఠినం బారవశ్యంబున నవ్వఱదవెంబడిం బోవు
వాహనంబులు నానెత్తురుపేటి యుభయతీరంబులందును
జొత్తుపాపలుంబలె నెమ్ములతిత్తు లై పడిన రాహుత్తులును
బ్రవాహవేగంబునం దలక్రిందుగా డుల్లిన రథంబులును
రథంబులచెంగట యమపురంబునకుఁ బధికు లైనరథికులును
కాలుఁ గాలుం బెనఁచికొని తేలి యాడు కాల్యలంబును
గలిగి యాలంబును త్రిజగదాభీలం బయ్యె నప్పుడు భీముని
మూరువేగంబునం బొడమినచండమారుతంబులు బినబిన
వినరినం జతురంగబలంబు బొందెతో స్వర్గమునకుం బోవు
కైవడి సూర్యమండల పర్యంతంబు నెగసి యందుండి కాలుఁ
గేలుఁ గీలు వీడి పడునట్టుగ విష్ణుద్రోహులు నరకంబునం
గూలుకైవడి భూతలంబునం బడియె. మఱియు నవ్వడముడి
మోఁకాలివేగంబునఁ చిక్కలవలనం బుట్టిన ఝంఝామా
రుతంబు వినరినం బెల్లగిల్లిన దంతంబులు భగ్నంబులైన కుం
భస్థలంబులు విఠిగినచరణంబులుం గలిగి పీనుంగు లైన యే
నుంగులును దునిసిన గళంబులుఁ దెగిన ప్రేవులుఁ జెక్క
లైనఱొక్కలుం గలిగి చాఁపకట్టుగాఁ బడిన తురంగంబులును
జక్కు లైనచక్రంబులును నుగ్గునూచము లైననొగనులు
విఠిగిన కేతనంబులును విటతాటంబు లైన ముదయవంబు

లునుం గలిగి శకలంబు లైన యరదంబులును సడుగులు వీడి
కుత్తుక లెండి వెడఱూపంబులఁబడిన వీరభటులునుం గలిగి
సంగరాంగణంబు ఘోరం బయ్యె.

—* సువేగభీమసేనుల గదాయుధము. *—

అప్పుడు యాననాశ్వకుమారుం డగుసువేగుండు రథ
ముడిగ్గి మహోగ్రగదాదండంబు సారించుచు భీమునిం డాసి
వాసి మెఱయ శిరంబు నురంబుఁ బ్రక్కలుం జెక్కులు నొ
ప్పించి యల్లటంబోక సుడిగాలితీరునం బేరెంబులు వాఱి
యతనిగదాప్రహారంబుల మైమెలఁకువచేఁ దప్పించుకొని
యుప్పరంబునకెగసియు దిక్కు లరికట్టియు విచిత్రవిహారం
బులు సలిపిన నవ్వడముడి గదసౌదలికలు మెఱయఁ గుడి
యెడమలం జడియుచు నొడలు దగులం గొట్టుచు మండల
ప్రచారంబుల గోమూత్రికాబంధంబుల సంచరించుచుఁ
గోలాటలాడుచందంబునఁ గీలుబొమ్మలు నటించువైఖరి నా
ణెంబు లైన విన్నాణంబులఁ ద్రాణలు మెఱయించుచు
గద లమర్చుకొని గగనము గదల నార్చుచు నొక రొకరిని
మెదలనీయక పొదలికలుం గదలికలు మెఱయం బెద్దయుం
బ్రొద్దు గదాయుధంబు సేసి యుం గసి దీఱక గదలు దిగువ
వైచి యాత్రైలోక్యమల్లులు మల్లయుధంబునకుఁ జొచ్చి
పాయుచున్ డాయుచుఁ జుట్టుకొనుచు వదనవత్సోబాహు
దేశంబులం దగులఁ బొడుచుచు “మేలు హైసరి మా
యన్న హేయిరే!” యని మెచ్చుచు బాహుబాహిఁ గచాక

చిం దొడరి ప్రాబల్యదౌర్బల్యంబులు లేక తుల్యంబుగా మెలంగిరి. అప్పుడు భీమసేనుండు సువేగునిం జొచ్చి పడవైచి చరణంబు లొడిసి పట్టి బిఱబిఱఁ ద్రిప్పి వేసిన భూతలంబు సోఁకి సోఁకకమున్న బంతిచందంబున నెగసి వాయుతనూభవు నట్ల చొచ్చి పట్టి వ్రేసిన నవ్వడముడియు భూతలంబునం బడక నెగసి దట్టంబు లై పడియున్న ఘోటక గజకశేబరధట్టంబుల వైచిన నవ్వీరుండు ముంజేత నొడ్డుచు దండెవెట్టి కఠోరముష్టిఘాతంబుల నొప్పించిన సమీరకుమారుండు వానిపెట్టు తప్పించి కర్ణకంఠగండప్రదేశంబులం బిడుగులంబోని పిడికిళ్లం బొడిచిన వాఁడునుం బాలివోవని బంటుతనంబున నొడ్డుకొని యఱచేతిపెట్టులఁ బెడచేతి దెబ్బల ముష్టిప్రహారంబుల జానుఘాతంబుల నొప్పించిన నాజగజెట్టు లొండొరులపెట్లవలన మూర్ఖుల మునింగి పుడమిం బడిరి.

అంత వృషకేతనుండు కొంతవడికిం దెప్పిటి వదలిన కేశపాశంబు బిగియించి యెప్పటియట్ల కిరీటంబు ఘటియించి నుదుటిపయిం గనుపట్టు చెనుటబిందువులు చేలాంచలంబున నార్చుకొని బలువిల్లు పిడికిటం బదిలంబుగాఁ బట్టి యెదుట నున్నవిరోధి నీక్షించి టెక్కలతోడి పెనుఁబాముల చందంబునఁ గుందనంపుఁబింజల రంజిల్లు నైదుబాణంబు లొక్కపిడికిట నాకర్ణాంతంబుగాఁ దిగిచి యయిదుప్రాణంబులం గొనుతెఱంగున నమ్మండలేంద్రుని వక్షస్థలంబుఁ

దూఱనేసిన నతండు నెత్తురు గ్రక్కుచు మూర్ఖ మునింగి
 మరణంబు నొందినకరణి మేను మఱచి నిశ్చేష్టితుండై రథం
 బుమీఁద బోరగిలం బడుటయు వృష కేతుండు కరుణాకలి
 తమానసుం డై 'యక్కటా! ఊత్రధర్మం బింతక్రూరం
 బగునే' యని గర్హించుచు నతనిరథంబుమీఁది కరిగి గా
 యంబులం దొరఁగు నెత్తురు కేలం దుడుచుచు వృద్ధుం డైన
 యస్తుహీధవుని శిరంబునకు దాపుగాఁ దనయూరుకాం
 డంబు నునిచి తనువున నాటియున్న బాణంబులు తివిచి
 వైవి యుత్తరీయంబున గాయంబు లొత్తి యొత్తి తనబంగరు
 దట్టి ముంగొంగుచే నెమ్మొగంబున విసరి యుచ్చాఢ్యసని
 శ్వాసంబులును హృదయంబునుం బట్టి చూచి శ్రీహారీ!
 నిర్వాజకృపాలహారీ! ప్రత్యహంబును నీపాదారవిందంబులే
 భజియింపుచు దేవతాంతరంబు నెఱుంగ కుండితి నేని
 సుకృతశాలియుఁ బరాక్రమవిజితశూలియు సుగుణహారుం
 డును మహాశూరుండును నైనయీరాజేంద్రుండు బ్రదుకుం
 గాక! యని శ్రీకృష్ణచరణారవిందయుగళంబు మనంబునం
 దలంచి తలంచి యగ్గాయంబు లభిమంత్రించిన నెత్తురు
 లణంగి ప్రాణంబులు కుదురుపడి యుచ్చాఢ్యసనిశ్వాసం
 బులు యథాపూర్వంబుగా నిగుడ తెప్ప లల్లార్చి లోచనం
 బులు విచ్చి కర్ణసుతుని మొగంబు సూచి లేచి కూర్చుండుట
 యు వృష కేతుండు చివ్వున నతనిరథంబు డిగ్గ నుటికి తొంటి
 దిక్కునకు వచ్చి విల్లు గైకొని గుణధ్వని గావించిన యావ

నాశ్వమహీశ్వరుం డక్కుమారుని శౌర్యధైర్యంబులు గరు
 ణాపరత్వంబునుం గాంచి సంతోషభరితమానసుం డై శరశ
 రాసనంబులు వైచి రథంబు దిగి వచ్చి కౌగిలించికొని కర్ణ
 నందనా! నందనందనుండు నరవినసంభవుండు నిందుశేఖ
 రుండును సాక్షిగా నన్ను రక్షించితివి. ప్రాణదానంబు సేసిన
 నీతోడ సచురంబునకుం గడంగితి నేని నాకంటె వెఱ్ఱి యెవ్వఁ
 డున్నాఁడు? మీతండ్రి యయినకర్ణుండు నిఖిలదానంబులు
 సేసెఁ గాని పోయిన ప్రాణంబులం దెచ్చి యిచ్చినవాఁడు
 కాఁడు. జయలక్ష్మీనల్లభుండ వైననీకు నాసామ్రాజ్యభా
 గంబు లన్నియు నర్పించి కమలపత్రాక్షుండును గౌస్తుభ
 వనమాలికాకలితవక్షుండును యాదవకులోత్తంసుండును వేద
 శాస్త్ర కృతప్రశంసుండును నైనకంసారిం గొలుచుచు సం
 సారబంధంబుల నిరసించెద నని పలుకుచు యాతనిస
 ఖ్యంబు సేసికొని, సువేగుండును భీమసేనుండు నున్నచోటికి
 వచ్చి నృపకేతనుండు తన్ను రక్షించినచందంబు వారలతో
 వివరించి “యనిలనందనా! యీశిరంబు మీరిచ్చినయది.
 ఈ క్రతుహాయంబువెంట నన్నుం బనుపుము. నేనె దిక్కు
 లరాజుల నెల్ల జయించి ధర్మజుసముఖంబునకు వచ్చెద.
 అదియుంగాక యైరావతకులసంభవంబు లైన పదివేలయే
 నుంగులు ధర్మజునకు నర్పించెద. దయాసముద్రుండు ననంత
 కల్యాణగుణసమున్నిద్రుండును బురుషోత్తముండు నైనయ
 దూత్తముని చరణారవిందంబుల నత్తమిల్లి పుత్రమిత్రకళత్రాది

బంధుసమేతంబుగా నా సర్వస్వంబు సమర్పణం బొనరించెద.
విశేషించి యును బ్రాణప్రదానంబు సేసినవారితోడి యు
ద్ధం బసంబద్ధంబు గావున మీకు నేను మాన్యుండను.”
అనియెడిరాజన్యుని సౌజన్యవాక్యంబులకుఁ బరితోషంబు
నొందినపవననందనుసమీపంబునకు మేఘవర్ణుండును సవన
హాయంబునుం గొని వచ్చె.

—* యశావనాశ్వుఁడు భీమాదులతో భద్రానతికేగుట. *—

తదనంతరంబ చిత్రవర్ణంబులును రత్నపరిస్తీర్ణంబులు
లైనమెత్తలు ఘణంఘశితదిగంతరాశంబు లైనకాంచనఘంటి
కాజాలంబులును శరచ్చంద్రచంద్రికాడంబరంబు లైనకర్ణ
చామరంబులును జౌరసుందరీమందగమనసమానంబు లైన
గంభీరయానంబులును గ్రమ్ముతుమ్మెదలకు సమ్మోదప్రదంబు
లైన యష్టమదంబులును వజ్రవలయప్రభాధవళితదిగంతంబు
లైనదంతంబులును కైరికాదిధాతురసకల్పితచిత్రతిలకంబు లై
నగంధఫలకంబులునుం గలిగి ధవళవర్ణబంధురంబు లైన
గంధసింధురంబుల మావంతులు బంతులుగాఁ దెచ్చి నిలిపిన
యశావనాశ్వపృథివీశ్వరుండు భీముండుం దాను నొక్కొక్క
వేదంశంబును, రెండుశుండాంబుల మార్తాండపౌత్రుం
డును ఘటోత్కచపౌత్రుండు గా నెక్కి లెక్కింపరానిసేనలు
క్రిక్కిఱిసి నలుదిక్కులం గొలువ వందిమాగధబృందంబులు
బిరుదావళులు వంశావళులుం జదువ భేరులు ధమాములు
ధక్కలు హుడుక్కలు దమ్మటలు గుమ్మెటలు మురజంబులు

నరగజంబులు కాహళంబులు జయదోహలంబు లైనశం
 ఖంబులు నసంఖ్యంబులుగా మొరయఁ గదళికాస్తంభం
 బులు పోకమ్రాఁకులు చూతపల్లవసముల్లసితతోరణంబులు
 కాలాగురుసాంబ్రాణికాధూపంబులు మొదలైన యలంకా
 రంబులం బాలుపారు గోపురద్వారంబు సొచ్చి యచ్చటఁ
 బచ్చవిలుకాని తేజీకూనలంబోని చానల వలకారిచూపు
 లనియెడువలలం దలిగి యిట్టట్ట గదలనేరక జిట్టలచందం
 బునఁ జిట్టకంబులం బొదలు చిట్టివిటులచేత హరువులైన నెఱి
 తెరువులును మొత్తంబులైనముత్తియంబులు సొంపు లైనకెం
 పులు పచ్చికలం దచ్చన లాడుపచ్చలు నిగరాలమగఱా
 లును జగడంబు లైనపగడంబులును ముంగిళ్ల నత్తమిల్లిన
 యంగళ్ల నునిచిన మంగళద్రవ్యంబులును నంతరిక్షంబునఁ
 గాంతులు వింతలు పొంతలుగ సంచరించు వైజయంతికలును
 భూసురాశీర్వాదపురస్సరంబుగా సువాసినీజనంబులు చల్లు
 తెల్లనిపూవుల నక్షతలం దేజరిల్లురాజమార్గంబునం జని నవ
 రత్నరచితం బైనహజారంబు సేరంబోయి మదదంతావళం
 బులు డిగ్గి హితులఁ బురోహితుల మంత్రుల సామంతుల
 నిండ్ల కనిచి యావనాశ్వవిశ్వంభరాధీశ్వరుండు భీమ వృష
 కేతు మేఘవర్ణులతోడంగూడ నంతిపురంబునకుం జని హాట
 కమయం బైనకొలువుకూటంబున సింహాసనంబునందు సుఖా
 సీనులై యుండిరి. అప్పుడు యావనాశ్వనిభార్య యైనప్ర
 భావతి సఖిజనులుఁ దానును బంగరుమెఱుంగుంబల్లెరంబును

ముత్త్యయంబులు పగడంబులుఁ గూర్చిన రంగవల్లికలు రంగమరఁ గర్పూరదీపంబులు వెలుంగఁ జెలంగుచుం జను దెంచి “సంగరంబునఁ దనదుమంగళసూత్రంబు సంగతిగ నిలిపినసదయునకు జయమంగళం శుభమంగళ” మ్మనెడు పాటలు పాడుచుఁ గర్ణకుమారుని కీర్తి లోకవిఖ్యాతం బగుం గాక యని దీవించి వారలకు నివాళి దీసి యప్పరమసాధ్వీ యంతిపురంబునకుం జనియె.

తరువాత వరుణకాంతలు జలకంబు లాడుచు సన్నె కంటిమీఁద నునిచిన పసుపుముద్ద చందంబున నరవింద మిత్రుం డస్తగిరిశిఖరంబు నలంకరింపఁ గాటుకపొడి చల్లిన తెఱంగునఁ జీకటులు నలుగడల నల్లుకొనియె. క్రేపులఁ దలంచి మందల నున్నయావులు తిరుగంబడియె. పక్షులు గూండ్లకుం బంతులుగట్టె. కమలవనంబులు సొగసె. కలు వలు విరిసె. అవ్వేళ గబ్బిగుబ్బెతలు తెచ్చినబంగరుకుం డల సలిలంబుల సంధ్యాసందనాదికృత్యంబులు నిర్వర్తించి యశావనాశ్వుండు భీమసేన వృషకేతు మేఘనర్ణులును దక్కుంగలబౌంధవులును బంతి గూర్చుండి బంగరుపల్లెరం బులు పటికపుఁగోరలు మగతాలగిన్నెలు కుందనంపుగిండ్లు నునిచి చలువపరకాళకు చ్చెళ్ల పెళ్ల పెళ్లలు మగతాలకమ్మల ధళధళలు మొలనూలిచిఱుగంటలఘణంఘణలు కంకణం బుల ఝణంఝణలు కీలందియల ఝళంఝళలు మట్టియల గిలుకుగిలుకులం గులుకులు మొఱయఁ గొమరుఁబ్రాయంపుఁ

బశంతులు చతుర్విధాన్నంబులు నింపుతో వడ్డింప రుచుల
 నుతియింపుచు భోజనంబు గావించి గంధోదకంబులఁ గర
 పదప్రక్షాళనంబు చేసి గంధపూర్ణం జేతు లార్చికొని యూ
 డిగంబులు కపురంపువీడియంబు లందీయఁ గొలువునం గూ
 ర్చుండి పవననందనుని కోపప్రసాదంబులు వృషకేతను విక్ర
 మంబును మేఘచర్ణు నేర్పును వినుతించి ధర్మనందనవసుదేవ
 నందనుల సందర్శనంబు సేయఁ గలిగెఁ గదా యని తన
 పూర్వపుణ్యపరిపాకంబునకు మెచ్చుచుఁ బట్టణంబునఁ జా
 తంబనిచి యగసాలె పట్టుసాలె కుమ్మరి కమ్మరి చిత్రకార
 కలాదప్రముఖులు రజకక్షౌరకశిల్పాచార్యప్రభృతులు నైన
 పదునెనిమిదిజాతులవారిం బయనముసేసి తనయొద్ద నున్న
 మన్నీల వజీరుల రాజులం జూచి మీమీయంతిపురంపుటిం
 తులతో దంతిపురంబునకుం జనుండు. కుంతీ ద్రౌపదీప్రము
 ఖికాంతాజనంబులం గనుంగొని ముకుందచరణారవిందంబు
 లకు మ్రొక్కి గంగాతరంగిణిలో నశ్వమేధావభృథస్నానం
 బులు సేసి పావనమూర్తులరై వత్తురుగాక యని యాజ్ఞా
 పించి సుతుం డగుసువేగునిం జూచి నీవు సకలదళంబులఁ
 దోడ్కొని మున్నుగా హస్తినాపురంబునకు నీజనని యగు

—* ప్రభావతి మాఘ్యము. *—

ప్రభావతితోడంగూడ నీపల్లకుల మున్నిడుకొని పొమ్మని
 యాజ్ఞాపించిన నతఁ డంతిపురంబునకుం జని తల్లికి మ్రొక్కి
 “అమ్మా! ధర్మనందనుని యజ్ఞంబుఁ గనుఁగొనుటకుఁ గరినగ

రంబునకుం బోవలెఁ బయనంబు గ" మ్మనవుడు నవ్వనితఁ
 ణోపించి "పుత్రకా! నీకేమిటికి వెఱ్ఱిపట్టె. ఈధనంబులు
 నీధాన్యంబులు నీకూకలు నీకోకలు నీయిండ్లు మొదలగు
 సంపదలు వీటిఁబుచ్చి నన్నెందులకు వెడలి ర మ్మనియెదు,
 మదిమదినుండి రాజ్యంబు విడిచి పోవుటకు నీ కేల బుద్ధి
 పుట్టె? పురజనులు మీరలు నెచ్చటి కేనియుం బొండు నీ
 వేమి చెప్పిన నే వచ్చుదానం గాను." అనిన సువేగుఁ
 డమ్మా! యింతమూఢత్వంబు నింతసంసారభ్రాంతియు నీ
 కేల వచ్చె? ధర్మజుని యశ్వమేధంబున వేదవ్యాసప్రముఖు
 లైనమహామునులును నింద్రాదిదేవతలును దేవదేవుం డైన
 వాసుదేవుండును రుక్మిణీసత్యభామాప్రముఖు లైనయద్దేవుని
 పట్టమహిషులును జనుదెంతురు. వారల సందర్శనంబువల
 నఁ బంచమహాపాతకంబులు పంచబంగాళంబు లై పాటిపో
 వుం గావున మఱుమాట లాడక లేచి ర" మ్మనిన "నోరి
 మాతాతతరంబున మాతంఢ్రితరంబున నాతరంబున నణు
 మాత్రం బేని పుణ్యంబు సేసి యెఱుంగము. ఈముదుసలి
 వయసున నీతోడునులు నాకు వలదు. ధర్మనందన వసుదేవ
 నందనులను దర్శింపకున్న నాకు గోరంత కొఱంత లేదు.
 ధర్మజునకు యాగంబుమీఁద విశ్వాసంబు శౌరికి ధర్మరక్షణం
 బునఁ బ్రేమ నాకు సంసారంబుమీఁద భ్రాంతి. ఇది యె
 వ్వరికిం దప్పింప శక్యంబుగాదు. వేయేటికి? నేను యాగం
 బునకు వచ్చుదానం గాను. వలయునేని మీరు సనుండుఁ

అనిన సువేగుఁడు యశావనాశ్వ భీమసేనులకు నాయమ్మ పల్కులు పల్కరించి కొంతతడవు నవ్వించి యంతటం బరిచారికాజనంబులచే నయ్యంబం బట్టితెప్పించి మొట్టోయని కూఁతలు వెట్టుచు నీడిగిలంబడ నెట్టకేలకుం దిగిచి యందలంబుపై నిడికొని కరిపురంబునకుం* బయనంబయ్యె. పల్లకు లందలంబులు భద్రగజంబులు కొలారుబండ్లు గుట్టపు మోటులు వేసడములు మహోష్ట్రములు మొదలైనవాహనంబు లెక్కి పురంబులోనం గలుగు బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్యశూద్రాది పౌరజనంబులు రాజుకంటె నయిదుదినంబులు మున్నుగా హస్తీపురంబునకుం జనిరి. కరితురగస్యందనంబులు వీరభటసమూహంబు లిరునంకలఁ గొలువఁ జలువలు వెదచల్లు వెల్లగొడుగులనీడ యువనాశ్వపుషదశ్వతనూజులును గుట్టముతో వృషకేతు మేఘవర్ణులును గతిపయప్రయాణంబుల హస్తినాపురంబునకుఁ జేరవచ్చుచుండ నిరువదియామడదూరంబున నిలిచి* భీముఁడు యశావనాశ్వం గాంచి “కాంచనాహార్యధైర్యా! మీరు విజయంబుచేయువిధంబు మున్నుగామాయన్నతో నెఱింగించి యెదురుగఁ దోడి తెచ్చెద. వృషకేతుండు మిమ్ముం గొలిచి వచ్చు” ననిపలికి శీఘ్రులుగఁ గరిపురంబునకుం జని యందు నవరత్నఖచితంబైనసభామందిరంబున బంగరు సింగంపుమోము గద్దె

* మాతృకలోఁ దాఱుమాఱుగానున్న యీవాక్యము లిం దర్థః-
చర్మోచ్ఛితముగా సవరింపఁబడినవి. X

యందుఁ దమ్ములు గొలువ రెండవయాఖండలుం డన
 నిండోలగం బైనయగ్రజుం గాంచి సవినయంబుగా సా
 ష్టాంగనమస్కారము గావించిన నతండు దీవించి దిగ్గనలేచి
 కౌఁగిటంజేర్చుడు నర్జునుండును మాద్రీనందనులును దనకు
 వందనంబులు సేసిన వారల నభినందించె. అంతఁ గాంతే
 యాగ్రజుండు 'సమీరకుమారకా! సేమమే, యని యడి
 గినఁ గరకమలంబులు ఫాలతలంబునం గీలించి రాజోత్త
 మా! యుతమం బైననీకరుణ గలిగి యుండ సేమంబు
 నకుఁ గొఱంత యేమి! భద్రావతీశ్వరుం డగుయావనా
 శ్వుం డశ్వమేధాశ్వంబుం గొని వచ్చె. విశ్వంబున నీక్తిర్తి
 శాశ్వతంబుగా వర్తించు. అతనిసతి ప్రభావతి సఖిసహస్రం
 బుతోఁ బాంచాలిని గనుఁగొన వచ్చుచున్నయది. వృష
 కేతుండు భండనంబున నప్పుడమితేని మెప్పించె. మేఘు
 వర్ణుండు సావఘుశంబుగా నధ్వరాశ్వంబుఁ బట్టికొని వచ్చె
 ననిన ధర్మనందనుం డానందకందళితాంతరంగుఁడై మనవిజ
 యంబు యాజ్ఞసేనికి నెఱిగించి ర మ్మనిన నతండు నంతి
 పురంబునకుఁ జనినఁ గనకవీరంబునం గమలకర్ణికాసీన
 మగు కమలాదేవికరణిం గూర్చున్న ద్రాపది దిగ్గన
 ద్దియ డిగ్గి యెదురు వచ్చి హాయుతనూభవుం గనక
 వీరంబున నునిచి విజయంబు గలుగ విజయంచేసితిరె?
 ధర్మనందనుండును నామనునుండు మేఘవర్ణుండును సేమంబున
 న్నవారె? యని యడుగుచు నతని కడిందిఱొమ్మునఁ

గనుపట్టు వెడందగాయంబులు కరకమలంబున నిమురుచుఁ
 గుశలప్రశ్నంబు సేసిన “భద్రేభయానా! భద్రావతీశ్వరు
 రాణి యగు ప్రభావతీమంజువాణి వేవురుచెలులతోడంగూడ
 నిన్నుఁ జూడవచ్చుచున్నయది. కావున నీవు నలంకరించు
 కొని యమ్మించుఁబోఁడికి నెదురుగ రమ్ము. మనకు రక్షకుఁ
 డైనపుండరీకాక్షుండు ద్వారకానగరంబునకు నరిగెనో యి
 చ్చట నున్నవాఁడో” యని యడిగినఁ గృష్ణ యి ట్లనియె.
 ఆశ్రీకృష్ణుండు నల్లదె నీలంపుటుప్పరిగలో నున్నవాఁడనిన
 సంతోషభరితాంతరంగుఁ డై నీమందిరంబున నిందిరా
 కాంతుం డున్నవాఁడు గావున నీవు ధన్యవు. తామసింపక
 శృంగారంబుసేసికొని యంగనాజనులు నీవునుం బ్రభావతికి
 నెదురుగా రండని పలికి యనిలనందనుండు చనినఁ బాం
 చాలియుఁ బన్నీట జలకంబులాడి వెన్నెల న్నిరసించు సన్న
 హాన్నంచువలువ విన్నాణుంబుగాఁ గట్టి నెఱికురులవిరులు
 దుఱిమి సిస్తుగాఁ గస్తూరి కేళి ఫాలతలమునం దీర్చి తార
 హారంబులు హీరకంకణంబులును జారుకాంచీమంజీరంబులు
 మొదలగుసొమ్ములు ధరించి యలంకృత లైనసఖీసహస్రంబు
 లతోఁగూడ జీవరత్నంపు గుంపుల నుల్లసిల్లుపల్లకిపై నెక్కి
 హల్లకపాణులు వింజామరంబులు వీవ నంతఃపురసంచారు
 లగుకంచుకులు సందడి యెఱుడగలుగం జడియ వెడలునపుడు
 యుధిష్ఠిరుండును నచ్యుతుండును శృంగారితంబు లైనయే
 నుఁగసల్పై నెక్కి శంఖికి కాహాహదుండుభిన్నుదంగపటహము

రజఃస్పర్శాన్వితాః కింకరముఖవాద్యంబులు భూనభోఽంతరమున బోరు కలంగ మ్రోయ నెదురు వచ్చిన యశావనాశ్వం డధ్వరాశ్వంబు గానుకగా నునిచి దండప్రణామంబు నేసినం బాండవాగ్రజుం డేనుంగు డిగ్గి యాన్మపాలునిం గొఁగిటం బొదివి నరవరేణ్య! భీమార్జుననకులసహదేవులట్ల నీవును నాకు నొక్కసహోదరుండవు. ద్రాపదితోఁ గూడఁ బ్రభావతి నంతిపురంబునకుఁ బంపు మనుటయు నతండు నట్లకావించె.

తదనంతరంబ యశావనాశ్వమహీశ్వరుండు గోవిందుని పదారవిందంబులు తనశిరంబున సోకం బ్రణమిల్లి “ముకుందా! నందనందనా! అరవిందనయనా! ఇంద్రాదివందితా! భవదీయపాదారవిందంబులు దర్శింపఁ గంటిఁ గావున నా జీవనంబు సఫలంబు. భవదీయభక్తు లైనభీమవృష కేతుమేఘ వర్ణులు మెట్టిరి గావున మాపురంబు సిరులకుం గాఁపురంబు. ధర్మజుని జన్నంబున కొదవెం గావున నీతురంగమంబును జనహృదయంగమంబు. ఇన్నిటికి శేఖరంబుగ నీకు జోడు కోడయైన యర్జునునిం జూడఁ గలిగె” నని పలుకునవసరంబున సవ్యసాచి యవ్విశ్వంభరాధీశ్వరుఁ బరిరంభణం బొనర్చి “నీవు నాకు ధర్మనందను నట్ల పూజ్యుండవు. నాచేసిన పురాకృతపుణ్యంబున నీసందర్శనము గలిగె” నని కొనియాడె. అప్పుడు పాంచాలికిఁ గుంతిదేవికిఁ బ్రభావతి చాఁగిలి మ్రొక్కిన వార లక్కోమలి నక్కునం గదియించి మిక్కిలి

గారవించిరి. అంత భద్రావతీశ్వరపుత్రుం డైన సువేగుండు
 ధర్మజప్రముఖులకు నందనంబు సేసి “కర్ణనందనునికతంబున
 శ్రీవాసుదేవచరణారవిందంబులు సేవింపం గలిగె. మాభా
 గ్యంబు నెంతని వినుతింతుము. ఇంక సర్వకాలంబులందును
 నద్దేవుని చరణకమలంబులు స్థరియింపుచు నుండఁగలవా
 రము. శ్రీకృష్ణునకు నర్పితంబు గానిరాజ్యంబు ధనంబును
 వ్యర్థంబులు. మఖతురంగంబు వెంట నన్నుఁ బనుపుము.
 ఎదిరించు మేదినీపతుల నెల్లఁ జెల్లాచెదరుగాఁ బాఱంద్రోలి
 నేన యశ్వంబు రక్షించుకొని వచ్చెద” నని పలికిన సువే
 గునిఁ గాఁగిటం జేర్చి శ్రీహరి కరుణాకటాక్షంబుల వీక్షించె.
 వృష కేతుండును నందనందనపురందగనందనులకు నంద
 నంబు గావించిన నందఱుం బ్రమోదకందళితమానసులై
 కరినగరంబునకుం జనుదెంచిరి. అంత రుక్మిణీకాంతుండు
 దంతిపురంబున నొక్క నెలవసియించి ధర్మతనయునిం జూచి
 ‘యిందునకుఁ బదునొకండవనెల చైత్రశుద్ధపౌర్ణమాసినాఁడు
 జన్మం బొనర్చుట ముఖ్యంబు గావున నిప్పు డుగ్రసేనభూపా
 లకునిచే సంరక్షితంబైన ద్వారకాపురంబునకుం జనియెద.
 యశావనాశ్వు, నర్జును, భీమునిం దక్కినయోధులను దుర
 గంబుఁ గావం బంపవలయు. నీవు ద్రాపదీసమేతంబుగా
 యాగదీక్షుఁ గైకొని సావధానంబుగా నుండందగినయది.
 యాగదీక్షాకాలంబున మమ్ముం బిలిపించితివేని బంధుమిత్ర
 సమేతంబుగా వచ్చెద’ మని పలికిన గోవిందునికందువ యె

ఊరి కుంతీనందనుండు బహువిధము లగు బహుమానములు గావించి వీడ్కోలిపిన సంపత్పారంపరీనిర్జితాలకాపురం బైనద్వారకాపురంబునకు వనజాక్షుండు విజయంబు సేసె.

—* వ్యాసుఁడు మరలనచ్చుట. *—

తదనంతరంబ కృష్ణుడై పాయనమహామునీంద్రుండు సన్నిహితుం డగుటయు ధర్మతనయుండు వినయంబున వందనంబు సేసి యర్ఘ్యపాద్యాదివిధులం బూజించి నవరత్నపీఠమున నునిచి కృతాంజలి యై మహాత్మా! మున్ను మరుత్తుం డనుమహారాజు యాగం బెవ్విధమునం జేసె? నానతి యొసంగవలయు ననిన వ్యాసమునీంద్రుండు నరేంద్రునిం జూచి, “తొల్లి, హరిధ్యానసమాయత్తచిత్తుం డైనమరుత్తుం డశ్వమేధం బొనర్చు గోరి బృహస్పతి నాచార్యునిఁగా వరించిన నింద్రుం డసూయచే నతనిం బోవల దని నివారింప నతనితమ్ముండైన సంవర్తుని గురువుగా పరియించి యాగంబొనర్చునపు డింద్రాగ్నులు విఘ్నము సేయందలంచిన వారల నిరాకరించి యాగంబు నెఱవేర్చి యామరుత్తునకు వరంబులొసంగి సంవర్తుండు యథేచ్ఛంబుగాఁ జనియె. అన్నరేంద్రుండు సర్వభూతనివాసుం డైన శ్రీనివాస దేవునిసాయు జ్యంబు వడసె” ననిన విని యమతనయుం, “డేధర్మమువలననరుండు భవబంధంబులం దరించు నాధర్మంబొన తీయవలయు” ననుటయు సాత్యవతేయుండు, కౌంతేయునింగాంచి “వేద

శాస్త్రంబులు సదివి తదర్థంబుల నెఱింగి తాను నాచరించిన
 బ్రాహ్మణుండును, నయమార్గంబున భూమండలిం బరిపాలిం
 చినక్షత్రియుండును, వంచన లేక క్రయవిక్రయాదులు గావిం
 చిన వైశ్యుండును, శ్రీమన్నారాయణస్తరణయు బ్రాహ్మణపూ
 జయుం గావించిన శూద్రుండును వైహికాముష్టికంబుల
 సుఖంబుం గాంతురు. ఇంక స్త్రీజనుల లక్షణంబులు వినుము.
 చక్కనిపురుషునిం గన్నఁ గూడఁ జనుటయు బిత్తరంపుఁ
 జూపుల తెప్ప లల్లార్చుటయు, సంకేతంబుగ మాట లాడుట
 యుఁ, జెలికత్తెం బిలుచువిధంబున నుచ్చైస్స్వినమునం గూ
 యుటయుఁ, బలుమాఱు నవ్వుటయుఁ, బొరుగిరుగులకుఁ
 బోవుటయు, మేరమిఱి పలుకుటయు, సారెసారెకుం బైఁట
 జార్చుటయు, మిగుల సిగ్గరికత్తెయుం బలె మెలంగుటయుఁ,
 బరపురుషులచంక నున్నపసిబిడ్డల ముద్దాడుటయుఁ, గోడ
 నెక్కిచూచుటయుఁ, గొప్పు దిద్దికొనుటయు, నత్తమామ
 లకు మగలకు మాఱుమలయుటయు నివి మొదలగువికా
 రంబులు జారకాంతాలక్షణంబులు. నుఱియుఁ బువ్వులమ్ము
 పువ్వుఁబోఁడితోడ, దాసీజనులతోడ, సైరంధ్రులతోడ,
 దాదులతోడ, మగలు విడిచిన సతులతోడ, మంత్రసానుల
 తోడ, దూతికలతోడ, జోగురాలితోడ, నాకులమ్మెడి యం
 గనతోడ, వితంతువుతోడం గూడి చెలిమిచేయుదానిం గుల
 ట యని యెఱుంగవలయు. ఈచెప్పిన దుష్టసతులలో దూతి
 యు దాదియు ననునిరువురు జారిణికి సాహససముద్రంబు

గడవం దెప్పలు. కావున మానధను లగుపురుషులు చానలకుం జనవీయంజనదు. జననంబు మొదలు మరణపర్యంతంబు వారల నమ్మంగూడదు గావున నత్తయు మామయు మగండునుం గత్తులబోనులనలె మత్తకాళినులం గదలమెదలకుండఁ గాపాడందగు. కొమరుఁబ్రాయంపుటింతులచిత్తము సదాపరపురుషభోగాయత్తం బై యుండు నని యెఱుంగుము. విధవయగు వెలంది యుపవాసంబులచే మేను గృశింపంజేయక పాలు పెరుఁగు ఘృతంబు మొదలగురసద్రవ్యంబులచే దేహంబుఁ బోషించుచు మలిననస్త్రంబులు గట్టక మడుంగులుగట్టుకొని మైపూఁతలు వెట్టుకొని దానధర్మంబులు సేయక వడ్డికిచ్చి కూడఁబెట్టుచు తలిదండ్రులక్రింద నడంగక పొగుగిరుగిండ్లం దిరుగుచు హరిసరణంబులేక దుర్భాషణంబులు గూయుచునుండెనేని పెనిమిటితోడంగూడ దానును గల్పాంతరంబులు నరకకూపంబునంగూలు. నాలుకయుం దాలువులు నధరంబులు నీలవర్ణంబు లై యెవ్వతెకుండు నేతరుణిపాదములు నేల మోవకయుండు నత్తరుణి శీఘ్రంబుగ వైధవ్యంబు వహించు. విధవాసంగమంబు చేసినయధముండు దాను జేసిన పుణ్యంబులెల్లఁ గోల్పడి నరకంబునంబడు. బాల్యంబునఁ దల్లిదండ్రుల మఱుంగునఁ, బ్రాయంబున మగని యొద్ద వార్ధకమునఁ దనయునికడ నుండవలయుం గాని స్త్రీలకు స్వాతంత్ర్యం బెన్నటికిఁ జెల్లదు. ఇది నీయడిగిన ప్రశ్నంబునకు నుత్తరంబు. నీవు జూదరుల నాస్తికుల నసూ

యాపరులఁ గొండెంబుపలుకువారలం జెంతం జేర్పక ప్రజలం బాలింపుము. పోషింపఁబడిన జనులచేత ధనంబును ధనంబుచే ధర్మంబును ధర్మంబునఁ గీర్తియుఁ జేకుఱుఁ గావున రాజులకుం బ్రజాపరిపాలనం బవశ్యంబును జేయవలయు. తనకీర్తిమర్త్యులకుఁ గీర్తనీయంబై యుండ నారాయణచరణారవింద సంస్మరణశీలుం, డైయున్న భూపాలుం డిహంబున భోగంబును గీర్తిని బరంబునఁ గైవల్యంబును గాంచు. శమదమసదాచార సంపన్నుం డైనబ్రాహ్మణుం డేనియు శ్రీవిష్ణుభక్తివిరహితుం డయ్యెనేని చండాలుం డని యెన్నుము. చండాలుం డేనియు శ్రీహరిపదాయత్తచిత్తుం డైనఁ ద్రైలోక్యపూజ్యుం డగుం గావున నీవు శ్రీ వాసుదేవచరణారవిందంబులు త్రికరణంబుగ నమ్మి సుఖంబుననుండు” మన ధర్మనందనుండు, మహానుభావా! ఆభక్తి యెవ్విధమున వచ్చు? లక్ష్మీవల్లభుం డెవ్వారల గృహంబుల నిలుచు నని యడిగిన, నమ్మునీంఁగుండు, “తనశక్తివంచన చేయక పితృదినంబులు నెఱవేర్చునతండును దీర్ఘయాత్రా పరుండును దానశీలుం డయ్యు వినయపరుండగువాఁడును బరకాంతాసంగమంబు గోరనివాఁడును, శూరుండును సశ్యము శుచిత్వమునుం గలుగువాఁడును జననీజనకుల బాంధవులం బోషించువాఁడును బాపభీరువును స్తప్తసంతానములంబడసినవాఁడు, దయాపరుండు చేసిన మేలుమఱవని వాఁడు తక్కుంగల పుణ్యపురుషులగృహంబుల మహాలక్ష్మీ వాసంబుసేయు నచ్చటనే శ్రీమన్నారాయణుండు నెలకొని

యుండు. జూదగాని దుష్టుని దుర్వ్యసనశీలుని జోరునిం
జూరుని సజ్జనదూషకుని దబ్బుటకాని నిర్దయు గృహదాహకు
లుబ్ధుని స్వోదరపోషకుని గర్వోద్ధతుం బెడఁబాసి లక్ష్మీ,
పరాన్నభోజనశీలుం డగుబ్రాహ్మణుని వేదాదివిద్యలువిడిచిన
తేఱంగునఁ దొలంగిపోవు. ధర్మసందనా! తొల్లి నీవు దుర్వ్య
సనాసక్తుండవై జూదంబాడితి వదికారణంబుగా నింత యన
ర్థంబు సంభవించె. ఇంక నెన్నం డట్టు లాచరింపకుము. కృష్ణ
పదభక్తిపరాయణుండ నయియుండుము. వ్యతిపాతవైద్రుతి
సంక్రాంతి యమావాస్య మొదలగు పితృదినంబులఁ దీర్థ
యాత్రావ్రతచర్యాదినంబుల వనితాసమాగమం బొనర్చిన
వాని యొద్ద లక్ష్మీ సేరవెఱచు. నీకుం దెలియవలయు నర్థం
బులు దేటపఱిచితి. ఇంకఁ గామసింపక జన్నం బొనర్ప
వలయు. కావున సకలశ్రేయంబులకు హేతు నయినశ్రీకృ
ష్ణదేవుం బిలిపింపు” మని యానతిచ్చె.

—* ధర్మజుపనుపున భీముఁడు ద్వారక కేగుట *—

అంత నజాతశత్రుండు వైరిసేనాభీముం డైనభీముం బిలిచి
నీవు ద్వారవతికిం జని యాగయోగ్యంబైన చైత్రమాసంబు
సేరవచ్చెం గావున మంత్రిపురోహితసామంతదండనాథ
బంధుమిత్రపుత్రకళత్ర సమేతంబుగా రుక్మిణీకాంతునిం దో
డ్కొని రమ్మని పంచిన నన్నపాదంబులకు మ్రొక్కి వృకో
దరుండు సత్వరంబుగా ద్వారకానగరంబునకుం జని దేదీప్య
మానదివ్యరత్నప్రభాధగధగితనిజారరం బైనహజారంబు సా

చ్చి చిరత్న రత్నమయంబులును గాంచనసమంచితంబులును
గలధౌతనిర్మితంబులునైన జోడు పక్కెర పల్లంబు జానంబు నం

—* శ్రీకృష్ణుని భోజనసమయము *—

కవన్నెలు మున్నగుముస్తీదులతోఁ గైజామోఱి లల్లార్చుచు
రాజిల్లు వేనవేలు పడివాగైతేజీలును నడగొండలు సెల
యేఱులం బాలుపొందుకైవడి మదధారాధూసరితగండస్థలం
బులైన వేదండతండంబులును వివిధాయుధసంపన్నం బైనవీ
రభటవ్రాతంబును బాలుపొందు కక్ష్యంతరంబులు గడచి
ఫణిహారిం గనుంగొని తనరాక లోకరక్షకుండైన పుండరీకా
క్షునితో విన్నవింపు మని పంచుటయు వాఁడునుం జని
దివ్యరత్నప్రభానికరంబులచే నంధకారంబు దూరంబునం
ద్రోయుచుఁ గాలాగరుసాంబ్రాణిగంధసారకద్ధూరధూపం
బులపరిమళంబుచే భూనభోఽంతరంబులు వాసింపంజేయుచు
బంగరుచెఱంగుల రంగుమొఱయుచీనిచీనాంబరంబుల తేర
లును గ్రొత్తముత్తయంపుజల్లుల నుల్లసిల్లుచుఁ గందొవలకు
విందులుసేయు చెందొవలచందువలును రత్నప్రభాకంబరం
బులైనరత్నకంబళంబులును జిలుకలుఁ గోయిలలు గోరువంక
లుఁ జకోరంబులు (1)శతపత్రంబులుఁ బౌవురంబులు మ
యూరంబులు లేళ్లు దుప్పలు జింకలు మొదలగు సకలవిష
దోషపరిహారక్రియానిపుణచాతురీధుర్యంబు లగుమ్మగపక్షి
సమూహంబులచే నభిరామంబును మల్లెలు మొల్లలు జాజు

(1) శతపత్రము = బెగ్గురుపిట్ట.

లు విరవాజులు పొన్నలు పొగడలు సంపంగులు గోరంటలు
 చేమంతులు చెందామరలు చెంగలునలు మొదలగుపూవు
 లతోరణంబులచే నేత్రానందకారణంబును వైనభోజనాగా
 రంబున మృగమదంబున నలికిన ఘనసారరజంబున రంగవల్లి
 కలం దీర్చిన చతురస్రవేదికయందు బాలభానుప్రభాభాన
 మానరత్నపీఠమున సుఖాసీనుండై నవరత్నమయం బగుపల్లె
 రంబున దేవకీదేవి వడ్డింపఁ దుమ్మిపూవులచందంబునఁ దెల్ల
 నగురాజాన్నంబులును సువర్ణచ్ఛాయాగూపంబు లగుసూపం
 బులును సద్యోఘృతంబులును నప్పడంబులు వడియంబులుఁ
 దాలింపులు సంభారపరిమళ గంభీరంబులై నులివెచ్చ నగు
 పడిదెంబులుఁ గలవంటకంబులుఁ దియ్యచేగులు మోరుఁ జే
 రులుఁ బంచదారలుఁ బానకంబు లానవాలుఁ జక్కెర పొం
 గలి దధ్యోదనంబు పులియోర యెల్లొగిరంబు నతిరసంబులు
 వడలు నప్పంబులు దోసె లిడ్డెనలు లడ్డుకంబులుఁ బేణీలు
 నుకియలుఁ గుడుములు మణుంగుఁబూలు సారెసత్తులు
 మనోహారంబులు నఱిసెలు నమృతఫలంబులు మండెఁగలు
 మొదలగుభక్ష్యవిశేషంబులును బాయసంబులు శిఖరి
 శిలు(2) ఫలరసాయనంబులుఁ బచ్చిళ్లుఁ బెరుఁగు లూరుఁ
 గాయలు వరుగులు నాది యశాభక్ష్యభోజ్యలేహ్యాచోష్య
 పానీయంబులును గుందేలు, ఉడుము, ఆళువ, లేడి, యడవి
 పంది మొదలైనభూచరంబులును గండె వాలుగ జెల్ల మలు.

(2) శిఖరిణులు = సిగరులు, మజ్జిగపులుసు.

గు కొఱ్ఱ మారువాయి బోమ్మడాయ యిసుకదొందు ఉలచ
 తిటికి చేప తాఁబేలు మొద లగుజలచరంబులును గౌఁజు
 పూరేడు పొట్టిపిట్ట పొన్నంగి వెలిచె బెడిచె లావుక కేర
 జము బెళవ పొడబెళవ పచ్చబెళవ కాటిగాఁడు ఉల్లంకి
 చింతవంకలు లకుముకి వంగపండు మొద లగుఘోచరంబు
 లునుం దెచ్చి లవణామ్లమరీచికాజీరకకర్పూరమ్మగమదాది
 పరిమళసంభారసంభృతంబులుగాఁ బాకం బొనర్చి బంగరు
 గిన్నెలఁ బటికంపుదొన్నెల నుంచి యమర్చియుండ రుక్మిణీ
 సత్యభామ లిరుకెలంకులఁ గంకణఝణఝణాత్కారంబులు
 తోగంబులుగా సురటులు వీవ జాంబవతీమిత్రవిందలు చేపా
 వడలువీవ లక్షణాసుదంతలు బంగారుగిండ్లతో గంధోదకం
 బులు పూని యాయత్తముగా నిలువ భద్రయుఁ గాళిందియుఁ
 జెలికత్తెలం బంపి యయ్యైవస్తువులు వేవేగఁ దెన్నుని తీవరిం
 చుచునుండ నారగించుచు నుండినసమయంబున నప్పుండరీ
 కాక్షునితో దౌవారికుండు భీమసేనురాక నెఱింగించిన
 నవ్వి యవ్విరించిగురుండు వాకిట నిలువనేల వేగంబ తోడు
 కొని రన్నుని పంచిన వాయునందనుండు నందనందనుని
 సన్నిధికిం జని సాష్టాంగదండప్రణామంబు సేసిన శ్రీవాసు

—* శ్రీకృష్ణభీముల సంభాషణము. *—

దేవుండు, మందహాసభాసురవదనారవిందుం డై “బావా!
 నీభావంబుననున్న కార్యంబు లన్నియుఁ గుశలప్రశ్నంబును
 వెనుక నొడువుదువు. ఇంతియకాని మున్నుగ బుద్ధిమత్కృ

త్యం బగుభోజనంబు నాకంతపరిపూర్తిగఁ గావింపుము. అట్లు గాక నీకెద్దియుం దోఁచదు. నాపలుకులకు శంక వలదు. నీకరణి బహుభక్షకు లగస్త్యకుంభకర్ణాదులు కొందఱు గలరు. నీ వేమిటికి సిగ్గువడియెదవు.” అనిన సనిలనందనుండు మందస్థితంబు వదనంబునం గనుపట్ట, యాదవేంద్రా! నీ వింత తెన్నెన్ని పల్కరింతు! కడుపారం దల్లి పాలు గ్రోలి యుఁ జాలకపురుటింటిలోనఁ బూతనచనుఁబ్రాలు గ్రోలి దానిం బిలుకుమార్చితివి. జనని వెట్టిన యుగ్గునం దృష్టి నొందక వ్రేపల్లెలో నున్నవెన్నలు పాలు నిచ్చ నిచ్చలు మ్రుచ్చిలించితివి. యశోదమ్మపొత్తున భుజియించియు నాఁకలి యడంగమి నింద్రయాగవిఘాతంబు సల్పి యతనికై యుంచిన యన్నరాసుల భక్షించితివి. మాత యొసంగు నేతికజ్జాయంబులు చాలక కుచేలుచేతియడుకులు నాఁచికొని మెసవితివి. యుగాంతకాలమునఁ జరాచరపరిపూర్ణంబు లైన బ్రహ్మాండకోటు లుదరంబులోఁ గూరుకొని యుండిన నఱి కొఱతయ గాని తృప్తుండవుంబోలె నుండలేదు. ఇట్టిసీపొత్తున భుజియింపు మనిన నాకుం బొసంగునె! నీవు మెండైనదీపనంబు గలవాఁడవు. అని పరిహాసంబు లాడుచుండ వాయునందనుని గనకాసనంబునఁ గూరుచుండ నియమించి సరసాన్నపానంబులం దృష్టి నొందించి రెండుక్క రమృతస్థలంబున వసియించి యంగరాగంబులు కర్పూర తాంబూలంబులఁ గుసుమమాలికలు నవరత్నఖచితభూషణంబులు

దుకూలంబులు వలయునస్తువాహనంబులు బహుమానంబు లొసఁగి, వచ్చినకార్యం బడిగి, యతనివచనంబు లాలకించి, కృతవర్తం బిలిపించి, “పౌరజనులనెల్ల నజాతశత్రుని యశ్వ మేధాధ్వరంబు గనుఁగొనుటకుఁ బయనంబు గండని చాటిం పఁబనుపుము. నగరసంరక్షణంబునకు మాతండ్రి యగు

—* శ్రీకృష్ణుఁడు సకలజనులతో హస్తినాపురమునకు వచ్చుట *—
 వసుదేవుని నన్నయగు బలభద్రుని నియోగించువాఁడ”
 నని యానతిచ్చె. అపుడు భోజభూనాయకుండు కల్పాంత
 కాల తంతన్యమానధారాధరగర్జితానుకారి యైనప్రయాణ
 భేరి వేయించినఁ బురజను లాబాలగోపాలంబుగాఁ బయ
 నంబు వెడలిరి. అపుడు పుండరీకాక్షుండు వసుదేవునిచేత
 కరుగుదెంచి నమస్కరించి తన పయనంబుం దెలుపుటయు
 నతండు కుమారుం జూచి, నీవు ధర్మజునశ్వమేధాధ్వరంబు
 ననలోకింపం బోవునప్పుడు హరికథావిముఖుండును నన్యాయ
 వర్తనుండును ధర్మార్థకామరహితుండును దపోవర్జితుండును
 మిత్రవంచకుండు స్వామిద్రోహి పతితుండుఁ బందయుఁ బర
 * దారనిరతుండు నల్లునిసొమ్ము భక్షించునధముండు ధర్మబా
 హ్యుండు విదూషకుండు దుర్వ్యసనాసక్తుండు బహుభాషి
 యు విశ్వాసపాతకియు ఋతుకాలపరిత్యాగియుఁ గష్టలోభి
 యు ఖలుండు నాత్మస్తోత్రపరుండు గలహాశీలుండును గృత
 ఘ్నుండు భృత్యవంచకుండును క్షేత్రవిత్తాపహారకుండును
 నగువారలఁ దోడుకొని పోవలదు. నినుం బాసి నిమిష

మాత్రం బేనియు నోరువం జాల నని తానును బయనం
 బైనఁ గమలలోచనుండు నగరసంరక్షణార్థంబుగ మీ కుం
 డక తీర దని యొడంబడఁ బలికి ప్రశస్తముహూర్తంబున
 నాప్తమంత్రి యోధభృత్యవర్గము పరివేష్టించఁ బల్లకుల ముం
 దరం బనిచి యదువృష్టిభోజాంధకవీరులతో నిరాఘాట
 ధాటీపాటవంబునం బటుతరం బైనతురంగంబు నెక్కి పురంబు
 వెడలి గండస్థలంబులఁ దొరఁగు మదాంబుధారావాసనల
 కుం గ్రమ్ము తుమ్మెదలకై శిరంబులు గదల్చుచు ఘీంకారం
 బులు సేయుసింధురంబులును సింధురంబులఁ జూచి కెరలి
 రాహుత్తులు తత్తఱం బంద దాఁటుతురంగంబులును దురం
 గహేషారవంబులకు బెదరి గోనెలు దిగవైచి పాఱువృష
 భంబులును వృషభమ్ముల సందడి దందడిగొని మోపులు
 క్రిందఁ బడవైచి దైవంబును దూఱుభారవాహకులును
 గలిగి టొమ్ము టొమ్ముఁ దొలఁగఁ ద్రోయరాని సందడిలో
 మందమందగమనమ్మున గోవిందుండు చనుచు, జనుపనార
 లంబోలు తలవెండ్రుకలు గాలి కల్లాడ వెలిచిన చెవ్వాకులు
 కర్ణంబుల వీడ రొంటిమీఁదఁ గట్టిన ముదుకచేలంబు లూడ
 నాడాడ నల్లండ్రఁ జూచి యింటికి రావైతి మేమి? నాకూఁ
 తురు నిన్నుం జూడక రాతిరియెల్ల నిదురరాక విరహవేదనం
 బొరలుచుండె' నని పలికి బెల్లించి విటులచేతుల నున్నవక్క
 లాకులు జల్లించి కోలయూనికొనుచు మెల్లమెల్లనం జని
 యెవ్వరినిఁ గన్న నవ్విధంబున నె పలుకుచుఁ బయనంబు

సనుచున్న వృద్ధవారకాంతలం గనుఁగొని చిఱునగవు దళు
 కొత్త భీమసేనుదిక్కుమొగం బై, వాయునందనా! తొల్లి
 వయసుకాలంబున నాటిన గోటిమీటులు మోవికాటులు
 గాయలుకాచి, నీ మేని గాయంబులకరణిం గనుపట్టు. బొట్ట
 లం బోని పొట్టలు నీపొట్టకు సమానంబై చూపట్టు. అతి
 స్థూలాకారంబుల నీకు సమానలై యున్నయావృద్ధవేశ్యలం
 బరిగ్రహింపు మనిన నవ్వి భీముఁడు, మున్ను మధురానగ
 రంబున మున్వంకగూనిదాని నొక్కతెం జక్కఁబెట్టితివి
 పాదపద్మపరాగంబులచేఁ బాషాణంబును యోషారత్నంబుఁ
 జేసితివి. ఇట్టి కొఱమాలిన జంతువుల నెల్ల దిద్దికొనుట నీభా
 రంబుకాని మాకుం దరం బానె! ఎంతపాఱవేసినవార
 లైనను నీకటాక్షంబున ధన్యలగుదు రని పలుకుచు నయ్యిరు
 వురుఁ బరిహాసంబు లాడికొనుచుఁ గొంతదూరంబు చనిరి.

రుక్మిణీకాంతుఁ డందం బైనచెందొవలవలనం జెందిన
 వుప్పొడులు గప్పి యొప్పులు గులుకు తరంగంబులం జెలంగు
 రాజహంస చక్రవాక బక క్రౌంచాదిపక్షిగణంబుల కోలా
 హలముచే మనోహరంబును బాపహరంబును మాధురీజిత
 సుధాసారంబు నైన కాసారంబుఁ గాంచి దానితీరంబునఁ జం
 దనమందారకుందకురవకాశోకకదళీ ప్రముఖతరువుల నీడలఁ
 బాళెంబులు విడియ నియమించి బ్రాహ్మణక్షత్రియవైశ్యశూ
 ద్రులును నటనర్తకగాయకవందిమాగధులును జిత్రకార
 ఘటకార పటకార సూచీకారకులు మొదలైనజాతులవా

దును నయ్యైతావుల గుడారంబులు వైచికొని నిలిచి రంతఁ
 బ్రియకాంత యైనర్కుణీరమణిం జూచి రాజహంసములు మద
 పుటేనుంగులు గండుఁదుమ్మెదలు మధురసంబుల నానాస్వాదింప
 సొంపు మెఱయునీపద్మినిం గంటినె! పురుషులకంటెఁ బొలఁ
 తులకుఁ గామం బెనిమిదింత లధికము గదా యనిన
 నక్కాంత తనకాంతునితో, దేవా! నీవు సర్వభూతాంత
 ర్యామివి, నీ వెఱుంగనియర్థం బేమి యున్నయది! నీకు
 మారుం డగుబ్రహ్మాకు వాహనంబు రాజహంస. నీ వాహ
 నం బేనుంగు. తేఱులు దానియెడం బుట్టినవి. అన్నియుఁ
 దనూజులకు సమానం బగుటంజేసి యిట్లు పలుకందగ దని
 పరిహాసపల్లవితం బగుసల్లాపంబుఁ జేయుపల్లవాధరితో నా
 జగద్వల్లభుం డుల్లసిల్లు చున్నసమయంబునఁ దెల్లని పట్టె
 నామంబులును దీఁగెలయొడ్డాణంబులును బొదంబులం బెట్టి
 నబ్జిల్లచెప్పులును జెవులం జెక్కిన నెమలితెక్కలును గటిత
 టంబునం దాల్చినకంబళ్లును బెరుఁగు పాలు నేతులు నిం
 చిన కావళ్లును నుల్లసిల్ల వేలకొలఁది గొల్లలచ్చటికివచ్చి తెచ్చిన
 ద్రవ్యంబులు కానుకగా నిచ్చి గ్రుచ్చి కౌఁగిలించుకొని
 యచ్యుతునింజూచి, “ఓరి కిసనా! నీయప్పటికంబళి యెడ నేసి
 తివి. కొండగోఁగు పువ్వులచాయకంబళి యెవ్వ రిచ్చిరి.
 చుక్కలందెచ్చిగ్రుచ్చిన ట్లున్నయది. ఈ తెల్లగురిగింజపేరు
 లేడ సంపాదించుకొంటివి? అప్పప్ప! చండ్రనిప్పుల యొ
 ప్పున నొప్పులు గులుకు నీగాజుపూస లేడఁ దెచ్చుకొంటివి?

గబ్బుకంపులం బొల్చిన నల్లనితిరుణామం బేష దొరకె? జల్లి
 తోకయేంది? మెడమీఁదిజడలేంది? నిక్కుచెవులేంది?
 అప్పప్ప! ఈకోడెబోడియెద్దేడ సనరించుకొంటివి? వింతవింత
 వేసంబులతో నీచుట్టునుం జుట్టుకొన్న యీగొల్ల లెచ్చట
 నుండువారలు?" అనిపలుక వారిమూఢవాక్యంబులకు సంత
 సించి విరించిజనకుండు వారల నాదరించె. అప్పు డొక్క
 కుంభస్తని నవనీతకుంభంబును నొక్కమెఱుఁగుఁబోఁడి
 పెరుఁగువంటకంబును నొక్కబాలిక ననమాలికయు, బంగ
 రుకుండయుఁ దెచ్చి శౌరిం బొడఁగనిరి. ఒక్కవాలుగంటి
 జుంటితేనియఁ గానుక యొసంగిన గోపాలచక్రవర్తి దాని
 యధరామృతంబు తొల్లి గ్రోలినవాఁ డగుటఁజేసి తలంచు
 కొని నవ్వె. ఒక్కవేదండయాన పూదండ దండ నుంచు
 టయుఁ దదీయభుజాలతాలింగనంబు స్తరించి కనుగీఁటె.
 ఒక్క చెల్వ బిల్వఫలంబులు ముందఱ నునిచిన దాని
 కుచంబుల దృష్టి నిలిపె. మఱి యొక్కతె నెమ్మిగరులకుంచె
 యెదుట నుంచిన నయ్యంతికుంతలంబులు మున్ను దాఁ బట్టి
 యీడ్చినది తలంచి కనుమొగిచె. ఇవ్విధంబునం దొంటివల
 పులం దలఁపింప నాగోపకాంతలం జూచి గోపాలదేవుండు
 నర్లగర్భంబుగాఁ బలుకుచు వారల వీడుకొలిపి యారాత్రి
 యచట నసియించె. అని జైమినిమునీంద్రుం డానతిచ్చు
 టయు జనమేజయన రేంద్రుండు తడనంతరకథావృత్తాంత
 శ్రవణకౌతూహలాయత్తచిత్తుం డై యుండె.

చ. అవిరతదానశీల శరణాగతరక్షణలీల సత్కుశా
 కుచలయమిత్ర సూసశరకోటినునోహరగాత్ర సాహితీ
 నవరసభోజ నూత్నదిననాథవిడంబకతేజ రాజమా
 న్య విజయరంగచొక్కనరనాయక సజ్జవభాగ్యదాయకా!

క. శ్రీరంగకృష్ణముద్దుల
 వీరేంద్రకుమార సమరవితరణశూరా
 శ్రీరంగపతిపదాంబుజ
 సారంగా సమవశైలసమనారంగా!

మాలినీ. సవయహృదయపద్మా శాశ్వతైశ్వర్యసద్మా!
 మనసవిమతశౌర్యా మందరాహార్యధర్మా!
 విదితవిభవసాంధ్రా విశ్వనాథాన్వయేంద్రా!
 ముదితకవినమాజా ముద్దమాంబాతనూజా!

గద్య. ఇది శ్రీపాండ్యమండలాధీశ్వర శ్రీవిజయరంగచొక్క
 నాథమహీనాథకరుణాకటాక్షసంపాదిత గజతురంగ
 మాందోళికాప్రముఖనిఖిల సంసత్పారంపరీసమేధ
 మాన సముఖమీనాక్షీనాయకతనూభవ మీనాక్షీ
 దేవీకటాక్షలబ్ధకవితానాంప్రదాయ వేంకటకృష్ణప్ప
 నాయకప్రణీతం బైనజైమినిభారతంబున నశ్వమేధ
 పర్వ మ్మనువచనకాన్యంబునందుఁ బ్రథమా శ్వా
 సము.

శ్రీరస్తు.

జైమినిభారతము.

—o—o—o—

ద్వితీయాశ్వాసము.

క. శ్రీరాధావరచరణాం

భోరుహాభృంగాయమాన భుజకరవీరా

ధారాఖండితశాత్రున

శూరా శ్రీవిజయరంగచొక్కవజీరా!

అవధరింపుము జైమినిమునీంద్రుండు జనమేజయనరేం
ద్రుం గనుంగొని యిట్లనియె. అమ్మఱునాఁటి వేకువజా
మున స్నానసంధ్యావందనాదినిత్యకర్తంబులు నిర్వర్తించి
నందయశోదాదులున్నతావునకుం బోయి కుంతీదేవి మా
మేనత్త గావున నద్దేవికి సమస్కరించి ధర్మజుని యశ్వమేధంబు
గనుంగొని వత్తురుగాక మీరలు ప్రద్యుమ్నాదికుమారకులం
దోడ్కొని మెల్లన రండని యానతిచ్చి, కోడండ్రును దా
నును దేవకీదేవి కుంతీదేవియొద్దను, నుషాకన్య సఖీజనంబుల
తోడఁ బాంచాలీసమీపంబునను, బ్రద్యుమ్నుని యాదవ
కుమారులతోడఁగూడ ధర్మజునిసమీపంబునఁ, దనతో
మున్ను బౌల్యంబున నాటలాడినగోపాలకుల నెల్ల గాండీవి

చెంత, నుండునట్లుగా నియమించి యాభీరవరులం జూచి,
 సింహరాశియందు బృహస్పతి యుండుసమయంబునఁ బ్రశస్త
 తరంబైన గోదావరీప్రభావంబు గాంచి సకలతీర్థంబులు విస్త
 యంబుఁ జెందినభంగి మీరలు కిరీటిపరాక్రమంబు గాంచి
 టిచ్చనడి యుండక తొఁచినపాటి పరాక్రమంబు గావించి
 యతని మెప్పింపుఁ డని యాజ్ఞాపించి కృతవర్తభీమసేనులం
 గాంచి, మీరిరువురు సకలదళంబులం దోడ్కొని మెల్లన
 రండు నేను మున్నుగాఁ గరినగరంబునకుం జనియెద నని
 పలికి పవనజవం బైనతురంగంబు నెక్కి మితపరిజనసమేతం
 బుగా హస్తినాపురంబునకు వచ్చి ధృతరాష్ట్రవిదురకృష్ణసం
 జయసమేతుం డైనధర్మనందనుం గదిసి కంసారి సంసారిచం
 దంబున సాష్టాంగదండప్రణామంబు గావించి తనకు మ్రొ

—* శ్రీకృష్ణుఁడు హస్తినాపురంబునకు వచ్చుట. *—

క్కిన యర్జుననకులసహదేవుల నుచితసంభాషణంబుల నా
 దరించి స్వర్ణపీఠంబునం గూరుచున్నసమయంబున యుద్ధిష్ఠి
 రుండు, దేవా! నీవుపుత్రమిత్రామాత్యసమేతంబుగా రాక
 యొంటిగ వచ్చిన దేమి యని యడిగిన నవ్వి యవ్వాసుదే
 వుండు వసుదేవబలదేవు లిరువురుం దక్కఁ దక్కినవార
 లందఱు వచ్చిరి. రేపకడ నిచ్చటికి వత్తు రనిన, సంతసించి
 కౌంతేయాగ్రజుండు పార్థునిం గాంచి సకలదళసమేతంబుగా
 రేపకడఁ గదలి యాగతురంగంబు నడుమ నునిచికొని
 వారల కెదురుగాఁ జనవలయు నని పలికి మఱునాఁ

డరుణోదయంబున వనజోదరుండు సోదరుండు యకాననా
 శ్వుండు మొదలగువారలు తోడ రా నధ్వరాశ్వంబు నలం
 కరించుకొని కుంతీ ద్రాపదీప్రభావతులం బైలుమెఱయుం డని
 నియమించుటయు వారలు రుటంపు సూర్యపటంపుఁగురా
 శంబులం దులకించు కుందనంపుటాందోళికల నెక్కి యు
 భయపార్శ్వంబుల ఘోటికాసహస్రంబులపైఁ జేటికాసహ
 స్రంబులు కాంచనదండమండితంబు లగుచుత్రచామరకలా
 దికాపాదుకేశ్రముఖ రాజచిహ్నంబులతోఁ గొలిచి నడువ
 దేవకీయశోదాదులక్షుం దగినకట్టనంబులు పెట్టియల నలవ
 రించి కట్టాయితంబై పట్టణంబువెడలి రెండవయాఖండలుం
 డునుంబలె నఖండితవైభవంబునం గదలి కాళిందీతీరంబుఁ
 జేరం జనియె. అంతకమున్న భీమకృతవర్షాదులు సకల
 సన్నాహంబులు మెఱయ నెదుర్కొనునప్పుడు గంభీర భేరి
 భాంకారంబులను గంచుకులహేంకారంబులను మదగజ
 ఘీంకారంబులను జామరంబులు వేయుతోయజాతుల కంక
 ణక్రేంకారంబులను భూనభోఽంతరంబులు ఘూర్ణిలై. ఆసమ
 యంబున శమననందనుండు సహోదరులుం దానును దేవకి
 కిం బ్రణమిలై. భీమసేనుం డేనుంగు డిగ్గి ప్రద్యుమ్నాది
 యాదవకుమారులుం దాను నన్నకు నమస్కరించె. దేవకి
 కోడండ్రతోఁగూడఁ గుంతికిఁ బ్రణామంబు నేసె. ద్రాపది
 ప్రభావతియుం దానును దేవకీదేవి పాదంబులకు మ్రొక్కె.
 మఱియుఁ దారతమ్యంబు లెఱింగి వారు వారు తగుతెఱిం

గావించినం గర్ణనందనుంఃః వాయుపుత్రునిం జూచి కంఠీర
వంబు మనగజంబు విడిచి నుఱియొక్కయుత్రన్మృగంబునకుఁ
బోవునే? నీప్రతాపంబునకు నీయల్పబలంబులు సరియగునే.
ఇంతమాత్రంబునకు మీరు గదాదండంబుఁ బూసం నగదు.
మరలుం డని పలుకునవసరంబున ననుసాల్వండును మహాః
గ్రబాణంబు వింట సంధానంబు గావించి మారుతకుమారు
మర్తంబులు లక్ష్మ్యంబు గావించి యేయుటయు మంత్రించి
పడవైచినకగణి మహీతలంబునం గూలె. అంత మురవైరి
యనుసాల్వనిం గనుంగొని, యెందుఁ బోయెదవు నిలునిలు
మని యదల్చిన నయ్యనుసాల్వండు 'కనులనాభా! నీవు
మాయగ్రజుం డగుసాల్వనిఁ గొని గగనమార్గంబునకుం
గొనిపోయి బావిలోనం బడవైచి మృతినొందించితివి కా
వున నిన్ను గీటుడఁగింపక మానను. నీకొడుకును మఱింది
యును బడినపాటు గన్నారం గనుఁగొంటివి గదా? ఇంక
నీవు పాతాళంబుసొచ్చితి వేనియు మకానిమానసంబునం
డాఁగితి వేనియు నిన్నుఁ బోనిచ్చువాఁడను గాను. నీవు
పురాణపురుషుండవు నేను బ్రాయంపువాఁడ నీకు నాకునం
తరం బని భ్రూకుటీకుటిలంబును విశంకటంబు నగునాననం
బునం గనుపట్టుచు నాలుగు తూపుల సంధించి రథ్యంబుల
ప్రక్కలు ప్రక్కలించుటయు యుగ్యంబులు మ్రొగ్గిన దారు
కుండు సగ్గంబులు పదిలంబుగాఁ బట్టి యరదంబు పిఱిందికిం
దివియించి క్రమ్మఱఁ దురంగంబుల నేదదీర్చి యెట్టకేలకు

రథంబు ముందఱకుం దెచ్చుటయు మురాంతకుఁ డతని
 నక్షంబునఁ బదుమూఁడు బౌణంబులు గ్రుచ్చిన నతండును
 జిచ్చులు రాల్చుమెఱుంగుఁదూపు శింజనిం గూర్చి యా
 కర్ణాంతంబుగాఁ దివిచి మురవైరినక్షంబు లక్ష్యంబు సేసియే
 సిన నచ్యుతుండు పెనుమూర్చు చేత ముచ్చముడింగి లీలా
 మానుషనటనంబున రథంబువయిం బడియె. అంత ము
 రాంతకునిసాక్షు గనుంగొని చతురంగబలంబులు పటాపం
 చలై తండ్రి బిడ్డ యన్న తమ్ముఁ డనక విడిచి పాఱుటయు
 వృష కేతనుం డవలించి విఠిగనస్సైన్యంబు మగిడించి యను
 సాల్వుని నిలు నుని గద్దించి సప్తసాయకంబులు నిగిడించిన
 వాఁడును నశని శాశ బౌణంబులు కర్ణకుమారునినక్షంబు
 వీక్షించి యేయుటయు సాబ్ధముపొత్తుండు తురంగంబులఁ
 ద్రుంచి సారథిం బడఁగఁపి రథంబు చెక్కలు సేసిన నుక్కు
 దక్కక యనుసాల్వుండు రథంబుమీఁదికి నుఱికి కర్ణజుని
 వక్షంబు తన్నినం బడక యశండు వానికిగీటంబు వీడ నట్టి
 ముందలఁ బట్టి బిఱిఱిఱండ్రిప్పి పుడమిం బడవైచి తొ
 మ్మునం దుమికి తనవింటినారి నానికంతంబునం దగిలించినఁ
 గన్నులు ముక్కులు నెఱ్ఱునులు గ్రమ్మ ముమ్మరించిన మూర్ఖం
 ద్రమ్మి మే నెఱుంగక యున్నయెడ నేటకాఁడు లేడింబట్టి
 యూడ్చి తేచ్చిన తేఱంగునం బట్టి తేచ్చి “వీఁడె గుఱ్ఱపుదొంగ
 వచ్చెఁ గనుంగో ననధరింపుము” అని విన్నవించుటయు యా
 దవేంద్రుండు కర్ణకుమారునిం జూచి నానా! ఏమి నున్నది

డవు వీరలోకమాన్యుండవు నీకుం దక్క నన్యులకు నిమ్మహారధునిం బట్టి తేఁగూడునే?' యని గోపాలదేవుండు సూర్యపౌత్రునిం గొనియాడ నతండును వానికంతంబునం దగిలించినగుణంబు నదలించుటయు ననుసాల్వఁడు మూర్ఖుడెప్పిటి శ్రీకృష్ణదేవునిం గనుంగొని శాంతచిత్తుండై స్వామీ! మీపాదంబులకుం బ్రణామంబు. కర్ణనందనునిసామర్థ్యంబు వలన దేవరసందర్శనంబు లభించె నని యనేకప్రకారంబులం బ్రశంసించినయనుసాశ్వనిం గృపాతరంగితంబు లగు నపాంగవిలోకనంబులం గనుంగొని గారవించి కౌఁగిలించి యతనికరంబు నవలంబించి తోడ్కొని పోయి ధర్మనందనుం గానిపించి దండప్రణామంబు సేయించినఁ బాండవాగ్రజుం డాదరించి నాకు నీవు వృకోదరాదిసహోదరులట్ల గాదిలిసోదరుండవు. క్రతురక్షణంబున సావధానుండవై యుండు మని యానతిచ్చె.

అంత ధర్మనందనుం డయ్యధ్వరాశ్వంబునుం గొని తెచ్చినప్రద్యుమ్నవృష కేతనులం బ్రీతులం గావించి కఠిపురంబునకు వచ్చి యాదవుల విడియించి కృష్ణానుసాశ్వ యశావనాశ్వమహీపతుల సబహుమానంబుగా నిజనివాసంబులకుం బోవంబనిచి తా నభ్యంతరమందిరంబునకుం జని యజ్ఞరక్షోసమయంబుఁ బ్రతీక్షింపుచుఁ బుణ్యకథాప్రసంగంబులం బ్రొద్దులు గడపుచుండఁ జైత్రశుద్ధపౌర్ణమి నచ్చుటయు నప్పూణ్యదివసంబున ధర్మనందనుండు ద్రౌపదీసమేతఁ

బుగాఁ గృతస్నానుండై నిత్యకృత్యంబులు నిర్వర్తించి యా
 గదీక్ష వహించి తురంగంబు దెప్పించి గంధపుష్పధూపదీప
 నైవేద్యాదిపూజలుగావించి నిజబిరుదాక్షరసమేతంబుగా ను
 వరపట్టంబు దానిలలాటంబునం గట్టించి రత్నఖచితమంజీ
 రంబులును గనత్కనకకింకిణీజాలంబులును బురుసాకురాళం
 బును ముత్యంబులజల్లులపైదండలు నీలాలదృష్టిదండలు హే
 మపద్మంబులమెచ్చులు మీఱుదుమ్మెచ్చులు బంగరుతంగుపట్టి
 యు వజ్రాలమోముట్టు సింగంపుమోముతలాటంబును జల
 చ్చానురంబులు గబ్బి మీఱుహారబీకవికయుం జోకగావించి
 డవిణ మలహారి సాంబ్రాణి ధూపంబులు పచ్చపావడలు విరా
 జ్జి వేనవేలు తేజీలు గంధసింధురంబులు స్యందనసందో
 హంబులుం గూర్చి ధనంజయుని నశ్వసంరక్షణార్థంబు గా
 నియమించి యాశీర్వదించి పంచిన నతండును ధర్మజునకు
 మ్రొక్కి శౌరిపాదాబ్జంబులకు వందనంబు గావించి దేవకీ
 దేవికిం దన్నుఁ గన్నతల్లికి గాంధారికి ధృతరాష్ట్రునకు నభివాద
 నంబులు గావించి కృష్ణానుమతంబునఁ బ్రద్యుమ్నుండును
 వృష కేతుండును యావనాశ్వండు ననుసాల్వండును మొద
 లగుమహారథికవరులు నిజచమూసమేతంబుగా వెంబడిం
 జనుదేర వెడలె. అత్తురంగంబు నభిజిన్తుహూర్తంబునం
 గదలి గ్రామంబులు పల్లెలు నగరంబులు వేటలు కోటలు
 నదులు నదంబులు శైలంబులు కాననంబులు తటాకంబులు
 చెఱువులు దొరువులు గ్రమించుచు యధేచ్ఛవిహారంబు

గా నచ్చి నచ్చి వక్షిణదిశామం కలమండనం బైనమాహిష్ఠీ
పురంబు సేరం జనుదెంచె.

—* ప్రవీరుఁ డశ్వమును బట్టుట. *—

అవ్విధంబునఁ దురంగంబు మాహిష్ఠీతిం జేరం జని
హృద్యంబు లైనయుద్యానంబులం బూచినపూవులతావుల
కుం దానలంబు లైనమందానిలంబులచే నందంద కదలెడు
చిఱుతరంగంబులవలనం బొడమినజలధూమ్రంపుసాంపు
నం దెరునరుల బడలిక లసనయింపుచుఁ ద్రిలోకశర్కదం బైన
నర్కదాతటంబు చేరం జని యం దొక్క శృంగారపనంబుఁ
జొచ్చి యయ్యశ్వరాజంబు జంబూకదంబాదిన్మక్షజాతంబుల
నీడ దూరంబు నడచివచ్చినబడలిక దీఱం జరియింపుచుఁ
గోనులంబు లైనదూర్వాదశంబులు మేయుచు జలంబులు
గ్రోలుటకై కొలంకుకడకుం డాయుచున్న సమయంబున
నడ్డేశాధీశ్వరుం డగునీలధ్వజునికూర్తితనయుం డైనప్రవీరుం
డనువాఁడు నిజకళత్రం బైనమదనమంజరితోడంగూడ
నయ్యుద్యానంబున విహరింపుచుండి కుందచందనమందార
చంద్రశకలశరచ్చంద్రకిరణంబులంబలెఁ దెల్లినగుశరీరంబును
సంపెఁగపూవులచాయం బచ్చు నైనపుచ్చలబును నింద్రనీఠి
వట్లం బైనకర్ణంబులును బాలసూర్యబింబంబునుంబోనియధ
రంబును బగడంబులవలె గోరోజనంబుకైనడిఁ గుంకుమపం
కంబుపోలిక నెఱ్ఱ నైనకంతంబునుం గలయత్తురంగరత్నంబుం
గనుంగొని యయ్యంగన తననాధునితోఁ గోటానకోటి

ఘోటకంబులలో మేటి యైన యీ ఘోటకంబు నీలాయం
 బున నుండెనేని నీవు చేయురాజ్యంబు సఫలం బగు ననిన
 విని నీలధ్వజకుమారుం డైన ప్రవీణుండు చేరం జని దానిను
 దుటం గట్టియున్నట్టి బిరుదుపట్టంబు గనుంగొని యందు
 “రాజాధిగాజరాజపరమేశ్వరసకలసామంతరాజభయంకరవీ
 రప్రతాపమూర్తియైన యుద్ధిష్ఠిరమహారాజేంద్రుం డధ్వరంబు
 నేయం బూని విహరింపంబంపిన యాయశ్వరాజంబు నీశ్వ
 రునిం బోరిలో గెలిచిన నెఱయోధు దుర్జనదండధరుం
 డైనయర్జునుండు రక్షింపం బూని వచ్చె ధారణీతలంబున
 వీరుండు శూరుండునుం గలిగెనేని పట్టి కట్టుం”డని వ్రాసిన
 వక్కణ చనివి యాచక్కెరబొమ్మం జూచి యిత్తురంగంబు
 వెంబడి వచ్చినయర్జునుం గెలిచి నే నీహాయంబు దెచ్చెద.
 నీవు సఖిజనంబులతోడం గూడఁ బట్టణంబునకుం బొమ్మని
 పంచిన నమ్మించుఁబోఁడి గడగడ వడంకుచు గుఱ్ఱంబుమీఁది
 వాంఛ చాలించి తనతనునల్లికి సమానం డైనపువ్వుఁదీఁగె
 లు వంచుట మాని కరస్లనంబులసౌరు గలిగినచివురు
 గిల్లుట లుడిగి గబ్బిగుబ్బులవలె నుబ్బు మీఱుకునుమగుచ్ఛం
 బులు ద్రుంచుట వర్జించి పెనవి తేనియలకుం బదులైన పు
 వ్వుఁదేనియ లానుట విడిచి వనంబు వెడలి ప్రాణేశ్వరు
 నెడఁబాయఁజూలక కార్ణాటకం డు మెల్లనఁ బల్లకి నెక్కి
 సఖిజనంబులతోడం గూడఁ బట్టణమార్గంబు పట్టి చనియె.

అంత నరాతిభయంకరుం డైనప్రవీరుండు నేనుంగులుఁ
 దురంగంబులు నరవంబులు వీరభటవటలంబులు దృఢవ్రూహంబు
 పన్ని వజ్రకవచంబును జగ్గుమీఱు తలగొగ్గియు
 నుడుముచర్తంబునం బొదివిన కరతలత్రాణంబును మెఱయ
 దివ్యబాణతూణీరంబులు మూఁపునం గట్టి కనకరేఖాలం
 కృతం డైన కార్తుకంబు భూతలంబున నూఁది వింటికొప్పునం
 దనకిరీటంబు సేర్చి సరకుసేయక పరదళంబులం గనుంగొను
 చున్నసమయంబున నయ్యాజ్ఞకులు నెదురుగాఁ బఱచి పా
 ణ్ఠునిం గనుంగొని తురంగంబు పట్టువడినవృత్తాంతంబు పల్క
 రించుటయు ముఖారవిందంబున మంవస్థితంబు దళుకొత్తఁ
 గయ్యంపువేడుక మొగంబునం జెంగలింప దిగ్గజంబులకర్ణ
 పుటంబులకుం గఱోరంబుగా గాండీవగుణారావంబు నెగడ
 నరవంబు త్వరితంబుగాఁ బోవని మ్మని వచ్చువివ్వచ్చుని ము

—* సృషకేతు ప్రవీరులయాధము. *—

న్నాడి సృషకేతుండు, పట్టినహాయంబుతో సడ్డపెట్టక దిట్ట
 మై యున్నరాచపట్టిన విలోకించి, తురంగంబు విడిచెదో
 మాతోడం బోరి ప్రాణంబులు విడిచెదో రెంటిలో నొ
 క్కటి విడువక కర్ణసుతుండు నిన్ను విడువఁ డని పలికినం
 ప్రవీరుండు మొగంబునం జిఱునగవు దొలఁకఁ జిన్నయ్య
 కుం దలమీఱి వచ్చిన నిన్ను సురనగరంబున కలంకారం
 బుగాఁ బంచి యాపిస్తుట్టోబరాక్రమోపార్జనం డైనయత్తు
 నిం దెగటార్యేన నని నాలుగువ్రావ్వాఁడిబాణంబుల గుఱ్ఱం

బుల నొప్పించి యొక్కశిలీమఃకలు ఛత్రంబులు నివులులై
 వుచ్చి యయిదుమొఱుంగుఁదూఱు గిరీలంబులం దాపినరత్నం
 చినఁ గర్ణకుమారుండు నేడువాఁడేహంబులతో నటునిటుం
 గంబుల గీ టంఠంగించి యొక్కబ కేడంబులు జీరా గొగ్గి
 ప్పించి నాలుగు వేటుబల్లెంబుల నారాది గమలి భస్మావశే
 దూయ నేసిన నాప్రవీరుండు కంపంబు నొబులతోఁ బీనుం
 ఘంబులు పిడుగులు వర్షించువడువున నపారంబు లైనశర
 వర్షంబులు గురియించి కర్ణనందనుని స్రుక్కించి వేటొక్క
 తూవు వింటం గీలించి యాకర్ణాంతంబుగాఁ దీసి యనుసా
 ల్వుని మూఁపు నాటించి యుద్ధంబునకు నిలిచిన, వాఁడును
 సువర్ణపుంఖంబులు మనోమారుతరింఖంబులు నైనకంకపత్రం
 బులు నసంఖ్యాతంబులును బుంఖానుపుంఖంబులుగాఁ గురి
 సినఁ గాలు చే యాడక ప్రవీరుం డాహవంబున కోహాటించి
 యుండుసమయంబున సేనలు కలంగంబొటి యాహాకారంబు
 లొనర్ప నాసుద్ది యాలకించి మాహిష్ఠతీపురాధీశ్వరుం డైన
 నీలధ్వజుండు మూఁ డక్షోహిణులసైన్యంబుతోఁ దనయల్లుం
 డైనయగ్ని దేవుని ము న్నిడుకొని కదనంబునకుం గదిసి తన

—* నీలధ్వజుండు పరాక్రమించుట. *—

కుమారుం డగుప్రవీరునియరదంబునకుం దలకడచి చొచ్చి
 విచ్చలవిడి నస్త్రవృష్టిచే ననుసాల్వుని ముంచి వచ్చినయో
 ధవీరుల నెల్లం బదేసివిశిఖంబులం గ్రుచ్చుటయు, సేనాసం
 దోహంబులు పటాపంచలై నలుఁగడలకుం బఱచిన ధనగాఁ

అంత నరాతిభయంకరమగుడం బురికొల్పికొని యా
దురంగంబులు నరదంబులు మబౌణంబులు ప్రయోగించుట
హంబు పన్ని వజ్రకవచలు దొడిగి త్రోవనేయ నబ్బాణం
నుడుముచర్తంబునం బొనాదంబుసేసిన యావనాశ్వుండును
దివ్యబాణతూణీరంగాశ్వుండును వృషకేతుండును మొదలు
కృతం బైన కావర్గంబు లనర్గళంబు లగుమార్గణాసారంబులు
గుంసిన సలధ్వజుండు వెఱవక యందఱ కన్నిదూపు లై
తూపులపోనలు గురియుచుఁ దన యల్లుఁ డైనయన్ని దేవునిం
బిలిచిన నతండు నస్త్రునూపం బై యెదుటం గనుపట్టిన
నయ్యాగ్నేయాస్త్రంబు కార్తుకంబునం గదియించి మార్వీ
నావంబున దశదిశలు ఘూర్ణిల్లం జేయుచుఁ బ్రయోగించిన
నర్జునుండు వాదుణాస్త్రంబు సంధించుటయు జలకణంబు
నుం బోలె నయ్యస్త్రంబు నొక్కగుక్కగాఁ బీల్చి చటుచ్చ
టూర్కబులు మింట నంట నొంటుకొను మంటలును మంటల
కంటె మున్నుగా మిణుంగుఱుబూచులకైవడి మీఱి నింగి
కెగయు మిణుంగుఱులును మిణుంగుఱులం దలకడచి ప్రళ
యకాలంబున గబ్బిమెఱయునుబ్బులవలె నుబ్బుమెఱయు
పోగలును బొగలకంటె మున్నుగా గగనంబునం బఱచు
దివ్యవిమానంబుల ధగధగ మని రగులుకొనంజేయు సెగ
లునుం గలిగి సాక్షాత్కారంబుగా నన్నిదేవుం డర్జునుని
పైన్యంబులం బొదివిన, భద్రగజకుంభంబులు పగిలి పెట
పెటం జటిలిన ముత్తైయంబులరాసులును యుగ్యంబుల

పగ్గంబులు కేతనంబులు సతాకలు ఛత్రంబులు నివులులై
 పూదెలుగట్టిన కనకరథంబులును గిరీటంబులం దాపినరత్నం
 బులు చిటిలి సడఁ బెట్టిలిస దేహంబులతో⁵ నటునిటుం
 భారలాడు వీరయోధులును గత్తులు కేడంబులు జీరా గొగ్గి
 ముస్తీదులు తరకసంబులు సింగిణులుం గమలి భస్మావశే
 షంబులై గాలికిం బోవఁ గమలిన దేహంబులతో⁶ బీనుం
 గుపెంట లైసోరిభటులును గూకలపెత్తకలు క్రిందం బడ
 వైచి మంటలు వెంట నంటఁ గుంటుచుం బోలు నొంటె
 లును నొంటెలకంటె మున్నుగా అంకెలు వైచుచు మోపులు
 వైచి పరుగిడుస్సృషభంబులునుం గలిగి పాండవబలంబులు
 ధూళిపటలంబులై సఱచినం గని నీలధ్వజుండు నవ్వుచుఁ
 దురంగంబుం బట్టికొని యాలంబు చాలించి పురంబునకుం
 జనియె.

—* అప్పుడొక డగ్గి దేవుని స్తుతించుట. *—

అప్పు డర్జునుండు ధనుర్ధనుండై వహ్ని నుద్దేశించి యం
 జలి యొసర్చుచు “దేవా! వేదమయుండవు. శ్రుతిస్మృతిపురా
 ణోతిహాసంబులు నిన్నుం గొనియాడు. నీవు సకలదేవతలకు
 ముఖంబవు. ఆహారనీయంబును నక్షీణొగ్ని యు నీయం దుద్భ
 వించె. సర్వసాక్షి నగునీకుం బ్రియంబును శ్రీకృష్ణ దేవునకు
 నారాధనాత్మకంబును బృందారకుల కానందకరంబునుం గా
 ధర్తనందనుం డశ్వేషేధంబు సేయ నుద్యోగించె. క్రతుదీక్షా
 సంగతుకుండ నాచనీవు దీనిం బక్షీకరించి రక్షింపవలయుం

గాని యుపేక్షింపం దగునె” యని ప్రస్తుతించినం గైకొనక
 మేరమీటి మామగారిమీఁది కనికరంబున శిఖానికరంబులు
 పరఁగించుచుఁ బొగలు సెగలు మిగుల రగులుకొన దిగదిగ
 మని తగులుకొని యెరగలిపగిది మించి చనుదెంచు నచ్చి
 చ్చుఁ గనుంగొని వివ్వచ్చుండు మనంబున నతనికామాతుర
 త్వంబు గర్హించుచు శ్రీమన్నారాయణునిచరణంబుల స్థర
 ణంబులు గావించి నారాయణాస్త్రంబు వేదోక్తప్రకారంబు
 గా వింట నొంటించి ప్రయోగింప నుద్యోగించుటయు
 సూర్యచంద్రాంగారకాదిగ్రహతారకాగణంబులు గతులు
 తప్పె. దిగ్గజంబులు మ్రొగ్గె. పంచభూతంబులు హాహాకా
 రంబు లొనర్చె. వేదంబు మఱచి మోదంబు మాని చతు
 ర్ముఖుండు తమ్మిగద్దయ విడిచి దిగ్గన లేచె. సప్తసముద్రంబులు
 గలంగె. కులపర్వతంబులు నణంకె. భూమి పెటపెటం బగి
 లె. బ్రహ్మాండభాండంబు దిగఁబడియె. ఇంద్రాదిదిక్పాలకులు
 సిద్ధసాధ్యకిన్నర కింపురుషగరుడోరగాదులు దిక్కామొకం
 బులై పాటం జొచ్చిరి. అపుడు హవ్యవాహనుండు భయం
 బొంది వేంశ్రంబు మాని యింద్రనందనునిచెంతకు బ్రా
 హ్మణరూపంబునఁ జనుదెంచి వినయంబున నిట్లనియె.
 “మహాత్మా! నాయెడం దయసేయుము. ఏదేవునిం దలంచి
 నంతమాత్రంబున నె నూఱు వేలయశ్వమేధంబులు పదిలక్షల
 షోడశమహాదానంబులు కోటితీర్థయాత్రలు ననేకకోటి
 వ్రతంబులుం జేసినఫలంబు లభించు నట్టి శ్రీవత్సాంకుం

డును నిష్కళంకుండును రమాకళత్రుండును బరమపవిత్రుండును బరంజ్యోతియుఁ బరబ్రహ్మాంబును వేదాంతవేద్యంబు నైనపరతత్త్వంబు నీయింట నుండి కంటికి తెప్ప గాచినచందంబున నిన్నుం గాచుచునుండ నాబోటులకుఁ దేటిచూడం గూడునే? శ్రీహరిని విసర్జించి దేవతాంతరంబు లపేక్షించు నతండు పాలసముద్రంబు దొరకినను బాలకై మేఠం బితుకువానిచందంబున సూర్యకిరణంబులం గా దని మిణుంగుఱుపురువుల కాసపడు నపస్తారివితంబునం బరిహాస యోగ్యం డగుం గావున నంబుజోదరదిన్యపాదారవింద వందనానందంబునం బొదలునీకు నశ్వమేధాదియాగంబులు సిద్ధించుట యెంతవిత! నాకు మాను యైనమాహిష్ఠతీ పుగాధినాథునిం దోడ్కొని నచ్చి నీకు సేవకునిం జేసెద. ఇస్తుహానారాయణాస్త్రం బుససంహరింపు” మని ప్రియ వాక్యంబుల వేఁడుకొనుటయుఁ గ్రీడి పావకునియెడం బ్రసన్నచిత్తుండై యస్తుహాస్త్రంబు నుససంహారంబు గావించిన నగ్నిదేవుండు భండనంబునం బడినసేనల నెల్ల నైంప్రజాలి కునిపగిది మగుడం బ్రతికించి యర్జునునకుం బ్రదక్షిణంబు గావించి పురంబునకుం జనియె. అనిన విని జనమేజయ నరేంద్రుండు జైమినిమునీంధ్రుం గనుంగొని పావకుండు నీలకేతున కెవ్విధంబున నల్లుం డయ్యె సని యడిగిన నతఁ డిట్లనియె.

—* అగ్నిదేవుని సృష్టాంతము. *—

రాజేంద్రా! నీలధ్వజుని పట్టంపురాణి జ్వాల యను వధూటి గలదు. అప్పురంద్రీమణికి నీరేడులోకంబుల నీడు జోడు లేనిచక్కఁదనంబున నుతికెక్కిన స్వాహానామధేయ యగుకన్యకారత్నంబు గలిగిన నాతరుణి జన్వనంబును సౌందర్యంబు గుణంబులు వీలావీలాసంబులును ద్రిభువనమోహనంబులు గావున దానికిం బెండ్లిసేయం దలంచి నీలధ్వజుండు గూపలావణ్యవంతులు కీర్తిమంతులు వైనరాజకుమారులం బెక్కండ్ర వ్రాసి తెచ్చినచిత్రపటంబులు సూపి యందొక్కని వరియింపు మనిన నగ్గజగమన సిగ్గునం దలవాంచి మదాంధులు గర్వగ్రంధులు వసుంధరాధిపతులు. తక్కిన మానవు లెల్ల దీనులు. వారలశరీరంబులు నిత్యంబులు గావు గావున మర్త్యుల వరియించుట నాకు సమ్మతంబు గాదు. అమర్త్యులందు నొక్కరుని వెదకు మనిన నీలకేతుండు కూఁతుంజూచి మంచిది వాసవుని రప్పించెద వరియింపు మనిన నమ్మదిరాక్షి మదిలోన విచారించి “సురపతి నాకుం దగినపతి యగుం గాని యతండు జారుండు తపో విఘ్నకరుండు కులగోత్రవిదారుండు సవికారుం డదియుం గాక దేవాదిదేవుం డైనశ్రీవిష్ణుదేవునిం దనకుఁ దమ్మునిఁగా నెంచి భక్తి గావింపఁడు గావున దేవేంద్రుండు సమ్మతుండు గాఁ” డన, నతండు మఱియెవ్వరిం గోరుదు వంటేని “యగ్నిదేవుండు జగత్సృజ్యుండు. దేవతలకెల్ల నగ్ని ముఖం బని

వేదవచనము గలదు. కావున నతనియెడ నాభావంబు
 నిలిచి యున్నయది. పతితోడం గూడ ననుగమనంబు
 సేయం దలంచినసతి తనశరీరం బాహుతి గావించె నేని
 దానిదురితంబుల నణంచి కైవల్యంబు నొసంగం జాలునట్టి
 దైవం బగ్నిదేవుండు దక్క వే టొక్కరుండు లేడు. సురగ
 రుడోరగవిద్యాధరసిద్ధసాధ్యచారణగంధర్వాదులలో నొక్క
 రుండును నామనంబునకు సమ్మతుఁడు గాఁడు. వైశ్వానరుని
 యందు నాడెందంబు లగ్నం బయ్యె ననినఁ జెలులు నవ్వు
 చు నప్పువ్వుఁబోఁడింజూచి యేమని ణోరితివమ్మా! రాఁజు
 చుండెడుమొగం బేమి! నిప్పులు కుప్పళించు నడక లేమి! సర్వ
 భక్షకత్వం బేమి! యెచ్చటకు వచ్చినం గాల్పుట యేమి!
 పోయినమార్గం బెల్ల మలినం బగుట యేమి! యిట్టివానిం
 బెండ్లియాడు నాఁడువారుం గలరె! అదియునుంగాక రెండు
 తలలతోడి మూఁడుకాళ్లముదుసలిని వరియింపఁ దగ నగునే!
 అనిన సఖీజనంబులవాక్యంబులు నిరాకరించి తండ్రిచే నను
 జ్ఞఁగైకొని తపోవనంబునకుం బోయి నియమవ్రతంబు సంక
 ల్పించి సమంత్రకంబుగా వైశ్వానరు నావాహనంబు సేసి
 కర్పూరంబు కుంకుమంబు కస్తూరియు నగరు చందనంబు
 మలయజంబును లవంగశర్కరాఘృతపాయసంబులు తేనె
 యు బిల్వఫలంబులు తెల్లచెఱకులు కదళీఫలంబులు తాం
 బూలంబులు మొదలైనపూజాద్రవ్యంబులు దెచ్చి హో
 మంబు నర్చనంబునుం జేయుచు బహుకాలంబు భజించు

టయుఁ జిచ్చుదొర మెచ్చి నృపాలునిపురంబునకు వచ్చి
 విప్రరూపంబున రాజమందిరంబు సొచ్చి సముచితోపచారం
 బులఁ బూజితుండై “మహీశ్వరా! నీకన్య యగుస్వాహావ
 ధూరత్నంబు నాకుం గన్యాదానంబు సేయు” మనిన నీల
 ధ్వజుండు ధూమధ్వజునిం జూచి “నాకన్యక యగ్ని దేవునిం
 దక్క నితరుల నొల్లదు గావున వే తొక్కకన్నియ నొసం
 గెద వివాహంబు గ” మ్మనిన, ననలుండు నిజరూపంబుఁ
 జూపిన రాజు ప్రమోదభరితుం డై స్వాహాకన్యకను జిత్ర
 భానునకుం గన్యాదానంబు సేసె. అది మొదలుగా వీతిహా
 త్రుండు వారియింట నిల్లంబ్రపు టల్లుండై తత్పురంబు
 రక్షించుచు వైగులమీఁదం దార్కొనుచు నతనికి నస్త్రుంబై
 యుండె. ఇది జాతవేదుండు నీలధ్వజునకు నల్లుండైన తెఱం
 గని వివరింప జనమేజయుం డవ్వలికథ సెప్పు మనుటయు
 జైమిని యిట్లు సెప్పం దొడంగె.

అవ్విధంబున ధూమకేతనుండు నీలకేతనుని సమ్ముఖం
 బునకుం బోయిన నతండ్రు నల్లునిం జూచి శత్రుసైన్యంబు
 నిశ్చేషంబుగా దహించి వచ్చితివే యని యడిగిన ననలుం
 డతనిం జూచి “నరేంద్రా! నరనారాయణులమహత్త్వంబు
 తొల్లి వినలేదా! అర్జునుండు నారాయణపరాయణుండు
 గావున నావ్యూహంబు నాకు దురవగాహంబు. దాహంబు
 నొందింపం గూడదు. అదియునుంగాక తొల్లి దేవేంద్రుం
 డు ప్రయోగించిన వజ్రాయుధంబు స్తంభింపంజేసి ఖాండవ

వనంబు నా కాహుతి సేసె నయ్యుపకారంబు దలంపక
యతనితో నాచేత నైనయంత యుం బోరితి నింక నాకు
నసాధ్యంబు. నీవు నిరర్థకవిరోధంబు వాటింపక యాహ
యంబు రయంబునం గొనిపోయి పార్థున కొసంగి కృతార్థం
డవు గమ్ము.” అనిన రాజపుంగవుండు తనకులాంగన యగు
జ్వాలాసతిం గనుంగొని యల్లుం డైనయగ్నిదేవుండు మనకు
హితంబు సెప్పెఁ గావునఁ గ్రతుఘోటకంబు గొనిపోయి
కిరీటికి నొప్పగించి స్నేహంబు గావించుకొనియెద ననిన
దంట యగునావాలుగంటి తననాధునితో ముక్కంటివంటి
వాఁడు పెనంగెనేనియుఁ జలపట్టి తనపట్టినకార్యంబు విడు
వక కీర్తిఁ జేపట్టుట రాజధర్మంబు. సాహసంబు సేయక శ్రీయు
ను గీర్తియుఁ గలుగనేరవు. పట్టినగుఱ్ఱంబు మగుడ నిచ్చి
యతని వేఁడుకొనం బోయితివేని సరిరాజులు నవ్వరె!
గెలిచితివేని నరలోకరాజ్యంబును మృతుండ వైతివేని సుర
లోకరాజ్యంబును ననుభవించెదవు. పరునకుం బ్రియంబు
సెప్పి బ్రతుకుటకంటె ఊత్రియునకు మరణంబు మేలు.
అనిన విని యమ్మనుజనాథుఁ డట్లే కావించెద నని యమ్మిం
చుఁబోఁడితోఁ బంతంబులు పలికి రణధేరి భాంకారంబులును
గజఘీంకారంబులును శింజినీటంకారంబులును నెసంగ
నహంకారంబున సేనలం బురికొల్పికొని పురంబు వెడలి
పురందరనందనునితోడం దలపడుటయు గాండీవి గాండీవ
గుణధ్వని దిక్కులు గ్రక్కదలం జేయు ప్రలయకాలనీలజల

ధరంబు వర్షించిన తెఱంగున నంపఱల పరంపరల వెంపర
 లాడుటయుఁ బడినయేనుంగులును మడిసిన గుఱ్ఱంబులును
 బొడి యగురథంబులును జడిసిన వీరభటులును దునుక
 లైన కేతనంబులును దుమురు లైన గొడుగులును ద్రుంగిన సే
 నాంగంబులును విఱిగిన కైదువులును విటతాటనంబు లైన
 మైనుఱువులును విశకలితంబు లైన కిరీట కేయూరహారాదిభూ
 షణంబులును వ్రేలెడు వ్రేవులును దుమ్ము లైన యమ్ములును
 గ్రమ్మిన దుధిరమ్ములును నాడెడు నట్టలును నందంద విహ
 రించు భూత బేతాళంబులును నానందంబు నొందుకంక కాక
 గృధ్రజంబుకంబులునుం గలిగి సంగరాంగణం బతిఘోరం
 బయ్యె. అంత నీలధ్వజుండు కపిధ్వజునిం దాఁకి నిశితవిశి
 ఖంబుల నొప్పించిన గాండీవి మండలీకృతకోదండుం డై
 చండకాండంబులు తండోపతండంబులుగాఁ గురిసిన నొక్క
 తీక్షణభల్లంబున భుజమధ్యంబు పగుల నేయుటయు నెత్తు
 రులు గ్రక్కుచు మరణసమానం బైన మూర్ఛ నొందిన సా
 రథి యన్నీలధ్వజుని దుర్దశయును సైన్యంబులు సమయుట
 యును గాలు కాలుం బెనఁచుకొని పడిన సుతభ్రాతృబంధు
 యోధజాలంబులనుం గాంచి యరదంబు కడనరంగంబు
 నకుం దొలంగించి పట్టణంబునకుం దెచ్చుటయు నెట్టకే
 లకు మూర్ఛఁ దెప్పిటి యప్పుడమితేఁడు సారథిం జూచి
 మేలునేసితి వని కొనియాడి మంత్రులం బిలిపించి మంత
 నంబు గావించి కృష్ణసహాయుం డైన జిష్ణుని మూర్కొనుటకు

నెవ్వరికిఁ దరంబు? పర్వతంబుపై సన్నపడినఁ జిని నావంద్య
 నొచ్చుటయె కాని పర్వతంబునకుఁ గొఱంత యేమి? బలవ
 ద్విరోధంబు తగ దని యాలోచన నిశ్చయించి తనపట్టపు
 రాణికిం దెలుపుటయు నియ్యకొనక యయ్యతివ ప్రల్లదం
 బులు ప్రేలినఁ గినిసి నీదుర్నయంపుబోధనచే యుద్ధంబు
 నకుం బోయిన నాకుం గలవార లెల్లను సమసిపోయిరి.
 ‘స్త్రీబుద్ధిః ప్రళయాంతక’ యనెడు పలుకె యథార్థం బయ్యె
 నని యాగ్రహంబున “నిస్సీ యిటునంటిదంటతోడం గాఁ
 పురంబు సేసినఁ గులంబు సెడి మానప్రాణంబులకు హాని
 సంభవించు” నని యప్పుడె దానిం బట్టణంబు వెడల నడిచి
 చీనాంబరంబులును జిరత్నరత్నభూషణంబులును జిత్రంబు
 లైనచేకానుకలును జిన్నారినారీమణులునుం గూడ నయ్యధ్వ
 రాశ్వంబు దెచ్చి విజయున కొప్పగించి వినయపూర్వకంబు
 గా మ్రొక్కుటయు నర్జునుండు నతని నాలింగనంబు సేసి
 కొని “నీవు సహోదరసమానుండవు. ఈసంవత్సరంబును నా
 తోడం గూడ నశ్వరక్షణంబు సేసి యాగంబుం గనుంగొని
 ధర్మనందనవసుదేవనందనులకు నందనంబు సేసి వత్తువుగాక”
 యని ప్రార్థించి యస్తుహేధవునిం దోడ్కొని యధ్వరా
 శ్వంబునుం దరలించిన నది యు దక్షిణదిశాభాగంబునకై
 యతివేగంబునం జనియె.

గగనము నరిగి* జ్వాలాదేవి సోదరునికడ కేగుట. *—

అంత నీలధ్వజుభార్య యైనజ్వాలాసతి మగనిచే నవమా
నంబు నొంది డెందంబునం బట్టరానిరోషవిషాదంబులం బొ
గులుచుఁ గాళీనగరంబునకుం జని యాదేశంబున కధీశ్వ
రుండు నవక్రపరాక్రమాటోపదీపితుండు నాత్మీయసహోద
రుండు నైనయుల్లుఱునియొద్దకుం బోయి విషాదవేదనాదో
దూయమానమానస యై పాదంబులపయిం బడి రోదనంబు
గావించుటయు నతండును గరుణాయత్తచిత్తుం డై యూఱ
డించి “నీ వొంటిగా వచ్చుటకుఁ గాగణం బేమి? ఇంతవంత
యేమిటికిం జెందెదవు? ఎంతకార్యం బయిన నిర్వహించెద”
ననియడుగుటయు, నామె, యశ్వమేధాశ్వంబు వచ్చుట
యుఁ దనతనయుండు పట్టుకొనుటయు నందువలన సమరం
బగుటయు బహుజనక్షయంబును దనమగనిపరాజయంబును
దాను మగుడ సమరంబునకుఁ బురికొల్పుటయు నతండు
మంత్రులతో యోజనచేసి కయ్యంబున కియ్యకొనక తన్ను
నవమానించి పురంబువెడల నడుచుటయు నాద్యంతంబును
బూస గ్రుచ్చినవితంబునఁ దెలియఁబలికి మఱియునుం దద్వి
రోధంబు రూఢమూలంబు నేయందలంచి యిట్లనియె. “అ
న్నా! నాబన్నంబు లెన్నని వివరించెద! నీమఱింది తానును
బుత్తుండును దండనాయకులు దళసమేతంబుగా ధనంజయు
నిం దాఁకి దావాగ్నిజ్వాలలం బడినశలభంబులకైవడిఁ జచ్చి
యు నొచ్చియు వెన్నిచ్చియుఁ బార్థునికోల్తలకుం జాలక

కలహకారిణి యగునన్నుం బురంబు వెడల నడిచి యతనిశరణంబునొందె. ఈయనమానంబు సహింపఁగూడక యే నిందు వచ్చితి. నీవు దక్క నాకు రక్షకులు లేరు. ఎవ్విధంబున నైన నీయనమానంబు దీఱునట్లు గాఁ బార్థునితోడం బోరి సహరింపు” మనుటయు, నతండు సహోదరిం జూచి “యట్ల కానిమ్ము. రేపటికి హాయం బిచ్చటికి వచ్చు. నేను బట్టి కట్టెద నతనికి నాకును సమరం బయ్యెడు నపు డర్జునుని నిర్జించెద నీవు నంతం బొందవల” దనుటయు నాజగజంత సహోదరుం జూచి యింద్రనందనుండు గుఱ్ఱంబు పోయినత్రోవనే. పోవుఁ గాని యిచ్చటి కేలవచ్చు? గుఱ్ఱంబువెంబడి నతండు పోయిన నీవెవ్వరితోడఁ గవనంబు సేసెవవు? అని తీవరించుటయు సహోదరి! యింతలోన నేమి కార్యంబు దప్పె? ఎన్నటికేని యు నతనికి మనకు విరోధంబు పుట్టకపోవునే? నాఁటికి నీకొఱఁత దీర్చెద. ఈవేళ నూరకుండు మనుటయు నాదంట యతనిం జూచి యన్నా పుట్టినజగడంబు తోడుత నడుపవలయుఁ గాని యేండ్లు పూండ్లు చెల్లిన నేమిప్రయోజనం బనిన నుల్లులుండు నాగ్రహోదగ్రుండై “పాపాత్తురాలా! చొచ్చినయిల్లు చెఱిచినది యుం గాక పుట్టిన యిల్లు నుం జెఱుప వచ్చితివే” నీనంటి చెఱపనచేట మాయంట నుండం దగదు. పాతెడు బండ్లకుఁ బొదంబులు సాఁచు మనియెదు. నీవలసినయెడకుం బొ” మ్మని విడనాడుటయుఁ బిడుగు వడినదానిం గొఱవిఁజూఁడిన తెఱంగున నయ్యంగన

కెరలి మనంబులో మిడుకుచు గంగాసమీపంబునకుం జని
యొడయొక్కి యవ్వలిగట్టునకుఁ బోవువారలతోడం గూడఁ

—* గంగ యర్జును శపించుట. *—

బోవునెడఁ దనయెడమకాలిమీఁద గంగాజలంబు తుంపుర
పడుటయు “శినశివా! యెంతపాపాత్మురాలి నంటితిని. ఇందు
కింక నేమిప్రాచుశ్చిత్తంబు సేసికొందు” నని పలికినఁ దీర్థ
వాసు లయినజను లందఱు గువ్వకరి గొని త్రిలోకపావని
యగునీపుణ్యవాహిని దూషించిన నీనోరు పుచ్చవలదా?
క్షర్తచండాళి! నీవు మాతోడంగూడ నుండం దగ దని యేక
వాక్యంబుగాఁ దిట్టిన నాగంగానది నవ్వుచు నంగనానూపం
బునఁ బ్రత్యక్షం బై “నీమాటి! నాయం దేమి యన్యాయంబు
గంటివి! నీవిట్లుదూషించుటకుఁ గారణం బేమి యె
ఱింగింపు” మనినఁ బుట్టినబిడ్డల నేడ్వరం దొట్టి తొట్టిన
మెకలు నులిమివేసిన పాతకినీ! నీకుఁ గడపట నుప్పురాయి
లె నొక్కండు నిలిచె. సత్యవ్రతుం డగునస్తుహానుభావుని
ఖండిని మున్నిడుకొని యర్జునుండు వధించె. ఆసూడు
దీర్చికొనక యున్నదానవు. పుత్రహీనవు. నీమొగంబు సూ
డరాదు. అనిన నద్దివ్యనది కోపశోకంబులు మనంబునం
బెనంగొన నేఁటి కాఱవనెలనాఁటికి నర్జునునిశిరంబు వాని
కుమారునిచేఁ ద్రెళ్లుంగాక యని శపియించి యంతర్ధా
నంబు నొందుటయు నాజ్వాలయు సంతసంబు నొంది యాది
విజనదీతీరంబున దారువులచేతం జితి యమర్చికొని శివునుద్దే

—* జ్వాలాదేవి చనిపోవుట. *—

శించి తనశరీరం బాహుతి గావించి మృత్యుదంష్ట్రాకరాళంబును జ్వాలామాలికాభీలంబు నర్జునప్రాణాపహారకంబు నగు శరంబై జనియించి బభ్రువాహనుతూణీరంబునం దుండె.

—* అధ్వరాశ్వము తొతి నంటుకొనుట. *—

అంత నాసైంధవంబు జవంబున నయ్యోదేశంబులు దాఁటి వింధ్యపర్వతసమీపంబునకు వచ్చి యచ్చటఁ దిలకంబులు క్రముకంబులు కదంబంబులు కరవీరంబులు నర్జునంబులు నామ్రంబులు కుటజంబులు కురంటకంబు లామలకంబు లగురులు సాలంబులు రసాలంబులు పాటలంబులు వటంబులు లవంగంబులు నారంగంబులు నీపంబులు ధూపవృక్షంబులు మొదలగుతరువులచే బహుశంబు లైనగహనంబులు సొచ్చి పోవునెడ మార్గమధ్యంబున యోజనంబు నిడివియు నరయోజనంబు వెడల్పును నంతియపొడవునుం గల యొక్కశిలంజూచి దేహంబు తీఁట దీఱుటకై యాశిలతో నొరసికొను మాత్రంబునఁ జిగురుఁగండెలోనం దగిలిన పక్షికైవడి నాగుంటితో నంటికొని యవ్వ లివ్వలం గదలనేరక కనకంబునం జెక్కినరత్నంబు కైవడి నిశ్చలంబై యుండుట యు నాసాహిణు లాస హేనినాదంబుల నదల్చి కశాఘాతంబున వైచి వాగె పట్టి సాఁగదీసిన రాక యూరకుండుటయు నయ్యశ్వరక్షకులు భయభ్రాంతమానసు లై వడిగాఁ గవ్వడి కడకు నచ్చి యావృత్తాంతంబు విన్నవించుటయు నరుదంది

పురందరనందనుం డశ్వంబు దురవస్థఁ దప్పించునుపాయంబు
గానక తత్సమీపంబున నున్న సౌబరియాశ్రమంబునకుం జని

---* అర్జునుండు సౌబరియాశ్రమమునకుఁ బోవుట. *---

యందు శరభంబుపిల్లలం బ్రక్కలో నుంచుకొని చన్నుఁబా
లిచ్చి పాలించు గండభేరుండంబులును, బొదుగులం బాలు
దాఁచి సింహకిశోరంబుల కొసంగి నిదురవుచ్చు శరభంబు
లును నేనుంగుగున్నల కటంబులతీఁట దీఱ మెల్లమెల్లన గో
రులం గీఱు సింగంబులును లేడిపిల్లలం జూచి చన్నులు
చేఁపి వానిమేనులు నాకుసివంగులును బాముపిల్లలకు నెండ
సోఁకకుండ టెక్కలం గప్పు నెమళ్లును నెలుకపిల్లల మెల్ల
నం గలుఁగుసేర్చుమాఝాలంబులునుం గలిగి జాతివైరంబులు
లేని జంతునివహంబులచే సకలభువనసంతోషకరం బైన
యాశ్రమంబునకు ననతిదూరంబున సైన్యంబును నిలువ
నియమించి ప్రద్యుమ్న వృషకేత నానుసాశ్వ యశావనాశ్వ
నీలధ్వజులం గూర్చికొని యాశ్రమప్రదేశంబున కరిగి వే
దాంతవిద్యావిశారదుండును దయారసవర్షనీరదుండును శ్రీమ
వష్టాక్షరీమంత్రలబ్ధమహత్త్వండును రుద్రాక్షమాలికా వి
భూతిజటావల్కలధారియు శమదమాదిగుణహారియు నగు
సౌబరిం గాంచి సాష్టాంగంబుగాఁ మ్రొక్కి నేవించి సవ్యసాచి
నిటలంబునఁ గరకమలంబులు మొగిచి “మానికులచంద్రా!
ధర్తనందనుండు జ్ఞాతివధం బొనర్చిన పశ్చాత్తాపంబునఁ
గృష్ణదైవపాయను ననుజ్ఞచే నశ్వమేధాధ్వరంబు సేయం

బూని చైత్రశుద్ధపౌర్ణమాసిదినంబున దీక్ష గైకొని బ్రాహ్మణులకు మణికనకాదిదానంబు లొసంగి మఘవాజిం బయనంబు నేసి పూజించి పంపుటయు నేను శ్రీకృష్ణయుధిష్ఠిరుల నమస్కరించి వారల యనుమతిఁ గైకొని యీయావనాశ్వాదులు వెంబడిం గదలి రా దేశంబులన్నియుం గడచి వచ్చి వింధ్యవనవాటిం జొచ్చి యయ్యశ్వంబు యోజనవిస్తారం బైనప్రస్తరంబుతో నొక్కటిగా నంటికొనియె. శిలానిబద్ధం బైనయీ క్రతుహాయం బేవితంబున విడివడు నావితం బెఱిఁగింపవే దయానిధీ! నీకు నమస్కారం” బనిప్రార్థనంబు నేసె.

—* ఉద్దాలకమహర్షికథ. *—

అంత సౌబరి యింద్రతనూభవుం జూచి తొల్లి యుద్దాలకుం డనుమహామునీంద్రుండు యధోక్తంబుగా బ్రహ్మచర్యవ్రతంబు నెఱవేర్చి కర్మశభాషిణియుఁ గలహాకారిణియుఁ బ్రతికూలాచారయు ననుదినకృతాపచారయు నైనచండిక యనుదానిం బెండ్లియాడి బాల్యంబుననుండి యావనకాలపర్యంతంబు నానావిధంబుగా మనోరంజనంబు నేసి యుదానివలన గుణంబు గానకయే చింతించుచు నుండు. వేఁపచెట్టునకుం బాలుపోసి చక్కెరయెరువు వేసి పెంచిన నేనియుఁ చేఁదుగాక మాధుర్యంబు గలుగనేర్చునె? అతండు సంధ్యవార్షఁ బాత్రంబు దెచ్చునిన నది రాతిమీఁదం బగులఁగొట్టు. దాని నతికించికొనుట యతిప్రయాసం బగు. తడి

దోనతి యెత్తి యి మ్మనిన నడిమికి రెండుగాఁ జింపు, నది బ్రహ్మకమ్మి వైచి కట్టుకోవలయు. జపమాలిక దె మ్మనిన సూత్రంబు త్రొంచి పూసలు వెదచల్లు, నవి వెతకి యేటి తెచ్చుకోవలయు. సమిధలు దె మ్మనినఁ గుండం బార్చివైదు, నది యూఁది రగులుకొల్పుప్రయాసంబు దైవం బెఱుంగు. వంట వేగంబె కావలె ననినఁ గడవలు పగులఁగొట్టు. కోపంబు వలదే యనిన రోకలిచేఁ బ్రహరించు, నివ్వీధం బునఁ బ్రతిదినంబుం బ్రతికూలవర్తన యగుభార్యచేతం బడ రానిపాటులం బడుచు బ్రహ్మచారియు గృహస్థుండును గాక రెంటికిఁ జెడ్డ రేవఁడై వంతం బొందుచు నున్న యెడ నతనికి గురుం డగుకౌండిన్యం డనుమునివర్యుండు శిష్యులు గొ లువఁ దీర్థయాత్ర పోవుచు ను ద్రోవ వచ్చి యుద్దాలకుని యాశ్రమంబునకుం జనుదెంచుటయు నతం డర్ఘ్యపాద్యాది విధానంబులం బూజించి కుశలం బడిగి కౌండిన్యతోఁ దన భార్యప్రతికూలవర్తనంబు లెల్ల సవిస్తరంబుగాఁ బలుకరించి దుఃఖించుటయుఁ గౌండిన్యం డుద్దాలకునిం జూచి “యయిన పనికి నేమి సేయం గలవారము. అగ్నిసాక్షికంబుగా వివా హం బైనసతు లెటువంటివా రైనను విడుచుట యెట్లు? దీని కొకయుక్తిఁ బలుకరించెద. చేయవలసినకార్యంబు చేయవల దనుము. చేయ నొల్లనికార్యంబు చేయు మనుము. ఇట్లు చెప్పితి వేని యకృత్యంబులు మాని కృత్యంబులు సేయుచు నుండు. నీయభీష్టంబు సిద్ధించు” నని యానతిచ్చిన నయ్య

ద్వాలకుండు తనపత్నిం జూచి మనయింటినడవలో నెవ్వరో
 గొందఱు వచ్చియున్నారు. వారల నన్వలికిం బొమ్మని
 తీర్థంబు మొదలుగ నీయక దుర్భాషలం దిట్టు మనిన నా
 చండి యక్కటా! యిట్లు సేయుదురె? అని వారలకు నమ
 స్కరించి తోడ్కొని వచ్చి షడ్రసోపేతముగా నన్నపానంబు
 లొసంగి పూజించె. వారలు చనినయనంతరంబ యుద్దాల
 కుండు మఱునాఁడు భార్యం గనుంగొని రేణిటికిఁ బైతృ
 కంబు నేను జేయంగలవాఁడను గాను. కా దని చేసితినేని
 యుఁ గుండగోళకుల దురాచారుల వేశ్యాపతుల బధిరుల
 నంధుల విష్ణుభక్తివర్జితులఁ బరదారద్రవ్యనిరతుల బ్రాహ్మ
 ణార్థంబునకు నియమింతు నింతియ కాని నిన్న మనయిం
 టికి వచ్చినవారు మగుడ వచ్చిరేని వారల నియమించు
 వాఁడం గాను. పైతృకంబు నేసితినేని యులవలు చామలు
 నాఁగులు కందులు నలసందెలు ననుములు సెసగలు తమిఁద
 లు జొన్నలు కంబు లుల్లి పుచ్చకాయ ముల్లంగి సొరకాయ
 పిండికూర నేతిబీఱకాయ చిట్టికూర మేడికాయ శెంచలి
 కూర మొదలైన యభక్ష్యద్రవ్యంబులు దెచ్చి వడ్డింతు నది
 గునుం గాక తెల్లవాఱిన జాముమీఁద బ్రాహ్మణులం
 జేప్పుదును గాని తొలినాఁటిరాత్రియే విజ్ఞాపనంబు సేయు
 వాఁడం గాను. సాయంకాలసమయంబున రాత్రియేనియు
 నర్చకంబు సేయుదుఁ గాని కుతపకాలంబున నిద్ర పోవం
 గలవాఁడ. నట్టింట్లఁ జిట్టుముకయుఁ దవుడు మంటిపెంటలు

నెఱపుదు నింతియకాని గృహంబు నలంకరింప. బ్రాహ్మ
 ణుల వస్త్రంబులు దోచుకొని దక్షిణ లేదు పొమ్మని యని
 శ్వాసంబుగా నాచరింతు ననిన విని చండి మండిపడి సదా
 చారసంపన్నులు వేదవేదాంగపారగులు నైనబ్రాహ్మణోత్త
 ముల నాఁటిరాత్రియే నియమించి గృహంబు ముంగిలియు
 నడవయు గోమయానులేపనంబున రంగవల్లికలచే శృంగా
 రంబు గావించి తానును నరుణోదయంబుననె స్నానంబుసేసి
 మినుములు పెసలు యవలు గోధుమలు మొదలగు ధాన్యం
 బులును దోసకాయ పనసకాయ కాకరగాయ యారు
 దొండకాయ బలుసుకూర మొదలైనశాకంబులు, నతిరసం
 బులు వడలు దోసె లిడ్డెనలు మొదలగు ప్రేక్ష్యంబు లైన
 భక్ష్యంబులును గమనీయంబు లైననూతనభాండంబులం
 దలవరించి దక్షిణలు హెచ్చువస్త్రంబులు మంచిగందం
 బులు సంపాదించి యుక్తకాలంబున యథావిధిగా శ్రాద్ధం
 బుఁ జేయించి మగనికి నిష్టబాంధవులకు షడ్రసోపేతంబుగా
 భోజనంబులు పెట్టి తాంబూలాదు లొసంగి సంతోషంబు
 నొందించుసమయంబున సూర్యమండలంబు బింబఫలడం
 బరవిడంబనం బై కాంతికదంబకంబులం గనుపట్ట నస్తగిరి
 శిఖరంబునఁ గనకకలశంబుకరణిం బ్రకాశించె నప్పు డుద్దా
 లకుండు భార్య చేసినయుపచారంబులకుఁ సంతుష్టుండై
 మేను మఱచి తద్విపరీతంబుగాఁ బలుకక పార్వణంబు గొని
 పోయి గంగాజలంబులో వైపు మనినం గోపించి యాపాత

కిని యింటిసమీపంబున నున్నపెంటమీఁద వైచుటయు నుద్దాలకుం డాగ్రహవ్యగ్రుఁ డై కనుఁగొలంకుల నిప్పులుప్పతిలం జూచుచు నిర్భాగ్యురాల! పవిత్రంబు లైనపార్వణంబులు పెంటమీఁద వైచి శ్రాన్ధంబు వ్యర్థంబు గావించితివి. ఈయకృత్యంబు లెన్నాళ్లు సహించంగలవాఁడ? గొం డారణ్యంబున గుండురాయి వై పెద్దకాలంబు పడియుండు మని శపియించి గడగడ వణంకుపడంతుకం జూచి కరుణా కలితమానసుం డై కొంతకాలంబునకు ధర్తనందనుని యశ్వ మేధాశ్వసంరక్షణార్థంబుగా నర్జునుండు వచ్చు నతనికరంబు సోఁకినం గృతార్థ వయ్యెద వని శాపమోక్షంబు ననుగ్రహించెం గావున నీకరంబుచే నప్పాషాణంబు నంటుము. అశ్వమేధహయంబు వీడి వచ్చు. చండికయును శాపమోక్షంబు గాంచు ననిన నక్కిరీటి సౌబరిమహామునికి నాష్టాంగ నమస్కారంబు నేసి వాజిసమీపంబునకుం జవి నిజకరార విందంబుచే (రాతి) నంటుటయు (హయంబు దానితోడ నంటు వాసె) శ్రీరామునిచరణారవింద రేణువులు సోఁకిన యహల్యకైనడిఁ జండియు శాపమోక్షంబు నొందె. ఉద్దాలకుండును గ్రమ్మట దానితోడం గాంపురంబు నేయనొల్లక సన్యసించె.

అంత నయ్యశ్వంబు వింధ్యకాననంబు దాఁటి యాది భుజంగపుంగవుని ఫణాశృంగంబులు బరువుచేతం గ్రుంగఁ బడునట్లుగాఁ జతురంగంబులు నడువ హంసధ్వజమహారాజ

ప్రతాపసంరక్షితంబును గోపురాగ్రపరిచుంబితగోపురం బైన
 చంపకాపురంబు చేరంజనిన నాహవప్రవీణులును మహా
 సాహసికులును బాహుబలభరితులు నైనయోధవీరులతో
 నింద్రనందనుండు తోడనె వచ్చె. అప్పు డధ్వరఘోటకంబు
 వచ్చుటయు నానాధ్వజినీసమేతంబుగా ధనంజయుండు కూ
 డం జనుదెంచుటయు నుపలక్షించి వేగరులు వేగంబ చని
 హంసధ్వజునితో నెఱింగించుటయు మంత్రులం బిలిపించి
 యాలోచనంబు నేసి “ధర్మజునియశ్వమేధాశ్వంబు వచ్చె
 నఁట! వివ్వచ్చుండు తోడనే వచ్చుచున్నవఁ డఁట! నే
 నత్తురంగంబుఁ బట్టి బెట్టుగా సమరంబు గావించెద. అపుడు

—* హంసధ్వజుఁ డశ్వమును బట్టవచ్చుట. *—

భక్తసంకటమోచనుండును బద్ధలోచనుండును గరుణావర్తిష్ఠుం
 డును నైనశ్రీకృష్ణుం డతనికిఁ బ్రాప్తె వేంచేయఁగలండు.
 నే నద్దేవదేవుని దివ్యపాదారవిందంబులు సందర్శించి కృతా
 ర్థుండ నయ్యెద” నని నిశ్చయించి సన్నాహసముచితం బైన
 రణభేరి మ్రోయించుటయుఁ గోలఁ గొట్టినభంగిఁ జతురంగ
 బలంబులు వెలువడియె. అపుడు బలపరాక్రమధురీణు
 లును రణకలాప్రవీణులును బరమాప్తులు నైనఢెబ్బదుండ్రు
 సేనాపతులు నొక్కొక్కనికి ఢెబ్బదియొక్కవేయిభద్రగజం
 బులును నవరత్నమయంబు లైన యన్నియరదంబులును జన
 సత్త్వవంతంబు లైనలక్షలక్షగుఱ్ఱంబులును నందఱు వీరభటు
 లునుం గలరు. ధనబలుండును సురఘండును సుధన్వుండును

సుబలుండును ధర్మబాహుండు ననం బరఁగిన కుమారు
 లేవురు గలరు. వార లందఱు ధర్మపరాయణులును శ్రీ విష్ణు
 భక్తినిష్ఠాగరిష్ఠులును నేకపత్నీవ్రతులును సత్యభాషణులును
 దాతలును శూరులును సంగరప్రియులు నై యొప్పుదురు.
 అట్టిసేనలతో హంసధ్వజుండు కయ్యంబునకు వెడలునపుడు
 నిజపురోహితు లైనశంఖలిఖితులం బిలిచి నాయాజ్ఞ నుల్లం
 పించి రణంబునకు రాక వెనుకఁజిక్కినవారిం గాఁగిన
 చమురుకొప్పెరలలో వైపుం డని యాజ్ఞాపించి భద్రగజంబు
 మీఁద. నెక్కి శ్వేతచ్ఛత్రచామరంబులు మెఱయ వెడలు
 నపుడు మేడ లుప్పరిగలు చంద్రశాలలు నెక్కి పౌరసతులు
 మహీపాలుని మీఁదం జల్లుకమలదళంబులు తత్కటాక్షం
 బులతోడంగూడ మేనం బడిన నమ్మేదినీనాథుం డర్జునునితోఁ
 దాఁకం దలంచినంతమాత్రంబున దేవేంద్రుం డయ్యెనో
 యనం జూపట్టె. అయ్యనసరంబున సుధన్వుం డనంబరఁగిన

—* సుధన్వుఁడు సంగరమునకు రాక జూగుసేయుట. *—

యతని మూఁడవకుమారుం డాహవంబునకుం గట్టాయితం
 బై తల్లియొద్దకు వచ్చి వందనంబు చేసిన నయ్యంబ నెయ్యం
 బునఁ గొఁగింట జేర్చి కులంబునకుం గీర్తి తె మ్మని పంపినం
 దనకు నగ్రజ యగుకువలాదేవికి మ్రొక్కిన నాయమ్మయు
 నట్ల దీవించి తామసింపక తండ్రివెంటం జను మని పంచు
 టయు సంతసంబుతోఁ దనమోహంపుటింతి యగువ్రభా
 పతి చెంగటకు వచ్చి సంగరంబునకుం బోయి వచ్చెద ననిన

నయ్యంగన కన్నురనీరాజనంబుల నివాళిదీసి చెట్టఁ బట్టు
 కొని కేళీగృహంబునకుం దోడ్కొని పోయి వలపు దెలుపు
 కలికివాలుఁజూపులం జూచుచు జాటుపయ్యెద సవరించు
 చుఁ జెదరినముంగురులు కొనగోట దిద్దుచు రతికేళి కాతు
 కంబు తెలియంబడఁజేసిన నారాకుమారుండు బోఁటి! కిరీ
 టిఁ గెలువక నిన్నుంబొందునది లేదనిన నమ్మగువ చిటు
 నగవు మొగంబునకు వింతసాగసు సంపాదింప నీవు సకల
 ధర్మంబులం దెలిసినవాఁడవు. నే విన్నవింపఁదగిన దే మున్న
 యది! ఋతుధర్మంబు దాఁటవు గావున విన్నపంబు గావించి
 తిని. నాకోర్కి నెఱవేర్చి పోవుట యుక్తం బని కౌఁగిలించి
 కొనిన సుధన్వీండు నిజసతింజూచి దివాసురతంబు ధర్మంబు
 గాదు. రాజు మహోగ్రశాసనుండు. రణభేరీనినాదంబు విని
 వినకమున్న పురంబునందలి సైన్యపతు లెల్లఁ గరితురగస్యం
 దన వీరభటులతోడఁ గూడఁ గదనంబునకుం జనిరి. నేను
 వెనుకఁ జిక్కిపోయితినేని చండశాసనుం డైనమండలేశ్వ
 రుండు పురోహితులకు నొప్పగించు. వారలు నిర్దయాత్మకు
 లై తప్పతెల కటాహంబునం బడవైచెదరు. రమణీమణీ!
 నీఋతువాసరంబులు పెక్కు గలవు గాన నేఁటికిఁ గిరీటిం
 జయించి వచ్చెద. నేఁడు దక్క దినంబు లేకయున్నయది
 యె? అనిన నయ్యిందువదన కందర్పబాణబాధిత యై
 నేఁటితోడఁ బదియాఱుదినంబులు నిండె నింక ముందర
 ఋతుదినంబులు లేవు. తండ్రి తిథి యైనను భార్యయె

ఋతుకాలగమనంబు నేసినదోషంబు లే దని శాస్త్రవచనంబులు గలవు. అదియునుంగాక యిది తల్లవాఱుజాముగాని సూర్యోదయంబు గాలేదు. కావున దివాసంగమదోషంబును లేదు. కయ్యంబునకుం బోక వెనుకఁ జిక్కిన, శంఖలిఖతులు కాఁగిననూనెతోట్టిలోనం బట్టి వైవుదు రని భయపడియెద వేని ఋతుకాలంబు తప్పిన భ్రూణహత్యాదోషంబు వచ్చు నందుచే యమలోకంబునఁ దప్తతైలకటాహంబునం గూలవలయు. కాకున్న నిప్పుడే మదనవేదనచే శరీరంబు నిలువదు. నామాట జవదాఁటి పోయితివేని యుస్త్రీహత్యయు భ్రూణహత్యయు రెండుదోషంబులును ప్రాపించుచున్నయని" యని పలుకుచుఁ గులుకు బెళుకుఁ జూపుల జంకింపుచుఁ గరకంకణంబులు మొరయఁ జను గుబ్బలందు హారంబులు మెఱయ నెఱికురులు విరియ రయంబున బింకంపుఁజనుగుబ్బ లురమ్మునం జేర్చి కౌఁగిటం బొదివి గందంపుఁజెట్టునం జుట్టిన చిలుపచెలువ చందంబునఁ దల్పంబునం బడఁ గెఱపుటయు రాజనందనుం డాకుందరదనమాట జవదాఁటఁజాలక రతికేళిం దనియించె.

తదనంతరంబ సుధన్వుండు సత్వరంబుగా వెలువడి వచ్చుటయు నంతలో హంసధ్వజుండు తనకుమారుం డైన సుధన్వుండు తోడ రాకుండుటవలన మండిపడుచు దండధరకింకరులంబోని లంకెనాయకులవంకఁ గనుంగొని నాయాజ్ఞనుల్లంఘించిన సుధన్వునిం బట్టుకపోయి మత్పురోహితు

లైనశంఖలిఖతుల కొప్పగింపుఁడు. ఇంచుకయు శంకింప వలవ
 దని నిరుత్తరంబుగా నాజ్ఞాపించుటయు వారలు చంపకాపు
 రంబున కరుగుదెంచుచు ముందట సఫలీకృతమనోరథుండు
 నాహవోత్సవమున్నతుండు నై కవచకార్తుకంబులు ధరి
 యించి కవదొనలు బిగియించి కరత్రాణంబు నంగుళిత్రా
 ణంబునుం బూని సింగంపుఁగొదమకైవడిం జనుదెంచు రాజ
 కుమారునిం గాంచి మ్రొక్కి- “సుధన్వా! నీవు రాజశాస
 నంబు మీఱి వెనుకం జిక్కితివి గావున నీయెడ మిగులం
 గోపించి భూనాయకుండు నిన్నుం గట్టుకపోయి ధర్మశాస్త్ర
 గురువు లైనశంఖలిఖతుల కొప్పగించి రం” డనె ననవుడు
 సుధన్వుండు తండ్రియాజ్ఞ దాఁటినకుమారు, నేలినవాని
 యానతి మీఱినబంటు నేమిచేసినం జెల్లు. తండ్రియు ధర
 ణీవల్లభుండు నైనయమ్మహారాజునానతిఁ జేయుటయె జన్మ
 ఫలం బని రథంబు డిగ్గుటయు నధిజ్యకార్తుకుండు నాబద్ధ
 కవచతూణీరుండు నఖిలభూషణభూషితుండు నంగజాకా
 రుండు నైనయక్కుమారునిం బెడకేలుగట్టి పట్టి కొనిపోయి
 బ్రాహ్మణోత్తము లైనశంఖలిఖతులముందరఁ బెట్టి “యితండు
 రాజాజ్ఞ మీఱి వలరాజునాజ్ఞకు లోఁబడి కృష్ణపాదకమలం
 బులఁ జూడవలయు ననెడివేడుక లేక తనచేడియతోఁ
 గ్రీడారతుం డై వెనుకఁ జిక్కెం గావున నితనిఁ దప్పతెల
 కటాహంబున వైపుం” డనిపలుకుటయు లిఖతుం డగ్రజుం
 డైనశంఖునిం జూచి భూమిలోన నేమనుజుండు తనపలికిన

పలుకు నిజంబునేయక తప్పించు నమ్మునుజునకు శౌరవాది
 నరకంబులు సిద్ధించు. తొల్లి సత్యంబు నిర్వహించుటకు నై
 తనరాజ్యం బంతయు విశ్వామిత్రున కొసంగి కుమారుని
 భార్యను గాశిలో విక్రయించి తానును జండాలునిచే విలు
 వబడి సత్యంబు ప్రతిష్ఠించిన హరిశ్చంద్రుని రేంద్రుని విన
 లేదా? యట్లే రామచంద్రుండును సత్యపరిపాలనంబునకై
 రాజ్యంబు త్యజించి వనంబునకుం జనియె. దశరథుండు
 కైక కిచ్చినవరంబులు దప్పక సత్యంబు నిమిత్తంబుగాఁ దనువు
 దొఱంగె. సత్యంబు దప్పిన రాజసేవలనఁ గోటివేలు
 వచ్చినం గాదు. సజ్జననిందితం బైనయసత్యంబున కొగ్గు
 నట్టిరాజు చేసినపాతకంబులు పురోహితుం జెందు. పతి
 యాజ్ఞ మీఱినయెడ మిత్రుం డైనను బుత్తుండైనను దల్లి
 యైనను దండ్రి యైనను బాంధవు లైనం దండనార్హు లగు
 దుకు:

—* సుధన్వుఁడు తప్తతైలకటాహమున దిగుట. *—

అని చెప్పిన విని శఖుండు “నట్ల చేయం దగినయది.
 రాజకుమారకా! నీమనంబున కెట్లు తోఁచుచున్నది” య
 నిన సుధన్వుండు చిఱునగ నంకురింప ధనుర్బాణంబులు
 క్రింద వైచి కవచంబు సడలించి కవదొనలు వదలించి తొల్లి
 పరవీరులం జయించి తెచ్చినరత్నభూషణంబు లుజ్జగించి
 శ్రీకృష్ణపాదారవిందసమర్పితంబు లైనతులసిమాలికలు పద్మా
 ఊమాలికలు కంఠంబునం గదియించి శ్రీహరిపాదతీర్థంబులు

శ్రోలి కమలాక్షుండును ద్రిలోకాధ్యక్షుండును గనకాంబర
 ధారియు యోగిజనహృదయపద్మవిహారియు నగుశౌరిం బే
 ర్కొని యుపనిషద్వచనంబులచే నద్దేవునిం బ్రస్తుతించుచు
 నీలమేఘశ్యామలంబును గోటిమన్నధోపమానంబును బూర్ణ
 చంద్రవదనంబును నాశ్చర్యకరంబు వైనశ్రీమన్నారాయణ
 మూర్తిని హృదయపంకజంబునం గుదురుకొలిపి సోపానం
 బులు గట్టినయట్టి నూనియతొట్టియొద్దకుం బోయి సెగలచే
 నలుదిక్కులం గప్పుచుఁ బొగ లెగయ నుడుకునట్టి తైలంబు
 కేలంద్రోయుచు మదగజంబు సరోవరంబు సొచ్చుచందం
 బున మొదటిమెట్టునకుం దిగి రెండవమెట్టునకు నడుగుపెట్టి
 మూడవమెట్టునకుం బోయి నాలనమెట్టున నిలుచుటయు
 నన్నియుం బైనయత్తైలంబు కుత్తుకబంటి యయ్యె. అప్పు
 డతనివదనంబు యమునాజలంబునం గనుపట్టు కమలంబు
 కరణి నతిమనోహరం బై యొప్పె. వ్రే లెత్తి చూపఁగూడని
 యాస్నేహంబును శ్రీవిష్ణుభక్తుం డగురాజకుమారునితో
 స్నేహంబు సేసిన చందంబునఁ జంద్రకిరణంబులకైవడిఁ బన్నీ
 టిధార తెఱంగునఁ జందనరసంబుచందంబున నతిశీతలం బై
 యుండె. జనమేజయనరేంద్రా! హరిదాసుల కసాధ్యం
 బేదియుం గలదె!

—* దేవతలు సుధన్వునిపైఁ బూలవాన గురియుట. *—

అవ్విధంబు గాంచి శంఖలిఖితు లాశ్చర్యంబు నొంది
 యిక్కుమారుం డిట్లుండుట యంద్రజాలంబుగాఁ దోచు

చున్నయది. లెస్సగాఁ బరీక్షింపవలయు నని నారికేళఫలంబు లతైలంబులోన వైచుటయుఁ బెటాలునం బెటిలియించించుక చిద్రుపలై యెగసి చుట్టు నున్నజనులపయింబడిన బొబ్బ లెగసి బొబ్బరించుచుం బరువెత్తిరి. అంతయుం గాంచి యమ్మహామునులు హరిభక్తియుక్తుం డైనరాకుమారుని మహత్త్వం బెఱుంగక యనమానించినమహాపాపం బేమిటం దీఱు? జ్వాలామాలికాభీలం బైనయాతైలంబులోనం బడుటయె ప్రాయచిత్తం బని యయ్యిరువురుఁ దోడనె యాతైలకటాహంబునం దుమికిరి. అపు డమ్మువ్వురిమీఁద దేవతలు పుష్పనర్సంబులు కురియించిరి. ఆసమయంబున నింద్రాదిదిక్పాలకులు సుధన్వునిం జూచి “కుమారకా! నీవు ప్రహ్లాదు నంతవాఁడవు. నీస్వరూపం బెఱుంగక యనమానంబు నేసినయమ్మునులకు నీపాదారవిందంబులు సోకిన యాతైలంబులో మునుంగుటయె గంగాస్నానంబు నేసినగతిం బ్రాయశ్చిత్తం బయ్యె నింక బయలువెడలుం” డనుటయు రాజపుత్రునితోడంగూడ నమ్మునులు బయలుదేటి ధాతవస్త్రంబులు ధరియించి హంసధ్వజునిచెంతకు వచ్చి యతనిసృత్యాంతంబు వినరించుటయు నతండు సంతోషభరితమానసుం డై తప్తతైలకటాహంబున నవగాహనంబు నేసిననిన్ను శ్రీహరిరక్షించెం గావున నీవు ధన్యుండవు. నాయాజ్ఞ చెల్లించి సత్యంబు నిర్వహించి వచ్చితివి. కావునఁ గులోద్ధారకుం దవు నేనాధిపత్యం బొసంగెద నని యాలింగనంబు నేసినఁ

దండ్రికిఁ జాఁగిలి మ్రొక్కి కరంబులు మోడ్చి తొంటికరణి
 సముజ్జ్వలభూషణంబులు ధరియించి నిజతేజంబునం దశది
 శాభాగంబులు ప్రకాశింపఁజేయుచుఁ దన్ను దండించిన
 శంఖలిఖతులుం దక్కినజనంబులు బహువిధంబులం గొని
 యూష గధంబు నధిరోహించె.

—* హంసధ్వజుఁ డధ్వరాశ్వమును బట్టించుట. *—

అవిధంబున సుధన్వుండు తండ్రిచే సేనాధిపత్యంబు
 గైకొని రథచక్రసముష్భవంబు లగుదున్వలచే న్నప్తసాగరంబు
 లిట్టింకు లింకంజేయుచు భేరీపటహండిండిమశంఖకాహళాది
 వాద్యధ్వనులచే దిగ్గజంబులఁ జెవుడుపడంజేయుచు బాల
 సూర్యకిరణప్రకాశంబు లైనమణిమయధ్వజంబుల యాన్న
 త్యంబుచే నాకాశంబు తూంట్లుపడంజేయుచుఁ గైదువులు
 సారించుటవలనం బొడముమిణుంగుఱులచే సూర్యునకు
 వేఁడిమి సేయుచుఁ జటులధాటీనిరాఘాటంబు లైనచతురంగ
 బలంబులు నలుదిక్కులం గ్రమ్మి చనుదేఱ విలునారి మ్రొ
 యించుచు నాహవోత్సాహంబున వెడలునగ్గలికఁ గనుం
 గొని హంసధ్వజుండు సంతసంబున నయ్యధ్వరాశ్వంబు
 పట్టి తెప్పించి పక్షవ్యూహమధ్యంబున నుంచి తాను ముం
 దుగాఁ గయ్యంబువేడుక మొగంబునం జెంగలింపఁ గదలి
 వచ్చి ధ్వజంబు లనియెడివృక్షంబులును బతాక లనియెడి
 తీఁగెగుంపులును వీరభటు లనియెడి సింహశార్దూలంబు
 లునుం గలిగి ప్రవేశింపఁ గూడనికతంబున మహారణ్యం

బునుం బోలె రాజాధిరాజకిరీటంబులం దాపినదివ్యరత్నంబు
 లనియెడిగ్రహంబులును గజకదంబకంబు లనియెడిమేఘంబు
 లు నర్జునురథం బనియెడిమాంతాండమండలంబునుం గలిగి
 గగనంబునుంబలె నంటం దరంబుగాక వెలిగొడుగు లని
 యెడితెల్లతామరలును జామరంబు లనియెడిరాజహంసంబు
 లును ఖడ్గకాంతు లనియెడివారిపూరంబులును యోధవీరు
 లనియెడిబలుమొసళ్లునుం గలిగి మహాతటాకంబుచందంబున
 దురవగాహం బగుచుఁ జతురంగంబు లనియెడితరంగంబు
 లును గజంబు లనుసర్వతంబులును రథంబు లనుద్వీపంబు
 లును విజయుజయభుజప్రతాపం బనియెడిబడబానలంబు
 నుం గలిగి సముద్రంబుకరణి నపారం బగుచు వృషకేతనుం
 డును బ్రద్యుమ్నుండును యశావనాశ్వుండు ననుసాశ్వుండును
 నీలధ్వజుండును సువేగుండును మేఘవర్షుండును మొదలైన
 మహారథులచే దుర్నిరీక్ష్యంబును నై వచ్చువివ్వచ్చుసైన్యంబు
 నాలోకించె.

అపుడు సవ్యసాచి ప్రద్యుమ్నునిం జూచి “కృష్ణనంద
 నా! నాపరాక్రమంబు మీర లందఱు గనుంగొనుఁడు
 దురవగాహం బైనఱుగానన్తవ్యూహంబు చొచ్చి చెండాడి
 త్తనధ్యంబున నున్నమఘాశ్వంబు గొని తెచ్చెద ననినఁ
 బ్రద్యుమ్నుండు పార్థునితో⁶ నిట్లను “మాతండ్రియగు వాసు
 దేవుండు నేనాసమీతంబుగా నన్నుంగూర్చి మీవెంట నంపు
 ఎకుఁ బ్రయోజనం బేమి? ఎదుటిదళంబు లెల్ల నాపాలు

సేసి మీరు కనుంగొనుచు నుండుం డనుటయు వృష కేత నుండు క్రీడి నవలోకించి పుడిసెఁడునీళ్లు చల్లిన నడంగిపో యెడుధూళికొ గాలమేఘంబులు వర్షింప వలెనె? తెప్పవేసినం బడి పోవుదోమలమీఁద గరుత్తంతుం డెత్తి రావలయునె? ఈరాజు మీకు సమానుండు గాఁడు మీ రీతనిమీఁదఁ జేయిచేసికొనం బనిలేదు. నేనె యీతనిం గెల్చి యధ్వ రాశ్వంబు దెచ్చెన.

—* వృషకేతుసుధన్వలయుద్ధము *—

అని పలికి యర్జునుని వీడ్కొని యరదంబు నధిరో హించి కిఱకిఱం దిరుగురథచక్రంబులవలనం బొడమిన మిణు గుఱు లంబరంబున కెగయ గుణంబు నారించుచు వచ్చునా వృష కేతనుం జూచి సుధన్వండు, ధ్వజంబునందు వృషభాం కం బున్నయది గాన నితం డర్జునుండు గాఁడు. 'అని తలం చుచు నాతనిం జూచి 'ఓయీ! నీ కులగోత్రనామధేయంబు తెఱుంగక నీతోడం గదనంబు సేయ నొల్ల' ననిన, వృష కేతనుండు కశ్యపమహాముని మాకుం గూటస్థుండు. నాచేత నిహతుండవై యెవ్వనిబింబంబు భేదింపం గోరెద వాసూ ర్యుండు మాతాత త్రిలోకాధిపతి యైనదేవేంద్రుం డెవ్వని కడకు యాచకుం డై వచ్చి యాచించె నట్టిదాతలదా తయు శౌర్యసముద్దీర్ణుండు నగుకర్ణుండు మాతండ్రి. నా పేరు వృషకేతుం డనిన విని సుధన్వం డిట్లనియె. మధు చ్ఛందసుం డనుమహాముని మాకుం గులగురుండు. హంస

ధ్వజుండు మాకుం దండ్రీ. నాపేరు సుధన్వుండు. మన
యిరువురకు జోడు తగి యున్నయది. అనిన విని కోషా
వేశంబునం గన్నులు జేవుటింపఁ గోదండంబు మండలా
కారంబుగాఁ దిగిచి సానలం దీతిన మెఱుంగువాలముల
వానలు గురియించి చుట్టు నున్నసైన్యంబులం జెల్లాచెదరు
గాఁ గొట్టి యయిదువిశిఖంబులు చాపంబునం గూర్చి విల్లు
ఖండించి కేతనంబు దునిమి సూతుని ప్రాణంబులు గొని
తురంగంబులం గూల్చి రథంబు చక్కాడుటయు, సుధ
న్వుండు వేటొండు రథం బెక్కి విల్లు గైకొని యయిదు
బాణంబులచే వృష కేతురథంబు దూరంబునం ద్రోచి విల్లు
తునియలు సేసి సేనలకుం జేయి వీచుటయుఁ జుట్టుముట్టి
పరిఘంబులు పట్టసంబులు గదలు గుదియలు ముసలంబులు
చంద్రహాసంబులు మొదలగు కైదువులవానలు గురియుట
యుఁ జిక్కువడియునుం జేవచెడక సూర్యపౌత్రుండు మధు
సూదనుని పాదారవిందంబు డైందంబునం దలంచుచు నొక్క
రథికునిచేతివి ల్లాడిసి తీసికొని దురం బొనరించుటయు సుధ
న్వుం డతనిసాహసంబునకు సంతసించుచు వజ్రాయుధంబు
చందంబున జ్వాలామాలికా భీలం బైనయొక్కబాణంబు
శరాసనంబున సంధించి యాకర్ణాంతంబుగాఁ దిగిచి యేయు
టయు నడుతోమ్మనం దాఁకి వెన్నున వెడలి భూతలంబున
మునింగినం గర్జనందనుండు కీ లెడలినజంత్రంపుబొమ్మ చం
దంబున రథంబుపూఁదఁ బడి బలుమూర్ఛనొందె.

—* ప్రద్యుమ్నఁడు సుధన్వనిం దాఁకి మూర్ఛిల్లుట. *—

అంతఁ బ్రద్యుమ్నఁడు దుర్వారభుజాగర్వంబునం దేరు
దోలించి నిలు నిలు మని యదల్చి యయిదునారసంబుల
నొప్పించి నాల్గుసాయయకంబుల నాలుగశ్వంబుల నిరువది
తునుకలు గావించి మూఁడు బౌణంబుల నొగలు ఖండం
బులు చేసి యొక్కఁకాండంబునఁ గోదండంబు రెండుఖం
డంబు లొనర్చి యార్చుటయు సుధన్వఁడు ప్రద్యుమ్నుని
కరకౌశలంబునకు మెచ్చుచుఁ బదాఱు బౌణంబు లొక్కపిడి
కిటం బట్టి విల్లు దునిమి సారథిం గూల్చి ధ్వజంబు చక్కడిచి
తురంగంబులం గీటడఁగించి బలుపిడుగులంబోని మూఁడు
తూపులు నడుఱొమ్మనం గ్రుచ్చి యచ్యుతునిపట్టిని నొ
ప్పించి సింహనాదంబు సేసె. ఇవ్విధంబునఁ బతులగతి గగ
నంబున కెగయుచు సర్పంబులవలెం బెనఁగొనుచుఁ బొట్టేళ్ల
కైవడి గిట్టతోడనె చండించుచు నిరువురు నొక్కుమ్మడిఁ గర
లాఘవశరలాఘవంబులును లక్ష్మశుద్ధి దృఢత్వచిత్రత్వంబు
లును మెఱయ విలువిద్య నేర్పులు చూపుచుఁ బెద్దయుండ
డవు పోరిపోరి మూర్ఛాపరవశులై వ్రాలిరి.

—* కృతవర్తాదులు సుధన్వనిం దాఁకుట. *—

అంత సుధన్వఁడు శీఘ్రంబునం దెప్పిటి వేఁ ఱొక్క
యరదం బెక్కి సేనం గనుపుగొట్టుచు నున్నఁ గృతవర్త
యెడదాఁకి తొమ్మిదితూపులు నిగిడించిన సుధన్వఁడు నడు
మనె ఖండించిన వెండియుఁ గృతవర్త మూఁడువాఁడితూ

పులు మఱియు నైదుసాయకంబులు నించిన హంసధ్వజనం
వనుం డది గణింపక కృష్ణసర్పంబులంబోని తొమ్మిదివాలమ్ము
ల నిగిడించిన సహింపంజాలక తేరు డిగ్గి పలాయనంబు గా
వించె.

అనంతరంబ యనుసాళ్వం డెదిరించి యదలించి నిజ
బాహుబలంబు గాన్పించి శరవర్షంబులు గురియించి మఱియు
నవ్వీరాగ్రేసరుం డుభయదళంబులు గొనియాడ 'నేనుబ్ర
యోగించు నీయస్త్రంబు సైరింతు వేని నిన్ను మెచ్చెద'నని
యెచ్చరించి బడబానలజ్వాలికయుం బోలె మృత్యుజిహ్వా
యుం బోలె వాఁడి మిగులువాలికతూపు నడుతొమ్మునం
గ్రుచ్చుటయు, సుధన్వండు ధైర్యంబు వదలక నిలిచిన నను
సాళ్వండు వెండియుఁ బ్రచండకాండంబు లొండొండ నిగి
డించి యట్టహాసంబు సేసి మూఁడువాఁడితూపులు తొమ్మున
నాటించుటయు సుధన్వండు మూర్ఖిల్లి తోడనె తెప్పిటి
యయ్యనుసాళ్వనిపయి శరవర్షంబులు గురియించి మూర్ఖ
నొందించి సేనల విరియించి యంతకునిచందంబునఁ గోటి
పైన్యంబులం గనుపుగొట్టుచు నక్కజంబుగఁ బెక్కునారసం
బులు పఱపిన దొర్లినమావంతులును ద్రెళ్లినమత్తవారణంబు
లును జెక్కచెక్క లైనచక్రకూబరాదులును విశ్లేధంబు లైన
రథంబులును విదారితంబు లగు కేతనంబులును విధ్వస్తంబు
లగుకాఠకంబులును గూలినరథకులును గొఱప్రాణంబుల
తోడం బొరలుమహారథులును శిరంబులు దెగి పడినరాహు

త్తులకబంధంబులు మోచుకొని నలుదిక్కులం బఱచుచుఁ
 దెగినమోరలు విఱిగినఱొమ్ములు పగిలినప్రక్కలు తెగిన
 తోఁకలు ఖండితంబు లైనపాదంబులు శిథిలీకృతంబు లగు
 సంధిబంధంబులుం గలిగి పొరలుసైంధవంబులును శిరం
 బులు నురంబులు జానువులు జంఘలు కర్ణంబులు కపోలం
 బులు వెన్నులు కన్నులు పచ్చడికిం దఱిగినచందంబున శక
 లంబులు లైననెత్తురులు గురియ వీరమార్గంబు గైకొని
 కాలు గాలుం బెనచుక పడ్డవీరభటులును విఱిగినయీఁ
 టెలు విటతాటనంబు లగుకేడెంబులును ఖండంబు లైన
 ణోదండంబులును దుత్తుమురు లైనకత్తళంబులును జందంబు
 మాలినచిందంబులును జూర్ణంబు లైనశూలంబులును భం
 గంబు లైనప్రాణంబులును నింతింత లైనకుంతంబులును
 జక్కు లైనచక్రంబులునుం గలిగి యాభీలం బైనసమరభూ
 భాగంబునఁ దెట్టువలు గట్టునట్టలతోడం గూడ గట్టు పొర
 లినట్టు మట్టు మీఱిననెత్తురులును గైరికాదిధాతురంజితంబు
 లగుహిమశైలకటకభాగంబుల బహువిధంబులు గాఁ బ్రవ
 హించుభాగీరథీప్రవాహంబులకరణిం గనుపట్టె. ఆనమయం
 బున సాత్యకి సుధన్వునిం దాఁకి నిశితాస్త్రవర్షంబులు గురి
 సిన వాఁడునుం దోఁచ్చోన మరలించిన శైనేయుం డెనుబది
 నారసంబులు ప్రయోగించి యతనియరదం బట్ల కావించె.

అవ్విధంబున విరఘులై సాత్యకిసుధన్వులు వేఱె యర
 దంబు లెక్కి చలంబు డింపక యొండొరుల మైమఱువు

లఱువుల్లు సేసి నెత్తుటం జొత్తిల్లుచుఁ జూచినమోదుగుల
 చందంబునఁ బొలు పొందిరి. అంత సుధన్వుండు సాత్యకి
 నదల్చి మృత్యుదంష్ట్రాకరాశంబును జ్వలత్పావకసంకాశం
 బును గనకమాలికాలంకృతంబు నైనశక్తి కేలం గైకొని ప్రే
 యుటయు సాత్యకి చేష్ట లుడిగి వసుధాతలంబున వ్రాలె.
 అంతఁ గాంతేయమధ్యముండు శత్రుభీకరం బైనయాకారం
 బునం గనుపట్టుచు సుధన్వునిం జూచి నృపాలకుమారకా!
 ద్రోణభీష్మకర్ణాదిమహాయోధవీరులతోడం బెనంగి వారల
 బలపరాక్రమంబు తెఱింగి యున్నవాఁడ. నీవిక్రమం బంత
 కంటె నతిశయించి యున్నయది యనుటయు నధిజ్యధన్వుం
 డగుసుధన్వుండు 'కిరీటీ! నీబోఁటిమేటివీరునకుఁ బెక్కుమాట
 లేమిటికి? తొల్లి కృష్ణసారధ్యంబున జయంబు చేకొంటివి.
 ఇప్పుడొంటిగా వచ్చినాఁడవు. చక్రంబు కేలం బూని చక్రి
 నీకు సహాయం డయ్యెనేనియు హయంబు విడువం గలవా
 రము గాము. శ్రీకృష్ణ దేవునకుం బ్రియంబుగా మాతండ్రి
 హయమేధంబు సేయుంగాక'.

—* అర్జునసుధన్వులయుద్ధము. *—

అనిన విని ఫల్గునుండు క్రోధారుణలోచనుండై నూఱు
 నారాచంబులు నిగిడించిన నతండు నన్నియ బౌణంబుల
 వానిం ద్రుంచి పదితూపులు మేనం గీలించి నవ్విన నవ్వీ
 రుండును గాలమేఘంబుచందంబున శరవర్షంబు లపారంబు
 గాఁ గురిసిన సుధన్వుండు మండలీకృతశరాసనుండై మిన్ను

నేలయు దిక్కులు విదిక్కులు శరపరంపరలచే ముంచె.
 అంతః గుంతీనందనుండు ను గాలకూటవిషాగ్నిజ్వాలలం బో
 నికీలాజాలంబులం బాలుపొందు నాగ్నేయాస్త్రంబు ప్ర
 యోగించిన హంసధ్వజకుమారుండు సప్తకులమహామేఘం
 బులు పుట్టింపం జాలునట్టి పర్జన్యాస్త్రంబు ప్రయోగించుట
 యు ధళధళాయమానంబు లైనమెఱుపులు పెళపెళ మని
 యుఱుమునుఱుములును బెనుగుండ్రం బోనివడగండ్రును
 మిక్కుటంబుగా దిక్కులు క్రీక్కిఱియం బొఱుమహాప్రవా
 హంబులును నెడ నెడం బడుబలుపిడుగులునుం గలుగుట
 యుః దురంగంబులు మాతంగంబులు శతాంగంబులు పదా
 తిసంఘంబులును బక్కెరలు పల్లంబులు జోళ్లు ఛత్రంబులు
 చామరంబులు వెల్లిం బడి పోవ మిఱ్ఱుపల్లంబును నొక్కటిగా
 బహుప్రవాహంబు పాఱం దొడంగిన నింఱ్రనందనుండు
 వాయవ్యాస్త్రంబుచే నయ్యస్త్రంబు మాయించిన హంస
 ధ్వజకుమారుం డర్ధచంద్రబాణంబున నర్జునునిసారథి శిరంబు
 ఖండించి దీప్తపావకసదృశంబు లైననిశితవిశిఖంబుల నాపాద
 మస్తకము గ్రుచ్చి యార్చుటయు రథవాహంబులు కలంగం
 బడి నలుదిక్కులు పఱచుచుః జీకాకుపడుటయు నర్జునుండు

—* శ్రీకృష్ణుః డర్జునునకుః బ్రత్యక్షమగుట. *—

దుస్తరం బైనయాసంకటంబు నిస్తరింపం జాలక, 'ఆపదుద్ధా
 రకా! ఆదిదేవా! అనంతా! అనంతశయనా! అంబుజ
 నాభా! అచ్యుతా! హరీ! శ్రీకృష్ణా! నిన్ను నమ్మినవాఁడ.

లక్ష్మయింటం జిక్కు వడకుండఁ గౌరవసభాస్థలంబున ద్రౌప
 డికి మానభంగంబు గాకుండ నడవుల నిడుమలం బడునపు
 డాపదలం బొరయకుండ భీష్మద్రోణకృపాశ్వత్థామకర్ణాది
 యోధవీరులయస్త్రాగ్నిజ్వాలలం గ్రాఁగకుండ సైంధవవధం
 బునఁ బ్రతిజ్ఞాభంగంబు గాకుండ రక్షించి సకలసంకటం
 బులు నెడఁబొపితివి. త్రిలోకాధ్యక్షా పంకజాక్షా! యిప్పు
 డీసంకటంబు తొలంగించి రక్షింపవే రక్షింపవే' యని
 ప్రార్థించుటయు భక్తరక్షణవిచక్షణం డగుకమలాక్షుండు
 తెలిదమ్మిరేకులం దెగడుచుఁ గరుణామృతంబు నెదచల్లు
 చల్లనిచూపులఁ జెన్ను మెఱయుకన్నులును బున్నమచం
 దురుం బురుడించునెమ్మెగంబున నందంబుమీఱుమందహా
 సంబును గలుములజవరాలికి నిజనివాసం బైనవెడందయు
 రంబున బాలసూర్యబింబవిడంబకం బైనకొస్తుభంబును
 నద్భుతంబు లైనపరిమళంబులం గుప్పళించుననమాలికయు
 శార్ఙ్గోదండమాఝీకిణాంకంబులును, ఆజానుదీర్ఘంబులు కంక
 ణ కేయూరకట కాంగుళీయ కాదినా నా భూషణవిభూషితంబు
 లును సర్వాభీష్టప్రదాయకంబులును లోకరక్షాదీక్షితంబు
 లును శుభలక్షణలక్షితకరాంగుళీవిలసితంబులు నైనచతుర్భు
 జంబులును జిగురుటాకులం బోలి మానిమానసధ్యానయో
 గ్యంబులును వేదాంతవీధీసంచారయోగ్యంబులు నగు
 మృదులపాదంబులును గనుపట్ట నీలమేఘశ్యామలుండును
 బీతాంబరధరుండును గోటికందర్పలావణ్యానిధియును బ్రస

న్నముఖారవిందుండు నైనగోవిందుండు తత్క్షణంబ ప్రత్యక్షంబయ్యె.

అంత ఫల్గునుండు సాష్టాంగవందనంబు గావించి కరంబులు మొగిచి కరుణారసంబు వెదచల్లుచల్లనిచూపులంగటాక్షించి యాదరంబున నిటలతటంబున ఘటియించి యానందబాష్పంబులు తెప్పల నుప్పతిల్ల రోమాంచకంచు కితగాత్రుండై గద్గదకంఠంబున నేమియుఁ బలుక నేరక యూరక యున్నయయ్యర్జునుని గాఢాలింగనంబు గావించి సారధ్యంబునకుం బూని యాముకుందుండు పగ్గంబులు బిగియం బట్టి మునికోలం గేలం గైకొని తురంగంబులకందంబు లప్పళించి తేరు మరలించి యర్జునునిం జూచి యవక్రపరాక్రమశాలి యైనశత్రునిం జయింపుము శీఘ్రంబు లెమ్ము జయంబు చేకొను మనుటయు గాండీవి మ్రొక్కి గాండీవంబు సజ్యంబు గావించి జ్యానాదంబుచే రోదసీకుహారంబు పూరింపుచు దేవదత్తం బొత్తుటయుఁ గమలాక్షుండును బ్రళయ

—* అర్జునసుధన్వుల ప్రతిజ్ఞలు. *—

సమయ జలధరగంభీరనిస్స్వినం బైనపాంచజన్యంబు పూరించె. ఇవ్విధంబున యుద్ధసన్నద్ధులును రథికసారథులు నైవచ్చు నాకృష్ణుల నిరువుర నుపలక్షించి సుధన్వుండు వదనారవిందంబున మందస్థితంబు దళుకొత్త 'శక్రనందనా! చక్రపాణి నీకు సహాయుండై యుండఁ బరాక్రమించుట కేమి భయంబు? ఉభయదళంబులు వృధా సమయ నేటికి? రిత్త

యంపపోకడకయ్యం బెంతతడవు? ఇన్ని బాణంబులలో నిన్ను జయించెద నని ప్రతిన గావింపు మనినఁ బురందర నందనుండు రాజనందనా! మూఁడుబాణంబులచేత నీశిరంబు పడఁ గెడపెద నటు చేయం జాల నైతినేని తండ్రియుం దాతయు మొదలైనమాపూర్వులు పుణ్యవిహీనులై నరక కూపంబునఁ గూలుదురు గాక యని ప్రతిన గావించుటయు నీ వేయుమూఁడు బాణంబులు నే నడుమ ఖండించెద. ఇట్లు సేయ నైతి నేని నేనును మాపెద్దలును నాచరించిన సుకృతంబులు రాక్షసులపా లగుంగాక పూజావిరహితుం డైనదురాత్తుండును, వసిష్ఠసమానుం డైనబ్రాహ్మణునిం జంపిన బ్రహ్మఘాతుకుండును బొందుదుర్గతిఁ బొందం గలవాఁడ నని త్రివాచకంబుగాఁ బ్రతిన గావించి సుధన్వుండు సువర్ణ పుంఖంబులును గంకపత్రవిచిత్రితంబులు నగునూ ఆమ్ము లొక్కముష్టిం బట్టి విల్లకర్ణాంతంబు గాఁ దిగిచి యదుకు లాధ్యక్షునివక్షస్థలం బుపలక్షించి యేయుటయు నాబాణంబునకుం గట్టినబలుతెక్కగాడ్పుల నయ్యరదంబు నన్నూ ఆమూరలకొలఁది పిఱిందికిం జని భూనభోఁంతరాళంబు లేకంబు గా దువ్వ గ్రమ్ముటవలన రథరథ్యకపిధ్వజంబుల తోడం గూడఁ గృష్ణార్జునులు గానంబడ రైరి. అప్పు డా సుడిగాలి బినలోనం దగిలి యారథంబు బొంగరంబు చందంబునఁ గుమ్మరిసారె తెఱంగునం దిరుగుచు నుండఁ గాని నిలువ దయ్యె. అప్పుడు విశ్వంభరుండైన శ్రీకృష్ణదేవుండు

తనయుదరంబునందు నున్న బ్రహ్మాండకోటులబరువుతోడం గూడ నయ్యరదంబు చిక్కం ద్రొక్కి యెట్టకేలకుఁ గదల కుండఁగ నిలిపి 'యర్జునా! పెక్కుబవరంబులుం గని యు న్నారము. ఇంత కడింది వీరు నెక్కడం గానము. ఇతండు సత్యవ్రతుండు. సిత్యభక్తుండు. అదియునుం గాక యేకప త్నీవ్రతుండు. అత్యంతకాముకులమై బహుస్త్రీలోలుర మైన నీకు నాకును వీనిం జయింపం గూడునే. నీవ్రతిన యెట్లు నెఱవేఱం గలయది. చిత్తం బుత్తలంబగుచు నున్నయది? యనిన విని కిరీటి నవ్వుచు శ్రీకృష్ణా! నీకటాక్షంబు గలిగె నేని యసాధ్యం బేమి యున్నయది? అని పలికి గాండీవి జ్యానినాదంబు దిక్కులు వ్రక్కతిలం జేయఁ గాంచనపుం ఖంబును గాలదండోపమానంబును నైనసాయకం బొక్కటి వింట సంధించి వానికంతం బుపలక్షించి యేయునవసరం బున గోపాలదేవుండు మున్ను దాను గోవర్ధనాచలం బెత్తి గోగోపసంఘంబులం గాచినసుకృతఫలంబు నయ్యస్త్రంబున కొసంగిన నదియును గాండీవికోదండవినిర్దుక్తంబు ప్రళయ కాలదండధరదండోపమానంబును నై దిక్కువిదిక్కులు ఘూర్ణిల్లం జేయుచు మెఱుంగుమొత్తంబులు నుమియుచుఁ గాలదండంబు కరణిఁ బఱతెంచిన నయ్యేకపత్నీవ్రతుండు నంతకంటె మిన్నైనతూ పొక్కటి వింట సంధించి ప్రయో గించిన నదియును బక్షింద్రుఁ డురగంబు ఖండించిన తెఱం గున దాని ఖండించె. తోడనే సుధన్వుండును నిప్పులు గుప్ప

శ్రించుశరంబు లపారంబుగాఁ గృష్ణార్జునులపయిం గప్పినఁ
 గిరీటి హాటకపుంఖంబును గోటిసూర్యప్రకాశంబు నగువే
 తొక్కసాయకంబు గాండీవంబునం బూన్చి యేయుటయు
 నచ్యుతుండు దాను మున్ను పరశురామావతారంబున సకల
 క్షత్రియుల జయించి చతుస్సముద్రముద్రితం బైనభూవల
 యంబు కశ్యపునకు ధార వోసినఫలం బయ్యంబకంబున
 శొసంగిన నదియును బ్రళయకాలానలంబుచందంబున
 జ్వలింపుచు దుర్వారవేగంబునం జనుదెంచుతఱి హంసధ్వజ
 కుమారుండు తాదృశం బైనబాణం బాకర్ణాంతంబుగాఁ
 దిగిచి యేసిన గాండీవికాండంబు రెండుఖండంబులై భూ
 మండలంబునం బడియె.

—* అర్జునుండు సుధన్వనికల ద్రుంచుట. *—

ఇవ్విధంబున శరద్వయంబు వస్తుగుటయుఁ బురుహూత
 నందనుండు డెందంబునం గ్రందుకొనుచలంబును మచ్చరం
 బును విచ్చలవిడిం బెచ్చుపెరుఁగఁ గల్పాంతమార్తాండమండ
 లంబువేడిమిం క్రేణి నేయు మూఁడవబాణంబు ధనుర్గు
 ణంబునం బూన్చుటయు నప్పురుషోత్తముండు నక్కాండం
 బునకుఁ బుంఖదేశంబున హిరణ్యగర్భుని మధ్యప్రదేశంబున
 సమవర్తిసహితుం డగురుద్రుని బాణాగ్రంబునం దనతేజో
 విశేషంబు నశేషంబు నునిచి తొల్లి శ్రీరామావతారంబునఁ
 బితృవాక్యపరిపాలనంబును సత్యవ్రతంబును నేకపత్ని వ్రతం
 బును శరణాగతసంరక్షణంబును నశ్వమేధాదియాగంబులును

జేసినఫలంబు తత్సాయకంబునం దునిచె. అంతక మున్న
రంభోర్వశీప్రముఖు లైనయచ్చరమచ్చెకంటు లమ్మహావీరుఁ
డగుసుధన్వు నెదురుకొనుటకై కానుకలు గైకొని వచ్చిరి. ఇం
ద్రాదిదిక్పాలకులు విమానానూధులై యతివేగంబున వచ్చి
సుధన్వార్జునులప్రతినలు నిరువురజయసం దేహాసమరవిజృం
భణంబును హర్షాద్భుతభయంబులం బొరలునంతరంగం
బులం బొగడుచుఁ గనుంగొనుచు నుండిరి.

ఆసమయంబునఁ బార్థుండు లయకాలశిఖిశిఖాసంకాశం
బైనయాశిలీముఖంబు సంధానక్రియాచాతుర్యంబున సం
ధించి యేయుటయు మంటికి మింటికి నేకంబుగా మంట
లెగయ మిణుంగులులకుప్పల గుప్పుగుప్పునం గుప్పుచు
చటచ్చటశబ్దంబుల భూసభోఽంతరాళంబులం గ్రక్కతిలం
బఱతెంచు నయ్యస్త్రంబు నురవడిం గనుంగొని సుధన్వుండు
చండమార్తాండకిరణప్రకాశంబును దంభోళిసంకాశంబు నగు
బాణం బొక్కటి వింట సంధించి ప్రయోగించుటయు
నక్కాండం బతిరయంబునం బఱతెంచి యర్జునుం డేసిన
బాణంబు నడిమికి రెండుతుండంబులు సేసిన నాశరంబు
సగంబు తెగి పడియును వేడిమియును వేగంబును జెడక
శ్రీవాసు దేవునిసంకల్పంబువలన నతిత్వరితంబుగాఁ బఱ
తెంచి చంద్రబింబోపమానంబును గిరీటకుండలాభిరామం
బును వీరరసోన్నిద్రంబును విజృంభితసింహనాదంబు నైన
సుధన్వునిశిరంబు ఖండించె.

తదనంతరంబ తత్కబంధంబు బిఱబిఱం దిరిగి రథగజ
తురగపదాతిబృందంబులు చాపకట్టుపడం జేయుచు ధరాత
లంబునం బడియె. ఫల్గునశరఖండితం బగునతనిశిరంబు గగ
నంబున కెగసి గజేంద్రవరదా! గరుడవాహనా! నీరజాక్షా! ని
ఖిలలోకాధ్యక్షా! దేవకీనందనా! దీనజనాభినందనా! నారా
యణా! భక్తత్రాణపరాయణా! 'నమోనమో'యని దివ్య
నామసంకీర్తనంబు సేయుచు నతివేగంబున వచ్చి శ్రీగోపాలదే
వుని చరణపద్మంబులఁ దుమ్మెద కైవడి వ్రాలె. అప్పు డతనిదివ్య
తేజంబు దశదిశలు ప్రకాశింపఁజేయుచుఁ గేశవునిదివ్యదే
హంబునం గలసె. కంసమర్దనుండును దన్తస్థకంబు కేలం
గైకొని హంసధ్వజునిమ్రోల వైచుటయు నమ్మహీధవుండు
పుత్రశోకార్తుండై పెద్దయుం బ్రొద్దు వగచి యాశిరంబు గ్ర
మ్మఱి రుక్మిణీవల్లభునిపాదాబ్జంబులం గదియ వైచుటయు నద్దే
వుండు దాని నెత్తి గగనంబున కెగుర వైచుటయుఁ దోడ నె
యంతర్ధానంబు నొందె.

అంత సుధన్వునిపాటు గనుంగొని చింతావ్యాకులిత
మానసుండై హంకుమారకా హంకులోద్ధారకా! మహాగుణ
భూషణా మాతాపితృసంతోషణా! మేరునగధీరా వీరాది
పేరా! హంసుకుమారశరీరా సుజనాధారా! బుధవిధేయా
వానరాధేయా! నందనందనచరణారవిందవందనా! దీనజనా
నందనా! అయ్యయ్యో! నన్నును మీతల్లి (1)నగతికులం

(1) ననాథుల మూలము.

జేసి వాసుదేవుని సాయుజ్యంబు సెందితివే! నీ వ్రతమోత్త
 మంబైన దివ్యపదంబున కేగితివి గావున నీకు వగవం బని
 లేదు. నన్నుఁగన్నతండ్రి! పరాక్రమోపార్జనుం డగునర్జు
 నుని నిర్జించి వత్తు వని నీరాక కెదురుచూచుచునుండుమీ
 తల్లితో నే మనం గలవాఁడ. నీరాణి యగుప్రభావతి ముఖం
 బేమని చూడం గలవాఁడ. కుమారా! యనాధుల మగు
 మాజీవనంబునకు వగచెద మని ఫలవించు హంసధ్వజుని
 చెంతకుఁ జనుదెంచి సుధన్వున కగ్రజుం డైనసురధుండు
 తండ్రి నూరార్చుచు రాజేంద్రా! శూరుల కాహవమరణం
 బు మోదకరంబు గాని ఖేదకరంబు గాదు. నీవంటిధీరుం
 డిట్లు దైన్యంబు నొంద నగునే. నన్ననికీఁ బంపుము. వైరి
 సేనలం జుట్టుముట్టి కనుపుగొట్టెద. మాధవుని ప్రాపున
 సుధన్వుని వధించినవాసవతనూజునిం బాఱఁ దోలెద.
 కాక యెదిరించెనేని నాతమ్మునికి సహాయంబుగాఁ బనిచెద.
 నిక్కులఁ గీర్తి నించెద. అని యనేకవిధంబుల హంసధ్వజు
 నూరార్చి సురధుండు కైదువులు మెఱుంగు లీన జోదు లిరు
 గెలంకులం బలసి చనుదేర నరదంబు నెక్కి ద్వీరదంబులు
 తురంగంబులు భటసంఘంబులు నసంఖ్యాతంబులు గాఁ జ
 నుదేరఁ గుహనాన్యసింహుని కహాకహోర్భటులచందంబుగా
 నందంబు మీఱుచిందంబు పూరింపుచు సింహనాదమేదుర
 రోదోఁతంతరాళుండై బయలుమెఱి యుసుధన్వుని రాకఁ
 జూచి మధుసూదనుండు పార్థు నుద్దేశించి యర్జునా! దుర్జయ

—* సురభుఁడర్జునునితో యుద్ధము సేయుట. *—

కాలభైరవుండునుం బలె మండుచు సుధన్వాగ్రజుండైన
 సురభుండు సర్వసన్నాహం బగుసైన్యంబులతోడం గూడ
 నిదె వచ్చె. వీని నీకె కాదు. బ్రహ్మవిష్ణురుద్రాదులు కైన
 నెదుర్కొనం గూడదు. తమ్ముని యుమ్మలికమ్మున రోషమ్మునం
 జనుదెంచువీనిధాటికిం బ్రథమకబళంబుగా నేమిటికి? మన
 మీవేళనుం దొలంగి యుండుదము. పురుషహాపంబు గై
 కొన్న సత్యంబుకైవడి నరాకృతి నహించినధర్మంబుకరణి సా
 కారం బైనసదాచారంబుచందింబున సద్గుణాభిరాముం డైన
 యారాజకుమారుండు నీకు ననాధ్యుం డగుటకతనఁ బ్రద్య
 మ్నుష్టమ కేతన మేఘనర్ణయకావనాశ్వనీలధ్వజాదియోధుల ని
 చ్చట నిలిపి మనము కొంతతడవునకు మగిడి నత్త మనిషలు
 కుచుఁ బరబలంబుల మీఁదఁ దమబలంబులం బురికొల్పెడు
 చందంబున నరదంబు తఱిమికొని మూఁడు యోజనంబు
 లెడ గలుగం జనియె.

అప్పుడు సురభుండు రసణ మెఱయ నేగుదెంచి పిడు
 గులు పడునడువున బెడిదంబు లైనశరంబులు జడిగొనం
 గురియుచు నర్జునుసైన్యంబు సొచ్చి మారి మసంగిన భంగి
 మంత్రించి పడ్డవైచినగలె లయకాలదండధరుండు తాండవిం
 చినదారి విజృంభించి గంభీరగుణారానంబుచే సంభోని
 ధులు గలంగ భద్రగజసమూహంబులఁ గించి చెండాడుచు
 వాయువేగమనోవేగంబు లగుతురంగంబులు గుదులుగ్గు

చ్చిన చందంబునం గూల నేయుచుఁ తేరులఁ దిలమాత్రశక
 లంబులు సేయుచు భటకదంబంబుల నంబకంబులం బడఁగె
 డపుచు ఖండంబు లైనశస్త్రాస్త్రకాడంబులును దుత్తుమురు
 లైనకత్తళంబులును దుమ్ము లైనకోలెమ్ములును బ్రోవు లైన
 ప్రేవులును బంకంబు లైనమాంసమజ్జమస్తిష్కంబులునుం
 గలిగి రణాంగణంబు ఘోరంబు గాఁ గనుపట్టం బరాక్ర
 మించుచు యోజనత్రయవిస్తారంబుగాఁ బన్నిన సైన్యంబుల
 నెల్లఁ జించి చెండాడి శ్రీకృష్ణునిఁ బార్థునిం గనుంగొని సుర
 ధుం డిట్లనియె. కృష్ణా! నీవు మూఁడవతారంబులం జేసిన
 సుకృతంబు నీబలంబును బార్థున కొసంగి సుధన్వునిం జం
 పింప నగునె? పురాణపురుషుండ వయ్యుఁ బడుచుఁదనంబు
 మాన వైతివి. రేనుపంక్ల నిమిత్తంబు గా ముత్తియంబులు
 వేలములు వేయుచందంబున గోవిందా! నీ విట్లు చేయం
 దగునే. నిన్ను ధర్మదయాసాంద్రుం డని మహామునులు గొ
 నియాడ విందు. నీ విందు సుధన్వుని మఱిందిచేతం జంపించి
 పోవం జూచినం బోనిత్తునే? యని పలికి యలుక మొగం
 బునం దొలుక వేలకొలందు లగుకడిందిబాణంబులు పురంద
 రనందనునిపయి నిగిడించిన నతండు వాని నన్నిటిని ఖం
 డించి క్రొవ్వాఁడిబాణంబులచేఁ గోదండంబు ఖండించి
 గుఱ్ఱంబులం బడఁగెడపి సారథిని నధించి రథంబు వితథంబు
 గావించిన వాఁడునుం బొలి వోననిబంటుతనంబున వేఱొండు
 రథం బెక్కి సముజ్జ్వలం బైనకార్తుకంబు సజ్యంబు గావించి

కమలాక్షపార్థుల రథాశ్వకేతనసమేతంబుగా బాణవారా
 శిలోనం జిక్కుపడం జేసినం గ్రీడి వేడుక మెఱయ వాని
 తూపులు రూపఱం జేసి యొక్క మెఱుంగు నారసంబు నభి
 మంత్రించి వేయుటయు వానిరథంబు టెక్కలతోడి మేరు
 శిఖరంబుచందంబున సూర్యమండలంబుదాఁకం గొని పో
 యె. అన్నరునిధనుర్విద్యాకౌశలంబు వర్ణింపం దరంబె?
 సురధునీతీరపర్యంతంబు సురధు నీతీరునం గొని పోయిన
 సురపథంబున నిల్చి వాఁడు భువనభయంకరంబుగా నట్టహా
 సంబు నేసి భీకరం బయినసాయకంబు వింట నరిఁబోసి పార్థు
 సరదంబు గుఱిసేసి యేసిన నది బిఱబిఱం దిరిగి భూమి
 లోనం బూడుకొనుటయు మురభంజనుండు ధనంజయుని
 తోడం గూడ దుమికి తనబాహుదండంబులు. చాఁచి య
 య్యరదంబు నుబుకనెత్తం జాలక తొల్లి వరాహావతారం
 బున శైలకాననసమేతం బైనవసుంధరావలయంబు దంష్ట్రా
 గ్రంబున నుద్ధరించితి నప్పుడు నింత బరువు తోఁచ లే దని
 పార్థునితోఁ బలుకునవసరంబున నాంజనేయుండు తత్కేత
 నంబున నుండి డిగ్గ నుఱికి మహామేరుశైలసమానంబుగాఁ
 బెరిఁగి దీర్ఘతరం బైనవాలంబునం జుట్టి పట్టి యిడిగిలంబడ
 నీడ్చి యు నత్తేరు నెత్తం జాలఁ డయ్యె.

అంత సురధుండును గరుడవాహన శ్వేతవాహనుల
 యాఁద నర్బుదన్యర్బుదఖర్వమహాఖర్వశంఖసంఖ్యాతంబులు
 సుబుంఖానుపుంఖంబు లైనమార్గణంబులం గుప్పుటయు నా

జనార్దనుండు దాని సైరింపం జాలక యర్జునుం జూచి కిరీటీ!
 నీమేటితనం బెక్కడికిఁబోయె. అనిమొనలం గను చెదరని
 వీరాదివీరుండ వనికదా నిన్ను నమ్మి మాయన్న సమ్మతిలే
 కుండియు నాచెలియలి నొసంగితి? ఇంకనైనఁ దెలివొంది
 కయ్యంబు సేయుము. (అనియె.)

* అదియునుం గాక సాటి లేనిమేటిపోలుబంట పని
 సరిబావమఱంది వనియును లాఘవం బెన్నక నీరథంబు
 గడప నొడఁబడి పార్థుని సారథి యను నామధేయంబు జగ
 ద్విఖ్యాతంబుగా ధరించితి. అయిన నేమయ్యె? ఇప్పు డవక్ర
 పరాక్రమం బగుచక్రంబు నొసంగుదునో? లేక నేను రథి
 కుండ నై శార్ఙ్గోదండంబు మండలాకారంబుగా గుడుసు
 పడం దిగిచి యాశీవిషోపమానంబు లగునిశితవిశిఖపరంపరల
 వెంపర లాడి వైరిచమూనమూహంబులం గనువుగొట్టెద.
 నీవు సారథ్యంబునకు నాయితంబు గమ్ము లెమ్ము లెమ్ము పగ్గం
 బులు గైకొమ్మనియె.*

అంత ఫల్గునుండు రోషారుణలోచనుండై బాణాసుర
 మర్దనుం గనుంగొని దేవా! నాపరాక్రమంబు చూడుము.
 అని పలికి నూఱులకొలందులు వేలసంఖ్యలు నయుతనియు
 తగణంబులు నైనయంబులం బ్రయోగించి వానితేరు తిల
 మాత్రంబులు నణుమాత్రంబులు బరమాణుకల్పంబులును

* * ఈపువ్వులనడుమ నున్నవాక్యము లొక్క-ప్రతిలోమాత్రమే
 కలవు.

దుష్టుధూళియుం జేసి భూతలస్థునిం జేయుటయు సురభుండు
 విరభుండు మూఢవాంజనేయులచేతఁ దెనులింపం గూడని
 పార్థునిరథంబు పెల్లగించి సంగడంబుచందంబునం బొడవుగా
 నెత్తి కంసకర్ణభంజనులం జూచి “కృష్ణులారా! మీయరదంబు
 భూమిం బడవైచి చూర్ణంబుగాఁ జేయుదునో సప్తసాగరంబుల
 కన్వలితేరంబునఁ బడవైతునో హస్తినాపురంబున ధర్మజుని
 సన్నిధానంబునఁ బడఁ జిమ్ముదునో” యని పలుకుచు ఘాత
 చేసిన నాఖండలనందనుండు దంభోశిసంకాశంబు లైనయ
 యిదుబాణంబులు గాండీవంబునం దొడిగి సురభునివక్షంబు
 భేదించిన వాఁడును విసంజ్ఞుండు చే వదలి ధరణీతలంబునం
 బడియె. అంతలో రమాకాంతుం డెప్పటి తెఱంగునఁ దే
 రాయత్తంబు నేసి పార్థుండును దాను నెక్కి దేవదత్తపాంచ
 జన్యంబులు పూరించుటయు సురభుండు సారథి తెచ్చినవే
 తొక్కతేరిమీఁదఁ దాను నవలీల నెక్కి నిరర్గళమార్గణా
 సారంబులు గురియుచుఁ బోటుపంతంబుమాట లాడం దొ
 డంగిన ధనంజయుండు సురభునిం జూచి యవశ్యంబును

—* అట్లునుఁడు సురభునిజంపుట. *—

భవదీయమస్తకంబు ఖండింతు నట్లు చేయ నైతినేని నాపూ
 ర్వజులకు ద్రోహంబు నేసినవాఁడ నగుదు ననిన సురభుండు
 పార్థునిం గనుం గొని నీశరీరం బవశ్యంబు ధరణీతలంబునం
 బడఁద్రోయుదు నట్లు చేయనైతినేని నీచెప్పిన శపథంబె
 నాకును సరియనుచుఁ గిరీట్కపి ననేకకోటిబాణంబులు నిగి

డించిన వానిం ద్రుంచి యతండు సురధునిపై శతసహస్ర సంఖ్యాతంబు లైనవిశిఖంబులు సంధించె. అంత నాసురధుండు రోషారుణలోచనుండై వివ్వచ్చువింటినారి ద్రెవ్వ నేయుట యుఁ బార్థుండు వే టొక్కనారి సవరించి రథంబు చెక్కలు గావించిన నతండు వే టొక్కశతాంగంబుపై నెక్కి యుద్ధతి మోహరించుటయుఁ బార్థుండు దాని బహుశకలంబులు గావించె. క్రమ్మఱ నొక్కరథం బెక్కినం దునిమె. మఱియు నొక్కశతాంగంబు నధిరోహించిన ఖండించె. ఇవ్విధంబున నూటయెనిమిది రథంబులు పొడిచేసిన సురధుండు విరధుం డయ్యుఁ గార్తుకంబు సారింపుచుఁ దూణీరంబునకుం గేలు సాచి బాణంబు నందుకొనునంతలో నర్థచంద్రాశుగంబున నతనిబాహువు ఖండించె. అట్లు ఖండితబాహుఁ డయ్యు శౌర్యంబు వదలక సురధుండు కేలం గద యమర్చికొని త్రిప్పుచుం బఱతెంచి కిరీటి తేరిగుఱ్ఱంబులం జదియ మోఁది రెండు వేలయేనుంసులం బీనుంసులు గావించి యన్నియ రథంబుల మర్దనం బొనర్చి పదివేలవీరయోధుల మడియించి యన్నియ తురంగంబుల గీటడంగించి సింహనాదంబు నేసి నం గిరీటి కృష్ణసర్వోపమానం బైనక్రొవ్వాఁడి మెఱుంగుఁ దూపు వింటం దొడిగి గదతోడం గూడ వామభుజంబు ఖండించిన రెండు భుజంబులు లే కుండియుం గొమ్ములు లేనియేనుంసుకైవడి నౌద్ధత్యంబునఁ బాదఘాతంబులచే రథ రథ్యసారథి మాతంగతురంగంబుల మర్దింపుచు వచ్చు నెడఁ

బాండనమధ్యముండు రెండు బాణంబులచే రెండుపానంబులు
 ఖండించిన, సురభుండు డొల్లివచ్చుట కనుంగొని యింద్ర
 నందనుండు కనకపుంఖవిభ్రాజితంబును మయూరపత్రచిత్ర
 తంబును ననేకసూర్యప్రకాశంబు నైనసాయకంబు సంధించి
 యభిమంత్రించి యేసిన, నది యతిరయంబునం బోయి సుర
 భునిశిరంబు ఖండించిన, నాశిరంబు రాతిమీఁదం బడిన
 చంపంబున బెట్టుగా మిట్టిపడి పార్థుని మస్తకంబు మీఁదం
 బడుటయుఁ, బిడుగుపడుచందంబున రిమ్మవట్టి కిరీటి వినశుండై
 భూతలంబునం బడియె. సురభుని మొండెంబు కరితురగరథ
 సమూహంబుల నుగ్గునూచము చేయుచుఁ జేగుఱుకొండచం
 దంబునఁ గుంభినీతలంబునం గూలె. అంత మూర్ఛ నొంది
 పుడమిపయిం బడినకొంతేయునిం గనుంగొని, దనుజాంత
 కుండు నిజపాణిపల్లవంబుచే మేను నిమిరి సేదదేర్చినం, గిరీటి
 స్వస్థుండై నిలిచె.

—* శ్రీకృష్ణుఁడు గరుత్మంతునిఁ గలఁచుట. *—

అంత సురభుని శిరంబు నెత్తామరలమీఁద వ్రాలు
 మధుకరంబు తెఱంగున శ్రీహరిచరణారవిందంబుల మీఁద
 వ్రాలె. అప్పురుషోత్తముండు నయ్యుత్తమాంగంబు కేలం
 గైకొని పార్థునకుం జూపి “యితండు ప్రాణావసానసమయం
 బునందును సత్యంబు దప్పండు. శీలవంతుండును దాంతుం
 డును సమరదుర్దాంతుండు నయినయీయుత్తమశ్లోకుండు
 నిఖిలలోకవందనీయుం” డనుటయు, సంక్రందననందనుండు

పరమానందంబున నందుకొని తచ్చిరంబునకు నందనంబు గావించె. అంత మురాంతకుండును రాజతనూజుఁ గృతార్థుం జేయ నూహించి వైనతేయునిం దలంచిన నిబ్బరంపు మబ్బులోనం గబ్బి మీఱువిద్యుల్లత తెఱంగున విద్యోతమానంబు లైనతెక్కలవలనఁ మిక్కుటంబుగాఁ బొడమిన యుంఘామారుతంబుచేఁ గులపర్వతంబు లొడ్డగిల్లు నట్లు గా నెగసి వచ్చి సన్నిధానంబున నిలిచి దేవదాసుంక నగు నేను వచ్చితి; నేమి కార్యంబున నియమించెద; నని పలుకుటయు, నుపేంద్రుండు ఖశేంద్రునిం జూచి నీ వీశిరంబు గైకొని శీఘ్రంబుగా నరిగి ప్రయాగలోఁ ద్రివేణిమధ్యంబున వైవుము. సురథుం డుత్తమలోకంబు గాంచుఁ గాక యనిన నాగాంతకుండు నరకాంతకుని యానతి శిరసావహించి 'దేవా! భవదీయ దివ్యపాదారవిందంబు లొక్కసారి మదిం దలంచినంతనే యెట్టిమానవుం డైన ను గృతార్థుండై పరపదంబు సెందు. అట్టి మీభక్తునిం దలంచినవారికిఁ దీర్థయాత్రాఫలంబు నేకూరు ననునెడ భవదీయభక్తులకుఁ దీర్థయాత్ర లేమిటికి? అయినను మీయానతి యలంఘనీయంబు గావున నట్లె కావించెద' నని పలికి, యమ్మస్తకంబు గైకొని గరుత్మంతుడు నిజపక్షవిక్షేపంబులచే గిరుల నూటాడం జేయుచు వచ్చునెడ, సదాశివుండు పార్వతీసమేతంబుగా వృషభానూఢుండై యంబరంబునం జనువాఁడు, తనయొద్ది భృంగిరిటిం జూచి నీవు జనంబునం జని గరుడుం డెత్తుక

పోవు శిరంబుఁదీసికొని రమ్మని పంపుటయు భృంగిరిటి వైన
 తేయునిం జేర వచ్చి యతనిఁకొక్కలగాడ్పులో నుడివడి నుర
 గాలిలోనం దవిలినచొక్కాకుచందంబునఁ బెద్దయుం బ్రొద్దు
 తిరుగుడువడి యెట్టకేలకు విడివడి యతిరయంబునం బఱ
 తెంచి 'దేవా మహాదేవ! యిక్కార్యంబు నా కశక్యం' బను
 టయుఁ బార్వతీదేవి నాథుని విలోకించి నవ్వుచు నిట్లనియె.
 అత్యంతవికారంబు లైనయంగంబులం గనుపట్టుభృంగి పగ
 మభృత్యుండు. పిశాచంబులు సఖులు. మంచంబుకోడు కై
 దువు. ఇంటింటబిచ్చంబె కూడు. పునుకలే పేరుహారంబు.
 ముదియెద్దు పడివాగెతేజి. ఇన్ని మంగళంబులు గలమీకు
 సంగరజయం బబ్బుట కేమియాశ్చర్యం' బని పరిహాసంబు
 లాడుశైలరాజకన్యకం గనుంగొని నవ్వి యవ్వృషభాం
 కుండు తారకాసురవైరి నవలోకించి షట్కళా! నీవు పోయి
 తచ్చిరంబు గొనిర న్తునుటయు నతండును గరుడుని వెనుకం
 బఱచి కూడం జాలక తదీయపక్షవిక్షేపజాతంబు లైనవా
 తూలంబులచేఁ ద్రిలోకంబులం దిరుగుచు నెట్టకేలకు గరు
 డునిఁ గూడె. అంతలో భాగ్యవశంబునఁ బ్రయాగదోఁ
 చుటయు వినతానందనుండు త్రివేణికామధ్యంబున నుర
 ధునిశిరంబు వైచిన నీటిలోనం బడక మున్నె కుమార
 స్వామి తూటి యెత్తుకొని వచ్చి మహాదేవునిసన్నిధి నునిచె.
 అతండు దానిం గరాంబుజంబునం బట్టుకొని హిమశైల
 బాలికకుం జూపి దానశూరులు దయాపరులు సత్యవ్రత

పరాయణులు జితేంద్రియులు జితక్రోధులు మాతాపితృ
భక్తులు నైన వారల శిరఃకపాలంబులు నేను హారంబుగా ధరి
యింతు. ఈయుత్తమశ్లోకునియుత్తమాంగంబు తన్మధ్యంబున
నాయకరత్నంబుగాఁ దాల్చెద నని ధరియించె. అంత నా
గాంతకుండు సత్వీరంబుగాఁ జని మురాంతకున కన్వృత్తాం
తం బెఱింగించి తదనుమతంబున యథేచ్ఛముగాఁ జనియె
ననిన విని జనమేజయుండు జైమినిం గనుంగొని తరువాతి
వృత్తాంతంబు వినవలయు ననుటయు.

గద్య. ఇది శ్రీపాండ్యమండలాధీశ్వర శ్రీవిజయరంగచోక్క
నాథమహీనాథకరుణాకటాక్షసంపాదితగజతురంగ
మాందోళికాప్రముఖనిఖిలసంపత్పారంపరీసమేధ
మాన సముఖమీనాక్షీనాయకతనూభవ మీనాక్షీ
దేవీకటాక్షలబ్ధకవితాసాంప్రదాయ వేంకటకృష్ణపు
నాయకప్రణీతం బైనజైమినిభారతంబున నశ్వమేధ
పర్వ మ్మనువచనకావ్యంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

జైమినిభారతము.

—ॐॐॐ—
తృతీయాశ్వాసము.

క. శ్రీపాండ్యధరాభరణా!
భూపాలకమకుటరత్నపూజితచరణా!
రూపరత్నిస్తర నిర్వాహ్య
జోషకృతీ! విజయరంగచొక్కనరపతీ!

అవధరింపుము జైమినిమునీంద్రుండు జనమేజయనరేం
ద్రునిం గనుంగొని, తదనంతరంబ హంసధ్వజుండు బలపరా
క్రమసంసన్ను లయినకొడుకు లిరువురు సమరంబునం గూ
లుటయు సైన్యంబులు పరాజయంబు నొందుటయు నాక
ర్ణించి కోపాటోపదీపితుడై చెదరినబలంబుల నెల్లం గలయం
గూర్చి సమరసముత్సాహదోహాలంబు లైనవీరకాహళంబు
లును నిస్సాణంబులును భూనభోఽంతరంబుల బూరటిలం
జేయ నిజభుజాపరాక్రమంబుచే మాధవు నారాధింపం దలం
చి సింహనాదంబులు నట్టహాసంబులు నార్పులు పెడబొబ్బలు
జంకెనలు గజఘీంకారంబులు శింజినీటంకారంబులు వీర
హుంకారంబులు భుజాస్ఫాలనంబులు ధ్వజపటపటాత్కా
రంబులు రథచక్రఘోషంబులు హయహేషారవంబులు

రత్నభూషణంబులధగధగలు కైదునలధళధళలు నీఁటెల
 సిగనిగలు నొక్కు-మ్మడిం గ్రమ్మ సాగరంబు పొరలిన
 తెఱంగున నాహవయజ్ఞంబునఁ బ్రాణంబు లాహుతులు
 సేయం దలంచి నాహసంబున మోహరించి నచ్చునాహంస
 ధ్వజుం గనుంగొని కంసనైరి కరుణాకలితమానసుండై దిగ్గ
 సం దేరు డిగ్గి పీతాంబరంబు నలెవాటు జాఱ ననమాలికా
 పరిమళంబులు మీఱ గంధసింధురగంభీరగమనంబున నె
 దురు నచ్చుటయు నమ్మహీనాథుండును దోడనే యరదంబు
 దుమికి భక్తివినయసంభ్రమంబులు మనంబునం బెనంగొనం
 జనుదెంచి పాదారవిందంబుల వ్రాలిన శ్రీనల్లభుండు శుభ
 లక్షణలక్ష్మీతంబులును శార్ఙ్గమకార్వీకిణాంకితంబులును లక్ష్మీ
 విరచితమకరికాపత్రాభిరామంబులును గరికరోపమానంబు
 లు నైనతనభుజంబులం జూచి లేస నెత్తి యానుండలేశ్వరుని
 నిండుకొఁగిటం జేర్చి భక్తవాత్సల్యంబునం గన్నుల బా
 ప్పంబు లొలుక నూఱడించుచు 'రాజచంద్రా! జననమర
 ణాదిసుఖదుఃఖంబులు బ్రహ్మాదుల కైనం దప్పవు. నీకుమారు
 లిరువురు సమరయజ్ఞంబు సాంగంబుగా నేఱవేర్చి వ్రాణా
 హుతులు గావించి మమ్ముం దృష్టి నొందించి మాసాయు
 జ్యంబు నొందిరి. వారికై వగవం బని లేదు' అనిన విని
 హంసధ్వజుండు "కంసాంతకా! దేవరపాదపద్మంబులు సే
 వింపం గోరి కయ్యంబునకుఁ బూనితి. నామనోరథంబు ఫలి
 యింఁచె. ఇహపరసౌఖ్యంబులకు నిదానం బైనతావక.

దర్శనంబు లభించె. ఇక నాకు దుఃఖంబు గలుగదు” అనిన విని గోవిందుండు ‘నరాధిపా! నీసఖ్యంబు మాకు దొరకె’ నీ వాప్తబంధుండవు, పాండవులు నాకుం బ్రియు లగుట నీకు నుండెలిసి యుండుఁగావున నిఖిలసేనాసమన్వితుండవై యశ్వంబు రక్షించుచు నర్జునునితోఁ గూడ వచ్చిధర్మనందనుని యాగంబు నిర్వహించి యాతనిచేఁ బూజితుండవై వచ్చుట మాకుం బ్రియం’ బని సవ్యసాచినమేతంబుగాఁ దత్పురంబునకుం జని యతనిచేఁ బూజలు గాంచుచు నయిదు రాత్రులు వసియించి యంబుజనాభుండు హస్తినాపురంబునకుం జనియె. తదనంతరంబ విజయుండు హంసకేతనునితోడం గూడఁ దురంగంబు దరలించుకొని చనుటయు నయ్యశ్వంబు పననజనంబున నుత్తరాభిముఖంబుగాఁ జని చని యెండతాఁ కునం గొట్టువడి యొకననాంతరంబు చొచ్చి నవరత్నఖచిత సోపానంబులును నమృతోపమానంబు లైనతేటనీళ్లును జెంగలువలు తెలిగలువలు తెలివమ్ములుఁ జెందమ్ములు నందంబు మీఱ నొక్కసరోవరంబు సొచ్చి కంఠదఘ్నజలంబుల

—* సననాశ్వము గోడిగయై పులియగుట. *—

నిలిచి సలిలంబు గ్రోలి తనిసి వెలుపలికి వచ్చి యందఱు నరు దంది కనుంగొన గోడిగ యయ్యె. క్రీడి యది కనుం గొని విచారంబు నొందునెడ నయ్యశ్వాంగన వేఱొక్క కొలనికిం జని జలంబులు గ్రోలి తోడనె బెబ్బులి యయ్యె

ననిన విని 'మునీంద్రా! య ట్లగుటకుం గారణం బేమి' యని యడిగిన జనమేజయునకు జైమిని యి ట్లనియె.

—* స్త్రీమండలస్మృత్యాంతము. *—

'తొల్లి దాక్షాయణి శంభు నుద్దేశించి నియమంబుతోఁ దపం బాచరించుచుండ దుర్తదాంధుఁ డైనయొక్కరక్కసుం డదేవిని జెనకం జూచిన హుంకారంబుచే వాని భస్మంబు గావించి యిది మొద లేజంతువు లీజలజాకరంబు సొచ్చినఁ దోడనే యాఁడుజన్మంబుఁ జెందుఁ గాక యని శపియించెఁ గావున నీగుఱ్ఱంబు గోడిగ యయ్యె. అది యట్లుండె మున్ను కృతయుగంబున నకృతవర్ణం డనుమునివరుండు తీర్థయాత్ర సేయుచుఁ బుణ్యస్థలంబులు నదులు నదంబులు తటాకంబులు నవలోకించుచుఁ తత్సరోవరంబునకు వచ్చి యఘమర్షణస్నానంబు గావించునెడ నొక్కమొసలి యతనిపాదంబులు పట్టుకొని తివియుటయుఁ బెనంగి విడిపించుకొని నేఁడుమొద లేజంతువు లిందుఁ జొచ్చిన వ్యాఘ్రంబు లగుంగాక యని శాపం బొసంగె. అది కారణంబుగాఁ బెద్దపులి యయ్యె.' అవ్విధంబు గనుంగొని పార్థుండు ముందు తోఁచక శ్రీకృష్ణ దేవుని మనంబున ధ్యానంబు సేయుటయు నాహారికరుణా కటాక్షంబుచే వ్యాఘ్రం బెప్పటిఘోటకంబ య్యె. అంత భేరీపటహాదివాద్యంబులు మ్రోయ రయంబున ననేకదేశం బులు క్రమించుచుం జని యాఁడుమండలంబునకుం జనినా

తద్దేశంబునకు రాణి నీలనిభవేణియు రాకేందుబింబ
 వదనయుఁ గుందకోరకసమానరదనయుఁ బల్లవాధరయుఁ
 గంబుకంధరయుఁ బర్వతోపమానవత్సోరుహయు మల్లికా
 మృదుశబాహయు నణుమధ్యయు నతిపుణ్యసాధ్వీయు జల
 జనిభపాణియు సైకతశ్రోణియు రంభాసమోరుకాండయు
రాజీవరక్తచరణయు రత్నమయసర్వాభర
 ణయునై హావభావవిలాసవిభ్రమంబుల నింపుమీఱుచు....
పురుషునిమనంబెఱింగి శృం
 గారవిలాసంబులం బ్రౌద్దులుపుచ్చుచు.....
సరసవాగ్వీలాసంబులు నెరపుచుఁ బ్రమీల యను
 నామధేయంబు గాంచి నరులకు సురల కసురులకు సిద్ధులకు
 సాధ్యులకు నసాధ్య మైనధనుర్విద్యాకౌశలంబునం బొలు
 పొందుచు ధైర్యవీర్యసాహసంబు లుగ్రశాసనంబు లుక్కు
 మెఱయ లక్షయేనుంగులు నన్నియ గుఱ్ఱంబులు నన్నియ
 రథంబులును విషకన్యక లనం బరఁగినపదిలక్షల కన్నెలు
 గదాముసలముద్గరభిండిపాలతో మరశక్తిముసుండి శరశరాసన
 ఖడ్గఘేట కాద్యాయుధములతో గరిడిసాధనల నెప్పుడుఁ
 జరించుచుండ నఖండితవైభవంబున రాజ్యం బేలుచు
 నుండు. తద్దేశంబునకు మార్గవశేంబునం బోయిన పురు
 షులను జేరం బిలిచి యందలియిందుముఖు లమృతమధు
 రాలాపంబుల.....
నాహ్లాదంబు పుట్టించి వశీకరించి యొక్కొక్కపురుషుని

తోఁ బెక్కండ్రు ననితలు.....
గ్రీడించుచుండ నొక్కమాసంబులో
 నాపురుషుండు.....పరలోకంబున
 కరుగు. వానితోఁగూడ రమించినయక్కాంత లందఱు
 నన్నిప్రవేశంబు సేయుదురు. అందొక్కయువతికి గర్భంబు
 నిలుచు, అది కనియెనేని యాఁడుఁబడుచుం గాంచుఁ గాని
 పుత్రునిం గాంచదు. ఇది యాదేశంబునందలి నడవడి.
 జనమేజయనరేంద్రా! విజయభుజ విక్రమరక్షితం బైన
 యశ్వరత్నం బవ్వీటినమీపంబునకుంజని పచ్చిక మేయుచు
 నుండునెడఁ గఱినంకకనుబొమ్మలవంకలకుఁ గొంకిన చందం
 బున గుడుసువడం దిగించినసింగాణివిండ్లును, గలికిచూపుల
 కలికి వెనుక దాఁగినవితంబున నంపపాదులలోసం బొదలుల
 కోరికోలలును, నట్రువగబ్బిగుబ్బలు గనుంగొని భ్రమ
 పడినచందంబున బిఱబిఱఁ దిరుగుచక్రంబులును, బెడంగుజ
 డలయందంబునకు వణంకెడు చందంబునఁ దళతళ మని
 కత్తులు మెఱయ వీరశృంగారరసంబు లంగనానూపంబు గైకొ
 న్నకైవడి వీఁక మీఱురాకేందుముఖులు తేజలు దువాఱింపు
 చుఁ గోకిల లొక్కుమ్మడిఁ గాకలీస్వనంబు లొనరించుకరణి
 వీరాలాపంబులు నార్పులు నట్టహాసంబులు పంతంబులు
 మెఱయం బారు దీరుటయు నందొక్కకుందరదన గుఱ్ఱంబు
 మీటి యధ్వరహారిం బట్టికొని నచ్చి తమయేలికసానిసమ్ము
 ఖంబున (1) 'నిలిపి రాజరాజేశ్వరీ! యీహాయంబు ధర్మజునిచే

విడువఁబడినది. హయరక్షణార్థంబుగాఁ బరాశ్రమోపార్జనము డగు నర్జునుండు చనుదెంచి యున్నవాఁడని పలుకరించిన, నయ్యంగనామణి బంగారుగంగులం దుఱంగలించు తురంగశాలలోనఁ గట్టుటకు నియమించి, యంతరంగంబున నెంతయు సంతసం బెసంగ 'నేఁటితో నాకోరికలు నెఱవేఱె. సుఖంబులు సమకూరె.

సందియంబు లేదు. ఇందుకొఱకా పురందరనందనుం డిచ్చటికి వచ్చు?.....

..... ఇది

మొదలనుదినంబును.....వానితో

డం గూడెద. నాపాలిదైవంబులకా వేఁడెద' నని యెడవీడని కోరికలు పొడమ, నప్పడఁతుక పదివన్నియ బంగారునకు మెఱుంగుపెట్టినహారంగునఁ బైగోజవ్యాదికిఁ బువ్వుఁదావి గట్టినరీతిఁ జిన్నారిజాబిల్లిమీఁద సుధారసంబు చిలికించిన విధంబున రంగైనయంగంబున శృంగారింపఁ దొడంగి, యంగజునిచక్రంబులం బోలెఁ దళుకుతళుక్కునఁ జెక్కులఁ గుల్లు కళ్ళురతనంబులకమ్ములు పెట్టి, చివురాకుఁగెమ్మోవి కెంపుల సొంపు మీఱుసుపాణిముత్యపుముంగర ధరియించి, వింత వింతమణులకంఠసరములు కంటెయు నేవళంబును ముత్యాల దండలు సందిటికడెంబులు ప్రత్తికాయతాయెతులు కంకణంబులు రవలగాజులు కడెంబులు మొలనూలు నొడ్డా

ణంబు నందెలు పాడగంబులు పాదసరములు మెట్టెలుఁ
 బిల్లాణులు వీరముద్రికలు మొద లగునానావిధభూషణం
 బులఁ గైనేసి, తనయనురాగరసంబు వెల్లువ గట్టెనో? యననం
 దం బగుచందురకావిపావడపైఁ దన (మనో) మాలిన్యంబు
 వెలి కుఱికిన తెఱంగున మన్వంపుఁ జున్వ నిన్వటిల్లు గాయం
 చయంచుల మించుపైఠాణిదున్వటంబు గట్టి, మట్టుమీఱిన
 మదనానలంబుతన్నుజుట్టికొనిన తెఱంగున నిండు తగటి
 ఱవిక కుంకుమవూఁతపొంకంపుసి బృంపుగుబ్బలగబ్బు మీఱ
 నిండుముస్తీదు చేసి, చిలుక తేజినజీరుని తేజి తెఱంగునఁ గను
 పట్టుచురకతంపుఁబిడెంపు బాఁకు చేపట్టి, విరవాజినరుల
 తావియుఁ బైగోజవ్వాజిపట్టెలవాసనయు దిక్కులగుమ్ము
 గుమ్మనిక్రమ్మ గిలుకుపావలు మెట్టి, నెమ్మిమై మేఘమండ
 లంబు వెలువడుక్రొక్కారుమొఱుంగు తీవియంబోలె నంతి
 పురంబు వెలునడి యాప్త లైనచెలికత్తెలు వెంట రా బం
 గరుగు....మ్మలం బోలునండజయానలు దండలం జేరి
 కైవండ లొసంగ, నవరత్నఖచితం బగుబంగరు బెత్తంబుల
 మొత్తంబులు చెలంగఁ, గటికవారలు 'రాజగాజేశ్వరీ! రాజ
 పరమేశ్వరీ! అష్టదిగ్రాజమనోభయంకరీ! కేరళదేశాధీశ్వరీ!
 స్వామినీ! సరాకు, హెచ్చరిక, జతను, సావధానత' అని హె
 చ్చరికలు దెలుప, నల్లనల్లన వచ్చి డాలు మీఱుపగడాలకం
 బంబులు దారవజ్రంబులబోదెలు జీవదంతంపుదంతెలు, ఈ
 శంపునీశంపుదూలంబులు కెంపుటోడుబిల్లలవైకప్పడంబును

నానారత్నవిచిత్రంబులు బాలభానుప్రభాభాసమానంబులు
 గగనలక్ష్మీనివాసంబులు నైనతమ్మిరేకులఁ బొలుపొందుకనక
 కలశంబుల విలసిల్లుద్వారంబులును జంద్రకాంతమయంబు
 లైనవజ్రచుణిమయగజరాజిశోభితంబు లైనపార్శ్వంబులం
 గనుపట్టుసోపానంబులు హెచ్చురతులసచ్చరాదిన్నెయుఁ గల
 శంబులు తుండంబులఁ గైకొని యభిషేకంబు లొనర్చుదార
 వజ్రంపుటేనుంగు లిరుగడలం గడలుకొన మూర్తీభవించిన
 సామ్రాజ్యలక్ష్మీవలె నొప్పుచు లక్ష్మీవిగ్రహంబులం బొలు
 పొందుద్వారదేశంబులం గలిగి జాళువాసరిగకుట్టుపని హరు
 వుల ప్రతినులం బ్రతి లేనితెరలును, క్రొత్తముత్తెంబుల
 జల్లులమేలుకట్లును, నెమిలితెక్కల ఛాయలం బ్రతిక్షణం
 బును వింత లైనకాంతులు మంతు మీఱ రత్నగర్భ యైన
 పుడమి కన్నకరణి నున్నతివాసుల నొప్పుచు సుధర్మాస్థానంబు
 కరణిఁ బ్రభాశోభితం బైనవాటంబును, ప్రభావిజితమేరుకూ
 టంబును నగుకొలువుకూటంబున.... బాలభానుకిరణంబుల
 తో వాదంబులు సేయుపాదంబులును, బసిఁడిగట్టు పైతట్టు
 వలెఁ గనుపట్టువిస్తారంబును గలిగి.... గోమేధికపుష్యరాగమ
 రకతముక్తాప్రముఖనిఖిలరత్నవిరాజితంబై గ్రహనక్షత్రనికర
 తారకానికరణోరకితం బైనయాకసంబు తెఱంగున (రమ్యంబు)
 ను నఖిలసురాసురపూజితంబు నైనసింహాసనంబునం గూ
 ర్చుండి సామదానభేదదండచతురోపాయ లగుమందయానలు
 సందడించి కొలువ నొక్కచక్కఁ జక్కెరబొమ్మలు చక్కెరయు

క్షేణలకన్న మిక్కుటం బైనచొకాటంబులు నైనదండకతా
 రావలీప్రముఖప్రబంధంబులు విన్నపంబు సేయ మఱియొక్క
 దిక్కున రాకేందువదనలు మీమాంసావ్యాకరణాదిశాస్త్రం
 బు లనర్గళప్రవాహంబులు గా నుపన్యసింప, వేఱొక్క
 చాయఁ బల్లవాధరలు బ్రహ్మాండపురాణంబు విష్ణుపురా
 ణంబు పద్మపురాణంబు మొద లగునష్టాదశపురాణంబుల
 కథలు వినిపింప, మఱొక్క దిక్కున నీలవేణులు చిత్తరుబొమ్మ
 లనలె శిరఃకంపంబు సేయుచు జంత్ర, గాత్రంబులతాయి గీత
 ప్రబంధంబులు ఘననయదేశీయంబులు వినికిసేయ నొక
 వంక మకరాంకవిజయపతాకలం బోలె రంభోర్వశీమేనకా
 దుల నెంత లేదనుబిరుదుపాత్రలు చర్చరి చారి మొద లగు
 పదియాఱునాట్యంబులు, నభినయంబులు గనుఁగొనిపింప
 నొక్క ప్రదేశంబునఁ గలకంఠకంఠులు పరిహాసంబులు వినో
 దంబులు గాఁ బ్రసంగంబులు సేయ నిరువంకల రవలకంక
 ణంబులు ఘల్లుఘల్లునఁ బంకజాక్షులు కనకదండమండితంబు
 లైనధవళచామరంబులు వీవఁ గత్తి కేడెంబు సురిచి కటారి
 సిడెము నంకి పట్టసబాణముసలముద్గరభిందిపాలములు బరిచి
 నేజా మొద లగుముప్పదిరెం డాయుధంబులును గుంచె
 కాళంజయుఁ జేయిపావడ యడపంబును గింటి సురటి యు
 నిలువుటద్దంబులు మొద లగుమహారాజచిహ్నంబులఁ బూని
 యూడిగంపుఁ జెలువ లూడిగంబులు సేయ సాక్షాత్కరించిన
 వీరమోహినిచందంబున నిండోలగంబున నుండె. * (2)

(1) (2) నడుమనున్న గ్రంథ మొక్క ప్రతిలోమాత్రమే యున్నది.

అంతః గుంతీసుతమధ్యముండు కాంతాజనులు మఘు
 వాజిం గొనిపోయి రని చారులు పలుకరించిన నవ్వి తగిన
 రాయబారులం బనిచి గుఱ్ఱంబు విడువు మని మందలించిన
 యెడ, నమ్మండలేశ్వరి ముఖచంద్రమండలంబున వెన్నెల
 యునుంబోలె మందహాసంబు గందళింపఁ “గిరీటి మేటివీరుం
 డని వింటిమి. అతనిరణకలాకౌశలంబు పరీక్షింపకయె
 కవ్వడిం గడవ నీయము. నే నిదె సమరసన్నాహంబుగా
 నరుగుదెంచెద. పార్థుని రమ్మనుండు. పొం” డని బహుమా
 నంబులు చేసి పంపిన, నియోగులు వేగంబె యరుగుదెంచి
 యవ్విజయునకు వివరించిరి. అంతః దురంగమాతంగశతాం
 గవీరభటమహార్భటీసమేతంబుగాఁ బ్రమీల మోహరించి

—* ప్రమీలావిజయాలయుద్ధము. *—

రథచక్రఘోషంబును కేతనపటాత్కారంబును గార్జుకజ్య
 నాదంబును లలితమధురసింహనాదంబును భూసభోఽంతరం
 బు దీఁటుకొన శతమఖతనయునిం గాంచి తనకులుకుఁజూపు
 లంబోనివాలుతూపులు వింట సంధించి రథరధ్యకేతనసమే
 తంబుగా నిండుటయుఁ, బార్థుండును నంగనతోడికయ్యంబు
 నకు రోయుచుఁ దీఱనికతంబున మూఁడువాఁడితూపులు
 సంధించి యేయుటయు, నది తోడనే ఖండించి తీవ్రముఖంబు
 లైనశిలీముఖంబులచే దశదిశాముఖంబులు గప్పి తక్కినబో
 టులు ఘోటకంబుల మీటి సామజంబులఁ బురికొల్పి రథం
 బులం దోలి చిలుకుటమ్ములచే గ్రుచ్చియు నీఁటెలం బొడి

చీయుఁ బట్టసంబుల నఱికియు నూలమ్ములం శ్రుమ్మియు
 వంకులం జిమ్మియు జముదాళ్లం బొడిచియు గదల నడిచియు
 ముసలంబుల మోఁదియు మున్గరంబులఁ జిదిమియుఁ గిరుసు
 కత్తుల విదళించియుఁ జిఱుతకడ్డియలం గొట్టియుఁ దార
 సిల్లిన నయ్యిరువాఁగును బూర్వపశ్చినుసముద్రంబులనలెం
 దాఁకి తుములంబుగా సమవంబు గావించు నెడఁ, బ్రమీల
 యింద్రనందనుం జూచి “కిరీటి! నుమ్ము నీబోఁటికిం గెలువఁ
 గూడదు. నీకె కాదు. అనిమిషసిద్ధసాధ్యగరుడోరగాదు
 లేనియు నన్ను గెలువలేరు. నీకు గుఱ్ఱంబు గావలయునేని
 దురభిమానంబు మాని ప్రియంబున నన్ను వరియించిన

—* ప్రమీల యర్జును మోహించుట. *—

హయంబు నిత్తుం గాక లేక యున్న నిన్నుం బోనిత్తునే?
 నీయగ్రజుం డైనయుధిష్ఠిరుండు సోమపానంబు సేయ నిమ్ము.
 నీవు నాయధరామృతపానంబు సేయుము. అతండుకురుదే
 శం బేల నిమ్ము. నీవు నా.... దేశం బేలుము. ఈ దేశంబునకు
 నీవె యొడయఁడ నయ్యెదవు.” అనిన ధనంజయుండు దరహా
 సంబు నెమ్మొగమ్మునం గనుపట్ట “జన్వనీ!.....
 నిన్నుం గూడిననరుండు మాసమాత్రంబునఁ బంచత్వంబు
 నొంది యధోగతికిం జను. అంతట యువతిమండలం బేలు
 వాఁ డెవ్వండు? ధర్మజునకు మరల హయంబు సేర్చువా రెవ్వ
 రు?” అనినం బ్రమీల వాలారుమెఱుంగుఁజూపులం జూచు
 చు “నీవు డైనయోగంబున మా దేశంబునకు వచ్చినవాఁడవు.

ఇంక నెచ్చటికిఁ బోవం గలవు? ఎట్లయిన నీప్రాణంబు లప
హరింపక మాన. నానుహోగ్ర బాణంబులచే నీమేను జల్లెడ
క్రంతలుగా గాయంబులం బడి వేదనం బొగలుచు వృథా
ప్రాణంబు లప్పుగింప నేల?" అనినఁ గన్నులఁ గెంపు నిం
పుచు నిలింపపతినంపనుండు నారి నాఱుమ్ములు సంధించి యే
సిన, నవ్విలాసిని యన్నియ నారసమ్ములు వానిని గూపఱం
జేసి నెండియు నేడువాఁడె బాణంబులు మేనం గీలించి మఱి
యు వేలకొలంది తూపులనాన గురిసిన, సురపతేతనూభ
వుండు నమ్మోహనాంగిపై నమ్మోహనా స్త్రంబు వింట సం
ధించిన నవ్వాలుఁగింటి యయ్యుత్త్రంబుతోడఁ గూడ గాం
డీనగుణంబు ఖండించిన, పరుండు కోదంకంబున వేఱొండు
నారిం గూర్చి యిన్నారిం బరమాన్నక మాన నని కట్టలుకం
గనుబొమ ముడిపాటు గదియించుటయు, నాకాశవాణి
“అర్జునా! నిర్జనుల కైన దీనిం గెలువ శక్యంబు గాదు. నీవు
పదివేలయేఁడులు పోరినం జయంబు చేకూరదు. రిత్తయా
యాసం బేమిటికి? ఒక్కనాఁటిరాస్త్రీ దీని.....ధనియించి
హయంబు గొని యభేచ్ఛులగుగా” జను మనిన నర్జునుండు

-----* ప్రయాణమునకుఁ బురుషులంబునకుఁ గొనిపోవుట. *-----

నవ్వులు విల్లు నారకంబున నునుచుటయు నయ్యంగన యతి
త్వరితంబుగా నచ్చి యూలింగనంబు జేసి పురంబునకుం దో
డుక పోయి యంతపురిం బాన బంగునడకటింటం బువ్వుల
పాన్పున.....వీలవినోవంబునం ప్రార్థుగజపి మఱునాఁడు

మత్తమాతంగతురంగ మణిభూషణావళులతోడం గూడ మఖ
వాజి నర్పించి మ్రొక్కుటయు నయ్యర్జునుండు సాదరం
బుగా వీడ్కొని చనియె. అని చెప్పి మఱీయు జైమినిమునీం
ద్రుండు జనమేజయన రేంద్రునిం గనుంగొని యిట్లనియె.

—* వృక్షదేశసృష్టాంతము. *—

తదనంతరంబ యత్తురంగంబు వృక్షదేశంబునకుం జని
యె. అందలివిశేషంబులు వినుము. అచ్చటి మానవపశు
పక్షివృక్షసంఘంబులు ప్రాతఃకాలంబునం బుట్టి తోడనే
యావనంబు నొంది మధ్యాహ్నకాలంబునం గాఁపురంబు
సేసి సాయంకాలంబున మరణంబు నొందు. అనుదినంబు
నివ్వధంబున జననమరణంబు లొందుచునుండు. ఇది యద్దే
శాచారంబు. పార్థం డవ్వీశేషంబులు గని యచ్చెరు వొం
దుచుఁ బోవు నెడ స్వకర్తానునూపంబుగాఁ బుట్టిన యేకపా
దులు ద్విపాదులు త్రిపాదులు ననేకపాదులు వికటపాదులు
నైనజనులును, గుండేలు, ఎద్దు, ఎలుఁగు, వారనంబు, ఏనుఁ
గు, జింక, గుఱ్ఱంబు, పంది, పశువు, పులి, మార్జాలము
మొదలగు జంతువులనలెం గనుపట్టి ముఖంబులు గలిగిన
ప్రజలును, ఒంటికొమ్ము రెండుకొమ్ములు మూఁడుకొమ్ములు
నాలుగుకొమ్ములు నంకరకొమ్ములు నిడుదకొమ్ములు గలిగిన
మానవులును గూబ కోకిల ఎండ్రకాయ మొదలగువాని
వలె వికృతంబులు కపిలవర్ణంబులు విషమంబులు నైనకన్ను
లం గనుపట్టు జనులునుం గలిగి వింతవింత లైనదేశంబు లతి

క్రమించి పోవుచు నత్తురంగం బగ్రభాగంబునఁ బిశాచని
 శాచరశాకినీడాకినీబేతాళాదుల కాలయంబును సింహ శర
 భశాద్దూలగండ భేరుండ వేదండగండకశశవరాహాది నానా
 మృగసమూహంబులకు శరణ్యం జైనయరణ్యంబు ప్రవే
 శించె. అందుఁ బాపంబులు కాఁపురము సేయుతావును
 నశుభంబుల కాలయంబును జనలోకభయంకరంబు నగు
 దనుజపురం బొక్కటి గలదు. అప్పట్టణంబున మూఁడుకోట్ల
 దానవులు పార్శ్వంబులం గొలువ నిర్దయచిత్తుండును దం
 ప్రాకరాశవదనుండును గ్రూరకర్తుండును గీలునకుఁ బదివేల
 దిగ్గజంబుల సత్తువుగలవాఁడును భీషణాకారుండును నైన
 బకాసురతనయుండు భీషణుం డనునామధేయంబు గల
 వాఁడు రా జై యుండు. తత్సమీపంబునం దొక్కపర్వత
 గుహలోఁ బ్రాణిహింసాదీక్షితుండును భీషణాసురునకుఁ
 బురోహితుఁడును నైనబ్రహ్మరాక్షసుం డుండు. వాఁడు
 నిడుద లైనప్రేవులజందెంబులును నెత్తుటిపట్టెవర్ధనములును
 గపాలజపమాలికయుఁ బచ్చిచర్దం బనియెడి కాషాయవస్త్రం
 బును నేనుంగుతలకమండలువును గర్ణపవిత్రంబులును వెన్నె
 ముకయూతకోలయుం గలిగి మేదోహతోత యనునామధే
 యంబున వర్తించువాఁడు నర్జునుని యశ్వమేధాశ్వంజీ
 వచ్చుటంజూచి భీషణాసురునిచెంగటికి వచ్చి దీవించి యి
 ట్లని విన్నవించె. “దానవేంద్రా! మీతండ్రి యగుబకా
 సురుని బలాతిశయంబున భీముఁడు చంపె. వానితమ్ముం

డగునర్జునుం డశ్వమేధాశ్వంబు నెంబడి మనవీటిచెంగటికి
 వచ్చె. తండ్రినిజంపినపగ దీర్చికొనుట కిదియే సమయంబు.
 నీవు నరమేధం బనుయాగంబుసేయుము. నేనొద్దాత్రంబు
 సవరించెద. నేజేయువ్రతంబులు వినుము. ఆషాఢమాసం
 బునఁ బౌర్ణమాసియందు సన్యాసుల రక్తంబు లనుజలంబులే
 యాహారంబుగాఁ దనంబుసేసితి. శ్రావణమాసంబున విధ
 వలం దలదీయకయే పండుటాకులకరణి మ్రొంగి వ్రతంబు
 సలిపితి. భాద్రపదమాసంబునఁ బాశుపత వ్రతదీక్షోపరుల
 గుండెకాయలు కంఠమూలఫలంబులం బోలె నశనంబు
 సేయుచు నియమంబు నెఱవేర్చితి. ఆశ్వయుజమాసంబున
 బ్రహ్మచారులను ఫలాహారంబుసేయుచు నిష్ఠాసమన్వితుఁడనై
 యుంటిని. ఇవిధంబునఁ జాతుర్మాస్యవ్రతంబు సలిపి కార్తిక
 మాసంబునఁ గన్నియల భక్షించిపారణసేసితి. ఈపురం
 బునఁ బెక్కండ్రు బ్రహ్మరాక్షసులు గలరు. వార లిత్రైఱం
 గున నియమంబు నడుపం జాలరు. పుణ్యకాలంబు వీటిం
 బుత్తురు. అది యట్లుండె నిప్పుడు బ్రహ్మరాక్షససహస్రభోజ
 నంబుసేయ సంకల్పించి నరునిబలంబుల నెల్లదారవోయు
 యు. అనిన విని భీషణుండు కొద్దిగా నవ్వుచు నీకుం గావల
 సినభోజనం బెద్ది. ఏమాత్రంబు భక్షింపఁ జాలుదువు.
 తేలియం బలుకు” మనియె.

తననంతరంబ యాబ్రహ్మరాక్షసుండు బలపరాక్రమ
 వంతు లున్నతాకారు లాజానుబాహులును మూర్ఖాభిషి

క్తులునైన రాజకుమారుల వేయిమందిని గజతురగవీరయోధుల తలమెదల్లు కూరలుగా మెసవంగలవాడ నింతమాత్రంబు దయసేయవలయు ననిన దనుజనాయకుండు నవ్విచేతం జేయప్పలించి “బ్రహ్మరాక్షసోత్తమా! ప్రాణిహింసాయజ్ఞంబు నేఁ జేయం బూనితి. తగినయాగోపకరణంబులు సంపాదించుము. పో” మ్మని యనిపి భూమి గ్రక్కవల దిక్కులు పిక్కటిల్ల రణభేరిచఱవం బనిచి హలంకారాట్టహాససింహనాదభుజాస్ఫాలన భేరీభాంకారభయంకరంబుగా నాప్తబలంబులతోఁ బురంబు వెలువడి శాత్రువశోషణం దైనభీషణుండు భండనంబునకుం గడంగునప్పుడు జగడంబు నూచువేడుక మీఱ పొలదిండిపడంతులు బంతులుగా వెడలిరెండుయోజనంబులు మూఁడుయోజనంబులు నాల్గుయోజనంబులు నిడివి యైనచన్నులును, దావాగ్నిదగ్ధంబు లైనకొండచఱులంబోలె భీకరంబు లగుమొగంబులును, బ్రళయకాలమేఘమాలికలం బోనియాకారంబులునుం గలిగి భువనభయంకరంబుగా ముచ్చట లాడుచు వచ్చి పర్వతశిఖరంబులెక్కి పాండవసైన్యంబుఁ జూచి యర్జునురథధ్వజంబున మంతుమెఱయు హనుమంతునిం జూచి “వీఁడుగదా తోఁక చిచ్చున లంక నివుఱు సేసినమర్కటంబు. సప్తమంత్రికుమారులఁ బంచసేనాగ్రగుల జంబుమాలి నక్షయకుమారుని మారిమసంగినక్రోతి. వీఁ డేమిటి కీడ వచ్చినాఁడు? వీఁడు దానవులవేరువిత్తు” అని కలంగంబడు సమయంబున నొక్కబలు

రక్కసి వారల నోడకుం డనిభయంబు దీర్చి తానొక్కతె
 యు నాకసంబున కెగసి నల్లమబ్బుకరణి మైపెంచి హుంక
 రింపుచు వేడెంబులువాఱుటయు మూఁడుయోజనంబుల
 నిడివి యైనదానిచన్నులచేతం గొట్టువడి యష్టనుసైన్యం
 బులు దైన్యంబునొందె; నంతఁ దక్కినరాక్షసవనితలు నవ్వి
 ధంబున నె కుచతాడనంబులఁ జతురంగబలంబులం గీ టడం
 గించుటయుఁ గేతనస్థితం డైన వాయుపుత్రుండు మహోగ్ర
 ణోపంబున గర్జించి వాలంబు పెంచి వారలకంతంబులు బిగి
 యించి పర్వతశిఖరంబులం గొట్టియుఁ బయోరాశిలోన
 నైచ్చియుఁ బదిదిక్కులం ద్రిప్పి వైచియు ముష్టిఘాతంబుల
 మూఁకాటిపోటుల మూఁచేతికుమ్ముల నఱచేతిపెట్టులఁ బెడ
 చేతిదెబ్బలఁ జెంపకొట్టులఁ బాదఘాతంబులం గెడపి య
 ద్దానవభామలం దెగటార్చుచునుండె.

—* అష్టనుఁడు భీషణుం జంపుట. *—

అంత భీషణాసురుండు రథచక్రఘోషంబును ధను
 ర్గుణరాషంబును దుందుభిధణంధణాత్కారంబులును రోదసీ
 గహ్వారంబునం బ్రతిధ్వనులుసంపాదింప బిరుదకేతనప్రభలు
 రవించుండలంబు గబళింప నమ రేంద్రనందనుం దాఁకుటయు
 నుభయబలంబులు రభసంబుగాఁ దారసంబయ్యె; నప్పుడు
 దానవేంద్రుం డింద్రనందనుమీఁద నైదుశరంబు లేయుట
 యుఁ గిరీటి మూఁడుబాణంబులు నాటించె. అసుర యూ
 టు తోమరంబు లడరించుటయు సురేంద్రనూనుం డయిదు

నారసంబులం గ్రుచ్చి యొక్కయర్థచంస్రబాణంబునఁ గో
 దండంబు ఖండించిన, దైతేయుండు వేటొక్కకార్తుకంబు
 సజ్యంబు గావించిన, సన్యసాచి దానిగుణంబుతోఁ ద్రుంచె.
 రాత్రించరుండు చక్రంబుం బ్రయోగించిన, నరుండు నడు
 మన తునుమాడె. బకతనూభవుండు ఖడ్గంబు జడిపించిన,
 బకవైరితమ్ముండు మొసలివాకొలందికి ఖండించె. భీషణుండు
 భీకరశక్తి వైచుటయు, ఫల్గునుండు వానిం బదితునియలు
 గావించె. రాక్షసేశ్వరుండు పగ్వతం బై చనుదెంచిన, నరుండు
 వజ్రాస్త్రంబేసె. పుణ్యజనుండు మహారణ్యం బై క్రమ్మిన,
 విన్వచ్చుండు చిచ్చుబాణం బేసె. క్రవ్యాదుండు నీల
 జీమూతం బగుటయు, భీమానుజుండు వాయవ్యాస్త్రం
 బేసె. మఱియు ననుర సింహ శార్దూల మృగ నృశ్చికాది
 గూపంబులం జనుదెంచిన, ధనంజయుండు నయ్యైబాణంబు
 లం జదిపె. అవ్వేశ నొక్కమునీంద్రుండు పార్థకడకుం జేరి
 బహువిధంబు లగుకథాస్రసంగంబులు గార్యకలాపంబులం
 బలుకుచు మోసంబు సేయం జూచిన, దానిం దాననమా
 యగాఁ జలిసి విజయుండు గపటమూనిం బరిమార్చె. అంత
 నప్పొలదిండి గదాదండంబు కేలం గైకొని కదియ పచ్చుట
 యుఁ, బొండు తనూభవుండు గల్పాగ్ని కీలాకల్పంబును గనక
 పుంఖవిరాజితంబును గంకపత్రవిచిత్రితంబును నగుబాణం
 బొక్కటి యేర్పఱిచి, గాండీవంబు గుడుసుపడం దిగిచి, యే
 యుటయు వజ్రాయుధంబుచే ఖండితం బైన శైలశృంగంబు

కరణి దైత్యునిశిరంబు పుడిమిం గూలె. అవిధంబున దను
జుని వధియించి తత్పురంబునం గలసమస్తవస్తువులుఁ జేకొని
యన్వలం బోవునెడ, నయ్యశ్వంబు మణిపురంబుచాయకుం
జనియె.

అంతఁ బక్షరాగమణిమయాకారంబు లైనప్రాకారం
బులును బాతాళంబు నంటినయగడ్డలును నమరావతీ
పురంబున కంతటంతటం గనుపట్టుగోపురంబులును నింద్ర
సౌధం జైనవైజయంతంబుతోఁ బంతంబు లాడుసౌధంబు
లును నిజధర్మంబు దప్పనిచాతుర్వర్ణ్యజనంబులును శత్రు
చమూభయంకరంబు లగుచతురంగబలంబులును వివిధ
వస్తుసమృద్ధింబు లైనయంగడివీదులును బల్లవకుసుమఫలభరి
తంబు లైనయారామంబులును నానావాద్యఘోషితంబు
లైనదేవాలయంబులును గలిగి, యలకాపురంబు నదలిం
చుచు నమరావతీ నెదిరించుచు నతులితైశ్వర్యధుర్యంబును
నాశ్చర్యకరంబును బభ్రువాహనభుజాపరిపాలితంబును నైన
మణిపురంబు గనుపట్టిన, నింద్రునిముద్దుపట్టి హంసధ్వజునిం
జూచి ముందఱిపట్టణం బెవ్వరి దనుటయు నతండు “భవదీయ
కుమారుండును బాలభానుసమానతేజుండును నగుబభ్రు
వాహనుం డేలుపట్టణం బిది. వైరివీరనరపాలకులకంతంబు
లనియెడుకదళీకాండంబులకు అంపం బనం బ్రసిద్ధిగాంచి
బలపరాక్రమసంపన్నం జైనయీకుమారునికి మానంటి
రాజులు వేవురు సహస్రహాటకభరితంబు లైనశకటంబులు

కానుకగా నిచ్చి పొడగన వత్తురు. నీవు తండ్రివని తాను
 గుమారుం డనియు మేర దప్పక యితం డూర కున్న లెస్స
 గాక యెదిరించి తురంగంబు పట్టించెనేని యెటువంటి వారి
 కేనియు నెదిరింప శక్యంబుగాదు.” అనిపలుకు ననసరంబున,
 సుబుద్ధి యనం బరఁగిన బభ్రువాహనుని సేనాపతి వేడుకగా
 సరాశంబుగా వచ్చి మగుడునప్పు డత్తురంగంబు గాంచి
 పట్టుకొని వచ్చె. అప్పుడు సామవేదమయం బైనబింబం
 బునం గనుపట్టుచు నాదిత్యుండు సశ్చిమసముద్రంబునం
 గ్రుంకె. పక్షు లంతరిక్షంబున వివిధనాదంబులు సేయుచు
 గూండ్లుచేరం జనియె. తార కానికరంబు లింతంతటం దోఁచె.
 దిగంతంబు లంతంతకుం గొంచెంబు లయ్యె. చీకటులు
 వేకటు లయినకరణిం బెరిఁగె. ఇవ్విధంబున నర్కం డస్త
 మించు సమయంబున సుబుద్ధి పురంబునకు వచ్చె. కెంపు
 గోడలు మగతాలనెలకట్లు పగడాలకంబంబులు దంతపుఁ
 దలుపులు బంగారుసోపానంబులు ముత్యాలచూరు మొగ్గలు
 కుందనంపుబొమ్మలు, చీనాంబరంబులమేలుకట్లు, నగరుసాం
 బ్రాణిధూపంబులు గలిగి, పెంపొందుకొలువుకూటంబున
 మూర్ధాభిషిక్తు లైనమండలాధీశ్వరులు కొలువునకై సంద
 డింప, రెండనయాఖండలుండునుంబలె బభ్రువాహనుండు
 కనకరత్నమయంబు లైనకరదీపికాసహస్రంబులు పగలు
 వత్తులు విచుత్తలంబు పట్టపగలింటికరణిం జేయ నిండోల
 గంబున నుండె.

ఆసమయంబున బంగరుపల్లంబులు పక్కెరలు మో
 ముట్టు సింహపుండలాటంబు చామరంబులు కనకమయంబు
 లైనకల్లెంబులుం గలిగి శకసింధ్వాపట్టకాంభోజాదిహాయం
 బులం దెప్పించి కనుంగొనుచుండు నవనరంబున సుబుద్ధి భూ
 జానికి మ్రొక్కి యత్తురంగమశ్రేష్ఠంబు కానుకగా నర్పించె.
 అవ్విభుండు దానియూకార రేఖాలక్షణంబుల కాశ్చర్యంబు
 నొంది సమీపంబునకుఁ దెప్పించి మొగంబు నిమిరి లలాటం
 బునం గనుపట్టు కనకపట్టిక తీసి, రాజాధిరాజపరమేశ్వరాష్టది
 గ్రాజనునోభయంకర రాజమూర్తాండుం నైన యుద్ధిష్ఠిరునిచే
 విస్పృష్టం బయ్యె. నిటలాక్షునెక్కటికయ్యంబునఁ గెలిచిన
 కిరీటి యిత్తురంగంబున కంగరక్షగాఁ జనుదెంచె. ధారుణి
 శూరులు గలరేని పట్టుదురుగాక. అనియెడుబిరుదుగ
 ద్యంబు చదువుకొని బభ్రువాహనుండు సుబుద్ధినిం జూచి
 సాదరంబుగా “మా పెద్దతండ్రియు నమానుషపరాక్రమండు
 నైన యుద్ధిష్ఠిరుం డశ్వమేధంబు సేయ దీక్షించి విజయం జను
 దెంచిన దీహాయంబు. దీనికి మాతండ్రి సహాయంబుగావచ్చె.
 ముక్కంటి నొంటి పోట్లాటం గెలిచిన నెఱజోదు. ఇం
 ద్రుని యర్థాసనం బెక్కినమహామహుండు. కాలకేయాది
 దానవులం గీటక్షంగించిన త్రైలోక్యమల్లుండు. చిత్రాంగ
 దానాయకుం డిచ్చటికి విజయంబు సేసె; ననిన నాభాగ్యం
 బెంతని వర్ణింతు! ప్రభాతకాలంబున మాతండ్రి సమ్ముఖం
 బునకుం బోవలయు. వలయు నస్తువ్రాతంబులు సమకూ

ర్షము." అని యానతిచ్చి మంత్రుల నిజనివాసంబుల కనిచి
 బ్రువాహనమహీకాంతుం డంతిపురంబునకుం జనియె.
 అంతఁ బ్రభాతకాలం బగుటయు, మణిపురాధీశ్వరుండు
 నిదుర మేల్కొంచి కాల్యకరణీయంబులు నిర్వర్తించి మణి
 భూషణాంబరగంధమాల్యాటంకృతుండై సామంతమంత్రులు
 రోహితదండనాయకులు గొలువ, శుభలక్షణవిరాజి యైన
 తేజి నెక్కి కంచుకులు సాహోనినాదంబుల హెచ్చరికలు
 దెలుపఁ, బౌరపురంద్రీనివహంబులు గుసుమాక్షతలు సల్ల,
 వందిమాగధవైతాళికులు పాఠకులు బిరుదుగద్యంబులం
 గైవారంబులునేయ, శంఖభేరీమృదంగ బిరుదకాహళంబు
 లులియఁ, జతురంగవాహినీసరిస్పతుండై మేరుశైలంబు కైలా
 సగిరియఁ, బెల్లగించి తేనిమాత్రంబెకాని యంతకంటెఁ
 దక్కువకాని బంగారు వెండి రాసులును, మలయశైలంబు
 తేనిదోషంబకాని యంతకంటె గణనకు మించిన గంధ
 సారంబులును, గంధమాననగిరి తేలేదనినమాత్రంబె కాని
 యంతకుఁ గడమలేని కర్పూరంపుఁ బెటికలును, రోహిణా
 చలంబు తేకున్న మాత్రమె కాని యంతకంటె వెలితినడని
 రత్ననికరంబులును, దండ్రీకిం గానుకలు బెచ్చె. మేలుమేలుని
 సకలరాజులం గొనియాడ బ్రువాహనం డధ్వరాశ్వంబు
 గొనుచు వచ్చి యెక్కినగుట్టంబు డిగ్గి విష్వచ్చుచెంతకుఁ జేరి,
 శ్రొత్తముత్తియంబులు పావంబులవయిం బోసి సాష్టాంగ
 దండప్రణామంబునేసి నిన్న తస్పిదంబుగా మావాఁడు హ

యంబుఁ బట్టితెచ్చె; నీయపరాధంబు సహింపుము. బిడ్డ
తెంత నేరక నడిచినం వండ్రికి సహించు టుచితంబెకద.
అని వెండియుఁ బాదంబులపయిం బడియె.

అంతఁ బాండవమధ్యముండు గంగానదీశాసంబువలన
విపకీతకాలం బగుటంజేసి బుద్ధిభ్రంశంబు నొంది యాగ్ర
హంబుడుపలేక రత్నమయం బగునతని కిరీటంబు వీడినడం
దన్నుటయు నందలిరాజులందఱు నాహాకారంబులు చేసిరి.
అప్పుడు బభ్రువాహనుండు మొగంబున వికారంబు నొందక
చేతులు గట్టుక యూరకున్న సాత్యకి తనయునిం గృహఁజూడు
మనియె. కర్ణనందనుం డింత కోపంబేమిటి కనియె. హంస
కేతనుం డింతగర్వం బేమిటి కనియె. నీలధ్వజుం డింక నైన
మన్నింపు మనియె. ప్రద్యుమ్నుం డిది యేమి రిత్తగొడవ
లనియె. కృతవర్ష యిది తగవు గా నపకీర్తి యనియె. అను
సాల్వం డయిక్తం బనియె. యశావనాశ్వం డీచందంబు
నీనంటివాని కర్ణంబు గా ననియె. తక్కినరాజు లందఱువేస
వేలభంగుల విన్నవించినఁ బాంధుం డంతకంతకు నగ్గలం బగు
కోపంబునఁ జుటచుటం జూచుచు “నోరి సందా! ముందఱఁ
బఱ తెంచు గుఱ్ఱంబు వట్టికొని యాపిఱుండన నచ్చునీదళం
బులం గనుంగొని ప్రాణభీతిచే గుఱ్ఱంబునకుం బ్రాలు
మాలి కాళ్లమీఁదం బడియొడవు. నీవు నాకు జనియించుట
కల్ల. చి త్రాంగదావధూటికిం గోమటివానికిం బుట్టినవాఁ
డవు. నా కెదురుగా నుండక విన్నునిన నారాచకొన ముందు

పొక్కిపడుచు నన్ను నే నున్న నేమి నేసినం గొఱంత
 తేదు. పరమపతివ్రతాతిలకంబును సీతాసమానచారిత్రయు
 నుభయకులపవిత్రయు నైనమాతల్లిన దూషించితివి గావున
 నే వినం జాల; నీ వేమి నేతువు, నావినయం బింతకుఁ
 దెచ్చెఁ; బెక్కుమాట వేమిటికి? ఎక్కటిపోరి నక జయించె
 దో. దళంబులు సహాయంబుగాఁ గొని పోరెదో. ఆయత్తెమ్ము
 గమ్ము, లెమ్ము. నేను క్షత్రియకుమారుండ నగుటయు, నైశ్య
 పుత్రుండ నగుటయుఁ, జూచెదవు. అని తెచ్చినకానుకలు
 పురంబునకు నుగుడ ననిచి, యశ్వంబు లాయంబునకుఁ గొని
 పొమ్మని మొగంబున గంటు వెట్టుకొని గిటుక్కున నురలి
 రెండుగడియలదూరం బుచ్చలికిం జని, సుబుద్ధి యనుసేనా
 పతిం జూచి సైన్యబుల నొక్కముఖంబుగా మోహరింపం
 జేయు మనుటయు, సైన్యపతియుఁ గనకకింకిణీఘటకా కేతన
 పతాకాలంకృతంబు లైన యేడుకోటులరథంబులును, గీలు
 మదంబునం బొదలు భద్రగజంబు లర్బువంబులును, జటుల
 ధాటీనిరాఘాటంబులును, మనోహరంబులును నైఃశ్యైల్లగుఱ్ఱం
 బులు రెండర్బుదంబులును, సమరకర్కశులు బాహుబలధురీ
 ణులు నైనవీరభటులు మూడర్బుదంబులును, గ్రందుకొవఁ
 గాలచక్రాశ్రాగంబును నాహవభయంకరంబును నగుమోహ
 రంబు సంఘటించె. అప్పుడు కపి కేతనునిపాలికిం దొంచు
 ధూమకేతువందంబున నీలునుశీవంజనుండ్లితం దైనమహాగార
 భ్వజులను గనకమయనిర్వక్రంబు లనచక్రంబులును దిర

స్కృతవజ్రాయుధంబు లైనయాయుధంబులును మరకతమణి
నిభాంగంబు లైనతురంగంబులునుం గలిగి సఫలితమనో
రథం బైనరథంబు నెక్కి బభ్రువాహనుండు బాణబాణాసన
తూణీరకరవాల ఖేటకకవచతలత్రాణశిరస్రానిణంబులు మెఱ
య భద్రగజంబులమీఁదం గమకించు సింగంపుఁగొదమఱె
ఱంగున నెదురుగా మోహరించి నిలిచె.

తదనంతరంబ యుభయబలంబు లొండొరులం దా
క్కొని పూర్వపశ్చిమసముద్రంబులతెఱంగున నేనుండు
లేనుండు లశ్వంబు లశ్వంబులును రథంబులు రథంబులు
కాల్బంట్లు కాలుబంట్లును సేనాపతులు సేనాపతులును
దొరలు దొరలునుం గాఁ దలపడి నెత్తురుటేఱులు మాంస
పర్వతంబులు మేదోమస్తిష్కపంకంబునుం గలుగునట్లుగా
ఖడ్గాఖడ్గి దండాదండి బాహుబాహి కచాకచి యుం గాఁ
బెనంగునెడ బభ్రువాహనుండు తేరు కటియం దోలించి
క్రీడి నుద్దేశించి “తండ్రివి గావున వందనంబు సేసెద. నేను
వచ్చినయెడ మేర మీఱినమాట లాడితివి. నాపరాక్ర
మంబు చూడం గోరి యవ్విధంబునఁ బలికిన నేమి. నీతలం
పు నెఱవేర్చెద. ఇంక శంకింపఁ బని లేదు. కార్తవీర్యుఁ
డైకొనుము. నీవు గురుండవు గావున మున్నుగా బాణం
బులు నాపయిం బ్రయోగింపుము.” అని పలుకు నవసర
మున ననుసాల్వుం డక్కుమారు నెదిరించి కార్తవీర్యుండు
సుపడం దిగిచి తొమ్మిదియమ్ములు నిగిడించుటయు మరు సర

కుగౌనక చిత్రాంగదానంశనుండు చిలుకకెక్కలు గీలు
 క్షాలిపిన వాలికలకోరికోలలు నూలు ప్రయోగించిన, వాఁ
 డవి నడిత్రోవనేతునియలు గావించి శతసహస్రసంఖ్యాకంబు
 లగుకంకపత్రంబు లేసె. ఈచందంబున సింహవిక్రము
 లైనయయ్యిరువురు శిలీముఖనఖంబుల మేనులం గ్రుచ్చుచుఁ
 బూచిన మోదుగుల తెఱంగున దురంబుసేయునవసరంబునఁ
 బాండుపౌత్రుండు నాలుగునారాచంబుల నశ్వంబులను
 నయిదుప్రదరంబుల సారథిశిరోధియు నేడువాఁడితూపులఁ
 గార్తుకంబును నెనిమిదివిశిఖంబుల రథంబునుం దుత్తుమురు
 గావించిన, ననుసాల్వండు నూతనశతాంగాచూఢుండును
 సజ్జీకృతకార్తుకుండు నై చండకాండంబులం బాండుపౌత్రు
 నిం దూలించుటయు, నతండు రోషావేశంబున శస్త్రవర్షం
 బులు గురిసి క్రమ్ముట విరథునిం గావించిన, ననుసాల్వండు
 గదకరంబునం గైకొని యెదురుగా నడిచినఁ, దొమ్మిదిచిలుకు
 టమ్ము లురంబున నాటించిన, నతండు రిమ్ము వట్టి భూతల
 మ్మున వ్రాలె. అంతఁ బ్రద్యుమ్నుండు విద్యుల్లతాసలకాశం
 బైన బాణాసనంబు మండలాకారంబుగాఁ దిగిచి ప్రదరవర్షం
 బులు గురియుచు ననుసాల్వనకుం బ్రాపై యెదిరించిన,
 బభ్రువాహనుండు బాహువిజృంభణంబున లక్షలకొలందు
 లగుతీక్షణబాణంబులు ప్రయోగించిన, శ్రీకృష్ణకుమారుం
 డనంగుం డనువేరు యథార్థంబుగా నానరింపంబడి యేదు
 వెరిగినచందంబునం గనువట్టి సమరవ్యాపారంబులు మఱచి

ముందు వెనుక దోఁచక తిరుగుడుపడుచు నుండుసమయం
 బునఁ బౌర్ణమీకూరుండు చతురంగబలంబులం గసిమసంగు
 టయుఁ, బ్రద్యుమ్నండు గొంతతడవునకుం దెలివిఁజెంది
 బభ్రువాహను దేహంబును దనయట్ల శరమయంబు గా
 వించి యతనిసైన్యంబులలోనం జొచ్చి, కఠోరంబులును
 గాలదండోపమానంబులును గనకపుంఖపుంఃతంబులును
 నైనకాంక్షంబు లకాండప్రళయజలధరంబుగతిం గురిసిన,
 మ్రుగునుదావళంబులును, బడుమావతులును, గెడయురౌతు
 లును, దన్నుకొనుగుఱ్ఱంబులును, నటనటలైన యరదంబు
 లును, జచ్చినరథికసారథులును, బాలిసినవీరయోధులును,
 దుమురు లైనచక్రగదాకుంతలోమరముసలమున్గరపట్టసాది
 సాధనంబులును, జినిఁగినమైమఱువులును, ఛిద్రంబు లైన
 శిరస్త్రాణంబులును, బొడి యైనచిందములును గాలికిం బోవు
 చామరంబులును, జూర్ణంబు లైనభూషణంబులునుం గలిగి
 మృత్యువిహారస్థానంబునుం బోలె రణాంగణంబు దుర్నిరీక్ష్యం
 బయ్యె. అప్పుడు శాకినీధాకినీభూత బేతాళకూష్మాండబ్రహ్మ
 రాక్షసప్రేతసంఘంబులు చొరఁబడి గజకళేబరంబుల హయ
 కంకాళంబుల వీరభటశరీరంబుల మంచిదిగా నేర్పఱిచి, చర్మ
 ములం దిత్తులుగా నొలిచి, జానుజఘనపార్శ్వకంఠాదిస్థానం
 బులం గలపలలంబు కపాలపాత్రంబుల వడ్డించి, పునుకగిన్ని
 యలఁ గ్రొత్తనెత్తురులు నించి, చుట్టంబులుం దామును బం
 తులుదీఱి యాకంఠపూర్తిగా మెసవి చిట్టెముకలు చప్ప

తించి లోనుఁ న్నమెవడు పీల్చి, రక్తపూరంబులు గళగళ
 గ్రోలి తృష్టి జేసింది మాడందొడంగె. అం దొక్కఠాకిని
 కిరీటకుండలాభిరారకుంబు లైనరాజులశిరంబులు పదియుఁ
 బదియు నైదు మిదనిసటి కెగురనైచి యచ్చనగం డ్లాడె. ఒక్క
 శాక్తిని ~~జేయమఁ~~ గుండంతంబు బిఱబిఱఁ ద్రిప్పుచుఁ జౌపదంబుల
 నటింపం దొడంగె. వే తొక్కప్రేతం బేనుఁగుచర్తంబు
 ముసుంగుచెఱఁగుగా నిడి యభినయింపుచు దేశీయనాట్యం
 బు సేసె. ఒక్క బేతానుండు భుజంబులమేనిచట్టంబులు దగి
 లించికొని సరి బేసి యూట లాడం దొడంగె. భూతగణంబులు
 కరతాళంబులు ఘటియింపఁ బూతనాగ్రహంబులు కపాల
 కుండలంబులు వదల శల్యహారంబులు పొదలఁ జకచకఝం
 కృతులతోఁ జిందులుద్రొక్కం దొడంగె. ఒక్కభైరవుండు
 గండు మిగిలి.....వశదిశలు గగ్గోలుగా నా
 ఝుచు దువాళింపం దొడంగె. ఇవ్విధంబున నతిభయంకరం
 బగురణాంగణంబున నవక్రసరాక్రముం డగుచక్రికుమా
 రుండు విజృంభించె.

అయ్యనసరంబున బభ్రువాహనుండు తెప్పిటి రుక్మిణీనంద
 నునకు నక్షంబుగా రథంబు నఱిమించి లెక్కకు మిక్కుటంబు
 లైనయుక్కుటలుఁగులు చెక్కుటయు గూఁటిలో నొదిఁగిన
 గువ్వలచంచంబునఁ గొంతతడ పుండి రాక్తిణేయుండు తన్నుం
 గప్పినయట్ల తీవ్రవిశిఖంబులచేఁ జిత్రాంగదాసుతునింగప్పిన
 నతండు గనుకించి కృష్ణతసూభవురథంబుఁ బెక్కుశకలంబు

లుగా ఖండించిన జనార్దనతనూజుండు వేణీమండునవ ^{కృష్ణం బధి}
 రోహించిన నదియును ఖండించె. ఇవ్విధలం గసిః ^{నరగడియ}
 లో నిరుసదియరదంబులు ద్రుంచిన మీసం దెలి ^{కేళిమండు కపిశే}
 తనకుమారకునికరలాఘవంబుఁ గొనియాజమయం ^{జనతం జ్యేష్ఠ}
 రథంబు తునుకలు సేసినఁ, బాంజ్యపతి వేఱొక్కరథం ^{జ్యేష్ఠ}
 నదియునుం ద్రుంచిన మఱియొక్కస్యందనం బధిరోహించె.
 ఇతైఱంగున యాదవకుమారుండు త్రుంచినయరదంబులు
 లెక్కపెట్టిం దరంబు గా దయ్యె. అంత నయ్యిరువురు
 దివ్యాస్త్రయుద్ధంబు సేసి తనివిసనక చక్రంబు గదయుఁ
 గత్తి కేడెంబు గండగొడ్డలియుం బ్రాసంబు ముసలంబునుం
 గైకొని యురువల్లు మీఱుపరువల్లు మెఱయ సాదనమెలఁకు
 వలు చూపఱకు నయనానందంబు సేయఁ ద్రాసునం దూఁ
 చినచందంబున నెక్కువతక్కువలు లేక పెనంగుచు మనో
 గతంబు లైనక్రోధాగ్నిజ్వాలలు వెలి కుఱికెనో యనుతెఱం
 గున గాయమ్ములం గ్రమ్మురుధిరమ్ములు కుంకుమరసమ్ములకరణి
 నెమ్మేను లలంకరింపఁ గోదండంబు లూఁదికొని వింటికొప్పు
 లం దమమోములు చేర్చికొని సొమ్ముసిలి యుండిరి. అపుడు
 బభ్రువాహనుండు గాండీవగుణధ్వని చెవులం బడుటయు
 మూర్ఛ తెప్పిటి శరశరాసనంబులు గైకొని తొల్లి కుశుండు
 శ్రీరామచంద్రునితో నెదిరింపం గడంగినచందంబున గాండీ
 వితో భండనంబు సేయం జనుడెంచె.

యుండితి. ఇప్పుడు జలధిబంధనంబును దశముఖసంహారంబును జేసి బ్రహ్మరుద్రాదిదేవతాపూజతుండవై యేతెంచుట కతనఁ దద్వాక్యంబులు నిజంబు లని తోఁచె” ననిపలుకునంబ పలుకులకు శ్రీరఘువీరుండు సంతసించుచుఁ బురందరవైభవంబున నయోధ్యకు వేంచేసి పట్టాభిషిక్తుండై రాజ్యపరిపాలనంబు నేయుచునుండ, వృక్షంబులు సర్వకాలంబులందును గిసలయకుసుమఫలభరితంబు లయ్యె. ధేనువు లపారంబుగా క్షీరంబు లీయం దొడంగె. తగినపతి దొరకుట నలన ధరణీతరుణి నిశ్చలత్వంబు నొందె. తస్కరభయంబులు సున్న యయ్యె. పుత్రశోకంబులు లే సయ్యె. వైధవ్యంబులు రావయ్యె. ప్రాణులు రోగంబు లెఱుంగ రైరి. నెలమూఁడువానలు గురియ సాగె. ధాత్రీతలంబు దున్నకయె పండె. ధారణ పోకకుఁ బుట్టెఁడయ్యె. ఈతిబాధ లొక్కటి లేవయ్యె. ఇవిధంబున శ్రీరామచంద్రుండు గుణత్రయంబు తోడం గూడినపరతత్వంబుచందంబున ననుజత్రితయంబు తోఁ గూడ జలధివలయవేల్లితం బైనజగతీతలంబు నేలుచు సీతాసమేతంబుగా నిష్టోపభోగంబు లనుభవించుచుఁ దొమ్మిదివేలసంవత్సరంబులు ధాత్రీపాలనంబు నేసి “యపుత్రులకు లోకంబు లేదుగదా” యని యూహించి మనుజమాత్రునిచందంబునఁ బితృణంబు దీఱునుపాయంబు యోజన నేయుచుఁ బుత్రార్థియై సంతాపంబునం గుందుచుండ, జానకి శ్రవణానక్షత్రచతుర్థపాదంబునఁ జరమలగ్నంబున జన

నిం బట్టణంబు వెడలింపం జాలుముహూర్తంబునఁ బ్రథమ
గర్భంబు దాల్చె. అంత నాలనమాసంబునఁ గడపటిదినంబు
ప్రభాతకాలంబున లక్ష్మణుండు సీతాదేవిం గొనిపోయి యడ
విలో విడిచి నచ్చునట్లుగాఁ గల గని దిగ్గన లేచి మనం
బునం గలంగుచు సంధ్యాదివిధులు నిర్వర్తించి గురుం డైన
వసిష్ఠమహామునితో నిశాచతుర్థయామంబునం గన్నకల
తెఱం గెఱింగించిన నమ్మనీద్రుండు రఘూద్వహుం జూచి
“భావికార్యంబు గాక మానదు. శీఘ్రంబుగా జనకపుత్రికిఁ
బుంసననాదికర్తంబు లాచరించి గర్భసంరక్షణంబు సేయం
దగు. తమ్మునిం బంపి సత్వరంబుగా జనకుని రప్పింపుము.
ఐదవమాసంబునందు శుక్లపక్షసప్తమీదినంబున నిరువురకుఁ
జంద్రతారాబలంబులు సౌసంగి యున్నయవి. నాఁటికి ధను
ర్లగ్నంబున సీమంతపుంసననంబులు సేయం దగినయవి.” అని
ముహూర్తనిర్ణయంబు సేసిన రఘువీరుండు జనకునిం దో
డ్కొని నచ్చుటకు సౌమిత్రిం బనిచి వసిష్ఠవామదేవాదు
లునిచినలగ్నంబునఁ బండ్రెండుగడియలదూరంబు చౌకం
బుగా నిండ్రనీలనుయంబులును వజ్రఖచితంబులును వైదూ
ర్యనిర్ణితంబులును దస్తకాంచనఘటితంబులు వైనస్తంభం
బులు నిలిపి పెండ్లిచవికె వేయించె.

తదనంతరంబ జనకమహీపతియు యుధాజిత్తు మొక
లయినబంధువులు నచ్చుటంజేసి సప్తమీదినంబున వసిష్ఠ
మహాముని వామదేవాదులతోడం గూడ నాజ్యతిలచరు

హోనుంబులు గావించి సీతాదేవికొచ్చిన ములుపందిముం
 డ్లతోఁ గూడ సూత్రవేష్టనంబు నేసి, గోదునుపూసల పేరు
 నత్తికాయపూసల పేరు నాగమోక్షవిధానంబున నాజగదంబ
 గళంబున నిలిపి, శంఖభేరి నృపంగి ఘల్లకిమురజగంభీరధ్వ
 నులు దిశానుండలంబు నిండ బ్రాహ్మణులుకుఁ గనకరత్నాం
 బరగజతురగాదిదానంబులు గావించి, మహీసురులతోడం
 గూడ బౌంధవులం బంతులు తీర్చి బంగరుపల్లెరంబులం
 బహువిధాన్నంబులు భుజియింపం జేసి భూసురాశీర్వాదం
 బులు గైకొని మహోత్సవంబు నేయుటయు జనకమహారాజు
 తనకోరిక నెఱవేఱుటనలన నానందభరితమానసుండై య
 మ్మహోత్సవంబు చూచి తనయేలురాజ్యంబు నెల్ల నల్లన
 కొసంగి విశ్వామిత్రునితోఁ గూడఁ నపోననంబునకుం
 జనినఁ, గాకుత్స్థుండు సర్వసర్వంసహానలయంబు నేకాతపత్రం
 బుగా నేలుచున్నయెడ నొక్కనాఁ డేకాంతంబున జానకీ
 కాంత కాంతునితో నిట్లనియె. “అల్లభా! నాయుల్లంబున
 నొక్కకాంక్ష యున్నది. నీవు నెఱవేర్పవలయు. గంగా
 తీరంబునం ననంబు నేయుతపసిమిల్లాంప్రతోడం గూడ
 ననంబులు విహరింపుచు నుండం గోరెన.” అనిన రాజకొంత
 కుండు గుండె జల్లన నీయొప్పులకుప్ప యింత యొప్పునికోరిక
 గోరు నే? యని నగలం బొగులుచుఁ దొల్లి పదునాల్గుసంవత్స
 రంబు లడవులలో నిడుములు పడినదియునుం జూలక యి
 ప్పుడు నదియ కోరె. నేను దొలుతఁ గన్నదుస్స్వీష్ణం బను

అతీకే కిది ఫలం బయ్యె నని నిశ్చయించి “కొమ్మా! యటుల కానిమ్ము, రేపటికి నిన్ను వసంబునకుం బనిచెద” నని యభ్యంతరనుందిరంబున కయ్యింతి ననిచి యున్నసమయంబునఁ బ్రతిహారి యగుచుదెంచి ‘పౌరనృత్తాంతంబులు దెలుపుటకుఁ జారులు వచ్చి యున్ననా’ రనిన రఘువీరుండు వారలం బిలిపించిన నంవలు నంవనంబులు సేసి కేలు మోడ్చి వరుసగా నిలుచుటయు, “నేటి కెవ్వి యేనియు వింతలు గల వేని దెలుపుఁడు. నన్ను నాతోఁబుట్టుగుల జనకనందన నుద్దేశించి జను లేమనియెదను? వెఱనక పలుకుం” డనినఁ జారులు భయకంపితు లయి “దేవా! తారకమంత్రంబునకు నీనర్థము. సంచనుహాపాతకంబు లనియెడిచీకట్లకు దేవర నామాక్షరంబులు చండభానుకిరణంబులు. త్రీలోకపావనుండ వైననిన్నుం వలంచినయంత పాపంబులె పుణ్యంబు లగు. అట్టిదేవరతోడ దుష్టచిత్తు లైనపౌరులమాటలు పలుక నలికెవము. అయినను న్వామివార లడుగుటం జేసి వినినమాట దాఁసక తెలిపెవము. “ఈపురంబున నొక్కచాకిత, మగండు తిరస్కారంబు సేసె నని యలిగి పుట్టినింటికిం బోయినం, దానితండ్రి ‘కూఁతురా! జనంబుల దేహంబులు సోకి మయిలనడినకోకలు శుద్ధి సేసి ధారణయోగ్యంబులు సేయు నట్టియుత్తముకులంబునకు మయిల గల్పించితివి ఇంటిజగడం బింటిలోన నె యడంపక యింతదూరంబు వచ్చుట తగవు కాదు!—అనికూఁతుం దోడ్కొని యల్లునికడకు వచ్చిన

వాఁడు నెయ్యి వోసినయగ్నిచందంబున భగ్గున మండుచు
 “నిల్లు వెడలి నాలుగుదినంబులు వే ఊకచోట నుండి
 మగుడ నాకడకు వచ్చినపడంతి నేలుటకు రక్కసుండు
 గొనిపోయినసీతం దెచ్చికొనినరాఘవుండను గాను” అని
 యన్నీచుండు దుర్భాషలు పలికినఁ, జెవులు మూసికొని
 వానిమామ కొమరితం దోడుకొని యింటికిం బోయె.
 మలినాంబరంబులకు నిడఁగా మిగిలిన యెంగిలిగంజి
 ద్రావుచుఁ బొట్టపోసికొనునీచునియందు నిట్టిదుర్గుణంబులె
 కాని మంచిమాట లేమిటికిం బొడము! ఐన నీనృతాం
 తంబు దేవర కెఱింగింప వచ్చితే” మనిన మనుకులతిలకుండు
 మనంబు జల్లన మేను మ్రాన్నజఁ గొంతతడ వుండి ధైర్యం
 బనలంబించి చారులం బొమ్మని యారాత్రి నాలవజాము
 బ్రహ్మకల్పంబు గడపినకరణిం గడపె.

అనంతరంబ వేగుటయు భరతలక్ష్మణశత్రుఘ్నులు
 సత్వరంబుగా రామభూమిశ్వరుసమ్ముఖంబునకు వచ్చి చిం
 తాక్రాంతుండును వినర్ణవదనులడును బాష్పాకులితనేత్రుం
 డును నై రాహుగ్రస్తుం డైనపూర్ణచంద్రుండునుం బోలె
 కాంతివిరహితుండై యున్నయన్న నవలోకించినమాత్రం
 బున ఖన్నులై తత్పాదంబులకు మ్రొక్కి పలుక వెఱచి
 మెల్లమెల్లన “జగద్వల్లభా! దేవరపాదసేవయె సకలపురు
 షార్థంబులకుఁ గారణంబు.” అని యంచు నట్టే ‘మా
 యెడం దయచూడ కుండుటకుఁ గారణం బేమి’ యనిన

రఘునరుండు చారులవాక్యంబులు పలుకరించి దుష్టపురు
 షునిచే నిందితం బగువేదంబుకరణి త్సుద్రజనులచేఁ బరమ
 సాధ్వి యగుసీత నిందం జెండె. అశనిపాతసంకాశం బైన
 లోకాపవాదంబునం గలుగుభయంబు డెందంబు వ్రక్క
 లింపం దొడంగె. జన్మమరణభయభీతుం డగుయోగిపురు
 షుండు మాయనుం బలె పరమసాధ్వి యైనసీతను బరిత్య
 జించెద. అనిన వినిభరతుండుభయకంపితస్వాంతుం డయి
 “అయ్యా! సీవంటివివేకి యిట్లానతీయం దగునె. కపిలధే
 నువును సంపాదించి యంటునడె ననుచు నడవిలో విడువ
 నడచువాఁడునుం గలఁడె. తొలుత లంకాపురంబున దశ
 ముఖుని సంహారించినపిన్నుట ననలంబులోనం జొచ్చి బ్రహ్మ
 పురందరబృగదారకబృందంబులు వినుతిపం, గండకుండ
 నున్నయిన్నారీమణిం జూచి యీపతివ్రతాతిలకంబు తనకుం
 గోడ లైనకతంబునం బుణ్యలోకంబులు గలిగె. కాకున్నం
 బుత్రశోకంబున మృతిం బొందినవారలకు గతి గలుగ
 నేర్చునె! అని దేవదాననరాక్షసవానరవీరులు వినుచునుండ
 మనతండ్రి యగుదశరథమహారాజు కొనియాడినట్టిశుభచరి
 త్రయు నిత్యోకుకులపవిత్రయు సౌజన్యపాత్రయు నగుజనక
 పుత్రకను ఘోరమృగపక్షిగణాకీర్ణంబును నిశాచరవిహార
 స్థానం బైనకాసనంబునఁ ద్యజించుటకంటెఁ బాపంబు
 లేదు. కావున నిట్లుచేయుట యనుచితం” బనిన లక్ష్మణుండు
 రోషారుణలోచనుం డై “లోకమాత యగుసీత నిట్లాడిన

నరాధమునిం బరిమొండెంబులు సేయనలయుం గాని యా
యంబఁ బరిత్యజింప నగునే యనుటయు శత్రుస్థుండును
నట్లన పలికిన రాఘవుండు భరతాదులం జూచి “జానకి
లోకపావని యగుట నేనెఱుంగుదు; నైన లోకాపవాదంబు
పుట్టినయెడ నర్థంబు నైన ననుజుల నైన హితుల నైన
దేహంబు నైనం దృణంబుగాఁ ద్యజంతు ననినయెడ నిది
యేమి యెచ్చు. మనుషంశసంభవులును మానధనులు నైన
హాశిశ్చంద్రాదులు తొల్లి కీర్తికొఱకుఁగా సర్వస్వంబునుం బరి
త్యజించిరి. వారల వర్తనం బిప్పుడుం గొనియాడం బడుచు
నున్నయది. కీర్తిహీనులు జీవన్మతులుగా నెఱుంగుదు.
తొంటి రాజులు తనువు లైనం బరిత్యజించి కీర్తిసంపాదిం
చిరి. అట్లగుటకతనఁ బావనచరిత్ర యైనసీత నుజ్జగించి
కుప్పసం బూడ్చినసర్పంబు తెఱుంగునఁ బ్రకాశించెద.”
అనినరఘువీరునితెగువ గనుంగొని భయంబున మాతాడ
వెఱచి భరతశత్రుస్థులప్పటికిం వలంకి చనిరి.

తదనంతరంబ దుఃఖంబునం జిక్కినయన్నయొద్ద లక్ష్మ
ణుం డొక్కరుండు నిలిచె. అప్పుడు కాకుత్స్థుండు లక్ష్మణునిఁ
జేరంబిలిచి “సీతను గంగాతీరంబున నడవిలో విడిచి గమ్ము.
కాదేని యుఖిడ్గంబుచే నాశిరంబుఁ దెగవ్రేయుము. జాన
కిం గానలో విడిచిన పాతకంబు నాకుం గాని నీకుం బని
లేదు.” అనిన విని భుజగంబుకరణి నిట్టూర్పులు నిగిడిం
చుచు గమనోన్ముఖుండై యన్నకు మ్రొక్కి యరదంబు

నెక్కి యనేకంబు లైనయవశకుసంబులు గనుచు సీతాంగన
 యుండు నంతఃపుకంబునకుం జనుదెంచి యయ్యంబ పాదా
 రవిందంబులకుం బ్రణమిల్లి “తల్లీ! నీనల్లభుండు నీకోర్కి
 చెల్లింపం దలంచె. విచ్చేయు” మనుటయు నాయన్ను తా
 నొక్కసారి వేడినఁ జన విచ్చి పంపె. పెనిమిటికిం నన
 మీఁద నెంత ప్రేమయో యని సంతసించుచు శ్రీరాముని
 పాదుకలు మున్నగాఁ గైకొని రత్నభూషణంబులును రజత
 కనకంబులు నంబరంబులు సుగంధంబులు నానావిధంబు
 లగుభక్ష్యంబులు హవణించి రథంబుమీఁద నునిచి యుత్త
 లకు మ్రొక్కి కౌసల్యతో నిట్లనియె. “నాదుకోరికి నను
 కూర్చుటకు సుమిత్రాసూనునిం గూడఁ బయనంబు నేసి
 గంగాతీరవాసిను లయిననువాసినులం జూచి ర నుని మీ
 కుమారుండు పనిచె” ననినఁ గోసలరాజతనూజ భూమిజం
 జూచి -- “అమ్మా! కోమలాంగివి. ఘోరవనంబుల కెట్లు చని
 యెవవు. ఎండచే నెమ్మొగంబు గండు. తనులత వాడు. ఇ
 దేమి కోరిక. మానుము” - అనుటయు సనుస్తభయనివారకుం
 డైన శ్రీరఘువీరుండు నామసంబున నుండుటకతన నంత రనం
 తయును రాదు. మీకరుణ గలిగి యుండఁ నశుభంబు
 లేశంబును లేదు. నుననుకొదనలు మాని నన్నుం బంపు”
 మనుటయు నయ్యన్ను యేమియు ననక యూరకుండినఁ
 దక్కిననారల వీడ్కొని యవ్వెలంది యుత్తరీయంబుఁ జక్కఁ
 జెక్కి. సచ్చనిగుఱ్ఱంబులు పూన్చిన రథంబు నెక్కి కదలు

టయు సుమిత్రా సూనుండు గన్గవస్వరంబుతో నారథిం
జూచి “యశ్వంబులు కన్నీరు నించి తలలు నంచుచున్న

—* అక్షయండు సీతాదేవిని వనంబునకుఁ గొనిపోవుట. *—

యవి. ఇది యేమి యనుటయు “దేవా! నేనశ్వహృదయంబు
చక్కఁగా నెఱుంగుదు. సమరంబుల యందు నిరాఘాటం
బుగా సంచరించు నీఘోటకంబు లిట్లుండుటచే నెద్దియేని
యు నొకదుర్దశ రాఁగల దనితోఁచుచున్నయది. అయిన
నానేర్పుఁ జూడు” మని శుక్రంబుల గండంబులు దట్టి ధే
యని వాగె సడలించిన వాయువేగంబున నరగంబు పోవు
నెడ వాయసంబును బాల భరద్వాజంబును గరుడుండును
గగనంబునం గట్టె. కుందేలు నక్క మొదలగుమృగంబులు
రథంబునకు నడ్లంబుగాఁ బఱవం దొడంగె. అమృతముకు
వక్షిణనేత్రం బదరె. అప్పుడు సీతాదేవి రామానుజుం
గనుంగొని “బెట్టుగా దుర్నిమిత్తంబులు దోఁచుచున్నయవి.
చేవెట్టి కలంచినగతి నాయుల్లంబు దురపిల్లుచున్నయది’
కరుణాసముద్రుండును శౌర్యసముదీర్ణుండును నగుశ్రీరామ
భద్రునకు శుభంబు గలుగుం గాక. ఏవీరుండు ఖరదూష
ణాదిరాక్షసులం బదునాల్గువేల నొకముహూర్తంబున నుక్క
డంచె; నేమేటి యలయించికొని పోవుమారీచమృగంబు
నూస్తకంబు ఖండించె; నేమహానుభావుండు గొండలు పఱ
పించి సముద్రంబున నేతువు గట్టించె; నేజగజెట్టి రానణ
కుంభకర్ణాదుల వధియించి లోకత్రయంబున సౌఖ్యంబు

సంపాదించె; నేదయానిధి విభీషణునకు శాశ్వతంబుగా
 లంకాసామ్రాజ్యం బొసంగె. శరణాగతసంరక్షణప్రతుం
 డును రాజేంద్రుండును ననంతకల్యాణగుణసాంద్రుండు
 నైనయాశ్రీ.రామచంద్రుండయోధ్యానగరంబు నేలుచు నా
 చంద్రతారకంబుగా సుఖంబున నుండుఁగాక.” అని పలు
 కుచుఁ గొంత దవ్వు చని జానకీదేవి యుభయతీరంబులం
 బొడమినతరులతానికరంబుల పుష్పవాసనలం బరిమిళితంబు
 లును బూర్వసముద్రపరిచూచితంబులు ను నై స్తప్తశతప్రవా
 హముఖంబులం గనుపట్టుచుఁ జక్రవాకపక్షమారుతసంచర
 ద్వీచీకలాప యైనదివ్యాపగం గనుంగొని వకుళతీలకసహ
 కారనమేరుప్రియకమేదురం బైనతటంబున జనకతనూజయు
 సుమిత్రాసుతుండును రథంబు డిగ్గి కువలయమనోహారం
 బును సత్కవిసేవితంబును సుధాప్రకాశంబు నై రాఘవుని
 కీర్తిం బోలుచున్నగంగం గనుంగొని సంతసంబునం గొనియా
 డుచు నావికుండు దెచ్చినయోడ నెక్కి యవ్వలిగట్టునకుం
 బోయి స్నానంబులు సేసి ధౌతపరిధానంబులు ధరియించి
 పాదచారంబునఁ జీమలకుందూఱఁగూడనికాఱడవి తెరువుఁ
 బట్టి యకుంఠితంబు లైనకంఠీరవకఠోరఘోషంబులం ఘూ
 రిలు మదగజంబులు జంబుకంబులు వృకంబులు వాలుమె
 కంబులు మొదలగుమొకంబుల భయంకరఘోషంబులును
 నడవిఝూఁగలఝుంకృతులును నిలకోళ్లజీంకృతులును వన
 మహిషంబులభాంకృతులునుం జెవులు వ్రక్కలుసేయ భీక

రం బైనయక్కాననంబు నవలోకించి భూభుత్రి సుమిత్రా
 పుత్రునితో నిట్లను. “జీర్ణంబులు నీరసంబులు ఛామూనర్జి
 తంబులు నైనస్పృక్ష్మపండంబులచేఁ బ్రవేశింపంగూడనియర
 ణ్యంబు గనుపట్టుచున్నయది గాని పావనంబు లైనతపోవ
 నంబులు గానరావు. వికటంబులు తీక్షణకంటకంబులు నైన
 బలును, తున్ను, చంద్ర, వెణుతురు, కోరింద మొదలగు
 పౌదలు గనుపట్టుచున్నవి గాని పుణ్యపేటిక లయిన యతి
 వరమతవాటికలు గానరావు. కాఱుచిచ్చువలనం బెచ్చు
 పెరిగిన పొగ లెగయుచున్నయవి గాని హోమధూమంబులు
 గానరావు. (1)సినంగులు చిఱుతపులులుం గనుపడుచున్న
 యవి గాని మునిబాలకులు గానరారు. పాషాణకర్కశంబు
 లైనకాపథంబులు గనుపట్టుచున్నయవి గాని నడయాడు
 మార్గంబు గానరాదు. దశరథరాజనందను నెడఁబాయ
 నోర్చిన ననుబోఁటిపాపకర్తురాలికి మంచిది యేల కాన
 వచ్చు” నని సంతాపంబు నొందుసీతాసతి నవలోకించి
 సౌమిత్ర మొగంబు వాంచి బాష్పపూరంబులు రాల్చుచుఁ
 “దల్లి! లోకాపవాదనిమిత్తంబుగా నిన్నుఁ గాంతారంబు
 నొందించి రమ్మని రాఘవుండు కృపావిహీనుండ నగు
 నన్నుం బనిచె” ననియెడి తీవ్రభాషణంబు లశనిపాతంబు
 రీతిఁ గర్ణరంధ్రంబులు సోఁకుటయు సురగాలిచేత వ్రాలిన
 కుసుమనల్లియుంబోలె మూర్ఖుఁ జెంది పుడమిం బడి యొడ
 లెఱుంగక యున్నజనకపుత్రిం జూచి సౌమిత్ర పటాంచలం

బున విసరి యుపచారంబులు సేయఁ దెలివి నొందక యుండు
టయుఁ “ద్రికరణంబుగ శ్రీరామచంద్రుని చరణారవిందం
బులయందు నిజభక్తి గలవాఁడ నేని జనకనందన బ్రతుకుం
గాక” యని ప్రతిన సేయుటయుఁ గన్నులు తెఱచి యాయ

—* లక్ష్మణునియొద్ద సీతదుఃఖించుట. *—

న్నులమిన్న యన్నునపక్షి యుంబలె విలపించుచు ‘నన్నా!
నీయన్నయు నీవును బదునాలుగేండ్లు నరణ్యంబునఁ గాపా
డితిరి. ఇప్పు డిట్లు నట్టడవిలో దిగ విడువం దగునే? మఱఁ
దులలో నీవు నాయెడ భక్తివిశ్వాసంబులు గలవాఁడవు.
తొల్లి దండకావనంబున నేఁ దెచ్చునినపువ్వులు దెచ్చి
యిచ్చి తనూభవునికైవడిం గాపాడినదయాపరుండ వగుసీ
విట్టినిర్దయత్వంబున కొడిగట్టితివే! అపకీర్తికి వెఱవనిసుగ్రీ
వునకు విభీషణునకు నిట్టిచెయిదంబులు సెల్లం గాని నీకుం
జెల్లనే? తండ్రీ! యే మనంగలదాన! నాపాపకర్తంబు నాకు
వనవాసంబునం గోరికగాఁ బరిణమించెఁ, గాకున్న నెల్ల
కార్యంబులు పరామర్శించి చేయుమీయన్న నిష్కారణం
బుగా నన్నుఁ గాఱడవిలోన విడిచి రచ్చునునె! మున్ను
నానిమిత్తంబుగాఁ గొండవిల్కానికోదండంబు బెండునలె
వితీచివైచె. నాకొఱకుఁగా మారీచమృగంబు మస్తకంబు
ఖండించె. నన్నుఁ దెచ్చుటకై పాఠోనిధిం గవులచే బంధిం
పించి సేనలం దాఁటించె. నన్నుం జెందుటకై పదిమొగం
బులరక్తసునిశిరంబులు ఖండించె. అట్టిగుణాభిరాముం

డును దయారసధాముండు నైనశ్రీరామచంద్రుండు కాకులు
 దూఱనికాఱడవిలో నన్ను విడిచి రమ్మనియెనే! ఇది నానో
 ముఫలంబు గాని నీ వేమిచేయుదువు! మీయన్న యానతి
 నేసితివి. మీప్రతినలు నెఱవేఱ. వేగంబు సాకేతనగ
 రంబునకుఁ బొమ్ము. (2) అని మఱియు జనకనందిని సుమి
 త్రానందనుం గనుంగొని “తమ్ముఁడా! వసిష్ఠవిశ్వామిత్రులు
 జనకదశరథులుం జూచుచునుండ నాఁడు వివాహసమయం
 బునఁ జిప్పకూఁకటి యొప్పు మీఱుచు రత్నఖచితంబు లైన
 కర్ణభూషణంబులం బొలుపొందుచుఁ, దెలిదట్టిరేకులం దెగ
 డుకనుఁగవయు బింబాధరంబును మందహాసంబునం జెలు
 వొందఁ, బూర్ణేందుసన్నిభం బైనరామ దేవునిముఖాంబుజంబు
 ధ్యానంబు సేయుచు నుండంగలదాన; నన్నెడఁబాసిన విర
 హావేదన సైరింపం జాలక రాఘవుం డేతీవియలం గొఁగి
 లించుకొనియెనో యయ్యడవితీఁగలలో నన్నుం ద్రోసి
 రమ్మనె; నాదురదృష్టంబు నేమందు? అశ్తల కెల్లం గేలుమో
 డ్చితి ననుము. పూర్ణగర్భయు నిరపరాధయు నైనజానకిని
 నిష్కారణంబుగా నట్టడవిలో విడిచి వచ్చితి ననుము.
 వత్సా! నీకు మే లగుంగాక! శ్రీరామభద్రునకు భద్రం
 బగుంగాక! భరత శత్రుఘ్నుల నడిగితి ననుము.” అని పల
 వించుభూమినందనం గనుంగొని లక్ష్మణుండు “సాధ్వీశిరో
 మణీ! దైవయోగం బిటు లుండె. ఏల వగచెదవు? అల్లవే

(1)-(2) డును సుచ్చగ్రంథ మొకప్రతిలోఁ బోయినది.

తాపసాశ్రమంబులు గనిపించుచున్నయవి. భాగీరథియు భూమిదేవియు ననదేవతలు నిన్ను రక్షించుచుందురుగాక! నీయోర్పును నీపాతివ్రత్యంబును నిన్నుం గాపాడు" నని యూఱఁకం బలికి కన్నీరు తెప్పల నప్పళించుచుఁ బ్రదక్షిణంబు సేసి లక్ష్మణుం డలంఘనీయం బైనరాఘవుని శాసనంబునకుం దలంకుచుఁ దిరిగి తిరిగి చూచుచుఁ బశుబాలకుండు దోలుకొనిపోవ నంబారవంబు సేయుచు నత్సంబు విడువ నోపనిధేనువు తెఱంగునఁ బలవరించుచు జనక రాజనందిని చూచుచు నుండ, హుటాహుటి రథంబుఁ దోలుకొని రామానుజుండు దవ్వుగా నరిగి యదృష్టి గోచరుం డగుచు నయోధ్యకుం జనియె. ధరణిపుత్రి యు నరణ్యరోదనంబు సేయుచు మూర్ఛ నొంది పుడమిపై వ్రాలినం బక్షులు తెక్కలచే నీడ గల్పించుచు నంబరంబునం దిరిగె. చమరీమృగంబులు వాలంబుల నల్లనల్లన వినరె. సింహశరభ శార్దూలాదులు చుట్టునుం బరివేష్టించి కాపాడుచు నుండె. మదపుటేనుంగులు కరశీకరంబులచే జలధూమ్రంబులు నించె. భానుండు కిరణంబుల వేడిమి సోకకుండ వెన్నెలకరణి నెండ గాసె. వాయుదేవుండు శైత్య మాంద్య సౌరభ్యంబులతో మెల్లమెల్లన వినరుచు సేదదేర్చె

—* వాల్మీకి సీతను దనయాశ్రమమునకుఁ గొనిపోవుట. *—

నయ్యవసరంబున వేదవేదాంగకోవిదుండును చత్వవిశారదుండును వైనవాల్మీకి నిఖిలవిద్యారహస్యంబులు దెలిసిన

శిష్యులు పెక్కండ్రు పరివేష్టించి యాగార్థంబుగా సమీధ
లును యూపంబులును దర్భలు కుసుమంబులు కందమూ
లంబులు సంపాదించుటకై యయ్యడవికిం జనుదెంచి యప్పు
రమపావనిం గనుంగొని “అమ్మా! నీ వెష్వతెవు? ఏకతం
బున నేకతంబ యివ్వనంబున శోకించెడు.” అను నమ్ముని
యాదరణవాక్యంబులకు వేసవియెరిడం గొట్టువడినమ
యూరి మేఘగర్జితంబునకుం బలె నాహ్లాదంబు నొంది వీడి
యున్నధమ్మిల్లంబు చక్క నొత్తి గేర్గదస్వనంబున “నయ్యా!
యేను మిథిలాపతిపుత్రికను, నావల్లభుం డగుశ్రీరాముండు
లోకాపవాదభయంబునఁ గల్గనిజంబులు విచారించక కాన
లకు వెడల నడిచె. ప్రాణంబులు త్యజింపఁ జూచిన భ్రూ
ణహత్యాదోషంబు నచ్చుచున్నయది గావున సాహసంబు
నేయ నెంచినదానం గాను. ఏను జేసినపురాకృతకర్తంబున
నిటువంటిదుర్దశ ప్రాప్తం బయ్యె. నిన్నుం జూచిన మజ్జన
కునిం బోలె నున్నది. నన్నుఁ జేరక్షింపు” మని చరణంబుల
పయి వ్రాలిన వాల్మీకి దయాకులితమానసుఁడై “సాఘ్నీ!
శోకింపకుము. మీతండ్రి యగుజనకునకు నేను సఖుండ.
నీవు శీఘ్రంబ బలపరాక్రమసంపన్నులు నుత్తమచరితులు
నైనపుత్రుల నిరువురం గనియెదవు. గర్భక్షోభంబుగాఁ
దెగువ సేయం దలంతురే!” అని యూరాచ్ఛి జానకిం దో
డ్కొని యాశ్రమంబునకుం జనియె.

—* కుశలవుల జన్మవృత్తాంతము. *—

తదనంతరంబ యావార్తీకిముసీంద్రుండు మునిభామల
 రావించి యాసతీమణిగర్భంబునకు హాని రాకుండం గాపా
 డుండని యాజ్ఞాసించిన వారలు జానకిని బర్హశాలలోనికిం
 దోడ్కొని పోయి నివాతస్థలంబున దర్భలపయిం బఱచిన
 కృష్ణాజనంబుపై నునిచి పాదపద్మంబులం గాఁడినముండ్లు
 మెల్లనఁ దివిచి వెచ్చనికరంబులఁ బాదంబులం గాఁచి కొం
 చెంబుగాఁ గారనూనె పంకించి తలచిక్కు వాపి ముడిచి
 చెక్కుటద్దంబులం గాఱుకన్నీరు పయ్యెనచెఱంగున నొత్తి
 మొగంబు పుడికి పుడమిపయిం బొరలాడినకతంబున దున్వ
 యైన వలువ పరిహారించి పలుచనినారచీరలు గట్టి కందమూ
 లంబులు నడవికూరలు లఘుతరంబుగా నారగింపంజేసి
 పూఁటపూఁటకు నుపచారంబు లొనరించుచుఁ బోషింప
 ననుదినంబును బుణ్యకథాప్రసంగంబులఁ బ్రొద్దులు గడపఁ
 దొమ్మిది నెల లతిక్రమించుటయు సౌమ్యగ్రహంబు లైదు సూ
 ర్యునిం గూడక యుచ్చకేంద్రస్థానంబుల వెల్గుంగుచు నున్న
 శుభలగ్నంబున జనకపుత్రికయ్యెరువురు కొమరులం గనియె.
 అప్పుడు చిక్కులు ప్రసన్నంబు లయ్యె. పరిమళమారుతం
 బులు వీచె. దిన్యదుంధుభులు మొరసె. పుష్పసృష్టి గురిసె.
 అగ్ని ప్రదక్షిణార్చులం గనుపట్టె. అప్పుడు తాపసాంగనల
 వ్యృత్తాంతంబెఱింగింప నటువులం బనుచుటయు వార
 “లక్క యమడబిడ్డలం గనియె” నని చెప్పిన వార్తీకి వేగంబ

వచ్చి సీతాసుతులం జూచి సంతసంబున నుప్పొంగి సూర్యునై
 శ్వానర తేజస్సు లైనకవలకుఁ గుశలవంబులచే నభిమంత్రించి
 రక్ష యొనర్చి జాతకర్తంబు నిర్విర్తించి కుశలవు లనునామకర
 ణంబు సేసి పెనిచిన వారలును ననుదినప్రవర్ధమానులై
 పెరిఁగి కరికలభంబులభంగి నొప్పుటయు, పాచర్యమశ్రే
 ష్టుం డైనవాల్తీకి చౌలంబు సేసి యుపనయనమ్ముఁ గావించి య
 మ్మహోత్సవంబునకుఁ గామధేనువుం దలంచుటయుఁ, దోడ నె
 వచ్చి జీలకఱ్ఱ సన్నబియ్యంపుటన్నంబులరాసులు నొలుపుఁ
 బప్పులతిప్పలు నేతిదొరువులు పిండినంటలకొండలు కూ
 రలరాసులు నానవాలకాలువలు పనసరసాలకదళీఖిమ్జూరాది
 ఫలసమూహంబులును నిర్తించిన బంగరు పల్లెరంబుల నునిచి
 బంతులు సాగించి మునిసతులు వడ్డింప షడ్రసోపేతంబుగా
 నారగించి మునీంద్రు లాశీర్వాదంబులు గావించి కర్పూర
 తాంబూలంబులు బహుమానంబులు గైకొని పోవుటయు,
 సూర్యచంద్రులం బోలెఁ దేజోవిరాజితు లైనయక్కునూ
 రులకు నాలుగువేదంబులు షడంగంబులు నానాపురాణం
 బులు నాగమంబులు నధికరింపఁ జేసి ధనుర్వేదంబు సౌం
 గంబుగా నేర్పి దివ్యాస్త్రసంధానంబునాకర్షణంబు నుపసం
 హారంబును లాఘవలక్ష్మ్యశుద్ధిం జిత్రత్వదృఢత్వంబులును
 దెలియంజేసి సంగీతశాస్త్రంబు సమర్థంబుగాఁ దెలిపి శ్రీమ
 ద్రామాయణం బుపదేశించుటయు, నేకసంధాగ్రహణం
 బున గ్రహియించి కుశలవులు వీణయుఁ దాళంబునుం

కైకొని నానారాగంబుల స్వరమైత్రియు విన్యాసవిశేషంబులు నారోహణావరోహణక్రమంబులు లయకాలంబునుం దెలిసి వీనులవిందుగా నమృతంపుసోనలు గురియ నెండిన మ్రాకులు చిగిరింప తాల్లు కరంగ రామాయణంబు గా నంబు సేయుచు మునికుమారులతో నడవులకుం జని కంద మూలఫలంబులు తేనియలు కుసుమంబులు మధురోదకంబులు దెచ్చి యొసంగఁ గొడుకులం జూచి శోకంబు మాని సీతాంగన యాశ్రమంబున సుఖంబుండె.

—* శ్రీరాముఁ డశ్వమేధముచేయ హయంబును విడుచుట. *—

తదనంతరంబ శ్రీతామభద్రుం డయోధ్యానగరంబున రాజ్యపరిపాలనంబుసేయుచు బ్రహ్మకు నాలవమనుమఁ డైన రావణునిం జంపుటవలన వైనబ్రహ్మహత్యాదోషంబు నివారింపం దలంచి హయమేధంబు సేయుతలంపున ననుజపురోహితమిత్రామాత్యసామంతరాజులు గొల్తువ నిండోలగంబునం గూర్చుండి వసిష్ఠ వామ దేవగాలవగా ధేయాదులం జూచి యశ్వమేధంబువలన బ్రహ్మహత్యాదోషంబు తొలంగు ననుశ్రుతివచనంబు వినంబడుచున్నయది. ఆయా గంబు సేయవిధానంబు సవిస్తరంబుగా నెఱింగింపుఁ డనిన వసిష్ఠుండు “నరేంద్రా! అశ్వమేధంబు సేయుట బహుప్రయాసంబు. గోక్షీరవర్ణంబైన శరీరంబును గుంగుమంబునుం బలఁ గెంపుఁజాయ గులుకుకంఠంబును గనకవర్ణం బైనవాలంబును నల్లనిచేవియునుం గలయశ్వంబును శౌర్యనిధు లైనయో

ధులం గూర్చి యథేచ్ఛముగా విహరింప విడువవలయు. విద్యాతపోధను లైన ఋత్విజులు గావలయు. వారలకు నొక్కొక్కనికె యొక్కగజంబు నొక్కయరదంబు నలుగురు కాలు బంట్లు నూఱుగుఱ్ఱంబులు నన్నిధేనువులు వేయిబారువుల ధనంబు నలుతుము ముత్యాలును దక్షిణలుగా నొసంగం దగు. భార్య లేనివారలకు యాగంబున నధికారంబు లేదు. పత్నీసమేతంబుగా దీక్షించి యసిధారావ్రతంబుగా హయ మేధంబు నెఱవేర్పవలయు." అనిన నినకులతలకుండు బంగారుచే సీతానూపంబు గావించి మునులయనుమతి కైకొని యీచెప్పిన లక్షణంబులు గలహయంబును దనలాయంబున నెవకి తెప్పించి విహితదక్షిణ లొసంగి వేవురుఋత్విజులం గూర్చి జాతనూపసీతాసమేతుండై దీక్ష నహించి చామరరత్న కింకిణీచిత్రమాల్య పరిధానగంధకస్తూరికాద్యను లేపనపూజ తం బైనవాజినిటలంబున "మిత్రకులాగ్రణియు, దివిజస్తుత్య పరాశ్రముండును, వీరమాత యగుకౌసల్యా దేవికిం బు త్రుండు, నైనరఘువీరుండు విడిచిన యాగేయతురంగంబు నుర్వీతలంబులో శౌర్యసాహససమాను లైనరాజకుమారులు గలరేని పట్టి కట్టుం" డని లిఖించిన కాంచనపట్టంబు గట్టి వాద్యఘోషంబులతోఁ బ్రదక్షిణంబు సేసి మ్రొక్కుసమ యంబున, నిత్యశత్రుఘ్నుం డైనశత్రుఘ్నుం డక్షౌహిణీత్ర యంబుతోఁ వచ్చి యన్నకు మ్రొక్కిన దీవించి కౌఁగిటం గదియించి హయసంరక్షణంబు సేయుము. అష్టదిక్పాల

కులు హరిహరబ్రహ్మాదులు విరోధించిరేనియు నిరోధించి జయంబు సేకొను” మని పంపుటయుఁ, గ్రతుఘోటంబు నిరాఘాటంబుగా నిఖిలదేశంబులు దాఁటిపోవు నెడఁ గొందఱు నరేంద్రులెడసొచ్చి తదీయఘాలస్థితం బైన పత్రికం జూచి చేతులు మొగిడ్చి కొలిచి రా నయ్యశ్వంబు వాల్మీక్యాశ్రమ సమీపకాననంబునం బ్రవేశించె.

—* యాగీయాశ్వమునకై అశత్రుఘ్నులు పోరాడుట. *—

ఆసమయంబున నల్లకభవుండు వరుణపురంబున యాఁగంబు సేయించుటకై చనియుండె. అపుడు వేల్పుటేటి తటంబున శ్యామలంబులు కోమలంబులు నైనదూర్వాదళంబులు మేయుచు దర్శనీయం బైనయాగీయహయంబు సంచరింపం జూచినబ్రహ్మచారులును సజ్జీకృతకార్తుకుండై యయ్యాశ్రమకాననంబు రేనగలు రక్షించుచుండులవునకుం జూపుటయు నతండును దానినిటలంబునం గట్టిన హేమపట్టికను లిఖించిన బిరుదాక్షరంబులు చదివికొని “బళిబళీ! రాఘవునిం గన్నతల్లి కౌసల్య వీరమాత యట. కుశలవులం గన్నసీతాంగన గొడ్డువోయెఁ గాఁబోలు” నని పకపక నవ్వి యత్తురంగంబుపయిం దనయుత్తరీయంబు వైచి యూడ్చి తెచ్చి యాశ్రమసమీపంబున నున్నకదళీతరువునం గట్టి వేయుటయు, విప్రకుమారు లతనిం జూచి నిరర్థకవైరంబు లేమిటికి? దీనివెంబడి సైన్యంబు లల్లవె కనుంగొనుము. వావుడు సీతా తనయండు మునితనయులం జూచి మీకు

రాజధర్మంబు తెలియదు. అనిమొనం గినిసి పగఱం బరి
 మార్పుట యొండె లేకయున్న సమరహతుండనై కైవల్యంబు
 గాంచుటయొండె గాక వేఱె కలదా? యని పలుకునంతలో
 నశ్వరక్షకు లైనభటవీరులు కొందఱు వేగంబ పఱతెంచి
 “యెవ్వండురా! ఘోటకంబుఁ బట్టినదుండగీ” డనిన, విని
 సీతాకుమారుండు యజ్ఞతురంగంబును బట్టినవాఁడు లవుం
 డేమిటికి రిత్త నొచ్చెదరు? పొండు పొం డనిన, నవ్వి యవ్వీ
 రులు, బాలకా! పొమ్ము పొమ్మని యనాదరణంబుగా సైంధ
 వబంధమోక్షణంబు సేయ, లవుం డుండుం డనుచు వారల
 కరంబులు శరంబులఁ దునియ నేసిన, నబ్బలంబులు మెరయ
 ముద్గరచక్రతోమరంబులు ప్రయోగించిన (నతండు) గోదా
 వరిలోఁ గ్రుంకినజనుండు పాపంబుల రూపణంచుచందంబు
 నం జూర్ణంబులు చేసిన, నవ్వృత్తాంతంబు విని శత్రుఘ్నుండు
 తేరుగదియం దోలించిన, లవుండు నిశ్శంకుండై మాహేశ్వ
 రాస్త్రంబు వింటం దొడిగి శరపరంపరలచే విపక్షువక్షంబు
 గవాక్షంబులుగాఁ జేయుటయు, మూర్ఖుఁజెంది లవణాసు
 రాంతకుండు క్రమ్మఱం దెలిసి లవునిఫాలతలంబున మూఁడు
 వాఁడితూపులు సొనుపుటయు, దామరమొగ్గలు వైచిన
 చందంబున నొవ్వక నవ్వుచు నయ్యమ్ములు దివిచివైచి కుశా
 నుజుండు పినతండ్రింజూచి రోషభీషణాకారుండై ధనుర్గుణా
 రావంబున దిగంతరాశంబులు పగులం జేయుచు నొక్కవిశి
 ఖింబునఁ కేతనంబును సూతుని నాలుగుసాయకంబులఁ

జక్రరక్షకుల నన్నియ బాణంబుల రథ్యంబులం ద్రుంచి
 యొక్క భల్లంబున హృదయంబు భేదించి యార్చుటయు, లక్ష్మ
 ణానుజుండు కన్నులం గొంపు గులుక నేయస్త్రంబుచే లవ
 ణాసురుం దునిమె నయ్యస్త్రంబు వింట సంధించి “వత్సా!
 యిది యమోఘం జైనబాణంబు. సంగ్రామంబునకుం
 దొలంగిపోవు నీమీఁది యంతఃకరణంబునం బలికితీ” ననిన
 సీతాకుమారుండు తన మనంబున మాయన్న కుశుం డుండె
 నేని యాయస్త్రంబు చూర్ణంబుసేయు; నైనను మాతల్లి
 యగుసీతాదేవి పాతివ్రత్యధర్మంబువలన నిబ్బాణంబు ఖండిం
 చెద నని ప్రతిన సేసి యెదురు నిలిచి శత్రుఘ్నం డేసిన
 యస్త్రంబుపై వేఱొక్కయస్త్రంబు ప్రయోగించి ఖండిం
 చిన, సగంబు ఖండితంబై పుడమిం బడియె. మిగిలినసగంబు
 నెగసిచని విల్లు ఖండించి వక్షస్థలంబు దూఱి భూమిం
 గాఁడిన నిశ్చేష్టితుండు రక్తసిక్తాంగుండునై లవుండు పుడమిం
 బడిన, భేరిశంఖమృదంగపటహాఢక్కారావంబులు చెలంగ
 సింహనాదంబులు సేయుచు హతశేషు లైనసైనికులు తురం
 గంబు గొని పోయిన, శౌర్యనిధానుం డైనశత్రుఘ్నండు
 కుశానుజుం గాంచి బాణఘాత సంతాపంబు మాన మేనం
 బొదివి యెత్తికొని యిక్కుమారుండు రాఘవప్రతిబింబంబు
 కరణి నున్నవాఁడు. అతనికిం జూపనలయు, నని పురంబు
 నకుం దోడ్కొని పోవలయు నని తనువునం దొరఁగురుధి

రంబులు సలిలపూరంబులం గడిగి రథంబున నబ్బాలు నిడి
కొని నుఘాశ్వం బేగు దెసకుం జనియె.

—* సీత లవునిఁ వలఁచి విచారించుట. *—

అంత నక్కడ భూపుత్రి తనయాత్మగతంబున, “నక్కటా!
లవుం డాఁకొనియె నీవేళకువచ్చినవాఁడు కాఁ డని శోకంబు
నంబొక్కుచునుండ, మునికుమానులు పఱతెంచి “అమ్మా!
నీకొడుకు మఘతురంగంబును బట్టి మార్తాను సరిబలంబులం
గనుపుగొట్టి యొక్కమహారథికు నెదిరించిన నతండు విలు
ద్రుంచి మూర్ఖు నొందించి పట్టికొని పోవుచు నున్న
వాఁ” డనిన మేఘగర్జితంబునకుం భయపడుమరాళబాలిక
పోలికఁ దనయునిం బేర్కొని బహువిధంబుల నడలు
చునుండం, గుశుం డంతకమున్న మూలఫలంబులు సమి
త్కుశపత్రపుష్పంబులునుం దెచ్చుటకై వనంబునకుం జనిన
యెడ నెడమక' న్నదరెం గావున మనంబున భయంబు నొంది
తోడనె సమరవిజయసూచకంబు లగునిమిత్తంబులు గను
పట్టిన నెద్దియేనియు నొక్కయుద్ధంబును దాన జయంబునుం
గలుగు; నని సంభ్రమించుచు వచ్చి ధనంబు గోలుపోయిన
చందంబునఁ జిన్నఁబోయినముఖంబుతోఁ జెన్ను దొఱంగి
యున్నతల్లికి వందనంబుసేసి ‘అమ్మా! నీమనంబున నింత
యున్నట్లిక యేమిటికి? లవునిం గాన; నెందుఁబోయె నెఱిం
గింపు” మనిన “నెచ్చట నుండియో యధ్వరాశ్వంబు
వచ్చినం బట్టి కదలీతరువునం గట్టి పెక్కండ్రు వీరులతోడం

బెనంగి చతురంగంబులు సమయించినయెడ నొక్కపాత
 కుండు బిడ్డనివిల్లు ఖండించి పట్టుకొనిపోయె నట. అతని
 చేటు పాటు తెలియక పొగిలెద. శాత్రువునిం జయించి
 యనుజుని మరలించి నాదుఃఖం బార్పు” మనిన “నంబా!
 శోకంబు మానుము వైరిబలంబులం దునిమి తమ్మునిం దో
 డొకని వచ్చెద. బాణబాణాసనతూణీరచక్రగదాకుంత
 ముసలముస్తరకవచంబులు దీవించి యొసంగు” మనినం
 “గుమారకా! కుశలంబుతో నిరంకుశంబుగా రిపులం గెలిచి
 గమ్ము. కుశకుమారకా! యెల్ల దేవతలు నిన్నురక్షింపుదురు.”
 అని దీవించినఁ దల్లిచరణపద్మంబులకుం బ్రణమిల్లి యాజగ
 దంబ యొసంగినశరశరాసనకవచాదులు గైకొని సన్నా
 హంబై సమరకౌతూహలంబున భుజంబు లప్పళించుచుఁ
 గల్పాంతమేఘంబుకరణిం గర్జించుచు గమనవేగంబున వృ
 త్తంబులు వేళ్లతోడం బెల్లగిల్ల శైలంబులు చూర్ణంబుగాఁ
 బదఘట్టనంబులం బుడమి గడగడ వడంక దిగంతంబులం
 జీకటులు గ్రమ్మ సజ్జీకృతకార్తుకుండును సంశీకృతబాణుం
 డును సంభృతకపచుండును సమరసన్నద్ధుండు నై సరభసం
 బుగా సింగంపుఁగొదమతెఱంగున వచ్చునవ్వీరునిం జూచి
 సైనికులు నిలువంజాలక నలుదిక్కులకుం బఱచిరి.

అంత శత్రుఘ్నుండు చెదరినసైనికులఁ గ్రమ్మఱం బురి
 కొల్పి సారథిం గనుంగొని యుగాంతకాలంబున సంహారో
 న్ముఖుండై వచ్చుకాలరుద్రనిచంపంబున నిక్కుమారుం డస

హాయశూరుంఁడై మనపయి న్వచ్చుచున్నవాఁడు. వీనిం
జూచి సైన్యంబులు దైన్యంబు నొంది కలంగంబాతె. దిశావ
కాశంబులు ధూళిధూసరితంబు లయ్యె. కాకఘూకకంక
గృధ్రంబులు రథికులశిరంబులమీఁద వ్రాలె. ధ్వజపతా
కలు పొగయు చున్నయవి. ఉఱుమకయె యశనిపాతంబులు
గలిగె. నక్కలు సేనాముఖంబునం బోవం దొడంగె. ఒఱలఁ
గైదువులు డుస్సిన విఱిగి పడియెడు. ఇది మొదలుగాఁ గల
విపరీతనిమిత్తంబులు గలిగె. కావున మనము పదిలంబుగాఁ
గదనంబు సేయవలయు; నని సేనావాహుం డను సేనాపతిం
జూచి నీదుచాపవిద్యాకౌశలంబున నిక్కుమారుఁ జీకాకు
పఱిచివేయుము. చంప వల నని యాజ్ఞాపించుటయుఁ గఱకు
మీఱినసేనతోడం గూడ దారసిల్లి ములుకుటమ్ము లనేకం
బులుగాఁ గురిసినఁ గుశుండు ప్రతిశిరంబుల వెంబడించి
సారథితురంగ కేతనపతాకాచత్రచామర బాణ బాణాసన
సమేతంబుగా రథంబు పొడి సేసి వానిహస్తంబులు మస్తకం
బును భేదించి సింహనాదంబు సేసిన, నగుం డనువాఁడు
తనయన్నపాటు గనుంగొని దిగ్గజోపమానం బైనగజంబు
నెక్కి డీకొలుపుచుఁ గనకఘంటాఘణాఘణితం బైనశక్తిం
బ్రయోగించుటయుఁ గుశుండు నైదు విశిఖంబులచే దానిం
చునియలు సేసి పెచ్చుపెనుఁగు మచ్చరంబున నాలు గమ్ములు
కాక్కుకంబునం దొడిగి దంతాసశంబు నాలుగుసాదంబులం
దెగ నేసిన నేనుఁగు పడుటకు మున్న నగుండు భీకరగదా

దండహస్తుండై పుడమికిం దుమికి యెదురు నడుచుటయు,
 గదాదండమండితం బైనవానిభుజాదండంబు ఖండించిన
 నతండు వేటొక్కకరంబునఁ జక్రంబు సారింపుచుఁ జేర
 వచ్చుటయుఁ గుశుండు క్రూరనారాచంబున నాచక్రంబు
 తోడంగూడ బాహువు ద్రుంచిన భానునిం బట్టఁ దివురు
 స్వర్భానునిచందంబునఁ గలియవచ్చుటయు, లవాగ్రజుం కర్ణ
 చంద్రబాణంబున వానిశిరఃకపాలంబు ఖండించిన (దాని)
 భండనంబునఁ దాండవంబు సలుపుభైరవుండు పానపాత్రం
 బుగాఁ గైకొనియె. అవిధింబున నగుండు పడుటయుఁ, గల
 గుండుపడి సైన్యంబులు పఱచిన వెనుదగిలి సీతాసుతుండు
 శతశరంబుల గజతురగస్యందనవీరభటుకదంబకంబులఁ జిత్ర
 వధం బొనర్ప, లక్ష్మణానుజుండు వాయువేగంబు లైనయాశు
 గంబుల నడరించినఁ, గుశుండు క్రోధకషాయితాక్షుండై
 సన్నతపర్వంబులును గనకపుంఖంబులును గంకపత్రంబులు
 నైనయంబకంబులు శతసహస్రసంఖ్యలు నిగిడించి రథ్యంబు
 లం జంపి సారథిం గీటడఁగించి కేతనంబు ఖండించి ఛత్రంబు
 దునుమాడి తేరు చక్కడిచి వక్షస్థలం బగల్చుటయు, శత్రు
 ఘ్నుండు గిరిశిఖరంబుననుండి జాతీ పడినభద్రదంతావళంబు
 తెఱంగున నేలం బడుటయు, హతశేషంబు లైనసైన్యం
 బులు దైన్యంబు నొంది నలుదిక్కులకుం బఱచె.

అంతలో లవుండు మూర్ఖు దెప్పిటి యన్నకడకు వచ్చి
 మ్రొక్కి తదనుమతంబున యాగీయాశ్వంబు నొక్కమహీ

—* మశలవులపాటనము రామునకు భటు లెఱింగించుట. *—

రుహంబునం గట్టినఁ బెనుగాలితోడం గూడినకార్చిచ్చుకైనడి
 సోదరునితోడం గుశుండు రణంగణనిరంకుశుండై ప్రకాశిం
 చె. అంత హతాసశిష్టులైనభటులు కొంద అయోధ్యాపురం
 బునకుం బఱచి హయమేధదీక్షితుండును యజ్ఞవేదికాసమా
 సీనుండును మునిజనపరివేష్టితుండును భరతలక్షణసేన్యమా
 నుండును గురంగశృంగపాణియుఁ గృష్ణాజినాంబరధరుం
 డును దండమేఖలాభరణుండును గనకసీతాసమేతుండును
 దిలసమిదాజ్యహోమధూమారుణలోచనుండు నైనశ్రీరామ
 చంద్రునిం గాంచి ప్రణమిల్లి ‘దేవా! నీయధ్వరాశ్వంబు
 నానాదిక్కులుం దిరిగి యడవిలో నొక్కబ్రహ్మచారి యగు
 బాలకునిచేఁ గదళికాతరువునం గట్టఁ బడియె. అక్కుమా
 రుని యాకారంబు మీయట్ల యున్నయది. వాఁడు మనసేన
 లం గనుపుగొట్టి మీకూర్చితమ్మునితో నెదిరించి పెద్దయుం
 బ్రొద్దు కదనంబు గావించి ఖండితకార్తుకుండై మూర్ఖఁ జెంది
 పట్టువడియె. అనంతరంబ యతనిపోలికగానుండు బాలకుం
 డొక్కఁడు కవచకార్తుకఖడ్గధరుండై లేడిగుంపులపై దుము
 కు బెబ్బులింబోలెఁ జేతులు కసి తీఱ సేనలం గసిమసంగి
 శత్రుఘ్నునిం గూల్చె” ననిన విని రఘువీరుండు “మీకు
 వెట్టి పట్టెనో భూతంబు సోకెనో? నాతమ్ముండు పగఱచేఁ
 బడుట యేమి?” యనుటయు “దేవా! నీపదసేవకులకు భ్ర
 మకలుగునే? యీమాట నిక్కం” బనుటయు రామభూమి

శ్వరుండు మనంబునం గళనళం బందుచు 'నాయెదుట
నిలిచి యెన్నఁడు మా ఋత్తరం బీయఁడు. లవణాసురుం దాఁకి
యొక్కఁడె కయ్యంబునం గెలిచె. ఇట్టినాతమ్ముం డాజిలో
నొక్కనడుగున కెదిరింపం జాలక పడియెనట! దైనం బెంత
సేసె" ననుచు భానుకులతీలకుండు తైప్పల నుప్పతీల్లుబా

—* రాముఁడు సౌమిత్రిని యుద్ధమునకుఁ బంపుట. *—

ష్పంబులు కరపల్లవంబుల నప్పళించుచు లక్షణుడెసమొగం
బై "యాగదీక్షితుంశ్చ నైన నేను దరలరాదు. కావున హయం
బుఁ బట్టిన బాలకులం గెలిచి శత్రుస్మునిం దోడ్కొని రమ్ము
పో" మ్మనుటయుఁ బూచినతరువులం బొలుపొందుగిరులచం
దంబునఁ గనక కేతనసమేతంబులును మదధారాబంధురం
బులు నగుసింధురంబులును జలనిధితరంగంబుల తెఱంగునం
గెరలు తురంగంబులును శరవభ్రవిభ్రమంబులును గల్పిత
మనోరథంబులుంబలె నమందశౌర్యవిశంకటు లైనవీరభటు
లును బ్రళయభైరవహుంకారశంకారవంబు లైనపటహాభాం
కారంబులును మెఱయ రఘువీరునకుం బ్రణామంబు సేసి
కల్పాంతకాలంబునల గట్టు దాఁటి మట్టుమీఱిననీరధులం
బలె నిరవధికంబు లైనసేనాబృందంబులతో వచ్చి వాల్మీకి
వనంబు సొచ్చి రణాంగణంబున విరిసిననీలకేశపాశంబును
విధ్వస్తం బైనకవచంబును విఱిగినశరాసనంబును వీడినయం
పబొందులునుం గలిగి ధూళిధూసరితగాత్ముఁ డై పడియున్న
శత్రుస్మునిం జూచి బాష్పాకులితలోచనుం డై సౌమిత్రి

సమరసముద్యుక్తుం ఉయ్యో; నని జైమినిమునీంద్రుం డాన
తిచ్చుటయు, జనమేజయన రేంద్రుండు తదనంతరకథావృ
త్తాంతశ్రవణకౌతూహలాయత్తచిత్తుం డై యుండె.

ఉ. వారణఘోటపీఠభటవర్ణనిరర్థశఘాళిపాళిసం

పూరితవార్ధి! (ధావి)తరిపు వ్రజసాధ్వస హేతుచక్రవా
ళోరుగుహాంతరాళబహుళోజ్జ్వలదోఃపరిఘప్రతాపవి
ద్యారవిమండలప్రకరధామధురా మధురాధినాయకా!

క. ముంగొంగుఁబసిఁడి చెంగటి

బంగరుమల యొద్దియమరపావప మింటక

రంగైనకామధేను వ

నంగ నిజా శ్రీతులఁ బ్రోచునవ్యకృపాబీ!

భుజంగ ప్రయాతము. మదేభేంద్రయానాసమాజాబ్జబాణా

సదానంద (స)న్నీ తిశాస్త్ర ప్రవీణా

ప్రదానాంబుసంపూర్ణఫాలాక్షతూణా

సదాయత్తవిద్వత్ప్రశస్తప్రఘాణా!

గద్య. ఇది శ్రీపాండ్యమండలాధీశ్వర శ్రీవిజయరంగచొక్క
నాథమహీనాథకరుణాకటాక్షసంపాదితగజతురంగ
మాందోళికాప్రముఖనిఖిలసంపత్పారంపరీసమేధ
మాన సముఖమీనాక్షీనాయకతనూభవ మీనాక్షీ
దేవీకటాక్షలబ్ధకవితాసాంప్రదాయ వేంకటకృష్ణప్ప
నాయక ప్రణీతం జైనజైమినిభారతంబున నశ్వమేధ
పర్వ మ్మనువచన కావ్యంబునందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

జైమినిభారతము.

—o—o—o—

చతుర్థాశ్వాసము.

క. శ్రీధరచరణాంబురుహః

సాధారణభక్తియుక్త! శరణాగతర

క్షాణ్ణా రేయ వ్రతరఘు

నాథ! విజయరంగచొక్కనాథ మహీశా!

ప్రవధరింపుము జైమినిమునీంద్రుండు జనమేజయ
నరేంద్రున కిట్లనియె. అట్లు సమరసన్నద్ధుం డైనసౌమిత్రి
నవలోకించి సీతాకుమారుం డైనకుశుండు నిజానుజుం డైన
లవు నవలోకించి లెక్కకు మిక్కుటం బైనచతురంగబలం
బులతో మహారథుం డెవ్వఁడో మనమీఁద వచ్చె నింకం
జేయందగినకార్యం బేమి? యన, లవుం “డన్నా! చెప్పఁ
దగిన దేమియున్నది. శరసరంపరలచేఁ బరబలంబుల వెం
పరలాడి వచ్చెద; నీవును రణంబునకుం దొడంగు” మని
సలికి మున్ను శత్రుఘ్నునిచేతఁ దనధనువు విఱిగిపోవుట
కతన నియమపురస్కరంబుగా నిటలంబున నంజలి ఘటి
యించి సూర్యు నుద్దేశించి “సవితయుఁ ద్రిమూర్తిస్వరూపం
బును సప్తసప్తియుఁ జండభౌనుండును బూషుండును సదా

—* సూర్యుండు లవునకు విల్లొనంగుట. *—

ప్రకాశుండును జలజమిత్రుండును ఋగ్వేదమయుండును
 మేషవృషభావ్యధీశ్వరుండును ద్యుమణియు హిరణ్మయం
 డును భాస్కరుండును గర్హస్థాయీ భవరోగవైద్యుండును
 భక్తశుభంకరుండును సహస్రకరుండును సురనికరపూజితుం
 డును యతిజనప్రియుండును దివాకరుండును సంవత్సరకరుం
 డును ననూరుసారథియు నంధకారభేదనుండును గిరీటమా
 లికాధరుండును నిశాకరసహాయుండును జగదాశ్రయుం
 డును నయినసూర్యునకు వందనంబులు సేసెద” నని మం
 త్రంబు లుచ్చరించుచుఁ బ్రార్థించిన, సూర్యుండు ప్రత్యక్షం
 బై కనకరేఖావిరాజితంబును దివ్యరత్నఖచితంబును జయ
 ప్రదంబు నభేద్యంబును ద్రిభువనభయంకరజ్యానానమేదు
 రంబును నగునొక్కధనువు దయచేసి దీవించి వేంచేయు
 టయు, భాస్కరుం డిచ్చినవిల్లు గైకొని లవుం డగ్రజునిం
 జూచి యాధన్వర్తహత్వంబుఁ దెలిపె.

అత్తటి సీతాకుమారకులు సుషిత్రాకుమారునిం దాఁ
 కుటయు, గజఘటలు తురంగబృందంబులు రథసమూహం
 బులు భటవ్రాతంబులు లెక్కకు మిక్కుటంబుగాఁ బ్రళయ
 కాలసముద్రంబుకరణి నపారం బైనసైన్యంబుఁ జొచ్చి శర
 వర్షంబులు వర్షించుటయు, ముహూర్తమాత్రంబులో నొక్కటి
 యునరయోజనంబు దూరంబులోపలం దగిలినసైన్యంబులు
 తొలుకొత్తలం గీటడంగె: నయ్యద్భుతపరాక్రమంబు సూచి

లక్ష్మణుని సేనాపతి యగు కాలజితుండు పెక్కువేల *భ్రముల తోడం గూడఁ గుశునిం జుట్టుముట్టె. ఇవ్విధంబున సేన లవ కోధించుటయు లవుండు ప్రలయకాలకాలునిచందంబునం గనలుచు ననర్గళమార్గణాసారంబులచే నలువదిభ్రములసై న్యంబులం దెగటార్చి కత్తి కేడెంబును గదయుఁ జక్రంబును బ్రాసంబును సురియయుఁ బట్టసంబును గుంతంబును దోమ రంబును శూలంబు మొదలైనకైదువులం బోరిపోరి పగ తురు ప్రయోగించినయస్త్రశస్త్రంబులచే జర్జరీభూతంబును రక్తసిక్తంబు నగుగాత్రంబుతోఁ గుశునిం గానక నలుదిక్కు లుం జూచుచు నున్నయపుడు రుధిరాక్షుం డనురాక్షసుండు లవణాసురునిమేనమామ యగువాఁడు లవణాసురసంహారా నంతరంబ శత్రుఘ్నుని శరణుసొచ్చి రాఘవునకు సేవకుం డై వర్తించువాఁ డెఱసొచ్చి పరాకుగాఁ జూచుచునుండులవుని చేతికార్దుకం బొడిసికొని యాకసంబునకుం బఱచె.

—* లవుండు రుధిరాక్షునిఁ జంపుట. *—

అంత నక్కుశానుజుండు చాపంబు లేక చక్రంబు కేలం బూని చక్రపాణిచందంబున గురుకృపాలబ్ధం బైనవా యుమంత్రజపంబునలన గగనంబున కెగసి కొద్దిపక్షిపయిం

* నూలువేలయేనుంగులు నొక్కయేనుంగునకు వేయేసిరథంబులు నొక్కరథంబునకు నూతేసిగుఱ్ఱంబులు నొక్కగుఱ్ఱంబునకు నూర్దురు పదా తులుఁ గూడినసంఖ్య భ్రమి యనం బరఁగు. (ఈభ్రమిలక్షణముగూడ మూలమునందే వ్రాయఁబడియున్నది.)

బాఱు జాలెడేగతెఱంగున దైత్యునిం దఱుముటయు,
 సైన్యంబులు వెగ్గలంబు లంది బాణరంధ్రంబులవెంబడి గజ
 కళేబరంబులు సొచ్చి యందుండి యాకాశంబు చూచు
 వారును, భగ్నంబు లైనరథంబులలోనం జొగఁబడి చప్పుడు
 సేయ కుండువారును, హయకబంధంబులమీఁదిపక్కెరలు
 తమమీఁదంద్రోచుకొని యవల నుండువారును, వీరభటు
 శరీరంబులు మీఁద వైచికొని యరిగలమఱుంగున నణంగి
 యుండువారును, నై యితం డెవ్వరిమీఁద నుఱుకునో
 యెవ్వరిశిరంబు ద్రుంచునో యని కళవళపడుచు నుండు
 నపుడు దశరథరాజమంత్రి యగుసుమంత్రునికొడుకులు
 సింహుండును, జంద్రకాలుండును, ధార్మికుండును, మదనుం
 డును, శత్రుసూదనుండును, శరద్వంతుండును, జితశ్రముం
 డును, నదుండును, సువేగుండు, నతులుండు, ననువారలు
 పదుగురు జ్యాఘోషణంబులు భీషణంబులుగా నొకము
 హూర్తంబునఁ బదిబాణంబు లేసి లవునిచేతిచక్రంబు తుత్తు
 నుకలు సేసిన, సీతాతనూభవుండు భూతలంబునకు లంఘించి
 పరిఘాయుధంబులు గేలం గైకొని చిత్రంబుగాఁ ద్రిప్పుచుఁ
 జిటిక వేసినమాత్రంబులో దశరథరాజమంత్రికుమారు లైన
 దశమహారథుల గీటుడఁగించె. అంతలో మదోద్ధతుం డైన
 గుణిరాక్షుండు గ్రమ్ముటం బాఱు తెంచి గదాదండంబుచే
 శిరంబు పగుల నడుచుటయు, లవుండు మూర్ఖు గ్రమ్మి విసం
 జ్ఞుండై కొంతతడ వుండి యంతటం దెలిసి కుంతంబు ద్రిప్పు

చు సర్పంబుపయిం దారుశకుంతాధీశ్వరుండు గరుడుని
 తెఱంగున దైత్యునిం జేరి కుత్తుక ద్రుంచి వాఁడు మ్రుచ్చి
 లించి కొనిపోయినచాపంబు గ్రమ్మఱం బుచ్చికొని కడంగు
 టయుఁ, బ్రసవానంతరంబున బాలకుని మోహజాలంబు
 చుట్టుకొనిన తెఱంగునఁ జతురంగబలంబులు సీతాకుమా
 రునిం జుట్టుకొనిన, నణంగినచంద్రనిప్పు తనయొద్దిమద్దిచెట్టు
 నాద్యంతంబును గొల్చి పేర్చి కాఱడవిం దహించురీతిఁ
 బెక్కుభంగుల సేనలం జక్కాడుచు నుండె. అప్పుడు
 కుశుండు సింహనాదంబు సేసి లక్ష్మణునెదుర్కొనిన, నతం

—* కుశలక్ష్మణులయుద్ధము. *—

డైదుతూపులచేఁ బేరురంబు వ్రక్కలించిన, స్రుక్కక యక్కు
 మారుండు వాయవ్యాస్త్రంబు సంధించి నిలు నిలు మని
 యదల్చి యేయుటయు, లక్ష్మణునియరదంబు సుడిగాలిలోనం
 దవిలి కుమ్మరసారెగతి ముహూర్తమాత్రంబు తిరుగుచు
 నుండఁ దద్వేగంబున నాలుగురథ్యంబులు నాలుగుదిక్కులం
 బడి పంచత్వంబు నొందిన, లక్ష్మణుండు వేఱొక్కతే రెక్కి
 కక్కసంబు లైనయుక్కుటలుగు లైదు ప్రయోగించి కుశుని
 కవచంబును గిరీటంబును దునుముటయుఁ, గుబుసంబు వీడిన
 నాగేంద్రుని తెఱంగున మోఱయుచు లక్ష్మణు నుద్దేశించి
 “రిత్యమోపుగా నున్నగిరీటకవచంబులు తీయించి భారంబు
 మాన్నిననీవు పరమోపకారివి. నీసైన్యభారం బంతయుఁ
 బోవం జేసి ప్రత్యుపకారంబు సేసెద’ నని పలుకుచు నాధ

ర్వణశిరోమంత్రంబుల నాగ్నేయాస్త్రంబు నభిమంత్రించి
 ప్రయోగించుటయు, వర్షంబు లైనరథంబులును మండేడు
 నేనుంగులును గాలెడుతురంగంబులును నివులు లైనపదాతి
 వర్షంబులును బొగలతోడం గలసి యెగసిన ఛత్రచామరా
 భరణంబులునుం గలిగి చమూసమూహంబులు దావాన
 లంబులోఁ దవిలిన మెకంబులరకంబున నలుదిక్కులకుం
 బఱచుటయు, దాశరథి వారుణాస్త్రంబున నివారణం బొన
 రించినం, గుశుండు వాయవాస్త్రంబు వింట నొంటించి
 చాపవిద్యాకౌశలంబు మెఱయ నేయుటయుఁ, జండమా
 రుతవేగంబునఁ బండుటాకు లెగయువడువున నాయోధనం
 బునం గలయాయోధనరు లాకసంబున కెగసి వీరలక్ష్మీ విహ
 రించుమణిమంజపంబునకు మంజుష్టపట్టుమేలుకట్టులెఱం
 గునం గనుపట్టుటయు, సేనలదురవస్థ గనుంగొని సేనాధీశ్వ
 రుం డగుకాలజిత్తు కుఱుచకనుపులలకోరికోలచేఁ గుశును,
 రంబు నాటించి నవ్వుచు “నాబలపరాక్రమంబు లెఱుం
 గవు. బాలుండవు. నీ కేల యాలంబు? తొలంగు” మని
 పలుకునంతలోఁ గుశుం డలుక దొలఁక నొక్కవాలికతూ
 పుచే వానినాలిక ద్రుంచి తోడన మహోగ్రనారాచం
 బున శిరంబు ఖండించె.

—* అట్లుండు మార్చితం డగుట. *—

అంతఁ గాలజిత్తుపాటు గనుంగొని సౌమిత్రి వేలకొ
 లందు లాశుగంబులు నిగిడించిన నక్కుమారుం డన్నియం

జూర్ణంబులు సేసి చక్రంబు వైచిన ఖండించి, శూలంబు
 ప్రయోగించినం ద్రుంచి, ముసలంబు విసరినం గసిమసంగి,
 భిందివాలంబు నిగిడించినం దునుమాడి, వాలును బలుక
 యుం బూనినఁ జిద్రుపలు సేసి, యెన్నికైదువు లెత్తిన నన్ని
 యు సఱికి, వాల్లికి యొసంగినయెదు బాణంబులు గార్తుకం
 బునం గూర్చి యార్చుచు వైచిన, టెక్కలతోడి పెను బాము
 లుంబలఁ బఱ తెంచి యురస్థస్థలంబునం దూఱుటయు స్వల్ప
 కిరణంబులతో నస్తమించునర్కబింబంబునుంబలె లక్ష్మణుండు
 కుధిరధారాభిషిక్తుం డై పుడమిపయిం బడినఁ, గుశుండు కర
 వాలంబు పలుకయుం గైకొని, కరినికరంబుల కుఱికి, యిం
 ద్రుండు వజ్రధారచేఁ గులగిరులం గూల్చుచందంబునం
 గూల్చి, రణాంగణంబు బయలుపఱిచి తమ్మునిం గాంచి
 యిరువురుం గూడి చిచ్చుఁ గరువలియుం గలిసినట్లు
 సైన్యంబు నిరవశేషంబుగాఁ జలపట్టి మాట్టంబు సేసి హర్షం
 బున నాశ్రమంబునకుం జనుదెంచిరి.

అంతక మున్న గంగాతీరంబున యాగశాలలో దీక్షఁ
 బూని వసిష్ఠాదిమునులతోఁ గూర్చున్న రఘూద్వహుండు
 భరణునిం జూచి 'అనఘా! శత్రుఘ్ను ననిలోనం గూల్చిన
 హయచోరకునిఁ ద్రుంచి లక్ష్మణుం డిదివఱకు నేమిటికి రాఁ
 డయ్యెనో! ఏవీరుండు విరోధించినయెడ ముల్లోకంబులు
 నొక్క మొత్తంబుగా నెత్తివచ్చిన నెదిరింపం జాల; వట్టిసుమి
 త్రతోలుపట్టితోఁ జలపట్టి పోరువారలుం గలరె! బుద్ధి తెలి

యక యత్తురంగంబుఁ బట్టిన బాలకులు చలంబునం బోరి
దురంబునం గూలిరో! కాక వారలతల్లి శోకంబునం బొగు
లుచుఁ బుత్రభిక్ష వేడికొనియెనో! యాగంబు నుపక్ర
మింప నింక మూఁడుదినంబు లున్నయది. నన్నును సుగ్రీవ
విభీషణాదులను దలంపక లక్ష్మణుబాహుశౌర్యంబు నూ
హింపక సాహసంబున నాడింభకు లిట్టిదుండగంబులు
నేయం దగునె! అచ్చటి వృత్తాంతంబు తెలియలేదు. వేగ
వంతులు బుద్ధిమంతులు నైన వేగరులం బంపి శీఘ్రంబుగా
నచ్చటివార్త దెప్పింపు” మనుటయు భరతుండు లావు వెర
వునుం గలదూతల నేవురం బయనంబునేసి సముఖంబు
నకుం దోడితెచ్చిన, రాజేంద్రుండు చారుల నుపలక్షించి
“బాలకులు నేరక యపరాధంబు నేసిరి, గావున వారల కభ
యం బొసంగి తోడ్కొని రమ్మనుఁడు. కాక చలపాదితనం
బునం బోరిరేని సమ్మోహనాస్త్రంబున మోహింపఁ జేసి
యిచ్చటికిం బట్టికొని తెమ్మనుఁడు. ఆచిన్న బాలకులు నన్నుం
బోలియున్నారని వేగరులచే వింటి; నదియునుంగాక సీత
ముఖలక్షణంబు లవ్వటువుల మొగంబులం గల వని వింటిని.
మీరును గలయం జూచి తెలిసి యడవి నేలతిరిగెదరు?
మీయంబపేరేమి? యని తెలియ నడిగి సౌమిత్రిం గూర్చు

—* సౌమిత్రింగూర్చి రాముఁడు దుఃఖించుట. *—

కొని వారలం దోడ్కొని రం” డని పలుకుచునుండునంతలో
గాయంబులం దొరఁగునెత్తురులు వెల్లువలు గట్ట హతశేష

సైనికులు పఱతెంచి దీక్షితుం డైనరామునిపాదంబుల
 వ్రాలి “ఓరఘుకులావతంసా! శత్రుఘ్నునిచందంబున లక్ష్మ
 ణుండును గుశునినిశితవిశిఖంబులఁ బంచత్వంబు నొందె.
 సమరతలంబునం గాలజితుండును సుమంతునికుమారులు
 పదుగురును సౌమిత్రికన్న మున్న కుశునిసాయకంబులచే
 రక్తధారలు గుబులుకొన గైరికధారారంజితంబు లైనశైలం
 బులమాడ్కిఁ బూచినమోదుగులకైపడి జగతీతలంబునం
 గూలిరి. కోపావేశంబుఁ జూచునెడలం గుశుం డిచ్చటికి
 వచ్చువాఁ డని తోఁచుచున్నయది. ఇంక నేటియాగంబు!
 ఆహవంబునకు నాయత్తంబుగ విచ్చేయుఁడు. చిచ్చంటి
 కొనినపిమ్మటఁ జేటలం గ్రమ్మ శక్యంబు గాదు. తగినయు
 పాయం బిప్పుడు చేయవలయు” నని పలికినపలుకు లాల
 కించి రఘువీరుండు వెన్ను విటిగినచందంబునఁ బరశుఖం
 డితం బైనభూజంబుపోలిక మూర్ఛితుం డై భరతునిసమీపం
 బునఁ బడుటయు, నతండు విన్నవై యున్నయన్న నీక్షించి
 హిమాంబుపూరంబులచేఁ గన్న లొత్తి కర్ణంబులం గంబు
 రాదుమారంబు లూఁది శైత్యోపచాగంబులొనర్చుటయుఁ,
 ఔద్దయుంబ్రొద్దునకు నొక్కింత తెప్పిటి కాకుత్స్థుండు జల
 ధరగంభీరస్వనంబున వావిడిచి యేడ్చుచు ‘నకటా! పదు
 నాలుగేం డ్లాహారనిద్రలు మాని పెక్కుభంగుల నన్నుం
 గాపాడి దేనదానవు లాశ్చర్యంబు నొంద సమరంబున
 నింద్రజిత్తుం ద్రుంచి మహారథశ్రేష్ఠుండును గార్తవీర్యునికన్న

మిన్న యని పొగడతఁ గనిననిన్ను మాణవకమాత్రుం డెట్లు
 నిర్జించె! మహావీరా' హాప్రియానుజా! హాసుమి త్రాపుత్రా!
 నీవు లేనిజన్మం బేల! ఈరాజ్యం బేమిటికి! ప్రాణంబు
 వలనం బ్రయోజనం బేమి! తమ్ముల నెడఁబొసి యుండం
 జాల. వారలసమీపంబునకుం జనియెద. కారుకంబు
 నస్త్రంబులుం దెమ్ము తమ్ముఁడా! తామసంబు సేయవల' దని
 పలికినం, గేలు మొగిచి భరితుండు “దేవా! సంగ్రామరం
 గంబున భయభ్రాంతు లై చారులు పఱతెంచి విన్నవిం
 చినగతిం దోఁచుచున్నయది గాని యిమ్మాట నిక్కంబు
 గాదు. లక్షణశత్రుఘ్నులు మూర్ఖం బొందిరి గాఁబోలు!
 అచ్చుహాభుజులకు మరణం బెక్కడిది! ఏను వారలకు సహా
 యంబుగాఁ జని దేవరస్రతాపాతీశయంబుచేఁ దురంగచోర
 కులం బట్టి బంధించికొని యశ్వంబునుం దెచ్చెన. నన్నుం
 బనువు” మనిన, నినకులతలకుండు నీకుం దోడుగాఁ బేరు
 గల వానరవీరులం బనిచెద. సుగ్రీవుండు విభీషణుండు నిరు
 వ్రుర మాయొద్ద నుండనిమ్ము. నరవానరరాక్షసబలసమన్వి
 తుండ నై కదనంబునకుం జను మనియె.

—* ధరతాదులు యుద్ధమునకు నచ్చుట. *—

అంత భరితుండు రఘువతికిం బ్రణమిల్లి ధనుర్బాణ
 తూణీరకవచశిరస్త్రాణంబులు ధరియించి రథం బెక్కి సేనా
 సమేతంబుగా నెడలె. అప్పుడు కైకేయీపుత్రుండు పవననం
 దనుం బిలిచి నీవు ముందరిం జని సుమిత్రాతనయులచం

దంబు తెలిసి ర మ్మని పంచినం, బఱచి హనుమతుండు వార
 లం గని తననందిటం బొదివికొని నచ్చి భరతునిసన్నిధిం
 బెట్టి కుశవిశిఖసంఘట్టనంబులం గడు నొచ్చిపడియున్న
 లక్ష్మణం జూచితే! ఇతండు తోలుత నింపజిత్తునియస్త్రం
 బుల నింత నొప్పం, డని పలికిన హనుమంతునిపలుకులు
 విని భరతుండు శోకవ్యాకులమానసుం డై యివ్వీకుల నింత
 పరిభవించినవారలు బృందారకులు గాని దారకులు గా రని
 యయ్యికువురం దనయరదంబున నునిచికొని నచ్చుచున్నం
 తలో, సైనికవీరులసింహనాదంబులు నట్టహాసంబులు పటహ
 భాంకారంబులు నాలకించి కుశుండు కోపనశుం డై కోదంప
 మహావీరులసంబులు సెలంగ నెదురు నడుచుననుయం
 బున, వారలయుద్ధంబు చూడ శక్యంబు గా దనుభంగి సూ
 ర్యుం డస్తమించె. పక్షికులంబులు కలకలంబులు నేయుచు
 గూండ్లకు బారులు దీరె. మృగంబులు పల్వలంబులు నుద
 కంబులు గ్రోలుటకు వెడలె. కాటుకరాసులకరహాః జీక
 టులు దిక్కటాహంబులఁ గప్పె. అప్పు డొకరొకరిమొ
 గంబు గాననియంధకారంబున భరతసైన్యంబులు కుశల
 వులం జుట్టుముట్టి గదాకుంతముసలతో మరమున్లరభిందివాల
 త్సురి కాదిసాధనంబులు ఎర్పించిన, లవుండు నన్నకు నహా
 యంబుగా బాలభానుకిరణస్రకాశంబు లైననారసంబులు
 ప్రయోగించి తీమిరంబులు విరియించుచు వాఁడినొడ్డలిచేఁ
 గాష్టంబులు నఱికినకరణి ఖడ్గంబుచే నింతేదంతంబులు తెగ

ప్రేయనప్పుడు మిణుంగులులు పుడమికి మింటికి నొక్కట
గా నెగసి దళంబుల దశింపం దొడంగె. కుశుండును
గార్తుకజ్యానాదంబు రోదసీకుహారంబునం బర్వ జ్వలింపఁ
గలక్రోధానలంబునకు సూచకంబుగా ధూమరేఖి పర్వ
ననంబోలుచు భృకుటీమండలంబు ముఖచంద్రమండలంబు
నకు నలంకాలంబుగాఁ జండమార్తాండకిరణంబులం క్రేణి
సేయుచు బౌణంబులు నపారంబుగాఁ గురియుచు సైన్యంబు
దైన్యంబు నొందించిన, వారింప శక్యంబు గాక చింతించు
నవసరంబున హనుమంతుండు రామానుజునిం జూచి, వీరల
యాకారంబులు రామునియట్ల యున్నయవి గావున సీతా
తనూభవులు గావలయు. కాదేని యాదికూర్తంబునకు శేషు
నకు దిగ్గజంబులకుఁ గులాచలంబులకు భారంబు దోచు
నట్లుగాఁ బీనుంగుపెంటలు నేసి బలంబులం దునుముట
యెట్లని పలుకుచునుండఁ, కుశుండు లవునిం జూచి వీరలు
పొంచు తెఱంగు గనుంగొనిన యుద్ధసరణిగాఁ దోచలేదు
ముచ్చులవలెఁ గనఁబడుచున్నవారు. నీవు హయంబు
నేమఱక యుండుము. సైన్యంబుల నెల్ల నే నుక్కణఁగించెద;
నని పలికి భరతున కభిముఖుండై నీసోదరులు పడినచోటికి
నిన్ను దైవంబు దెచ్చె. లవాగ్రజునిముంపటం బడి యెం
దుఁ బోఁగల వని కైకేయీనందను నేడుకాండంబుల
సుషేణు నన్నియతూపుల నంగదుని వేయిబౌణంబుల నాం
జనేయుని నూఱుసాయకంబుల నీలుని నేనూఱుమెఱుంగు

టమ్ముల గవయు నిన్నూఱుశరంబులఁ బనసుఁ దొంబదినార
సంబులఁ గుముదుని నన్నూఱుప్రదరంబుల జాంబవంతుని
మూఁడు వేలకంకపత్రంబుల నొప్పించి, హతుల మూర్ఛితులఁ
బరాజితులం జేసి సింహనాదంబు సేయుటయు, దేవతలు
పుష్పనర్సంబులు గురియించిరి. ఘోరతరం బైనసీతాకుమా
రునిసమరంబుఁ జూచు వేడుకచేఁ బొడవుగా నెక్కెనో
యనఁ బొడుపుగుబ్బలియుత్తమాంగంబునకు మణిమయకిరీ
టంబుకరణిం బ్రకాశించుచు మార్తాండమండలంబు తూ
ర్పుదెసఁ జూపట్టె.

అప్పుడు భరతుని శాసనంబునఁ జతురంగబలంబు లొ
క్తమొగిం జుట్టుముట్టిన, లవుం డాబలంబుల విరియించి యా
ఱునారసంబుల భరతునికోదండంబు ఖండించినం, గుశుం
డుగ్రమార్గణాసారంబు లనర్గళంబుగాఁ బ్రయోగించిన, భర
తుండు మూర్ఛితుం డై యరదంబుమీఁద నొఱగంబడుట
యు మారుతకుమారుండు కట్టలుకం బెట్టుగా నట్టహాసంబు
సేసి యొక్కమహీధరంబు పెకలించి వైచుటయు, దానిశక
లంబులం సేసి కుశుండు బలప్రకరంబులు వికలంబులుగాఁ

* భరతుఁడు మూర్ఛిల్లుట విని రాముఁ డరుచెంచుట. * —

బరింగూర్చుటయు, హతశేషులు పఱతెంచి తద్వృత్తాంతంబు
శ్రీకృష్ణమభద్రునితోఁ దెలియంజెప్పిన, నమ్మహారథుండు విభీ
షణసుగ్రీవులతోఁ డంగూడఁ జతురంగబలసమేతంబుగా నరు
గుచెంచి యాహవరంగంబున సాహసధురీణులు సౌందర్య

రేఖాలంకృతులును శరచాపతూణీరధరులును నంగజస్త్రై
 మానులు నాత్మప్రతిబింబంబులు నైనయర్భకులం గనుంగొని
 “మీకు జాతకర్తనామకరణాదు లెవ్వరు గావించిరి? ధను
 క్షేపం బెవ్వరిచే నభ్యసించితిరి? యుద్ధకౌశలం బెవ్వరు
 నేర్పిరి? మీకుం దలిపండ్రు లెవ్వరు? ఎఱింగింపుం” డను
 టయు లవాగ్రజుండు “సమరంబునకు నచ్చి మాపుట్టుపూ
 ర్వంబు లేల యడిగెదరు? మీ తేటమాటలకు లోబడి హ
 యంబు నిచ్చువారము గాము. అయిన మీయంతవార
 లడిగినఁ జెప్పకుండుటయుం దగవు గాదు. మాకు జాత
 కర్తంబు నామకరణంబుఁ జౌలంబు నుపనయనంబును వేద
 శాస్త్రరహస్యంబులు విలువిద్యయు దివ్యాస్త్రసంపదయు
 గదాఖడ్గకుంతతో మరాద్యా యుధనైపుణంబును, నఖిలపాప
 హారంబును సకలమనోరథసాధనంబును కైవల్యప్రదంబును
 నైనశ్రీరామాయణంబును, వాల్మీకిమునీంద్రుండు నిర్వాజ
 కృపాకటాక్షంబున నెఱింగించె. మాతల్లి సీతాదేవి యిక్ష్వా
 నలో మమ్ముఁ గాంచె; నని సీతానామస్తరణంబు సేయు
 టయు, రఘునాథుండు రథంబుమీఁద నొఱిగి ముహూర్త
 మాత్రంబునకుఁ దెలివి సెంది సుగ్రీవునిం జూచి వీర లెవ్వరు
 తెలియంజూడు మనిన, నిననందనుం డిక్కు మారులక్కఱె
 ణపూకుషునిపోలికి నున్నారు. మీకుమారు లగుటకు క్షిపిం
 దియంబు లేదు. కాకున్న నిట్టిశౌర్యధైర్యసాహసంబులు
 వుట్టునో యని పలుకుచుండఁనంకలో నీలుం డొక్కమహా

శైలంబు పెకలించి వైచుటయు వార లన్నగంబు చూర్ణంబు
 సేసి కాలానలశిఖాసంకాశం బైనశరం బరిబోసి యేసిన
 నీలుండు గూలె. తోడన తద్రక్తబిందువు లెన్ని గల వన్ని
 యు నీలు రై మార్కొనుటయు జానకీకుమారుం డందఱు
 నన్నిశరంబుల దూపుమాపి నరవానరరాక్షససైన్యంబుల
 నానాశస్త్రాస్త్రజాలంబులం గుదులు గ్రుచ్చిన, రాఘవుండు
 భ్రాతృజనులపాటును సైనికులచేటు నక్కుమారులపోటునుం
 జూచి హాలాహలకీలాకరాశంబు లైనమెఱుంగుటమ్ములు
 వింట సంధించి ప్రయోగించిన నది యక్కుమారులపయిం
 దాఁకక కేడించి చనుటయు, రఘువీరుండు మరల దివ్యబా
 ణంబు లనేకంబు లేసినఁ, గవలు వాని నన్నింటి నాలుగేసి
 తునుకలు గావించిన రాఘవుండు వారలకరలాఘవంబు
 తనకు సమానం బని తెలిసి యుద్ధంబు సేయ నొల్లక యూ
 రక యుండినఁ గుశుండు నిశితవిశిఖంబులచే మర్దంబులు

—* శ్రీరాముఁడు మార్చిల్లుట. *—

నొప్పించిన మరణసమానం బైనమూర్ఖు నొంది రథంబుపై
 నొఱగంబడుటయు లవుండు లాఘవంబున నయ్యరదంబున
 కుఱికి యతనిం బొరలించి కిరీటకుండలహారకేయూరకట
 కాంగదాదిభూషణంబులును బీతాంబరంబు నొడిసికొని
 భరతలక్ష్మణశత్రుఘ్నులభూషణాంబరాదులు గైకొని రఘువీ
 రుని ధరాతలంబున దొర్లించి యాదివ్యరథంబుపై నధివ
 సించి యన్నయుం దమ్ముండునుం బోవునెడ నొక్కచోట

మిక్కుటము లైనయుక్కుటములచేఁ జాల నొచ్చి పడియున్న
జాంబవంతుని హనుమంతునిం జూచి. లవుండు నవ్వుచు.
మనయమ్మకు ముదంబుగా నీభల్లూకంబును వానరంబునుం
గొనిపోవుద మని పలికిన నాంజనేయుండు భల్లూకవల్లభుం
జూచి మెల్లన “కంటివే రామలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నులదుర
నస్థ! మనమెంతవారము! బ్రహ్మాదులకేనియు శుభాశుభంబు
లనుభవింపక తీరదు. వీరలం గికురువెట్టి పోవుద మంటిమేని.
లవుండు మిక్కిలి మొక్కలీడు. కావున మనకుఁ బ్రాణ
హాని యగుం గాని ప్రయోజనంబు లేదు. దైవానుకూల్యం
బును జాలదు. జీవంబు లుండిన వలసినశుభంబులు పడయ
వచ్చు. పట్టుకొనిపోయినం బోవని” మ్మని యూరకుండుట
యు, బాలభానుప్రభాభాసమానంబును సముజ్జ్వలకేతనం
బును సమీరసంచలత్పతాకంబును దిన్వ్యసైంధవబంధురం
బును నవరత్నఖచితంబును జలధరగంభీరస్వనంబును వా
యువేగంబు నైన దాశరథిరథంబున జాంబవంతు హనుమం
తునిం దీవియలఁ గట్టి యీడ్చికొని పర్ణశాలకుం జని యెదురు
సూచుచున్న తల్లికి మొక్కి “అమ్మా! నీకు వేడుకగా నీ
భల్లూకంబును వానరంబునుం బట్టికొని వచ్చితి మని ముంద
రం బెట్టి రామలక్ష్మణులు మొదలగు నన్నలువు రన్నదమ్ము
లపాటును విన్నవించుటయు జానకీదేవి విస్థయాక్రాంత యై
“రఘువీరుని మీరలు జయించుట జంకపిల్లలు సింహంబును
జయించిన తెఱంగుగా నున్నది. దీని నమ్మఁ గూడదు. అయి

నను దైవయోగంబు బెన్వరికి నెఱుంగనగు! అక్కటా!
 యే నజ్ఞాతవాసంబు సేయుచు నాయునికి యొరు లెఱుంగ
 కుండఁగఁ దపంబు సేయుచు నుంటి. నన్ను బయలుపఱిచి
 తిరి", అని లవునిం జూచి వాల్మీకి యిచ్చటికి రాకమున్నె
 యభిమానధను లైన యిజాంబనంతు హనుమంతుని నచ్చ
 టనే విడిచి ర" మ్మనుటయు నతం డట్ల క్కావించె.

—* వాల్మీకి క్రీరామాదుల మూర్ఖదేర్చుట. *—

అంత నారదునలన నావృత్తాంతం బంతయు నెఱింగి
 వరుణలోకంబుననుండి వాల్మీకి సత్వరంబుగా నిజతపోవనం
 బునకు వచ్చి యాశ్రమద్వారంబున మూర్తిమంతంబు లైన
 దివ్యాస్త్రమంత్రంబులకైవడి నతులతేజోవిరాజమాను లైన
 జానకీసుతులం గాంచి దీవించి కౌఁగిలిందికొని "మీకుఁ
 గయ్యంబు సంఘటిల్లె నని వింటి. రాఘవులదివ్యాస్త్రఘా
 తంబులచే గాయంబులు లేవు గదా!" యని పాణితలంబున
 మేనులు నిమురుచు "మీకేల యాలం బయ్యె? సవిస్తరం
 బుగా నెఱింగింపుఁ" డనినం గుశుండు హయంబుఁ బట్టుట
 యును, సౌమిత్రిభరతశత్రుఘ్నులపాటును, నరవానరరాక్షస
 వధంబును, రామవిభునినిధనంబునుం దెలిపిన, విని వాల్మీకి
 "యక్కటా! యిట్లు చేయుదురే! ఏమియు నెఱుంగని బాల
 కులు మీర" అని పలుకుచు రక్తమాంసమేదోమస్తిష్కమ
 యంబును భూతబేతాళపిశాచసంకులంబు నై దాననమాన
 నవానరదేహఖండంబులచేతం గనుపట్టుచు ఘోరతరం బైన

రణాంగణంబునకుం జని రఘువీరుల నలువురం జూచి
 కమండలూదకంబు కరంబునంగొని యభిమంత్రించి చల్లు
 టయు, వారలు సుఖనిద్రం జెంది మేల్కొంచిన తెఱంగున
 మూర్ఖులు దొఱంగి యుదయార్కబింబంబులచందంబునం
 బ్రకాశించుటయు, దివ్యదుందుభిధానంబులు నప్పరోనా
 ట్యంబులుఁ బుష్పసృష్టియుం గలిగె. దేవత లమృతవర్షంబు
 వర్షించుటచే నరవానరయాతుధానబలంబు లన్నియు నెప్పు
 టియట్ల బ్రదికె. అంత మునిజన సేవ్యమానుం డైనవార్తీకి
 మహామునికి రాఘవుండు తమ్ములుం దాను నమస్కారంబు

—* వార్తీకి రాముని స్తుతించుట. *—

గావించిన నత్తపోధనుం డాశీర్వాదంబు సేసి “మహాత్మా!
 నీవు జగన్నాయకుండవు, సృష్టిస్థితిసంహారంబులు నీలీలావిహారంబులు;
 కులాలుండు చిఱుతకలశంబులు, గరగలు, కటా
 హంబులుం జేసినకరణి నీవు కొందఱ నధికులను గొందఱ
 నల్పులనుం గా సృజియించినాఁడవు; నీవు శ్రీమన్నారాయ
 ణుండవు; సీతాదేవి శ్రీమహాలక్ష్మి; మీలీలావిన్ోదంబులు
 వేదసన్నతంబులు; కొడుకు లెఱుంగక తప్పు సేసినం దండ్రి
 సహింపవలయుం గాని నిగ్రహింపఁజనదు. పుత్రులశౌర్యం
 బును దేజంబును విద్యయు జనకులకు సంతోషకరంబులు
 గదా! అతిబౌల్యంబునఁ దాటకఁ పధించి హరునికోదం
 డంబు ఖండించి భార్గవుగర్వంబు మాన్చి విరాధు వధించి
 ఖరదూషణమారీచకబంధాదులఁ దెగటార్చి వాలి నొక్క

కోలం గూల్చి లనణజలనిధిం బంధించి రావణకుంభకర్ణ ప్రముఖనిఖిలరాక్షససంఘంబుల నంతంబు నొందించి బ్రహ్మ రుద్రాదులు నుతింపఁ జటిలవ్రతాపదీపితుండ వైననీయెదు టఁ బద్ధగర్భాదు లైన నిలువం జాల రనినయెడఁ జెక్కు గీఁటిన నేడువ నేరరు; ఉగ్గుద్రావుప్రాయంపుశిశువు తెది రింపం జాలుదురె! నేను బాతాళంబునకు వరుణుని యా గంబు నెఱవేర్పం బోయియుండుటకతన నీతనూభవులు ని న్నెఱుంగనికతంబున నింత యపఖ్యాతి సంభవించె.”

అనిన విని శ్రీరామచంద్రుండు సంతుష్టాంతరంగుండై యబ్బాలకులం జూడనలఁ బిలిపింపుం డనుటయు, నస్త్రీక సంభవుండు శిష్యులం బనిచి పిలిపించినఁ గుశలవులు గవ దొనలు బిగియించి ఖడ్గంబులు వట్టి శరచాపంబులు వీణీ యలుం బూని నచ్చి గురుసమక్షంబున నిల్చి నమస్కరించి తదనుమతంబునఁ బంచపాతకహారంబును గాయత్రీమయం బును భుక్తిముక్తిఫలప్రదంబును సీతాచరిత్రంబును బవిత్రంబు వైనశ్రీరామాయణంబు నానారాగంబుల వర్ణవిన్యాసవిశేషంబులఁ దానమానంబులం దుంబురునారదులకరణి గా నంబు నేయుటయు, రఘువంశౌగ్రగణ్యుండు వారలం బునః పునరాలింగనంబులు నేయుచు సీతావియోగసంతాపంబు మాని హర్షబాష్పంబులు గురియ గద్గదకంఠంబున సౌమి త్రితో “వీరలముఖసౌందర్యం బవయవసౌకుమార్యంబుఁ జూచిన జానకియట్ల యున్నయది కంటివే!” యనుట యు,

సౌమిత్రి “మిత్రకులాగ్రణీ! నీశాసనంబున నిర్భరగర్భపరి
 పూర్ణ యైనజానకీదేవిం గాఱుకవిలోన నిర్దయత్వంబున
 విడిచి వచ్చిన నయ్యింక యప్పుడే మూర్ఖిల్లి సంచత్వంబు
 నొందిన ట్లండె” ననుటయు, వాల్మీకి “రఘునందనా! ఆసమ
 యంబున నేను యాగయూపదారుహారణార్థంబుగా నావనం
 బునకుం జని యబలావిలాపంబు నాలకించి చేరం జని
 శోకాక్రాంతయు ధూళిధూసరితకేశభారవివర్ణవదనయు నైన
 వధూమణిం గనుంగొని నీ వెవ్వరిదానవు? ఏల శోకించెద
 వనిన, “నేను జనకరాజతనూజను (1)రఘూద్వహుం డను
 మన్భర్త లోకాపవాదనిమిత్తంబుగా నన్ను నడవులం ద్రో
 యించె” ననిన నూఱడించి యాశ్రమంబునకుం గొనిపోయి
 తపస్వినుల నియమించుటయు, వారలు గర్భసంరక్షణంబు
 సేయుచునుండఁ గతిపయదినంబులకు నొక్కశుభలగ్నంబున
 నిక్కుమారులం గనిన, నేను జాతకర్తాదివిధానంబు లాచ
 రించి వేదవేదాంగంబులు ధనుర్వేదంబు చాపవిద్యాకౌశ
 లంబును శ్రీమద్రామాయణంబును నేర్పితి;” ననిన రాఘ
 వుండు “మహాత్మా! నీకృప యెవ్వరియందుఁ గలిగె వారలు
 కృతకృత్యులై నీయనుగ్రహంబున నభివృద్ధిం బొందుదురు.
 మాబోటులం బేర్కొన నేల”యనియె. అప్పుడు వాల్మీకి

—* శ్రీరాముఁడు పుత్రులం గొని యయోధ్యకుఁ జనుట. *—

యర్భకులం జూచి కనుసన్న సేయుటయు వారలు తండ్రి
 పాదంబులకు మ్రొక్కి దండప్రణామంబులు గావించి “య

జ్ఞానులము, అపరాధులము, ఊహాపోహాపరిజ్ఞానంబు లెఱుఁ
గని మూఢబుద్ధులము, ఆత్మద్రోహులము మమ్ముం గటాక్షిం
పుము! మేము వైదేహీనందనులము.” అనిపలికి వెండియుం
దండప్రణామంబు సేసి లేవకుండిన, శ్రీరామభద్రుండు కరు
ణాకలితహృదయం డై తనదీర్ఘభుజంబులచే వారల లేవ నెత్తి,
శీరంబులు మూర్కొని, యంకంబున నునిచి, సంతసంబున
మన్నించి యధ్వరాశ్వంబుఁ దోడ్కొని సేనాసమేతంబుగా
నయోధ్యకు వచ్చి వాల్మీకి నవలోకించి, సభామధ్యంబున
నిట్లనియె. “మునీంద్రా! నీపుత్రిక యగుసీత పరమసాధ్వి.
నాఁడు దేవతలు రాక్షసులు వానరులుం జూడ నన్నిప్రవే
శంబు సేసె. అది ప్రజ లెఱుంగరు. కావున సందియంబు
నొందెదరు. వీరలసందేహానిన్పత్తి సేయం గోరెద. ధరిత్రీ
నందినిం బిలిపింపు. మనిన మహర్షిషర్యుండు నిజాశ్రమంబు
నకు వచ్చి యందుఁ దపఃకృశశరీరయు వికీర్ణవేణికాభారయు
బాష్పాకులితనేత్రయు నైనజనకపుత్రికం గాంచిన, నద్దేవి
మునీంద్రునిపాదంబుల కెఱుఁగి “మహాత్మా! నాతనయు లెచ్చ
ట నున్నారు? శాత్రువులబారిం బడిరో? పతి నెడఁబాయుట
యుం గాక పుత్రశోకంబు నొందవలసియున్నదో? నన్ను
బ్రహ్మదేవుండు శోకంబునకై సృజించెనో?” యని విలపింప
నూరార్చి యమ్మునీంద్రుఁడు వత్సంబు నెడఁబాసిన ధేనువు
కరణి “నేల యడలెదవు, దుఃఖార్త వైననీ వేమి పల్కిన మా
కు నెఱు గాదు, నీకుమారు లిరువురు నయోధ్యాపురంబునం

దండ్రిచెంగట సుఖంబుగ నున్నవారలు; కాకుత్స్థండు నిన్నుం దోడ్కొని ర మ్మని పంచె” ననిపలికి యరుగుదె మ్మని యమ్మానవతీమణిం దోడ్కొని యయోధ్యాపురంబునకు వచ్చుటయు, రఘూద్వహుండు పరమానందకందళితమాన సుం డై పుత్రులు గొలువ, భార్యాసమేతంబుగా హయమే ధంబు సాంగంబుగా నెఱవేర్చి సంపూర్ణదక్షిణల ఋత్వి జులం బ్రీతి నొందించి ధనకనకరత్నభూషణాంబరాదుల చేత నాశ్రితుల మిత్రుల భృత్యుల భూసురుల నృపుల నం దఱం దనియించి రాజ్యపరిపాలనంబు సేయుచు సుఖంబున నుండె. ఏసరవిం గుశలవులతో శ్రీరామభద్రుండు రణంబు సేసె, నాసీతి నర్జునుండు బభ్రువాహనునితో యుద్ధంబు సేసెను.

ఇవిధంబున బభ్రువాహనుం డర్జునునితోడం దార సిల్లునవసరంబున హంస కేతనుండు తనతనూభవులు గయ్యం బునం బడినయప్పుడు శ్రీకృష్ణుండు తనయందుఁ జేసిన సన్మానంబు మనంబునం దలంచి శౌరికిం బ్రియసఖుం డైన కిరీటికార్యంబునఁ బ్రాణంబు లీయ నిశ్చయించి, బభ్రువా హనునిం దాఁకి యతనిచక్రరక్షకు లగుయోధవరులవే యింటిని వేయిబాణంబుల ఖండించి వెండియుఁ గాలదం డోపమానంబు లగుకాండంబులు నిగిడించి యరదంబు చక్కడిచి ప్రతివీరుండు ప్రయోగించుశిలీముఖంబులు విము ఖంబులు గావించి తోడనే తనుఁ జుట్టుకొనిన యయిదఱు

హిణులసైన్యంబు రథగజతురగపదాతిబృందంబులతోడం
 దెగటార్చి(2) ప్రళయకాలరుద్రుండునుంబలె మండుటయు,
 బభ్రువాహనుండు సత్వరంబుగా వేఱొక్కరథం బెక్కి
 హంసధ్వజుని మార్కొని, వేయిబాణంబులచే నరదంబు
 వేయితునుకలు గావించి, మఱియు నిశితవిశిఖంబులు పరఁ
 గించి యారాజును మూర్ఛితుం జేసి మూర్ధాభిషిక్తు లైన
 రాజేంద్రుల రథరథ్యసూతసమేతంబుగా వేయిమంది నొక్క
 నిమిషంబునం దెగటార్చి యూర్బుటయు, యశావనాశ్వకు
 మారుం డైననువేగుం డడ్డపడి తొమ్మిదిబాణంబులఁ గిరీటి
 నందనునియురంబును మూఁడునారసంబుల నాతపత్రంబు
 ధనువును బతాకయుఁ దునిమి యతనియొద్ది వీరయోధుల
 వేయింటిని, వేయిబాణంబులం దెగటార్చి వెండియుం బది
 నూఱులప్రదరంబులు నిగిడించి బభ్రువాహనుని దేహంబు

—* సువేగబభ్రువాహనులయొద్దము.*—

నిరంతరంబుగా గ్రుచ్చె. ఇవ్విధంబున సువేగుని శరవేగం
 బుఁ జూచిన దేవేంద్రపౌత్రుండు దావపావకంబునుంబలె
 విజృంభించి వానిబాహుగర్వంబు వారించుచుఁ బ్రచండకాం
 డంబులు ప్రయోగించి తెల్లయేనుంగుతండంబులం ద్రుంచి
 మాతంగతురంగశతాంగభటకళేబరంబులచే రణభూభా
 గంబు గప్పి వెండియుం గ్రోధావేశంబునఁ గోదండంబునం
 దొక్కపాఱవతియమ్ము దొడిగి యాకర్ణాతంబుగాఁ దిగిచి

(1) (2) నడుమ నున్న గ్రంథ మొక ప్రతిలో నప్పమైనది.

సువేగుని నడిమికి రెండుగా ఖండింపం దలంచి యేసినఁ,
 గత్తెరచేఁ గత్తిరించినచందంబునఁ బూర్వాధఃకాయంబులు
 సమంబుగాఁ తూఁచినట్లు తెగి తఱ్ఱండంబులు క్రిందం బడు
 నంతలో సువేగునికరలాఘవం బే మని వర్ణింప! నాల్గుబాణం
 బులు వింట సంధించి బభ్రువాహనువక్షస్థలంబు దుయ్య
 నేసిన మూర్చాకలితుం డై కవ్వడిపట్టి ధరాతలంబునం బడి
 యె. అవ్విధంబుఁ జూచి సిద్ధసాధ్యచారణసంఘంబులు
 వినుతించె. అనంతరంబు, యతిశీఘ్రంబుగా మూర్చ దెలిసి
 చిత్రాంగదాకుమాదుండు ప్రలయకౌలరుద్రుండునుంబలె
 రాత్రురసోల్లాసభాసురుం డై కిరీటిచుట్టు నున్న యోధవీరులం
 బెక్కండ్రు నుక్కణఁగించె. అప్పుడు బభ్రువాహనునిచే భం
 డనంబునం బడినరాజులం దత్పురంబునకుం గొనిపోయి
 చిత్రాంగదాసపత్ని యగునులూచి విశల్యకరణీప్రముఖంబు
 లైనయాషధంబులచేఁ జికిత్స లొనరించి కాపాడుచు నుండె.
 అప్పుడు ధనంజయుండు కర్ణకుమారునిం జూచి మనసైన్యం
 బు నిరవశేషంబుగా సమయింపంబడియె, హంసధ్వజుండును
 యశావనాశ్వుండును సువేగుండను నీలధ్వజుండను మొద
 లైనదొరలు పెక్కండ్రు పడిరి. ప్రద్యుమ్నుండు పట్టువడి
 యె. అనుసాల్వం డే మయ్యోనో యెఱుంగము. కుమార
 కా! కాలంబు విపరీతంబుగాఁ దోఁచుచున్నయది. నాదే
 హచ్చాయ శిరోవిహీనంబుగాఁ గనంబడియెడు. కన్నులఁ
 గోపాగ్నిజ్వాలలు మట్టుపడియె. మఱియును దుర్నిమిత్తంబు

అనేకంబులుగాఁ గనఁబడుచున్నవి. ఏ మయిన నేమి, చావు
 నకుం దలంకం బనిలేదు. నీవును బాణసహస్రంబులచే
 జర్జరితాంగుండ వై మిగుల నొచ్చి యున్నవాఁడవు. నేను
 జీవితండ్ల నై యుండునప్పుడే నీవు దప్పి పొమ్ము; తిలోదకంబు
 లైన నిత్తువు. అకటకటా! యసిధారావ్రతంబుగాఁ బాండ
 వాగ్రజుండు యాగంబునకు దీక్షించి నాభుజావిక్రమంబు
 నమ్మి, మహాక్రతువు నుపక్రమించినయత్నంబు విఫలం
 బయ్యె. ఖదిరబదరీపలాశబిల్వయూపకలాపంబు లోపంబు
 నొందె. చమాలకల్పనంబు మృష యయ్యె. అఱునదినలు
 గురు విప్రదంపతులు యజమానునకుఁ జేయం బూనిన
 కనకకలశపాత్రాభిషేచనవిధానంబు వృథ యయ్యె. కనక
 మయం బైనశలాకాశతంబుచే విరచితంబును శాస్త్రాలచర్తో
 పయోజితంబును నైనధవళచ్ఛత్రసముల్లాసంబు ప్రాసంబ
 యయ్యె. యాగమండపాభ్యంతరంబున హర్షమాణు లైన
 బ్రహ్మార్షిమహర్షిపుంగవులమంగ శాశీ ర్వాదంబులయర్థంబులు
 వ్యర్థంబు లయ్యె. అవభృథస్నానసమయంబున బంగరు
 శలాకలకరణి శృంగారంబులు దనర సర్వాభరణభూషిత లై
 యమూల్యంబు లైనగంధమాల్యాంబరంబులు ధరియించి
 పదేసియేండ్ల బాలికలు కనకదండమండితంబు లైనచామ
 రంబులు విసరువైభవమ్ము నమ్ముయ్యె. రుక్మిణీసమేతుం డైనపుండ
 రీ కాక్షునకు నగ్రపూజ సేయవలయు ననుప్రసంగంబు భం
 గం బయ్యె. ఇంక నెంత వగచిన నేమికార్యంబు! నా

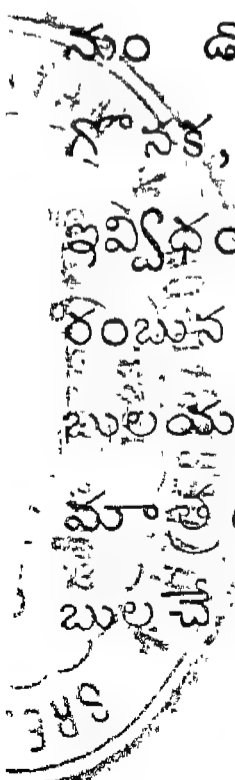
జన్మంబు వ్యర్థం బయ్యె. సంగరాంగణంబునం బగతుని తోడం దలపడి నాయోపినంతయుం బోరి మరణంబు నొందుట మేలు. నీవు కృష్ణయుధిష్ఠిరులపాలికిం జని యీశ్వర త్తాంతంబు పలుకరింపు మనిన వృషధ్వజుండు కపిధ్వజుని తో నిట్లనియె. “అయ్యా! బహుభాషలు నేను బలుక నోడుదు. రవిబింబంబు ధరణీతలంబున వ్రాలిన సముద్రంబు లింకిన ధరణీతలంబు తలక్రిందైన మేరు వొఱగిన నేనియు చైరవీరులకు వెన్ను సూపువాడఁ గాను. దేవేంద్రాదిదేవతలెదిరించి రేనియు జయింపం గలయట్టి నాముందఱ నీశాత్రవు లేమాత్రంబు? నీప్రాపున నుండుటంజేసి నా కసాధ్యంబు లేదు. “ఏలినవాని కార్యంబున మిత్రకార్యంబున గోబ్రాహ్మణకార్యంబున నెవ్వఁడు దేహంబు పరిత్యజించు నతనికిఁ గైవల్యం బెదురుగా వచ్చు నని ధర్మకోవిదులు పలుకరింతురు. నాపరాక్రమంబు గనుంగొను” మని మ్రొక్కి రథానూఢుం డై దుర్వారభుజాగర్వంబు నిర్వహింపం బూని యుభయస్తైర్యంబులు వినుతింప వృషకేతనుండు మలయకేతనునిం దాఁకె.

—* వృషకేతనబ్రహ్మనాహనులయుద్ధము. *—

అంతఁ గిరీటినందనుండు వృషకేతను వీక్షించి యతని వక్షంబునందు మూఁడుబొణంబు లేసిన నది వెన్నున డుస్సి, పాతాళగంగాజలంబులు గ్రోలం బోవుచందంబునఁ బుడమి లోనం దూఱిన సూర్యపాత్రుం డీడఁజనక మూఁడుశిలీ

ముఖంబు లురంబునం గ్రుచ్చిన బభ్రువాహనుండు సారథి
 రథరథ్య కేతనచ్ఛత్రసమేతంబుగా రథంబు దునుమాడినం
 గర్ణపుత్రుండు వేటొక్కశతాంగంబు నెక్కి పరాక్రమించి
 నం బార్థనందనుండు దానిం జక్కడిచె. వెండియు నొండు
 రథంబుమీఁద నెక్కిన, నవ్వీరుండు దాని ఖండించె. అవ్వీ
 ధంబున వేయురథంబులు ఖండించిన రాధేయతనూభ
 వుండు వేటొక్కయరదంబు నెక్కి నానావిధశస్త్రాస్త్రంబులు
 గురిసిన నరనందనుండు సరిపోరు నెడ వృష కేతనుం డాగ్నే
 యపార్జన్యయామ్యసౌరాదిబాణపరంపరలు ప్రయోగించి
 నం జిత్రాంగదాకుమారుండు నారాయణాస్త్రంబున నన్ని
 యు ఖండించి కర్ణసూనునిం జూచి “మద్బాహోపరాక్రమం
 బునం బొలిసిన నీసేనలచందంబు గనుఁగొంటివె! వృత్రా
 సురుం డమరేంద్రు నెదిరించుచందంబున నీవు నాయెదుటం
 బడితివి. ఎందుఁ బోయెదవు.” అని చిఱునగవు నెమ్మొగ
 మ్మున నివ్వటిల్ల నాయవ్యాస్త్రంబు వింట సంధించి వృష కే
 తనునియురంబు డుయ్యనేయుటయు నతం డెగసి బ్రహ్మాండ
 కటూహంబునం గొట్టువడి భూమిపయిం బడక జీర్ణపర్ణంబు
 నుడిగాలిలోనం దవిలినయట్లు ప్రాకృశ్చిమదక్షిణోత్తరదిశా
 భాగంబులం జుట్టుముట్టి మూఁడుముహూర్తంబులలోఁ గ్ర
 మ్మఱి యుద్ధరంగంబునకు వచ్చి వ్రాలి కర్ణపుత్రుండు కుదురు
 కొని, బభ్రువాహన్మునిపయి నుద్ధరాస్త్రంబు ప్రయోగించు
 తుయు నతండు రథంబుతోడంగూడ రవిమండలపర్యంతంబు

నెగసి భగ్నరథుం డై దగ్ధపక్షుం డైనసంపాతిపక్షి యుంబలె
పుడమిపయిం బడిన నతని ననలోకించి వృష కేతనుండు
“హంసధ్వజాదిన్యపాలురం బలువురం బొలియించితివి, మదీ
యశరాగ్ని దగ్ధుండ వై యస్పాతకంబుఁ బాపికొను” మని శిఖి
శిఖాసంకాశంబు లైన శిలీముఖంబు లనేకంబులు ప్రయోగిం
చినం గవ్వడితనయుండు నవ్వుచు వాని ఖండించి గగనం
బున కెగసి మందరనగంబుచందంబున వృష కేతనునరదంబు
పయిం దుముకుటయు నయ్యరదంబు భూతలంబున నణంగి
కనంబడ దయ్యె. వృష కేతుండు లాఘవంబున నవ్వలికిం
దుమికినఁ గీర్తితనయుండు శరపంచకంబున నతనిమర్తం
బులు నాటించి యార్చినం దరణిపాత్రుండు పినతండ్రిం
జూచి “మున్ను మీతోడం బోరునప్పు డరదంబు పుడమిలో
నణంగిన రాధేయునంతయోధు నిన్నుం జూచి నిలువు
మని వేఁడె; నే నట్లు పలికినవాఁడఁ గాను; నాప్రతాపంబు
గనుఁగొన నవధరింపు” మని పలుకునంతలో బభ్రువాహు
నం డొక్కశరంబునఁ గర్ణజునిశిరంబు పగులనేసిన సరకు
గొనక, యతండు పెక్కుశరంబు లొక్కుమ్మడిం గురిసె.
త్రివ్యధంబున నొకరి నొకరు చీరికింగొనక కొంతతడ నంబ
రంబునం, గొంతసేవు భూతలంబునం, గొంతనడి దిగంతం
బులయందును రథంబు లెక్కియు విరథులయ్యును నిమిష
మాత్రంబు నిలువక తమశరీరంబులం గాఁడిపాఱినకాండం
బులచే ఖండితంబు లైనమాంసఖండంబుల కై కాకకంకగ్న

ధ్రంబు లాకసంబున గుంపులుగూడ నయిదహోరాత్రం
 బులు నిరంతరసమరంబు సేసిరి. అంత నాబభ్రువాహనుం
 డర్బుదన్యర్బుదసంఖ్య లైనబాణంబులచే నొప్పించి “కర్ణ
 నందనా! యిన్నిదినంబులు నాతోడ నెదిరించి పోరినయపు
 డే మెచ్చుకొనవచ్చు; నింక నిన్నుం బారిగొనక విడువ.
 ముకుందచరణారవింశంబులు డెందంబునం బాదుకొలుపు”
 మని పలుకుచు మెఱుంగులు దుఱంగలించు నర్థచంద్రబా
 ణంబు నిగిడించినఁ గర్ణతనయుం డాబాణంబు మూఁడు
 తునుకలుగా ఖండించి యట్టహాసంబు సేయునంతలోఁ బాక్ష
 సూనుండు గనక రేఖావిరాజితంబును గంకపత్రచిత్రితంబును
 గాలాగ్నికీలాసంకాశంబు నైనకాండంబు నాన్యషకేతను
 కంతంబు లత్యంబుగాఁ బ్రయోగించినఁ గుండలాలంకృతం
 బును జంద్రమండలసన్నిభంబు నైన యాతనిముఖమండలం
 బెగసి. పుండరీకాక్షునిఁ బేర్కొనుచు గాండీవిపదంబుల
 వ్రాలినం, దత్కబంధంబు చతురంగబలంబుల మడియించు
 చుఁ బుడమిమీఁదం బడియె.

అంతఁ గుంతీనందనుండు పూర్ణచంద్రోపమానంబును
 గిరీటకుండలాలంకృతంబు నైనకర్ణజునిశిరంబు కరంబులం బూ
 ని “హా! వీరమూర్ధన్య! హా! యుధిష్ఠీరసన్తాన్య! హా! కుమార
 కంఠీరవ! హా! వైరిభయంకరజ్యోరావ! నిన్ను రిత్త చంపికోంటి.
 ప్రియనందనుండవు నర్కుని మనుమండవు నైననిన్నుఁ గైదు
 వులపాలు సేసి లోకబాంధవునితోడివిరోధంబు సంపాదించి

కొంటిని. అభిమన్యుననంతరంబున నస్వయంబు నీవలన నిల్చు నని నమ్మియుంటి. గుణనిధానుండ వైననిన్నుం గోలుపోయి కృష్ణయుధిష్ఠిరులచిత్తం బుత్తలంబు నొందించితి. మున్ను హయమేధాశ్వంబు సాధించి తెచ్చునప్పుడు భీమ సేనునకు సహాయంబుగాఁ జని వైరుల జయించి వాజిని హరించిననీ విప్పుడు నాకు సహాయంబుగా వచ్చి విపక్షుల చేతం బొలిసి యటవిక్షుపలపా లయితివే! కుమారకా! దిన మణి లేనిదినంబుకరణి, దీపంబు లేనియంధకారమందిరంబు చందంబున, లింగంబు లేనిపీఠంబుకరణి, నీవు లేనిజయంబు నిష్ఫలం” బని బహుప్రకారంబులం బలవించి తనయురం బున నతని శిరంబు నునిచికొని మూర్ఛితుండై పెద్దయుం బ్రౌద్ధునకుఁ దెలిసి వెండియుం బరిదేవనంబు సేయుధనం జయుం గనుంగొని బభ్రువాహనుం డిట్లనియె. ఏను వైశ్యు నకుం బుట్టినవాఁడఁ గావున సంగరం బనుసముద్రంబులో నరదం బనునావనెక్కి వీరయోధశిరోరత్నంబులూ బేరంబు లాడుచుఁ గర్ణసూనునిశిరం బనియెడియనర్ఘు బైనరత్నంబు వెలకుం గైకొని నీకు నిచ్చితి. దీనిం బశుపతికి నర్పించి పాశుపతాస్త్రంబు గైకొని నన్ను మార్కొనం జూడు” మనిన విని, కిరీటి, కర్ణసూతిమస్తకంబు రథంబుపై నునిచి కన్నుల నిప్పు లుప్పతిలం జూచుచు, సగభసంబుగాఁ జూపం బు సజ్యంబు గావించి గుణంబు మ్రొయించుచు “నోరీ దుర హంకారీ! పెక్కుమాట లేమిటికిం బ్రేలెదవు. శూరుండ

—* అర్జునబ్రువాహనులయుద్ధము *—

వైతివేని నాయెదుటం బౌరుషంబు సూపు” మని పలికి
 చిత్తజల్లుగా భల్లంబులు గురియుచుఁ గాలసర్వోపమానంబు
 లును గనకపుంఖంబులును నై కుఱుచకనుపులం గనుపట్టు
 శిలీముఖంబులు బహుముఖంబులం బ్రయోగించుటయు
 బ్రువాహనుండు తూలె. బలంబులు నలుగడలకుం
 బఱచె. అప్పుడు శిరంబులు లేనిమొండెంబు లీడ్చికొని దెస
 లకుం బఱచువాహనంబులును నుగ్గునూచంబునుం బొడి
 పొడియు నై గగనంబున గాలికిం బోవురథంబులును దుండం
 బులు, గండంబులు, పాదంబులు, రదంబులుం దెగి రక్తసిక్తాం
 గంబు లై సమీరతాడితంబు లైనసాంధ్యమేఘంబులకైవడి
 దెసలకుం బరువెత్తు నేనుంగులును, భిన్నభిన్నంబు లై శిరః
 పాణిపాదవక్షోమధ్యజంఘాజాన్వాద్యవయవంబులతోడం
 బొరలువీరభటులునుం గలిగి సంగరాంగణంబు రక్తమాంస
 కర్దమంబులం దుర్దమం బయ్యె. మఱియు, నక్కొంతేయు
 దివ్యాస్త్రజ్వాలలు కాలానలంబు కైవడిం గెరలి బ్రువా
 హనునిమణిపురంబునం దరికొని ప్రాకారంబుల నిరాకారం
 బులను, నట్టాలకంబుల నేలమట్టంబులను, నగారంబుల నిగు
 ఱులను, వీదుల బూదులను గావించుచు విజృంభించుటయుఁ,
 జిత్రాంగదానందనుండు నిజబాహుశక్తిచే జంభారిసుతుని
 సంరంభంబు స్తుంభింపంజేసి మూఁడుబాణంబుల సారథి
 నొప్పించి, నాల్గుమార్గణంబుల ఘోటకంబుల గీటుడఁగించి,

యేడమ్ములఁ గపిధ్వజంబు నాటించి, ఫాలాక్షఫాలాగ్ని కీలా
కరాశంబు లైనబాణజాలంబుల మర్తంబులు నొప్పించు
టయు, గాసిం జెంది గంగాశాపంబు సన్నిహితం బగుట
కతన, నాగ్నేయవారుణవాయవ్యగాంధర్వపైశాచసమ్తాహ
నాస్త్రంబులలో నొక్కటియుం దోఁచకుండుటవలన, వివర్ణ
త్వంబు నొందినవదనంబుతో నస్తనుయసమయసూర్యుని
చందంబునం బ్రతిక్షణంబును క్షీణం బగు తేజంబుతోడం
గుండుపౌరందరిం జూచి మణిపురానీశ్వరుండు నవ్వుచు
“నయ్యా! పతివ్రతామతల్లి యైనమాతల్లిని సభానుధ్యం
బునం దొల్లి యప్రియవచనంబులు పలికినపాతకంబునకుం
గాలంబు సేరవచ్చె. ఇవ్వేళఁ దల్లిని దండ్రిని నన్నదమ్ములఁ
జుట్టంబుల నెవ్వరిఁ దలంచినం బ్రయోజనంబు లేదు. సనా
తనుండును భవదీయరథసూతుండు నైనశ్రీకృష్ణునిధ్యానంబు
సేయు” మని పలుకునవసరంబున, నీరదంబులు నెత్తురులు
గురిసె. మొఱపతాలు ఋవ్వుచు ఝంఝామారుతంబులు
వీచె. దిగంతంబులు గావిరి గప్పె. పొగ లేక యాయుధం
బులు మండె. ఇవిధంబున నర్జునవినాశసూచకంబు లైన
యత్పాతంబు లనేకంబులు గనంబడుచునుండ బభ్రువాహ
నుండు మండుచు నవరత్నఖచితంబును, గంకపత్రవిభ్రాజ
మానంబును, స్వర్ణరేఖాంకితంబును, సన్నతపర్వంబును, గాల
దండోపమానంబును, నర్జునప్రాణాపహరణకారణంబును,
జ్వాలానామకంబు నైనశరంబు వింటం బూన్చి యాకర్ణాం

తంబుగాఁ దివిచి కిరీటికంఠంబు లక్ష్యంబు సేసి ప్రయోగిం
చుటయు, నది పూర్వవైరానుబంధంబున మధ్యమానసాగర
సముద్యాతకాలకూటంబుకరణి చటచ్ఛటాశబ్దంబుల మింట
నంటుమంటలు మిణుంగులులు పొంగలు సెగలు రగులుకొన
జగంబులు దిగులుపడంజేయుచుఁ బఱతెంచినం గని,

—* అర్జునుఁడు శిరంబు దెగి పడుట. *—

ఫల్గునుండు లేశమాత్రం బేనియు మనంబున భయంబు
నొందక నానావిధంబు లైనదివ్యాస్త్రంబులు ప్రయోగింప,
వాని నెల్లం గబళీకరించుచు దశదిశాభాగంబులు ఘూర్ణి
ల్లం జనుదెంచి, కంబుకంఠంబును, గమలదళనేత్రంబులును,
గనకరత్నకిరీటకుండలాభిరామంబును, కైరవమిత్రబింబోప
మానముఖంబు నైనకవ్వడిశిరంబును (1) ఖండింప, నది కమ
లనాభ! కనకాంబరధర! కౌస్తుభోద్భాసితాంగ! కమలా
మనోహరా! కైటభాంతకా! నిన్నే నమ్మినవాఁడ నని కీర్తిం
చుచుఁ గార్తికమాసంబున శుక్లపక్షంబునం దేకాదశీభామ
వాసరంబున నుత్తరానక్షత్రంబున ధరణీతలంబునం బడియె.
తద్దేహంబు వృషకేతనుని దేహసమీపంబునం గెడసె.
అప్పు డాకర్ణపురందరనందనుల శిరంబులు, రత్నకుండలకిరీట
ప్రభాదీప్యమానంబు లై రెండుసూర్యబింబంబులుం బలెఁ
బ్రకాశించె. (2)

(1)-(2) నడుమనున్న వాక్యము లొక ప్రతిలో వ్యత్యస్తములుగా
చనమగ్రములుగా నున్నవి.

ఇవ్విధంబున బభ్రువాహనుం డాహవంబున నృషధ్వజ కపిధ్వజుల నధియించి జయోత్సాహంబునం బొదలుచు మగిడి నచ్చునపుడు పురంబునఁ బన్నీరు చిలికించి కప్పురం పురంగవల్లికలు దీర్చి పట్టాంబరంబుల మేలుకట్లు గట్టి తోరణంబులు సవరించి వారాంగనానాట్యయోగ్యంబు లైన యంత్రవిశేషంబు లమర్చి యగురుసాంబ్రాణిధూపవాస నలు గుబులుకొనంజేసి పూర్ణకలశంబులు దధిదూర్వాక్షత మంగళద్రవ్యంబులు సంఘటించి వాద్యఘోషంబులు సెలంగ జయజయనాదంబులతోఁ జౌరజనంబు లెదుర్కొన జయోల్లాసంబున నచ్చునైభవంబులు, సౌధాగ్రంబున నుండి కనుంగొని, చిత్రాంగద, చెంగట నున్నసఖీజనముల ననలో కించి పట్టణంబున నేమియుత్సవం బని యడిగి, నీకుమా

—* అర్జునుమఃకంబునకేఁ శత్రాంగద చింతించుట. *—

కుం డైనబభ్రువాహనుం డర్జునుని సంహరించి జయంబు సేకొని నచ్చుచున్నవాఁ డనిన విని(1)యక్కలకంఠి కంఠి రవరవంబు వినినగజరాజకన్యకయుఁబోలెఁ, గతోరమేఘ గర్జనంబు వినినకలహంసి తేఱంగున, బోయవాని వింటినారి ధ్వని వినినచిన్నారి లేడివితంబున, బిడాలనిర్ఘోషంబు వినిన బాలమూషికయందంబున(2) హృదయంబు ప్రక్కలై మూ ర్చిల్లి పుషమిం ద్రెల్లినం, జూచి యులూచి, దుఃఖావేశంబున మోము నురంబును నొఁదికొనుచుఁ బరి దేహనంబు సేసిసం

(1)-(2) మునుమునునానానా లానా ప్రవీణులతో పోవు.

దత్సఖిజనంబులు నేడువం దొడంగిన నంతిపురంబు రోదన
 ధ్వనులచేతం ఘూర్ణిల్లుటయు నక్కోలాహలంబు నాలకించి
 బభ్రువాహనుండు చిన్నవోయిన మొగంబుతో నంతఃపురం
 బునకుం బోయి ధారుణిం బడినహారంబులును, ఖండితంబు
 లైనకటకంబులును, విఱిగినమంజీరంబులును, బోరగిలం బడ
 వైచిన దూర్వాక్షతలాజపాత్రంబులు, నాఱిననీరాజనంబు
 లును, విరియంబడినకురులతో నేడ్చుసఖిజనంబులునుం
 గలిగి దుఃఖాక్రాంతం బైనయంతఃపురంబునఁ జింతా
 క్రాంత లై మూర్ఛిల్లిన తల్లులం జూచి “తల్లులారా! యిం
 తవంతనొంద నేమిటికి? ఏను శత్రుసంహారంబు సేసి జయ
 రమాసమేతుంక వై నచ్చినయెడ నన్నభినందింపకుండు
 టకుం గారణం బేమి?” యనిన విని చిత్రాంగద “కుమార
 కా! నీవే నాపగదాయ వైతివి. వృక్షశాఖవలనం జనియిం
 చిన యగ్నియే, యావృక్షంబు దహించిన తెఱంగున, నీవు
 పుత్రుండ వై జనియించి తండ్రి యగునర్జునుని సంహరించి
 తివి. కావున నింక విధవకు భూషణంబు లేల? కుమారకా!
 నీచే నంతంబు నొందిన కౌంతేయునిచెంగటికి నన్నుం
 దోడ్కొని పొమ్ము. అగ్నిప్రవేశంబు సేసి యమరలోకం
 బున నర్జునునాననంబు నవలోకించెద” ననిన విని యులూచి
 చిత్రాంగదఁ జూచి “నాయుద్యానవనంబులో నేను గూరి
 మిఁ బెంచునట్టి యైదుదాడిమితరువు లున్నయట్ల యుండి
 నిన్నటిరేయి నిష్కారణంబుగా దహింపంబడియె. ఆదుర్ని

మిత్రంబుఁ గనుంగొని మనప్రాణవల్లభుం డైనకిరీటి మరణంబు నిశ్చయించితి” ననియె. అప్పుడు చిత్రాంగద, బభ్రువాహనునిఁ జూచి, తండ్రిఁ జంపినమహాపాతకంబు సంభవించె. బుద్ధిపూర్వకంబుగా నింతపాపము వచ్చె; నింక నేటి యుత్సాహంబు! ఏమిటిజయంబు! సమరస్థలంబునకు మమ్ముఁ బిలిచికొని పొమ్మనిన, బభ్రువాహనుండు, భయాకులితమానసుం డై మొగంబువెలవెలఁ బాఱఁ, దల్లులం దోడ్కొని (1) పోవునప్పు డప్పడంతకుకలు, బెబ్బులిఘోషంబు వినిన ధేనువులచందంబున హా! యని యుల్లంబులు తల్లడిల్ల ఖండితంబు లగుకదళీకాండంబులచందంబున భూమండలిని వ్రాలి, పరిచారికాజనంబు లగుమగువలు లేవనెత్త, నెత్తమ్ములఁ బోలినకన్నుల బాష్పధారాపూరంబులు కాల్య లై పాఱఁ

—* చిత్రాంగద, యుటాచియు యుద్ధభూమి కేగుట. *—

బెదవు లెండఁ బొరలి యేడ్చుచు, లేచి ముప్పిరిగొనుమోహంబున, బయ్యెదలు జాఱి జీరాడ, ముత్యాలపేరులు కుచకుంభంబులం బుటంబు లెగసి దుముకులాడ, నసదుగొను లల్లాడఁ, గప్పుకొప్పులు వీడ, నడుగుఁదమ్ములు తడఁ బడ, డెందంబులఁ బొగులుచుఁ గ్రందుకొనుభేదంబున సమరాంగణంబునకుఁ జనిరి.

తదనంతరంబ చిత్రాంగదయు భుజంగరాజతనూభవ యును ఫల్గునునిపాదంబులపయిం బడి యురంబులను శిరంబులను మోఁదుకొనుచు వికీర్ణకేశపాశ లై, “హా! మహావీర!

హా! పురందరనందన! నివాతకవచకాలకేయాంతక! దేవ
 తాసమూహంబులను దళిమి యాఖండలుని జయించి ఖాం
 డవవనంబు నగ్నిదేవుని కాహుతిఁజేసిన నీశౌర్యం బెందుఁ
 జనె! ఎక్కటికయ్యంబున ముక్కంటితోడఁ బెనంగి
 మెప్పించి పాశుపతాద్యస్త్రంబులఁ గైకొన్ననీవిక్రమం బెం
 దణంగె! కాలకేయనివాతకవచాద్వైతేయుల నుక్కణం
 గించి జయంబుకైకొనిన మహాప్రతాపం బేమూల డాఁగె!
 భీష్మద్రోణకర్ణ కృపాశ్వత్థామ దుర్యోధనదుశ్శాసన వికర్ణా
 దుల జయించి, యేకవీరుఁడ వై గోగణంబు మరల్చిన
 బాహుబలం బేచక్కికిం జనియె! అన్న యగుధర్మజుచే
 రాజసూయాధ్వరంబుం జేయింపం బూని, యిలావృతకింపు
 రుషభ ద్రాశ్వ కేతుమాలకురువర్షంబుల దేవతాయోగ్యంబు
 లైనదివ్యవస్తువాహనంబుల నపారంబుగాఁ దెచ్చినభుజా
 విజృంభణం బెక్కడఁ బోయె! యాదవబలంబుల సరకు
 సేయక సుభద్ర నరదంబుపై నుంచుకొని వచ్చినయామగఁ
 టిమి యేదిక్కునకుం బోయె! చక్కెరవిలుతుని ధిక్కరించు
 చక్కందనంబు గలనీచొక్కటపునెమ్మేను దుమ్మునఁ గ్రమ్మి
 యున్నయది! ఇంద్రనీలకవాటంబుకరణి వాటం బైననీ
 యురస్తటంబున నిశితవిశిఖంబులు నాఁటియున్నయవి!
 చంద్రబింబోపమానంబును మందస్థితసుందరంబు నైననీవద
 నారవిందంబు ఖండితంబయ్యును గలకల నగుచుఁ జెన్నుఁ
 దొఱఁగక యున్నయది!” అని బహుప్రకారంబులఁ బల

వించి, తత్సమీపంబునఁ గర్ణనందనునిశిరంబుఁ గాంచి,
 వక్షంబునఁ జేర్చుకొని “తండ్రి! కుమారకంఠీరవా! కర్ణకు
 మారకా! నీకుఁ బినతండ్రి యైనధనంజయుని సూడు దీర్చు
 కొనక యిట్లుండఁ దగునె” యని పలికి బభ్రువాహనునిఁ
 జూచి, “తనూభవా! దానశూరుఁ డైనకర్ణకుమారునిం జం
 పితి; విందున నీ కేఱు కీర్తి గలిగె? అధ్వరాశ్వంబు వెంబడిహస్త
 నాపురంబునకుం జని కుంతీద్రాపదీసుభద్రలం దక్కునుం
 గల బాంధవుల నవలోకించి, యశ్వమేధానబృథస్నానంబుఁ
 జేసి మావల్లభుం డైనస్యాసాచితో విహరింపవలయు నను
 కోరిక లంకురించుచునుండ వానిని ఖండించితివి. నీజనకునిం
 జంపిన తెఱఁగున జననుల మగుమమ్ముఁ బరిమార్చి మాకాం
 తునిచెంతకుఁ బనుపుము. ఇట్లు చేసితివేని తల్లినిమాత్రంబు
 జంపిన పరశురామునికన్న మిన్నఁ గాంచితి వని కొనియాడు
 దురు. ప్రియుఁడు పరలోకగతుం డైనపిమ్మట ననుగమనంబుఁ
 జేయుట సతుల కుచితకృత్యంబు, గావున, నందులకుఁ దగిన
 యత్నంబు సేయుము. అగ్నిముఖంబునఁ బ్రవేశించి పతివిర
 హోగ్నిసంతాపంబుఁ బాసెద” మని పలుకుచునున్న తల్లుల
 నవలోకించి బభ్రువాహనుండు “అంబలారా! మున్ను మన
 సేనాపతి యెఱుఁగక హయంబుఁ బట్టిన, నది నేను విచారించి
 తురంగంబును ధనకనకవస్తువాహనరత్నభూషణాంబరంబు
 లఁ గానుకగాఁ గొనుచుం జని, సాష్టాంగదండప్రణామం
 బుఁ గావించి, తురంగంబు మరల నొప్పగించుటయు, నాద

రింపక సభామధ్యంబునఁ దుచ్చవాక్యంబులఁ బలుకరించిన సహించి యుండితి; నంతట నిలుపక మాతృనిందా కరంబు లైన నీచవాక్యంబు లాడుటకతనం గోపంబు వొడమె. అందువలనఁ బితృహత్య సంభవించె. ఇమ్మహాపాతకంబుఁ బొపుకొనుటకు, వనంబునకుం జని, కృత్రుచాంద్రాయణాదివ్రతంబులు, యజ్ఞదానాధ్యయనాదిసత్కర్మంబులుం జేయుచు నుపవాసంబులచే మేనుశోషింపఁ జేసెద. మున్నునేను జనియించినలగ్నంబునఁ బితృస్థానంబు క్రూరగ్రహాధిష్ఠితంబు సశుభవీక్షితంబు నై యుండెం గావునఁ బితృఘాతుకుం డని యెఱిఁగి యులూచి నన్నుం జంపక పెనుచుటవలనఁ గదా యిట్టిపాతకంబు సంభవించె. ఇంక నిమిషమాత్రం బేనియు శరీరంబు నిలుపుకొనం జాల. అగ్నిముఖంబున నాహుతి గావించి పాతకవిముక్తుండనయ్యెద” ననిన, విని యులూచి, తనయునిఁ జూచి కుమారకా! పదరకుము. మాతండ్రి యైనశేషఃనిసగర మృతసంజీవనమణి గలదు. పన్నగాంతకుం డైనగర్భతంతునిఘాతచేఁ బ్రతిదినంబును మృతిం బొందెడుపన్నగులయెడ దయచేసి పన్నగాభరణుండు నాపన్నరక్షకుండు నైననీలకంఠుండు నాగకులసంరక్షణార్థంబుగా నారత్నంబు మాతండ్రికిఁ దయసేసె. కుళికవాసుకిశంఖకర్కోటకతక్షకాదినాగంబులు మణిప్రభామండితంబు లైనఫణామండలంబులతో దానిం గాపా

—* ఉలూచి మృతసంజీవనమణికై నాగలొకమునకుఁ
బుండరీకు నంపుట. *—

దుచు నుండుదురు. కావున బలిమిచేతఁ గైకొనం గూడదు. సామవచనంబుల వేడినఁ దేవచ్చు. అందులకు మావా కిటిప్రధాని యగుపుండరీకుండు తక్క వే తొక్కరుండు దే నోపం డని వానిఁ బిలిచి తనతాటంకమంగళసూత్రం బులు వానిచేతి కిచ్చి ఫణిలోకస్వామితోఁ దనదుర్దశఁ దెలిపి యమ్మణిం జేకొని ర మ్మని వీడ్కొలిపె.

అంతం, బుండరీకుండు, విజయవృష కేతులశరీరంబులు వికారంబు నొందకుండ మూర్కొని, వారిం గాపాడుకొని యుండుం డని బభ్రువాహనుతో నెచ్చరించి, మహీతలంబు సొచ్చి, మరకతమణిమయంబు లైనచందనవృక్షంబులం బొలుపొందురసాతలంబు నతిక్రమించి, భోగవతీతీరంబున నభిరామం బైనయారామంబునఁ బొలుపొందు హాట కేశ్వరు నాలయంబున నటనంబులు సేయునాగకన్యకలగానంబులచే నానమేదురం బైనసాతాళతలంబునకుం జని, యచ్చట, భో గవతీనామిక యగుసాతాళగంగలో స్నానంబుసేసి, నిత్య కృత్యంబులు నిర్వర్తించి, సువర్ణమయంబు లైనపంకజంబు లచే హాట కేశ్వరుఁ బూజించి, ఫాలంబున నంజలి గీలించి, యద్దేవుని వీడుకొని రాజమందిరంబునకుం జని, యచ్చట నవరత్నఖచితంబును నలినమిత్రాడంబరవిడంబకంబు ననేకసహస్రస్తంభశోభిషంబు నగునాస్థానమండపంబున

వాసుకికర్కోటకతక్షకైలాపుత్రకాళీయధృతరాష్ట్రాది మహా
 నాగేంద్రులు పరివేష్టించ నవరత్నస్థగిత సింహాసనంబున
 సుఖాసీనుండును శ్రీమన్నారాయణస్తరణ నిర్ఘాతనిఖిలమా
 యావిశేషుండు నైన శేషునిం గనుంగొని సవినయంబుగాఁ
 బ్రణామంబు సేసి, యులూచి పంచినకుందనంపుమెఱుఁగుఁ
 గమ్ములును దాళిబొట్టునుఁ జూపి, “యర్జునుండు ధర్మజుమఖి
 వాజిసంరక్షణార్థంబుగా వచ్చు నెడ బభ్రువాహను మార్కొని
 హతుఁ డయ్యె గావునఁ దనకుఁ బతిదానంబుఁ జేయు మని
 యామె వేఁడుకొనియె. ధరణీతలంబు ఫణామండలంబునం
 దాల్చి సమస్తజీవకోటులకుం బరమసుఖంబు గావించెదవు.
 ఫాలనేత్రునివింటికి గుణంబ వై త్రిపురజయం బొసంగి,
 వేల్పులఁ బ్రోచితివి. పన్నగనాయకా! నీవిహారంబు లన్ని
 యుం బరోపకారంబులు, గావున, నీనగరియందు మహా
 నాగసంరంక్షితం బైనమృతసంజీవనమణిం దయ సేసినఁ బా
 ర్థుండు బ్రతుకఁగలం” డనిన విని శేషుం డి ట్లనియె.

హరిభక్తిసరాయణుం డైనయర్జునుని జయింప నాదినా
 రాయణునికిం దక్క నెవ్వరితరంబు. ఇతండు సమరంబున
 మృతుం డయ్యె ననుట యద్భుతం బయ్యెడి, ననిన విని
 పుండరీకుండు “భుజంగవల్లభా! విజయుని మార్కొనుపాటి
 మేటిమగలు ముజ్జగంబుల లే రనుట నిజంబు; పుత్రశోకోప
 హత యగుగంగానదీశాపంబున నతని కిత్తెఱంగు వాటిల్లె”
 ననిన దయార్ద్రహృదయుం డై యనంతుండు మృతసంజీవన

మణియు నమృతకుంభంబు నొసంగి నమగహతుఁ డైనసవ్య
సాచిం బ్రతికించి జగత్త్రయంబున నతులితం బైనకీర్తి వహిం
చెద, నని నిశ్చయించి ధృతరాష్ట్రం డనుఫణిపతిం బిలిచి
“సంపాదించిన వస్తువులలో దాతయైనపురుషున కీయరాని
వస్తువు లేదు.” అనిన విని, యాభుజంగం బిట్లనియె. “దే
వా! యొక్కవిన్నపంబు వినుము. మర్త్యు లసత్యవాదులు. కృ
తస్ములు, వారియెడ నేక్రియలు ఫలింపవు. నాగకులంబున
కెల్ల జీనన హేతువు లైనగావస్తువుల నొసంగితిమేని మనకు
నీరుపామునకు విశేషం బెయ్యది? గరుడుండు ప్రతిదినం
బునుం దఱుముకొని తిఱుగు. ఊరజోగులు మంత్రబలంబు
నం బట్టి యాశింతురు. పడంతులు పడగల నున్నరత్నం
బుల నొలుచుకొనియెదరు. మున్ను మతంగమహామునిశా
పంబువలన వైన తేయుం డిచ్చటికి రాకున్నవాఁడు. ఇవ్వీధం
బెఱింగెనేని రత్నంబు నమృతకలశంబు నపహరించికొని
పోవుఁ గాని మనకేల యాయనిచ్చు. రాజు మదగజంబు
వంటివాఁడు. మంత్రి మొత్తనియంకుశంబువంటివాఁడు.
అతండు మేరమీఱి నడచినయెడ గ్రమంబున మరలింప
వలయుం గాని మీఱనీయందగదు.” అనిన విని శేషుండు
ధృతరాష్ట్రునిం జూచి “మున్ను చతుర్ముఖుండు లేఁగదూ
డలం గోపబాలకుల నటమటించినయెడ వెన్నుఁడు బ్రహ్మ
సృష్టికిం బ్రతిసృష్టి నొనర్చె. అఘటనఘటనావిహారుం
డైనయా కేశవునకు నసాధ్యం బెద్ది? అతండు చేపట్టినం

బూరిపుడుక వజ్రాయుధం బగు. శ్రీమన్నారాయణునికరుణ
 లేకున్న మహామేరు వైనం దృణం బగు. అద్దేవునికృపా
 కటాక్షంబునం గాదె మన మందఱము బ్రతికియున్నారము.”
 అనిన విని ధృతరాష్ట్రుండు శేషునిం జూచి “యావనజ
 నాభుండె వాసవతనయునిం బ్రతికింపంగలఁ డనినయెడ సంజీ
 వనమణియు సుధాకలశంబు నేమిటికి? నిరర్థకంబుగా నిచ్చు
 టవలన ఫణికులంబునకు హాని సంభవించుటయే గాని
 ప్రయోజనంబు లే” దనుటయుఁ, గుండలీంద్రుండు పుండరీ
 కునిం జూచి “మాకులంబువారు సంజీవనమణియు సుధా
 పాత్రంబు నీయరు. శ్రీహారికృప గలిగిన యర్జునున కేమికొ
 దవ. ఆదేవుండు తానె బ్రతికించు” ననిన విని పుండరీకుండు
 విఫలమనోరథుం డై వచ్చినత్రోవఁ బట్టి చని సంగరాం
 గణంబునకు వచ్చి, యచ్చట గంధతైలానస్తికంబులుఁ గనక
 దండమండితంబులుఁ గన్నారప్రదీప్తంబులు నైన కరదీపికా
 సహస్రంబులు ప్రకాశింపఁ గొలుపున్న బభ్రువాహనుని,
 నతనిచెంగట నర్జునుశిరంబు నంకతలంబున నునిచికొని
 దీనవాక్యంబులఁ బలవించుచునున్న యులూచిచిత్రాంగ
 దల నవలోకించి, విషాదంబు దోఁస నిట్లనియె. “తల్లీ! నీ
 జనకుం డైనశేషుండు సంజీవనరత్నం బీయక లోభంబునం
 బలికిన రోసి వచ్చితి; మీర లింకఁ బుత్రవత్తం డైనయగ్నిం
 బ్రవేశింపుం” డనిన విని బభ్రువాహనుండు క్రోధారణ
 లోచనుం డై కనుబొమల ముడిపాటుఁ ఘటించి, కా

కంబుఁ గరంబునం గైకొని “వృధా! శేషఫణి గర్వించి న
 న్నెంచక సభలో నిరాకరణవచనంబులం బలికెనే! దుర్గంతు
 లైనవాసుకితక్షకకర్కోటకధృతరాష్ట్రాదుల దుర్బుద్ధులు విని
 జీవరత్నం బీయం డాయెనే? ఈక్షణంబ పాతాళక్షోణికిం
 జని, సాక్షాత్కారంబుగా నిటలాక్షుండు (వారికి) సహాయుం
 డయ్యెనేని నాగలోకంబును నిశ్చేషంబు గావించి మృత
 సంజీవనమణియు సుధారసంబునుం దెచ్చెద నగవకుండుం”

—* బ్రహ్మవాహనుండు సర్పములతోడ యుద్ధంబున కేగుట. *—

డని పలికి, మాతంగతురంగశతాంగవీరభటసమేతుం డై
 పుండరీకుండు మార్గంబు సూపఁ గాతాళంబునఁ బాతా
 శంబునకుం జని శంఖభేరీమృదంగనిస్సాణాదివాద్యఘోషం
 బులు దిక్కులు గ్రక్కతిల్లం గడంగుటయు శేషుండు తక్షక
 వాసుకి కర్కోటకధృతరాష్ట్రాదులం జూచి, “బ్రహ్మవాహ
 నుండు పితృమరణవృధాకులితమానసుం డై మనమీఁదికిం
 జనుదెంచె. చిలువకులంబుల నిరవశేషంబు సేయక విడు
 వండు. ధృతరాష్ట్రునిదుర్నీతి నాచరించుటవలన నాగకులం
 బున కింతయాపద యొదవె. ఇంక నేమిసేయంగలవారము?
 మీరు నపారబలసమేతంబుగాఁ బోరికిం జనుండు.” అనిన
 విని కుండలిమండలీంద్రునియాజ్ఞ శిరంబున ధరియించి వా
 సుకితక్షకశంఖకర్కోటకమూషకాదకాళీయప్రభృతులైన
 సర్పకులాధ్యక్షులు రత్నకుండలకిరీట హారకేయూరమాల్య
 చందనదుకూలాదులు ధరియించి, కరితురగరధభటసమూ

హంబులతో వెడలి కదనంబునకుం దలపడుటయుఁ గల్పాం
 తకాలంబున ఘూర్ణిల్లు పూర్వపశ్చిమసముద్రంబులకైవడిం
 గనుపట్టె. నాగకుమారులు, కరితురగరథాదూధులై పం
 చయోజనవిస్తీర్ణం బైననరసుతుని సేనలోనం జొచ్చి విష
 జ్వాలామాలికల దహించుటయు, విజయసుతుం డవప్తంభ
 విజృంభితుం డై, మయూరాస్త్రంబు ప్రయోగించుటయు,
 నసారంబులైనమయూరంబులు వెడలి యిన్నూఱు ము
 న్నూఱు నన్నూఱు పడగలు గలిగిన ఫణులఫణంబుల
 నుఱుమాడుటయు, వానిశిరంబులనుండి ప్రలయకాలంబు
 నందలి యల్కాపాతంబులకరణి శిరోరత్నంబులు రాలం
 దొడంగె. ఇతైఱంగునఁ గేకిలోకంబు కాకోదరంబులం
 జీకాకుపడం జంచువులం జీరి నఖంబులం జించి టెక్కలం
 గొట్టియుఁ బ్రేవులు ప్రోవులుపడ నాలికలు పేలికలవిధం
 బునం దూలఁ దూలించుటయు నవ్విధంబుఁ గనుంగొని
 యక్కుమారకంఠీరవుండు తోడనె మధుబాణంబుఁ బ్రయో
 గించినఁ దేనియవాన గురిసె. ఆవెంబడిఁ బిసీలికాస్త్రం
 బేయుటయు నందువలన నుక్కుముఖంబులచీమలు పెక్కులు
 వెలువడి పాములశరీరంబులు దొలిచి తొఱటలువాఱం
 జేయుటయుఁ జిలువదళంబులు తలబీకనకాయలు యథా
 యథలు కకాపికలు నై మొనగట్టం జాలక శేషాహిచెంగ
 టికిం బఱచిన, వారలం గనుంగొని భుజంగపుంగవుండు
 “ధృతరాష్ట్రా! నీదుర్మంత్రంబువలన నింతయాపద సంభవిం

—* బభ్రువాహనుఁడు సంజీవనమణిఁ దెచ్చుట. *—

చెను. ఇప్పుడు నీకుయుక్తి యొక్కడికిం బోయె” నని నిరసించి యాక్షణం బె బభ్రువాహనునకుఁ గర్బురమయం బైనదివ్య కవచంబును, శతశలా కాఛత్రంబును, రత్నకుండలాభరణంబులును, గంధమాల్యదుకూలాదులు నుపాయనంబులు ఘటించి గాండీవికిం దగిన కట్నంబులు బంగరు పెట్టియలం జితనంబు నేయించి మృతసంజీవనమణియు నమృతకుంభంబునుం గొనుచుఁ దక్షకకర్కోటకాదులు గొలువఁ బాతాళ గహ్వారంబు వెలువడి, బభ్రువాహనుని సంధించికొని యతని తోడంగూడ మణిపురంబునకు వచ్చె.

—* నాగకుమారు లర్జునుతల నపహరించుట. *—

అప్పుడు శేషుండు సభలోఁ దన్నవమానించుటవలన ధృతరాష్ట్రుండు దుఃఖతుం డై గృహంబునకుం జని దుర్బుద్ధి దుస్స్వభావు లనునామధేయంబులు గలకుమారులం బిలిచి బభ్రువాహనునిచే నైనపరాభవంబు దెలిపి “నేను ధృతరాష్ట్ర నామధేయుండఁ గావునఁ బాండవులకు మనకు మొదల నుండి యెడతెగనివైరంబు మీ రెఱింగినయదియే కదా? ఇప్పు డాఖండలసుతుండు బ్రదుకకుండు నుపాయంబు చింతింపుం” డనుటయు, వారలు తండ్రి నవలోకించి “శిరంబు దాఁచితిమేని కిరీటిం బ్రతికింప సంజీవనమణియు శేషుండు నుం గాదు శ్రీకృష్ణుండేనియుఁ జాలండు. అంతట నయ్య శ్వంబు నెన్వొండేనియు హరించు. ధర్మనందనుండఁ యజ్ఞవిహీ-

నుండై చెడు. అంతట నీపగ దీటు. కావున నర్జునుశిరంబు
 మే మపహరింతుము. నీవు మనంబునం గుండవలవ" దనిన
 ధృతరాష్ట్రుండు సంతోషుఁడంతరంగుండై యితైఱుంగు సేయుం
 డని తనపుత్రులం బనిచి తా నెఱుంగనియట్ల శేషాహివెం
 బడిం జనియె. ఆక్షణంబ ధృతరాష్ట్రునికొడుకులు మాయా
 నూపంబుల వచ్చి విజయునిశిరంబు నపహరించుకొని గరుడ
 సంచారవర్జితం బైనబకదాల్భ్యవనంబున దాచిరి. అప్పు
 డులూచియుఁ జిత్రాంగదయు గాండీవిమస్తకంబు గానక నలు
 దిక్కులుఁ బరికించి వదనోదరంబులు మోదికొనుచు వసుధా
 తలంబునం బొరలాడుటయు నక్కోలాహలం బొలకించి
 బభ్రువాహనుం డరుదెంచి మర్జునుశిరంబు గానక మూర్ఖా
 క్రాంతుండై పుడమిం బడియె. ఆరాత్రి కరినగరంబునఁ గుం
 తీదేవి దుస్స్వప్నంబుం గని దిగ్గనలేచి దిగులుసెంది కన్నుల
 బొప్పకణంబు లొలుక వెన్నుండును యుధిష్ఠిరుండు నున్న
 యెడకుం జనుదెంచి గద్గదకంఠంబుతోఁ "గంసమర్దనా!
 నేఁడు నాకలలోన నీమఱింది యగునర్జునుండు నూనియ
 మేన నలందికొని తైలకూపంబున మునింగినట్లును గోమ
 యంబు శరీరంబునం బూసికొని రక్తమాల్యంబులు ధరి
 యించి యొంటె నెక్కి దక్షిణాభిముఖుండై పోవు నట్లునుగాఁ
 గలఁ గంటి. నాస్వప్నంబు దప్పదు, కిరీటికిం గీడు వచ్చుట
 నిజంబు. అంతరంగంబు గలంగుచు నున్నయది. నీవు దయ.
 సేయుట కిది సమయం బని రోదనంబు సేయుటయు, నాప

—* శ్రీకృష్ణుండు మొవలగువా రర్జునునిచగ్గటకు వచ్చుట. *—
 ద్వాంధవుం డైనయచ్యుతుండు వెఱవకు మని యూఱ
 డించి స్థరణమాత్రసన్నిహితుం డైనపక్షి రాజుమీఁదఁ గుంతి
 యశోదా దేవకీభీమసేనులతోడఁ గూడ నధిరోహించి ము
 హూర్తమాత్రంబున మణిపురంబునకుం జని యచ్చట *ఖండి
 తంబు లైనవేదంశశరీరంబులును భిన్నభిన్నంబు లైనతురంగ
 దేహంబులును జెక్కచెక్క లైనయరదంబులును జల్లెడక్రం
 తలుపడి దొర్లినసుభటకాయంబులును జూర్ణంబు లైనభూష
 ణంబులును* నురుములైన గదాఖడ్గముసలద్యాయుధంబు
 లును చిన్నంబు లైనయాతపత్రంబులును శీర్ణంబు లైనకేత
 నంబులును నిధనంబు నొందినమహారథికులును గలిగి దుర్ని
 రీక్ష్యం బైనయుద్ధరంగంబునఁ బక్షికులపుంగవునిం దిగి
 పద్మాక్షుండును భీమసేనుండును గుంతియు దేవకీయశోద
 లును నిరుత్సాహంబుగా నరిగి శిరోవిరహితం బైనగాండీవి
 కాయంబుఁ గనుంగొని రోదనధ్వనులు రోదనీకుహారంబు
 నఁ బర్వ మూర్ఖుల మునుంగుచు నుండునంతఁ (1)గుంతి
 నిధనంబు నొందిన ధనంజయుం గనుంగొని వదనంబు కర
 పల్లవంబుల మోఁదికొనుచుఁ గన్నులనీరు చెక్కుల జాఱి....
 వెల్లువలువాఱ నపారశోకసాగరంబున మునింగి చెన్ను
 దొఱంగి డెందంబు కరంగి మూర్ఖు నణంగి యొక్కింతసేపు
 నకుఁ దెలిసి “హా! సుకుమారా! హా! వరగుణాధారా! హా!

* ఈపువ్వులనడుమనున్న వాక్యము లొక్కప్రతిలోమాత్రమే కలవు.

—* కుంతి యష్టునుమరణంబునకు వలపించుట. *—

విద్యావినయవిహారా! హా! కులకలశపారావారకుముదబౌం
 ధవా! నోమరానినోములు నోమి, చేయరానితపంబులు
 సేసి యుండరానియుపవాసంబు లుండి యనేకదానంబు లొ
 నర్చి నియమవ్రతంబున నిన్నుఁ గాంచి నాఁటఁబెంచువానిఁ
 బూటఁబెంచి దాది తొమ్మున దూదిపాన్నున నుంచి యభి
 వృద్ధి నొందించి కడపట బభ్రువాహనునియస్త్రాగ్నిజ్వాలల
 పాలు సేయవలసెనే! నీభుజాబలంబు మంటం గలసెనే!
 ఎండకన్ను నీడకన్నెఱుంగనట్టి పుట్టుభోగికినిట్టి వెతలు గంగా
 శాపంబునఁ బుట్టెనా! ధూళిధూసరితగాత్రుండ వై శిరంబు
 లేక చేష్టలు దక్కి ధరాతలంబునఁ బడియున్న నిన్నుఁ
 జూచి కడుపుదహించికొనియె; నన్న! నన్నుఁగన్నకన్న!
 నిన్నుఁ గన్నది మొదలుగా నడవులం దిరిగియు నిడుమలం
 బడియు వెతలఁ జెందితినెకాని సుఖంబున నుండ నోఁచనైతి.
 నాముద్దులకొడుకా! యెటులోర్తురా! నీనంటిన్యాయానువర్తికి
 నీనంటి ధర్మమూర్తికి నీరీతి ధాత వ్రాయఁదగునె! నన్నుఁ
 గన్నతండ్రి! యరవిందదళంబులం బోలుకన్నులు నరుణబిం
 బౌధరంబు నంకురితమందహాసంబు నైననీముఖంబుఁ గనుఁ
 గొనకయున్నను జక్కెరపానకంబులఁ బోలునీచక్కనిపల్కు
 లు వీనులవిందుగా వినకయున్నను....నిమిషమాత్రం బేని
 యుఁ బ్రాణంబు నిలువఁ జాలదురా! ఈశోకసాగరం బెటు
 వలె నీఁదుదురా! ఎన్నివిధంబులఁ బిల్చినఁ బలుకవేమిరా!

దేవ దేవుం దైన శ్రీకృష్ణుండు ప్రాపై యుండ నీకితరభయంబు
 లే దని యెంచి కన్నులపండువుగా నీమేను గందుఁగదయ్య!
 (ఇపుడు) భానుకిరణంబుల నీమేను గందుఁగదయ్య! ఇంక
 నిన్నేలాగున మఱతు! నాకెవ్వరు దిక్కు! నన్నెవ్వ రాదరిం
 చువారు! కమ్మనిమాటల నెమ్మి మీఱ నమ్మా యని న న్నె
 వ్వరు పిలుచువారు! తనయా! సద్గుణసంజాతనయా! దై
 వంబు తనమనంబునకు నిన్ను బరువుగా నెన్నెనో! చతుస్సు
 ముద్రముద్రితమహీపతులయతులమణికిరీటంబుల దాపిన
 పద్మరాగంబులడంబుల కెంపుసాంపుసంపదలం బొదలుపదం
 బులు గలిగిన మహారాజ నైననీకుం బండి యుండుటకుఁ
 జేరెఁడు పఱపు లే దయ్యో నే! అయ్యయ్యో! నందనా! హరి
 చరణారవిందవందనా!” యని తనయునికి నీపాటునచ్చెఁ
 దనయునికి నిఁక నేమిటి కని దైనమా యనుచు దైనమాయను
 దెలియవశమాయనుచు వగచి వగచి వేరెలుంగునఁ గుమా
 రునిం బిలిచి పిలిచి యడలుచునుండు సమయంబున(2)
 శ్రీకాంతుండు కౌంతేయునిచెంగటికిం జని, “ధనంజయా!
 కుంతియు, యశోదయు, దేవకియు నిన్నుం గాననిదుఃఖం
 బునఁ బొగులుచునుండ నివ్విధంబున రాకయుందువె! ఎం
 దుఁ బోయితివి! ప్రాణసఖుండ నైననన్నుం గన్నులు దెఱచి
 చూడ వదేమి” యని పలవించు శ్రీకృష్ణునిం జూచి భీమసే

(2)-(3) కనుకనున్న వాక్యము బొమ్మ ప్రచురించునా ప్రకారమున్నవి.

నుం డి ట్లనియె. దేవా! (నీవు) ర మ్హని పిలుచుటంజేసి విజ
యుం డవశ్యంబును బ్రతుకును. మీచరణారవిందములు
నమ్మినవారల కావంతయేనియు నంత రాదు. అని పలుకు
చున్నంత సూర్యోదయం బగుటయు, బభ్రువాహనుండు
తల్లులుఁ దానును మూర్ఖ దెలిసి కదనంబునం జిక్కినప్రద్యు
మునిచే శ్రీకృష్ణుని భీమసేనుని దేవకీయశోదాకుంతీదేవు
లను నెఱింగి భయభక్తివినయసంభ్రమంబులతో శ్రీకృష్ణు
నకు మ్రొక్కి భీమసేనునకు నందనంబుసేసి కుంతీదేవకీయ
శోదలకుం బ్రణమిల్లి కృతాంజలి యై యుండె. అప్పుడు
పన్నగాధీశ్వరుండు సత్తనాభునిసన్నిధిం జేరి “దేవా! సంజీ

—* శ్రీకృష్ణుఁ డర్జునుని బ్రదికించుట. *—

ననరత్నంబు వచ్చియున్నయది. మీచెలికానిశిరంబు నసహ
రించిననీచమతులం బట్టి తొల్లి రాహుకేతువులం దునిమిన
మాడ్కిఁ దెగటార్చుము. ధర్తజుకులంబు నిలుపుము. ఇంత
టికి హేతు వర్జునుని బ్రతికించుట; శిరంబులేక బ్రతికింపం
గూడదు గావున దేవరదివ్యదృష్టిచే నరునిశిరం బున్నతా
వెఱింగి రప్పింపు” మనుటయు, బ్రహ్మమయుం డైనపురుషోత్త
ముండు ప్రతిన సేయం దలంచి, “నేను ద్రిలోకవిఖ్యాతం
బైననైష్ఠికబ్రహ్మచర్యవ్రతంబునం బెంపొందినవాఁడ నైతి
నేని, సత్యంబు దప్పనివాఁడ నైతినేని నరునిశిరంబు నచ్చుఁ
గాక! తచ్చోరకులశిరంబులు వ్రయ్య లగుంగాక!” యని పలి
కిన యాక్షణంబ వాసవసుతునిశిరంబు నచ్చె. ధృతరాష్ట్ర

సూనులశిరంబులు శతశకలంబు లయ్యె. అంతఁ గిరీటివృష
కేతనులశిరంబుల శరీరంబులతోడం గూర్చి సంజీవనరత్నం
బురంబున నునుచుటయు నయస్కాంతసంయోగంబున
లోహంబునుం బలె వారలతలలు నట్టలు నేకంబులై తోడన
ప్రాణంబులు వచ్చె.

తదనంతరంబ సంజీవనరత్నవైభవంబున వృష కేతుండు
లేచి శ్రీహరిం గీర్తించుచు సమీపస్థితుం డైనవైరి నదలించు
టయు, ముకుందుండు ముదంబునం గౌఁగిలిం చె. అర్జు
నుండు నట్లె లేచుటయు, నెంఁడఁ గొట్టువడినసస్యంబులు
వానచేతం దేఱినచందంబునఁ బాండవసైన్యంబులు కిరీటి
నవలోకించి హర్షంబు నొందె. అయ్యససరంబున భేర్యాది
రవంబులును నందిజనస్తోత్రంబులును బృందారకులపువ్వుల
వానలు దివ్యదుందుభిధ్వానంబులును జెలంగె. కుంతీదేవి
యుఁ భునర్జన్జంబు నొందినపుత్రునిం గనుంగొని కౌఁగి
లిం చె. అంతఁ బ్రద్యుమ్నుండు దర్లింపఁ జతురంగబలం

—* శ్రీకృష్ణాదులు మణిపురంబున కేగుట. *—

బులు నేల యానినతెఱంగునఁ బట్టణంబు సేరం జనునెడఁ
బద్ధనాభుండును ఫల్గునుండును రాజమూర్గంబునం జనుదెం
చునెడ, నన్నగరనారీశిరోమణులు నివాళించి చల్లుదివ్య
మణులం జూచి కుబేరుండు సైతంబు శిరఃకంపంబు సేయు
చు నచ్చెరు వొందె. అట్లు రమణీయం బైనమణిపురంబున
బభ్రువాహనునిమందిరంబునకుం జని దివ్యరత్నసభాస్థానం

బున మేరుశిఖరోపమానంబు లైనసింహాసనంబుల శ్రీకృ
 ష్ణుండును గాండీవియుం గూర్చున్న యనసరంబున, హంస
 ధ్వజాదిమహీపాలకులు నుచితపీఠంబులం గూరుచుండిరి.
 అపుడు తల నంచికొనియున్న నరునిం జూచి శేషాహి
 యి ట్లనియె. “అర్జునా! జయపరాజయంబు లనిత్యంబులు.
 అందులకై వగవం బనిలేదు. విశేషించియు క్షత్రియులకు
 సర్వత్ర జయంబు గల్గినను బుత్రునిచేతఁ బరాజయంబు
 నొందుట మోదావహంబు గాని భేదావహంబు గాదు.
 నీకూర్తిపట్టి యైనబ్రువాహనుని క్షాత్రంబు గని మెచ్చక
 యిటువలె లజ్జించుట యుక్తంబు గాదు. అదియునుంగాక
 నీకు గంగాశాపనిమిత్తంబుగ నిట్టియాపద సంభవించె.
 చిత్తంబున నుత్తలంబు నొందక ముకుందచరణారవిందభక్తి
 వైభవసంపాదితం బైనభవదీయనందనుని రాజ్యభోగంబు
 లనుభవింపుము. నీకళత్రంబు లైనచిత్రాంగదయు నులూ
 చియు డెందంబుల నానందంబు నొందునట్లుగా నూఱడిం
 పుము. నిన్నెదిరించుటవలన లజ్జితుం డైనకుమారునిం
 గౌఁగిలించికొని యాదరింపుము.” అని పలికి యసోవల్లభుం
 డంబుజనాభునిం గనుంగొని “దేవా! కన్వడిమనంబునం
 దలి నొవ్వు దీఱ బోధించి దేవకీయశోదలుఁ గుంతియుఁ
 జిత్రాంగదయు నులూచియు మొద లగువారలమనంబు
 లకు హర్షంబులు గలుగం జేసి భవదీయచరణారవిందసేవా
 సారతుఁడును బితృభక్తుండును భ్రాతృవత్సలుండును మాన

ధనుండును యశోనిధియు నైనబభ్రువాహనుండు జనకునిం
 జంపినపాతకంబునకుం బ్రాముశ్చిత్తంబుగా హిమనంతం
 బున కరిగి తనశరీరంబు పరిత్యజింపం దలంచి యున్న
 వాఁడు, గావునఁ దగు తెఱంగునం దెలియంబలుకవలయు”
 ననినయెఁక పడముడి బభ్రువాహనునిం జూచి “కుమార
 రకా! నూచార్యునిం బితామహుఁ దోఁబుట్టువులను
 వధించియు నచ్యుతునికటాక్షంబునలనఁ గలుషంబు లందక
 మేము సుఖంబున నున్నవారము. నీవేటికి వెఱచెనవు?
 మీతండ్రియు బ్రతికె. నీవు క్షత్రధర్తంబు చెల్లించుకొంటివి.
 నాల్గయుగంబుల నేదేవుని నానుష్ఠరణంబుఁ గావించిన
 మాత్రంబునఁ బాపంబులు మాషణంగు నద్దేవదేవుం డైన
 గుూ దేవకీనందనుని నమ్మియున్నమనకు శోకంబును బాప
 భయంబును దైన్యంబును. (బొందఁ) బనిలేదు.” అని
 బహువిధంబులం దెలియంబలుకు భీమసేనునివాక్యంబులు
 విని చిత్రాంగదానందనుండు విషాదంబు మాని ప్రసన్న
 ముఖుం డగుటయు, రాజాధిరాజు లందఱు నతనిగుణంబులు
 నానావిధంబుల నుతియించిరి. అంత మురాంతకుండు
 కౌంతేయనుధ్యముండును భీమసేనాదులతోడఁగూడ నపరి
 మితంబు తైనభోగంబు లనుభవించుచు సంగీతసాహిత్య
 నాట్యప్రముఖవిద్యావినోదంబులం బ్రౌద్ధు గడపుచు మణి
 పురంబున నయిదుదినంబులు వసయించిరి. ఆసమయం
 బునఁ గృష్ణుండు పురందరనందనునిం జూచి. “నీనందనుని

మందీరంబున నయిదుదినంబు లుంటిమి. అఖిలశ్రమంబులు దీఱె. మనతల్లులను గోడండ్లను ధనకనకవస్తువాహనసమూహంబులను భీమసేనుని వెంబడింగూర్చి యజాతశత్రునికడకుం బంపుదము. . వీరలు ధర్తజుచే యజ్ఞం బుపక్రమింపంజేసి తద్విధానంబు నడపించెదరు. ఇంకమీఁద నింతకంటె బలవంతు లైనరాజులు పెక్కండ్రు గలరు. కావున హయరక్షణంబునకు నిన్నొంటిగా నంపం జాలను. నేనుం గూడ వచ్చెద" నని పలికి దేవకిమొదలైనసతీనినహంబులను ధనరాసులం గూర్చి భీమసేనుని వెంబడి హస్తీపురంబునకుం బనిచె. అనంతుండు చిత్రాంగదాకుమారునిచే బహుమానంబు గాంచి కృష్ణార్జునుల వీడ్కొని పాతాళంబునకుం జనియె.

—* తామ్రధ్వజుఁడు పాండవాశ్వంబును బట్టించుట. *—

తదనంతరంబ గోవిందునియనుమతిచేఁ దరలింపంబడిన యధ్వరాశ్వంబు నానాజనపదంబులు గడచి క్రమంబున మయూరధ్వజుం డనువసుంధరావరునిచేఁ బరిపాలితం బైన రత్నపురంబు సేరంబోవు నవసరంబున నామయూరధ్వజుండు తాను నశ్వమేధంబు సేయ సంకల్పించి పుత్రుండైన తామ్రధ్వజునిఁ దురంగరక్షణంబునకుం బంపిన దైవయోగింబున నారెండుగుఱ్ఱంబులు నొండొంటి నెదుర్కొని కయ్యంబునకుఁ గడంగి భీషణంబు లైనహేషారవంబులు సేయుచు మోము మోమునం జేర్చి పూర్వఖురాగ్రంబుల

భూతలంబు వ్రవ్వి దుమ్ము లెగయించుచు నొక టొకటిం జుట్టుకొని కండంబులం గబళించి విదంళిచు నెడ మయూర ధ్వజునిహాయంబు లోఁబడుటయుఁ బాండవహాయంబు పై కొని దంతంబులం గళంబు గబళించి.....గడం గుటయుఁ, దామ్రధ్వజుండు క్రోధతామ్రాక్షుం డై నకుల ధ్వజనామకుం డైన సేనానాయకుం జూచి యీహాయం బెన్వ రిది విచారింపు మనిన, నతండు సత్వరంబుగా నాఘోటకంబు దాఁటకుండఁ జతురంగంబులఁ జుట్టు నిలిపి వేడెంబులు వెట్టు నావాజిం బట్టికొని చుంచువు బిగియంబట్టి నుదుట నున్న హేమపట్టిక గలయం జూచి చదివి యవిధంబు తామ్రధ్వ జునితో విన్నవించుటయు, నతండు నవ్వుచు “మనదొర యగుమయూరధ్వజుం డేడశ్వమేధంబులు సేసె. ఇంక నెని మిదవయాగంబు సేయుంగాక” యని యత్తురంగంబుఁ బట్టి కట్టించి నకులధ్వజునిం “జూచి సేనాగ్రణీ! పాండవసైన్యం బున వృష కేతుండును గాండీవియుం దక్కఁ జేస గలమగలు లే రని నిన్నరేయి నారదుండు వలికె. నేటికి నరనారాయ ణులతోడి సమరంబు మనకు దొరకె.” అనిన విని దళవాయి యతనిం జూచి “పాండవసైన్యంబున బభ్రువాహనుం డొక్క రుండు శూరుం డంటిమేని వాఁడును దేవరనాటకశాల వధూటులకుఁ బుష్పాంజలులు సేయం దగుముత్తైయంబు లొసంగువాఁడు. తక్కినవార లెన్వ రున్నా” రని వీరాలా పంబులు పలుకుచు సైన్యంబు నర్థచంద్రవ్యూహంబుగాఁ

బన్నించి తానునుం గట్టాయితంబై విక్రమాటోపవిజృం
 భితుం డైనతామ్రధ్వజుని ముంగల నిలుచుటయు, నారా
 యణుండు నరునిం జూచి మహాయోధవీరులకు మరణకార
 ణం బైనరణంబు నేటికిఁ బ్రాపించె. ఎదుటివారలు కా
 లాంతకరుద్రులకు సమానులుగాని సామాన్యులు గారు. అని
 పలికి ప్రద్యుమ్నునిం జూచి మనబలంబుల నెల్ల గృధ్రవృశ్య
 హంబుగాఁ బన్నింపు మని నియమించి దారకుండు తెచ్చిన
 తన యరదంబునెక్కి దిక్కులు పిక్కటిల్లం బాఠచజన్యంబు
 పూరించె. అస్తుహావ్యూహంబున ననుసాళ్వండు కంతం
 * బును హంసధ్వజుండు వక్షంబును బ్రద్యుమ్నానిరుద్ధులు
 పక్షంబులును సాత్యకికృతవర్తలు చరణంబులును బభ్రువా
 హనుండును సత్యభామాతనయు లగుచిత్రభాను చారు
 చిత్రులు ముఖంబును జంచువులును నపరిమితసేనాసమేతుం
 డైన గాండీవి యుదరంబును నతనినలుగెలంకులఁ బుండరీ
 కాక్షుండును నృపకేతుండును యశావనాశ్వండును మేఘ
 వర్ణుండునుం గా నభేద్యం బైనవ్యూహంబుఁ బన్ని యెదిర్చినం
 గనుంగొని తామ్రధ్వజుండు గరుడధ్వజునిం జూచి “నారా
 యణా! నీవు శూరుండును బౌరుషనతుండునుంబలె శంఖ
 చక్రగదాద్యాయుధంబులు పూని నన్నెదిర్చితివి. నాహ
 యంబుఁ బట్టింపవలనదె?” యనిపలికి యశుకవలనం గన్నుల
 విస్ఫులింగంబులు దొలుకఁ నిజరథంబు నేరం దెచ్చె.

—* ప్రస్థుమ్నా దివీరులు తామ్రధ్వజునితోఁ బోరాడుట. *—

తదనంతరంబు తామ్రకేతుండు గాండీవి మొగ్గరంబు
 డగ్గటి, యర్థచంద్రబాణంబు లనేకంబులుగాఁ బ్రయోగించి
 రక్తమాంసంబులు నలుదిక్కుల నెవచల్లి, కార్తుకజ్యానాదం
 బనియెడు మంత్రంబుచే శాకినీడాకినీప్రముఖంబు లైనభూత
 గణంబులఁ బిలిపించి రణధరామండలంబు మెండుకొనం
 జేసి యేడువాఁడిబాణంబుల వాసుదేవునకుంబు ప్రక్కలించి
 యేనింట సూతుని ప్రక్కఁజరించి నాల్గునారసంబుల సైన్య
 సుగ్రీవ మేఘపుష్ప వలాహకంబుల గ్రుచ్చి యర్జును డెబ్బది
 బాణంబుల సాత్యకిం దొంబదిశరంబులఁ గృతవర్ష నెనిమిది
 సాయకంబులఁ బ్రద్యుమ్నుని వేయుమార్గణంబుల ననిరు
 ధ్ధుని లక్షవిశిఖంబుల ముంచి వెండియుం దనివోక హంస
 ధ్వజయావనాశ్వప్రముఖు లైనమహీపతుల నుక్కణించి పట్ట
 పగలింటి సూర్యునిపగిదిం బ్రతాపించి సింహనాదంబు గా
 వించుటయుఁ, దనమీఁదం గురిసిన బాణవర్షంబు నివా
 రించి యనిరుద్ధండు మహోద్ధతుం డై యనేకసహస్రసంఖ్యం
 బు లైనమాశుగంబులు గురియించి యెదిరించినవీరులమదం
 బణంచుచుఁ బ్రచండకాలానలజ్వాలికాభీలంబు లైనయ
 మ్ము లొక్కుమ్మడిం గుమ్మరించుచు నలుదిక్కుల నెత్తురు
 టేఱులు పాఠించి మూఁడక్షోహిణులు సమయింపంజేసి
 శింజినీనాదంబును సింహనాదంబునుం జెలంగఁ బగతునిఁ
 జూచి “ఏమిరా! యింకమీఁదనైనఁ దురంగంబు విడువవేని

బంటుతనంబున గెంటక నాయెదుట నొంటికయ్యంబునకు నిలువు" మనినఁ, దామ్రధ్వజుండు, తా మ్రాధరంబున నించుక చిఱునగ వంకురింపఁ "బువ్వులవిలుకాని కొడుకవు గదా! యనిరుద్ధా! నిన్నుఁ దొల్లి బాణుండు నిరుద్ధం జేసినప్పు డుషాకన్యనుంగళసూత్రవైభవంబునఁ దల దప్పె. నేఁటి కింక నిన్నుఁ బోనిచ్చువాఁడం గాను" అనిన విని యనిరుద్ధుండు మహోద్ధతి మెఱయ బడబానలశిఖాసఖంబులైనవిశిఖంబు లడఁరించి వక్షస్థలంబు వ్రక్కలించి యొక్క నెలవంక బాణంబున సూతునితల డులిచి తేరితురంగంబుల నాల్గింటం గూల్చి యార్చిన సుచిత్రనామకుం డైనయాతా మ్రధ్వజుండు కత్తియుఁ గేడెంబునుం బూని తేరు డిగ్గ నుఱికినఁ, బ్రద్యుమ్నకుమారుండును; గరవాలంబును బలకయుం బూని భూమికి దిగిన, నయ్యిరువురు సింగంపుఁగొద మఁ తెఱంగునం గెరలి ఖడ్గాఖడ్గిం బోరాడుచుఁ గ్రమ్ముచుఁ గ్రమ్ముచు లో వెలిం జిమ్ముచుఁ గ్రాపాణంబులఁ డోకించుచు నొండొరులం జొకించుచు మర్థంబు లదరంట వ్రేయుచుఁ జండ్రించి వెనుకకుం బాయుచు బినబిన లెసంగ నసిలతల వినరుచు మేలు! బలీ! యేది మాయన్న! యని కొసరుచుఁ గత్తెరయడుగులగతిం జిత్తరపాతరలవలె నటించుచుఁ గేడెంబుల డంబుగా ఘటించుచుఁ బేరెంబులువాఱుచు బీరంబులు మీఱు నెఱ్ఱమంటిగట్టున గోరాడినమదపుటేనుంగుల చందంబున నెత్తుటం జొత్తిల్లిన గాత్రంబులం గనుపట్టుచు నొండొ

కులవ్రేటులచే ఘోటకకృపాణంబులు తునుక లగుటయుఁ బిఱు
 తివియని బంటుతనంబున బాహుయుద్ధంబునకుం జొచ్చి
 యాజగజెట్లు దగదొట్టక ముష్టిముష్టి బాహుబాహిఁ గచా
 కచిం గడంగి, పెద్దయుం బ్రొద్దు పోరాడినయెక ననిరు
 ధుండు దగ నిలుపం జాలక జగతీతలంబునం బడి మూర్ఛ
 నొందుటయు, సుచిత్రుండు గగనంబు పగుల నాద్యుచు
 వేఱొక్కయరదం బెక్కి ప్రద్యుమ్నునురంబు నైదుశరంబులఁ
 గరంబు నొప్పించుటయుఁ, గర్ణనందనుండు సుచిత్రునిగా
 త్రంబున నాఱుశరంబులు గ్రుచ్చి విరఘునిం జేయ, నతండు
 వేఱొక్కరథం బెక్కి విలు గుణధ్వని సేయ నయ్యరదంబునుం
 దునిమె. ఇవ్విధంబున మున్నూఱురథంబులు ముహూర్త
 మాత్రంబులో శకలంబులు గావింప వేఱొక్కతే రెక్కి
 నిశితవిశిఖంబులు కర్ణుత్రునిపయిం బ్రయోగించిన రోగంబు
 తనువునం బుట్టిన మాడ్కి దుర్దశం జెందె. ఆన్మషకేతనుని
 సాటు గనుంగొని యనుసాళ్వం డెదిరించుటయు, నతని
 నైదింటను యావనాశ్వు నొక్కయుక్కుటమ్మునఁ గృతవర్తుని
 రెండుకాండంబుల స్రుక్కించుటయు, సాత్యకి మార్కొని
 యారాజు తేరివాజులం దునిమి శంఖంబు పూరించిన నానా
 దం బొఱకమున్న తామ్రధ్వజుండు స్రూరనారాచపరంపర
 లచే సాత్యకిచక్షంబు విఱ్ఱోభంబు సేసిన మూర్ఛాపరవశుండై,
 శైనేయుండు, లోచనంబులు మోడ్చి, యరదంబుమీఁద
 వ్రాలినఁ జిత్రాంగదకుమారుండు నజ్రోపమానంబు లైన

వాఁడిబొణంబు లైదు వానియురంబున నాటించుటయుఁ
దామ్రుకేతుండు చిఱునవ్వు మొగంబు నలంకరింప “బభ్రు
వాహనా! మాకు నెప్పు డప్పనంబుగా నీయం దగిన ముత్తై
యంబులు పెఱికలం బట్టి తెప్పించితే” యని పలుకుచుఁ
గల్పాన్నికీలాసఖంబు లైనవిశిఖంబులవాన గురిసి విముఖు
నిం జేసి, యంత నిలువక మహోగ్రబాణంబులచే మరాళ
కేతనునిఁ బరాజితునిం జేసి ప్రలయకాల తాండవోద్దండ
ఖండపరశుండునుంబలెఁ బాండవసైన్యంబు ఖండించుచు
నుండెను.

ఇవిధంబున వైరిసేనాధూమకేతుం డైన తామ్రుకే
తుని భుజావిజృంభణంబు గనుంగొని పాండవసైన్యంబులు
దైన్యంబు నొంది చచ్చియు నొచ్చియు విచ్చియుఁ జెల్లాచెద
రుగాఁ బఱచునెడఁ దురంగమాతంగవీరభటాంగంబులం
దొరఁగురక్తం బనుజలంబును గేశంబు లనునాఁచుతీవీయలు
బాణకృపాణకుంతతోమరంబు లనియెడి మీనంబులును
ధవళాతపత్రంబు లనియెడి నురుగులును యోధవీరులము
ఖంబు లనియెడి పద్మంబులును ఖండింపంబడిన వేదండతం
డంబు లనియెడి గట్లును ధ్వజంబు లనియెడి వేతసకుంజంబు
లును రథంబు లనియెడి యోడలునుం గలిగి రక్తనదీప్రవా
హంబు ప్రవహించె.

అప్పుడు కిరీటిచెంగటివీరులు వాలంపగములం బొదువం
బడి యేదువెరిఁగినచందంబునఁ జేయి కాలు గదలింపం

గూడమి నాలంబునకుఁ జాలం బురికొనం జాలక, సవ్య
 సాచిం జూచి బంధువధజనితం బగుపాతకంబు నివారింపం
 గోరి, యశ్వమేధంబు సేయ సమకట్టి మమ్ముఁ దామ్రధ్వజు
 బారికిఁ బోరిగొఱియలం జేసితివి. ఇందున నీకేమిప్రయోజ
 నంబు? అని దూఱినం గ్రీడి యోడకుండుం డని వారల
 నూఱిడించి తేరు వైరిసమ్ముఖంబు సేసి మెఱుంగువాలంప
 గుంపులచేఁ దామ్రధ్వజునికాయంబు గాయంబులు చేసి
 విరఘునిం గావించుటయు నబ్బిరుదుమగండు వేఱొక్క
 యరదం బెక్కి, కవ్వడి! యెక్కడఁ బోయెదవు! యాగ్నైం
 ధనంబుతో నినుం గూడ బంధించి కొనిపోయెద ననిపలు
 కుచుఁ గులశైలంబు వర్షధారలం గప్పుకాలమేఘంబుచందం
 బునఁ గంకపత్రవిచిత్రితంబు లైననిశితవిశిఖంబులం బరఁగిం
 చుటయు, వానివేగంబున నర్జునురథంబు యోజనమా
 త్రంబు వెనుకకుం జనిన మగిడించి యతివేగంబున వచ్చి
 తనసేనలం బొలియించుతామ్రధ్వజుని యరదంబు తారా
 పథంబున కెగయఁ గ్రూరనారాచంబులు పఱపి దేవదత్తం
 బు పూరించె. ఇవిధంబున సంతంతకు మంతున కెక్కు
 పంతంబులును, బిఱుతివియనిచలంబులును, నగ్గలికలు
 మెఱయ నేడహోరాత్రంబులు చిత్రవిహారంబులం బోరిరి.
 ఆసమయంబునఁ దామ్రధ్వజుని తేరు తిలమాత్రశకలంబు
 లుగా ఖండించి, యగ్గాండీవి, వెండియు వాఁ డెక్కినరథం
 బున నున్నప్పుడు మాన్యులుగాఁ జేసి యఱిపింఱి

బలంబుఁ బరిమార్చె. తామ్రధ్వజునిచేఁ గాంతేయుని
 బలంబు నట్ల నిధనంబు నొందె. అంత మహాబలసరా
 క్రమధురీణుం డైనతామ్రధ్వజుండుఁ మాంసఖండంబు రెమ్మి
 కొనిపోవుసాళునంబుచందంబునం గిరీటితోడంగూడఁ ద్రు
 ఢంబు నొక్కకరంబున నెత్తికొని యాకసంబునకు దాఁటి
 భూతలంబునకుం ద్రిప్పి వైచుటయు, విశ్వచ్ఛుండు చచ్చెఁ
 జచ్చె నని సైనికు లాహారవంబులు సేసిరి. అప్పు డప్పురుషాత్త
 ముండు, నిజకరాబ్జంబునం బడకుండఁ బట్టికొనుటయుఁ
 దామ్రకేతుం డలుక దొలుక గదాధరునిం జూచి “యర్జు
 నునితోఁ బోరునపుడు దొమ్మికిం దలపడితివి. ఇది వీర
 ధర్మంబు గా” దని పలుకుచు దంభోళినన్నిభం బైనయొక్క
 శరము వింట సంధించి యాకర్ణాంతంబుగాఁ దివియునంతలో
 మురాంతకుండు వానిరథంబునకు దాఁటి తద్వక్షస్థలంబు
 దన్ని, తనచేత గదాదండంబు ద్రిప్పి, వానినడునెత్తి గాతు
 కలఁగఁ గొట్టి లంఘించుటయు, నతండును జలింపక, నిజ
 స్యందనంబు చిత్రగతుల నటింపం జేయుచుఁ, జతురంగ
 బలంబుల బౌరిసమరుటయు, ముకుందుండు నర్జునుం
 బేర్కొని, మనయోధయాధంబులు యథాయథలుగాఁ
 గలంగె. ప్రద్యుమ్నాదియోధవీరులు మూర్ఖు డెప్పిఱం
 జాలక యున్నారు గావున మన మిరువురము వీనితోడం
 దలపడి పోరవలయు నని శార్ఙ్గతోడండం బెక్కు నెట్టి దిక్కులు

గ్రక్తదల గుణధ్వని గావించుటయు, గాండీవియుఁ దనకోదం
 డంబు నధిజ్యంబు గావించి మూర్వీరావంబున భూనభోఽంత
 రంబులు పూరించె. ఇవిధంబునం గృష్ణార్జును లిరుగెలం
 కులం బిడుగులంబోని బెడిదంపుటంపఱలపగంపర వాడుట
 యుఁ, దామ్రధ్వజుండు సరకుగొనక యిరువురచాపంబులు
 మూర్వి నెడలంజేయుటయు, నింద్రనందనుం డుపేంద్రునిం
 జూచి యాయల్పునిమీఁద నీ వాయుధంబు నెత్త నేమిటికి?
 ముహూర్తమాత్రంబున వీనిం బరిమార్చెద. నీవు నాకు
 సారథి వై యుండినం జాలు ననిన వనజనాభుం డియ్యకొని
 యుగ్యంబుల పగ్గంబులు గేలం బూని చిత్రంబుగా సార
 ధ్యంబు నేయుటయుఁ, దామ్రధ్వజుండు క్రోధతామ్రా
 త్సుం డై పదితూపులం గృష్ణుని నఱువదిశరంబుల నర్జునుని
 నాటించి గొడుగు తెగవేయుటయు, వాసవతనయుండు
 వానియరదంబు నూఱు శకలంబులు సేసె. దానం గలం
 గక యారాజనందనుండు మదపుటేనుంగు నెక్కి యుక్కు
 టమ్ము లొక్కుమ్ముడిం గురిసినఁ దూపులఱెక్కలవలనం బొడ
 మిన సుడిగాలిలోనం దవిలి నరునియరదంబు గాలిచక్రంబు
 చందంబున బిఱబిఱం దిరుగుసమయంబునఁ బ్రద్యుమ్నాది
 యోధవీరులు మూర్ఖ దెప్పిటి నిశితశరపరంపరల నొవ్వ
 నేయుటయుఁ, దామ్రకేతుం డవక్రపరాక్రమంబున నవ్వీర
 వరుల నారాచధారాపూరంబుల ముంచి మగుడ మూర్ఖ
 నొందించె.

—* తామ్రధ్వజుండు యాగహయంబుల నొని

పురంబునకుఁ బోవుట. *—

(1) తదనంతరంబ కంసమర్దనుండు కోపాటోపదీపి
తుండై సహస్రధారాఘోరం బైనసుదర్శనంబుఁ గేలం బూని
నక్షత్రతారాగ్రహసహితం బైనగగనంబును శైలకానన
సమేతం బైనభూతలంబును గంపింప గథంబు డిగ్గనుటికి
యెదురు నచ్చుటయుఁ, తామ్రధ్వజుండు నవ్వుచు, “శ్రీకృ
ష్ణా! నృష్టికులభూషణా! (2) యానాఁటికిఁ గౌంతేయునిఁ
గానం బూని నీవు చేసినసుకృతంబు నిచ్చి వేసితీవి. ఇపు డీ
దేహంబే యూయం జూచెదవు. మంచిది కానిమ్ము. నిన్ను
నీమఱందిని నీహయంబులతోడంగూడఁ బట్టి కట్టి కొనిపో
యెద నని యేనుంగు డిగ్గి శ్రీకృష్ణదేవునికరాంబుజంబు
మెలివెట్టి చక్రంబు నులిమికొనునంతలో రమాకాంతుండు
పేరెలుం గెత్తి “యర్జునా! నాచేతిచక్రంబు నాఁచుకొని
పోవుచున్నవాఁడు. వీని నీక్రూరనారాచధారాపరంపరల
వెంపరలాడి విడిపింపు” మనుటయుఁ, గౌంతేయుండు శత
నిశితవిశిఖంబుల వానిపార్శ్వంబు నొప్పించిన లెక్కగొనక
తామ్రధ్వజుండు కృష్ణార్జునుల నిరువుర రెండుచేతులం బట్టి
బిగియించి మూర్ఖు నొందించి భూమిం బడవైచి రెండు
యాగహయంబులం బట్టికొని పురంబునకుం జని నిజజన

(1)-(2) నడుమ నున్నవాక్యములు రెండు ప్రతులలోను వేరువేరు
గా నుండుటచే నిం దొక ప్రతి ననుసరించి ముద్రింపఁబడినవి.

కుం డైనమయూరధ్వజునిచెంతకుం బోయి మ్రొక్కి నిలిచి
 సేనాపతి యైననకులధ్వజునిదిక్కు గనుంగొనిన, నతండు,
 మయూరధ్వజునితో “నీకుమారుండు కృష్ణార్జునులం గెలిచి
 సవనహాయంబులం బట్టికొని తెచ్చె” ననిన విని యతండు
 కోపంబునం గన్నులఁ గెంపు గదురఁ గొడుకు నవలోకించిఁ
 “నీవు శ్రీకృష్ణార్జునులం గొనిరాక తురంగంబుమాత్రమె
 తెచ్చితివి. ఇంతపడుచుఁదనంబు గలదె! యజ్ఞమయుండును
 యజ్ఞకర్తయు యజ్ఞభోక్తయు యజ్ఞఫలప్రదాతయు నైనశ్రీవా
 సుదేవుండు లేనిజన్మం బేమిటికి? ఎవ్వరినుద్దేశించి యాగంబు
 సేయంగలవారము?” అని భార్యయుం దానును బరితాపం
 బు నొందుచు నడలుచు నున్నసమయంబున నర్కుం డస్త
 గిరిశిఖరంబునకు నలంకారం బై నిలిచె. పాండవసైనికుల
 వదనంబులు పంకజంబులంబోలె ముకుళితంబు లయ్యె.
 గాయంబులనలనం బొడమినరక్తరాగంబు సంధ్యారాగం
 బుతో నైక్యంబుఁ జెందె. నిద్రయు నంధకారంబును గ్రమ
 క్రమంబున వృద్ధి సెందె. జారులమోక్షుఁగన్ను లును గైరి
 వంబులును వికాసంబు నొందె. అవ్వేళ మూర్ఖుఁ దెలిసి
 లేచి నరుండు శ్రీహరిని నిరీక్షించి “యింతతడవు కయ్యంబు
 సేసినయోధ సవనతురంగంబుం గొని యేత్రోవం బోయెనో
 నా కెఱింగింపు మతని రణంబున గెలిచి యజ్ఞవాహంబు
 గొని వచ్చెద” ననిన నవ్వి యవ్వెన్నుండు “కపి కేతనా!
 తామ్రకేతనుండు మనల నిరువుర గెలిచి మూర్ఖుఁ బుచ్చి

హాయంబు గొనుచు రత్నపురంబునకుం జని తనతండ్రి
 కొసంగె. ఇంక మనము గాదు, త్రిమూర్తు లొక్కటై
 వచ్చినం గెలువఁ దరంబు గాదు. వాఁడు మదీయభక్తాగ్రగ
 ణ్యుండు. దానఁకొత్తాధీశ్వరుండు. వానిసాహసౌదార్యం
 బులు చూడవలయునేని నా వెంబడిం జనుదె" మ్మని తోడు

—* శ్రీకృష్ణుఁడు మాయాహంబున నర్జునునితో
 రత్నపురంబు సేరుట. *—

కొని పోయి బలంబులఁ బురంబుసమీపంబున నునిచి,
 ప్రాతముదుకనీర్కావిబ్రహ్మకమ్మివోవతియు నందుపైఁ జనిఁ
 గిన యుత్తరీయంబును నుదుట గోపిచందనంపుటూర్ధ్వపుం
 క్రంబును వక్షస్థలంబునఁ బద్మాక్షమాలికయుఁ గర్ణరంధ్రం
 బుల నులివాఁడినశ్రీతులసియు భుజంబున యాయావరపు
 గోనెసంచియుఁ గక్షభాగంబులఁ గృష్ణాజినంబు దేవతార్చన
 కక్షపాలయు దక్షిణహస్తంబునఁ బుష్పివెదుఁకూతకోలయు
 గూనివీఁపునఁ జనిఁగినగొడుగుతునుకయు వణంకెడిబడుగు
 దేహంబునుం గలిగి వృద్ధబ్రాహ్మణహంబునఁ దనకూర్చి
 సఖుం డైనయర్జునుని బ్రహ్మచారి వై శిష్యుఁడవుగ ర మ్మని
 పూర్వరాత్రంబున రత్నపురంబునకుం జనియె.

తదనంతరంబు, శ్రీకృష్ణ దేవుం డర్జునునితోడం గూడ
 నారత్నపురంబు సొచ్చి యగురుసాంబ్రాణిధూపసమ్మిళితం
 బును గుంకుమకర్పూర కస్తూరి కాదిపాణింధమంబును నానా
 విధకుసుమమాలికాసముద్గీర్ణ సౌరభంబును వైన యొక్క

వీధిం జనునెడ నందం బైన యిందుకాంతసౌధంబున నొక్క
 మందయానతోడంగూడఁ గ్రీడించుచు నొక్కవిటుం డాకు
 టిలకుంతలం జూచి నీకురులకుఁ గృష్ణత్వంబు గలిగె, మేలు
 బలీ! యని మెచ్చుటయు, నాకలకంతి ప్రాణేశుని కేలు
 కేలునం దెమలించి నీకరంబులు శంఖచక్రాంకితంబు లై
 యున్నయవి గావున నీవు పురుషోత్తముఁడ నని పలుకుట
 యు, నమ్మాటలు విని సరసిజాతుం డెట్టనుం గనుంగొని
 “ఝాయాశ్చర్యంబు వింటివే! కేళికాలంబునందును నుదీ
 య నానుసంకీర్తనంబు సేయుచు నున్నవారు. ఇచ్చటివారల
 చిత్తంబులు మత్పదాయత్తంబులు వీరలనచనంబులు మదీయ
 దివ్యనామరచనంబులు. ఈజనులకృత్యంబులు మత్తైంకర్య
 నిత్యంబులు. ఈపట్టణంబు భూలోకవైకుంఠంబు. అనిపొగ
 డుచు నరుండునుం దాను నారాత్రియెల్లఁ బట్టణవీధులం
 దిరిగి వేఁకువజామున నర్తదానదికిం జని యందలి నిర్మలంబు
 లగునుదకంబుల న్నానసంధ్యానందనాదికృత్యంబులు నిర్వ
 త్తించి, సూర్యోపాస్తిఁ జేసి తత్సమీపంబున రాజహంస
 కూజితంబులచేత ద్విగుణీకృతంబు లైనకింకిణీరపంబులచే
 నలంకృతం బైనఘోటకంబుచే నొప్పుయజ్ఞవాటంబునకుం
 జని యయ్యాస్థానంబును నందలి ఋత్విక్కులను దత్సభాస
 దులను వారలచే నుచ్చరితంబు లైనఋగ్యజుస్సామమంత్రం
 బులను వానిచే నావహింసంబడి దివ్యవిమానంబులతో
 వచ్చు నింద్రాదిదేవతలను యజ్ఞశాలామధ్యంబున దీక్షాప

రుండును బత్నీసమేతుండును దర్భాసనాసీనుండును సకలసా
 మంతమహీకాంతకిరీటఘటితమణిప్రభానీరాజితపదుండు
 నైన మయూరకేతనుం గాంచి యాకపటభూసురు లిద్దఱు
 “రాజోత్తమా! భద్రమ” స్తని యీశీర్వాదంబు సేసిన నన్న
 రవరుండు ప్రత్యుత్థానంబు సేసి నమస్కరించి “ధరణీసురోత్త
 మా! సేను వందనంబు సేయకమున్నె మీరాశీర్వాదంబు
 సేయుట శపియించుట గాని దీవించుట గాదు. ఎందుండి
 యెందుఁ బోవుచు నిందులకు విజయంబు సేసితిరి? నావల
 నం గాఁగలకార్యం బెయ్యది:” అనిన నాకపటభూసురుండు
 పరమానందకందళితహృదయుం డై “రాజకులావతంసా! మే
 ము కార్యార్థులమై వచ్చినవారము గావున ముందుగా నాశీ
 ర్వాదంబు సేయుటయు వెనుక నీవు వందనంబు సేయుటయు
 నెఱ్ఱు గాదు.” అనిన విని జననాయకుం “డనఘా! “అభ్యా
 గత స్వీయం విష్ణుః” అనఁబడును గనుక నీవు సాక్షాజ్జనార్ద
 నుండ వని తోఁచుచున్నది. దొడ్డు కొంచెం బనక వేఁడు
 ము. దేహవంచనయు మనోవంచనయు ప్రవ్యవంచనయు లేక
 యొసంగెద” ననిన విని యమ్మహీసురుండు “రాజశేఖరా!
 ధర్మపురంబున వాసంబు సేయుదును. కృష్ణశర్త యనువాఁ
 డను. ఇతండు నాకు శిష్యుండు. ఇతనితోడం గూడ సేను
 మత్కుమారునిం దోడ్కొని నీవురోహితుం డైన సుశీలుని
 యింటఁ గన్నె యున్న దని విని మత్కుమారునకు వినా
 హంబుగా నడుగవలయు ననుతలంపున వచ్చుచున్నయెడ

నతిభయంకరం బైనయరణ్యమధ్యంబున నాకలి గొని
 ణోపోద్దీపితం జైనయొక్కసింహంబు మదీయపుత్రునిం గదిసి
 యతని గళంబు పట్టికొనుటయు, విడిపింపం దరంబుగాక
 వేటొక్కయుపాయంబునుం గానక శ్రీనృసింహ శ్రీనృసింహ
 యని నూటయెనిమిదిమాఱులు జపియించిన సద్దేవుండు
 ప్రత్యక్షం బయ్యు నాపుత్రుం గావలేడయ్యె. ఇవ్విధంబున
 నాపన్నుం డైనకుమారునిం జూచి యత్యంతపరితాపంబు
 నొందుచునున్న నన్నుం గనుంగొని యామృగరాజంబు వా
 లంబు సారించుచు నాపుత్రునిగాత్రంబు నఖంబుల గ్రుచ్చు
 చు దంష్ట్రాంకురంబుల నప్పళించుచు మనుష్యభాషణంబుల
 నన్నుద్దేశించి భూసురా' నాచేతం దగిలినజంతువును గృ
 తాంతుం డేనియు విడిపింప నోపఁడు. అట్టియెడ నీవెంత
 వాఁడవు? నాకన్న బలవంతుఁడు జగంబున లేఁడు. శిష్యుం
 డును నీవును గృహంబునకుం బొం డని నిరాశగాఁ బలికిన
 నేను నాపరానిక్షేశంబున నాశిశువుఁ బాసిపోవం గాల్లాడక
 పుత్రహీనుల కూర్ధ్వగతి లే దని వినియుండుటంజేసి మచ్చ
 రీరకబళంబు గొని నాసుతునిశరీరంబు మగుడ నొసంగు
 మనిన విని యక్కంతీరపం బకుంతిలోత్కంఠ మెఱయ
 నన్నుం గూర్చి యిట్లనియె. నావంటి దుష్టజంతువులము
 మృత్యువునకు భృత్యులము గావున నిట్టియల్పాయుష్కులం
 గాని నీవంటి దీర్ఘాయుష్కులం బట్ట నొల్లము. నీవు పట్టి
 కొఱ్ఱకై యింతగాఁ బట్టి పెనంగం బనిలేదు. మరలి పొమ్మ

నిన, నే నామృగరాజంబునుం జూచి, యోయీ పంచాననా!
నేఁ జేసినసుకృతంబు లన్నియు నీకు నిచ్చెద నిప్పాపని
నొప్పింపక నాకు నొప్పింపు మని వేఁడుకొనిన నియ్యకొనక
“మాకు నీవలనం గావలసినప్రయోజనం బొక్కటియు లేదు.
మయూరధ్వజునివలనం గాఁదగినకార్యంబు గలదు.” అని
పలికె నక్కార్యంబు నీ వంగీకరించెద వేని యెఱింగించెద.”

అనిన వినియా భూసురోత్తమునకు రాజస్తమ్ముం డిట్ల
నియె. ఆసింహంబు సాక్షొన్నసింహదేవుండె గాని సా
మాన్యసింహంబు కాదు. మదీయదేశకాననంబున గిరులం
జరించు సింహవ్యాఘ్రువరాహమహిషదర్వీకరాదిజంతువులు
ప్రాణిహింసఁ జేయ వెఱచు; నైననేమి, నీయడిగినపదా
ర్థంబు నెల్లఁ దామసింపక యొసంగెద. నామాట వృథ గా
దు. నీవు కావలసినదాని నడుగుము. అనిన విని భూసురా
క్రేసరుం డాస్మపాగ్రణిం జూచి “దుర్బలస్య బలం రాజా”
యనువచనం బున్నది కావున మముబోఁటియద్ధులకు
మిముబోఁటిదాతల వేఁడుటకు సంశయింపఁ బని లేదు.
నాయార్తిని హరింపుము. ఆసింహము నీదేహంబులో
పగంబు నిచ్చిన నాకుమారుని విడిచెద ననిన నేను నాసిం
హంబు నవలోకించి బహుజనసంరక్షకు లైనమహారాజుల
దేహంబులఁ గోసి యి మ్మనుట మాబోఁటివిప్రుల కుచితం
బగునె? అనిన విని యాకంఠీరవంబు నన్నుం జూచి “భూ
సురేంద్రా! యన్నరేంద్రుని సామాన్యునిఁగాఁ దలంప

కుము. దీనజనరక్షకుండు, నాత్మవిద్యావిశారదుండు, నుత్తమోత్తముండు, నుదారుండును సత్యసంధుండునైనమయూరధ్వజమహారాజునకు దొడ్డు కొంచెంబు లేదు, కావున నతని నడుగవలసినకార్యంబునకు నీవు సంశయంబు నొందవలదు. అతని నడిగిన నుత్తరక్షణంబున నీకోరికను ఫలింపజేయు; నది యట్లుండె. నీశరీరంబుఁ గుమారునికిఁ బదు లొసంగెదనంటివి. జరచే ముదిసి తపంబుల శోషించి యుపవాసంబులఁ గృశించి బలహీనం. బగునీబడుగు దేహంబు మాకేమిటికి? ఆరాజదేహంబు సకలరసంబులం దృష్టి నొంది సర్వసుఖంబులచేతఁ దనిసి నవనీతంపుముద్దయుం బలె నానోటికిం పై యుండు నని సింహంబె నన్నుం బొన్నునె. దశరథనందనుండు, మృతుఁ డైనబాలునిఁ బ్రదికించిన తెఱంగున నాపుత్రునిం బ్రతికింపుము. కాదేని నీకుఁ గొదవ కాని మాకేమి? అనుటయు మయూర కేతనుం డామాటల విని యాభూసురకుమారునకు బదులుగఁ దనశరీరం బీయఁదలంచి మంత్రిహితపురోహితబంధుమిత్రాదులం జూచి, రాజులకు రణంబున నేనియు గోబ్రాహ్మణనిమిత్తం బేనియు శరీరంబుఁ ద్యజించు టుచితధర్తంబు. తొల్లి శిబికర్ణజీమూత వాహనాదులు పరార్థంబుగా నిజశరీరంబులఁ ద్యజించి స్వర్గసుఖంబులఁ జెందిరి. కావున నేనీవిప్రోత్తమునకై నాశరీరంబు నొసఁగి కృతకృత్యుండ నయ్యెద. దీనికి విఘాతంబు గాఁ బలుక వల దని కుమారుఁ డగుతామ్రకేతుని రాజ్యా

భిషిక్తునిఁ గాఁ బ్రతిష్ఠించి నర్కదానఁటిఁ గృతస్నానం డై
 యనేకదానంబులఁ జేసి యావిప్రపుంగవునిం బిలిచి సలిల
 ధారాపూర్వకంబుగా మదీయదేహంబులో సగం బొసం
 గుటవలన శ్రీకృష్ణదేవుండును బ్రీతుం డగుంగాక! యని
 భూసురునిచేత ధారవోసి శంకారహితుం డై యజ్ఞవేదికా
 స్థలంబున దర్భాసనంబునఁ గూరుచుండి బృందారకబృంద
 వందితుం డైనముకుందుచరణారవిందంబుల హృదయార
 విందంబునం దిరంబుగా నిలిపి, మొగలిరేకుం బోలిన అం
 పంబు శిరంబున మోపి తెగువ సేయం బూనునంతలోనఁ
 బుణ్యాచారిత్రయు, సౌభాగ్యవతియుఁ, బతివ్రతాశిరోమణి
 యుఁ, బరమసాధ్వియు నైనయతనిభార్య కుముద్వతీదేవి యి
 వ్విధం బెఱిఁగి సత్వరంబుగాఁ జనుదెంచి, “పురుషునియర్థశరీ
 రంబు భార్య యని వేదవచనంబు కలదు, కావున మదీయ
 దేహంబు బ్రాహ్మణార్థంబుగా నర్పించెద, నిలువు” మనిన
 విని యాకపటభూసురుండు, మహీసాలునిఁ జూచి “పురుషుని
 వామాంకంబు స్త్రీభాగంబు కావున మఱుగార కేతనువామ
 భాగంబు తేవల” దని యాసింహంబు పలికె, నట్టియెడ
 నియ్యంగనశరీరం బొప్పుకొనునె! యనుటయు నమ్మహా
 రాజసుతుం డగుతామ్రకేతుండుః నమ్మహీసురునకు నమస్క
 రించి యిట్లనియె.

“మహీసురోత్తమా! తనమూత్తయె పుత్రుం డై జని
 యించు నని వేదవచనంబు కలదు. కావున మజ్జనకునిదేహం

బునకుఁ బ్రతినిధిగా నాశరీరంబు నిచ్చి నేను ఋణాత్రయ
 ముక్తుండ నై తండ్రిసేసినప్రతినఁ జెల్లించి శ్రీరామభద్రుం
 డును భీష్ముండునుం జెందినకీర్తిం జెందెద” ననిన సక్కెతనభూ
 సుకోత్తముండు “రాజనందనా! సింగంబు పలికినమాట
 వినుము. ఆరాజు దేహంబును దత్కళత్రంబును సుతుండునుం
 గోసి యిచ్చిన నందులో దక్షిణాంగంబుఁ గొని తెన్నుని
 నన్నుం బనిచెఁ గావున నవ్వచనంబును సత్యంబుఁ గావిం
 పం జనుదు” ననిన నారాజు దరహాసితనదనుం డై తనభార్య
 నుఁ గుమారునిఁ గనుంగొని యీభూసురుండు పలికినట్లు
 గావింపుం డని తనచేత నున్నఅంపంబు వారలచేతి కొసం
 గుటయు నారాజుపత్ని యైనకుముద్వతీయు నందనుం డైన
 తామ్ర కేతుండునుం గైకొని, యతిధీర యగుకుముద్వతీసతి
 కుమారునిచిత్తం బుత్తలంబు మానం బలికి యిరురువు రెండు
 పార్శ్వంబుల నిలిచి యతికర్కశం బైనయాఅంపంబు భూ
 పాలకునిశరంబునం జేర్చి, “రఘుపతీ! శ్రీనున్నారాయణా!
 హరిహారీ! శ్రీకృష్ణా! పురుషోత్తమా! యని కోయు నెడ మేరు
 గిరిశిఖరంబునుండి దొఱఁగుగైరికధాతుర్పురంబుల తెఱఁగున
 రక్తపూరంబు లపారంబుగాఁ గురియ భూంజను లాహాకారం
 బులఁ గావించిరి. ధీరజనులు కొనియాడిరి. దేవతలుప్రశం
 సించి, రప్పు, డమ్మహీపాలుండు చిత్తంబును వాసుదేవపదా
 యత్తంబుఁ జేసి ధీరుఁ డై యుండునెడ నతనియెడమకంట
 నీరు గ్రమ్ముటయు నమ్మహీసురుం డది గనుంగొని కోపాటో

పంబునఁ గరంబుల విదల్చి వేణుదండంబును ధరాతలంబు
 నం బడవైచి లేచి యిటునటు గంతులు వైచుచు “నపు
 త్రతనలన నూర్ధ్వలోకంబులు లేకపోయినం బోననిమ్ము.
 ఏడ్చుచు నొసంగినదానంబు నే నొల్ల” నని శిష్యునికరంబుఁ
 బట్టి యుగాడ్చుకొని పోవుటయు నమ్మహీపాలునిసతీమణి తన
 ప్రాణేశునుస్తకంబుఁ గదియంబట్టి “యక్కటా! నీశరీరంబు
 వ్యర్థంబుగాఁ గోయించి తాను నొల్లక యవ్వీపుండు లేని
 నేరంబులుఁ బెట్టి యలిగి పోవుచున్నవాఁడు. ఇంక నెట్లు”
 లనిన నమ్మహీరమణుండు, చనుచున్నమహీసురుఁ జేరఁబిలిచి
 “మహాత్మా! నీ వేమిటికిఁ గోపంబుఁ జెంది పోయెదవు.
 నీనంటిసత్పాత్రంబున కీశరీరంబులోన దక్షిణభాగం బున
 కారంబునకు నచ్చె. నామాంశం బగుతా నునయోగంబు
 నకు రాకపోయితఁ గదా! యని కంట బాష్పంబులు గ్రమ్మ
 నడలుచున్నయది. వేననచేతఁ దొఱఁగెడిబాష్పంబు లంటి
 వేని రెండుకన్నులం బొడమనలదె? నాయెడ దయ సేసి
 నీభాగంబుఁ గొని పో” మ్మనుటయు, నర్జునునితోడఁ గూడ
 శ్రీకృష్ణుండు ప్రత్యక్షం బై నిలిచి యమ్మహీపాలకుఁ గొంగి
 లించికొని “రాజకులచంద్రా! నీధైర్యస్థైర్యనాహసోదార్యం
 బులకు మెచ్చితీ, నీసుతుండును సతీమణియుఁ గొలువ యా
 గీయహాయంబుల రెంటినుంచుకొని యూగద్వయంబును నీవె
 చేయుము. కర్తను గర్తను నై నేన సర్వంబు నిర్వహించెద. నీ
 కుమారుఁడు మమ్ము నిరువురఁ దా నొక్కరుండె యుద్ధంబున

జయించె. నీవు దేహంబు నొసంగి మమ్ము జయించితివి. ఈ రాజకులంబులలోన నీసాటివీరవితరణగుణంబులు గలమేటి లే" డనియె. అప్పు డప్పుడమిఁజేడును దామోదరునికరార విందస్పర్శనంబున గాయంబు మాని సంతసంబున న్నద్దేవుని చరణస్తంబులకు సాష్టాంగదండప్రణామంబులు సేసి "దేవా! కర్తవ్యఫలప్రదుండవు, సకలయాగసమారాధ్యుండవు, యజ్ఞమయుండవు నైననిన్నుఁ గనుఁగొంటిని. ఎండగొట్టున దప్పిఁ గొనినవానికి విచులోదకంబులచేత దప్పితీఱవలయును గాని మంచుతుంపరలం దీఱునె? పునరాన్మత్తిరహిత మోక్షసామ్రాజ్యప్రదుండ నైననిన్నుఁ బ్రత్యక్షంబుగాఁ గనుఁగొని యుఁ జాలక కర్తారంభంబు సేయం బూనిన నన్నుఁ జూచి విద్యజ్ఞులు నన్వరె! శ్రన్యంబుఁ గుమ్మరించి నట్టికొప్పెరఁ దెచ్చిన వెట్టివానివిధంబున దురంబున మీస్వ కూపం బెఱుంగంజాలక నాకుమారుఁ డవివేకి యై రిత్తహాయంబుఁ బట్టి తెచ్చె. దేహంబు లస్థిరంబు లని తెలియక యూహారిఁ బట్టి తెచ్చె, నందువలన శ్రీహారి వగునీసందర్శనంబు కలిగె. నేను ధన్యుఁడ నైతిని. ప్రళయసాగరంబున శ్రుతిచోరకుఁ డగు దైత్యుని సంహరించుటకు మీనరూపంబు నైననీకుఁ బ్రణామంబు. కూర్మకూపధరుండ వై జలధి మధనంబుఁ గావించి సురల కమృతంబు నొసంగిననీకు వందనంబు. లీలావరాహమూర్తి నై భూమి నుద్ధరించిననీకు నమస్కారంబు. స్తంభంబునఁ బుట్టి ప్రహ్లాదుఁ గాచిన నర

సింహా! నీకు దండంబు. వామనమూర్తి వై మూఁడడుగుల
ముల్లోకంబుల నాక్రమించినత్రివిక్రమా! నీకుఁ బ్రణతి
నొనర్చెద. క్షత్రియకులధూమకేతు వైనభృగురామా!
నీకు మ్రొక్కెద. దశకంఠకంఠలుంఠకనారాచధారాచకితర
క్షస్తోమా! రఘురామా! నీకు నమోవాకంబు. ప్రలంబ
దానవశైలవజ్రాయుధా! హలాయుధా! నీకు జోహారు.
త్రిపురసంహారహేతుబాధ్ధా! యనిరుద్ధా! నీకుఁ గేలుమో
ఢ్చెద. మ్లేచ్ఛనికరవిచ్ఛేదనప్రచండమండలాగ్రధారాసంపా
దితకీర్తి! కలికిమూర్తి! నీపదాబ్జంబులకు నమ్రుండ నైతి
నని బహువిధంబులఁ బ్రస్తుతించి సమస్తవస్తుజాతంబు
లమ్మాధవున కర్పించి సంప్రీతుఁ జేసి పురందరనందను నట్ల
పూజించి కౌఁగిలించి బంధుజనసమన్వితం డై శ్రీకృష్ణార్జు
నుల నిజపురంబునకుఁ దోడ్కొని పోయె. అంత గోవిం
దుండు గాండీవికి మయూరధ్వజనిభక్తి దెలుపవలసి బలసమ
న్వితంబుగా దినసత్రయం బం దధివసించె. అనిన జనమే
జయుండు జైఘనిమునితోఁ దరువాతిన్మత్తాంతం బెఱిం
గింపు మనుటయు.

శా. ఆలంకామిహికాచలప్రకటకౌర్యాగాధగాధాశతో
ద్వేల... స్త్యయశోఃకశోభితధిశ్రీఖండ! ఖండాధిక
న్వాలాపామృతసేచనోల్లసితవిద్విత్కర్ణ! కర్ణాటల
క్షీణీలైకధురీణ! రీణస్యపరాజీలంఘితాశాన్తరా!

క. కల్పకసమదానకళా

కల్పకనిజబాహుదండ గంజనగండా!

కల్పకసత్కవివినుతా

కల్పకసత్కీర్తిసాంద్ర! కదనమృశేంద్రా!

పంచచామరము. ఘనాఘనౌఘనాదనాదికాహళీహళాహళీ

ఘనప్రభావిభాసితమృగర్భదుర్భరార్భటీ

కనన్ధరావరాహకేతుకాంఠచంఠవాహినీ

ఋనోదనోదనగ్నభగ్నవీరవైరిమండలా!

గద్య. ఇది శ్రీమత్పాండ్యమండలాధీశ్వర శ్రీవిజయరంగ
చొక్కనాథమహీనాథకరుణాకటాక్షసంపాదితగజతు
రంగమాందోళికాప్రముఖనిఖిలసంపత్పారంపరీస
మేధమాన సముఖమీనాక్షీనాయకతనూభవ మీ
నాక్షీదేవీకటాక్షలబ్ధకవితాసాంప్రదాయక వేంకట
కృష్ణప్పనాయకప్రణీతం బైనజైమినిభారతంబున
నశ్వమేధపర్వ మ్మనువచనకావ్యంబునందుఁ జతుర్థాః
శ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

జైమినిభారతము.

పంచమాశ్వాసము.

క. శ్రీమధురాపురనాథా!

...మధురాధరగభీర...నిజబోధా!

భూమినుతభూరికళా

స్తోమాంకా! విజయరంగచొక్కమృగాంకా!

అనధరింపుము. జైమినిమునీంద్రుండు జనమేజయ
నరేంద్రునిఁ గనుఁగొని యిట్లనియె. అవ్విధంబున రత్ననగ
రంబునఁ గృష్ణార్జును లారాజుచేతఁ బూజలఁ గొనుచు
మూఁడుదినంబు లుండి, నాలవనాఁడు సముత్తుంగమాతంగ
తురంగశతాంగవీరభటుపరంపరలతో, మయూరకేతనుండు
కొలిచి రా యాగతురంగంబులఁ గదలింప నవియు నానా
దేశంబులు నదంబులు నదులు జనపదంబులు నతిక్రమించి
క్రమక్రమంబున సారస్వతపురంబునకుం జేర నరిగె. ఆరాజు
రాష్ట్రంబున నెల్లకాలంబును గృతయుగంబునందునుం బలె
ధర్తంబు నాల్గుపాదంబుల నడచు. ఏసత్యసంధుని దేశంబు
నందలి ప్రజలు కలవరించి యేనియు బొంక, రేవదా

న్యండు చేయుదానధారాప్రవాహంబులచేత మేదిసీతలంబు
ముక్కాటును బండు, నేనుశీలుండు “బ్రాహ్మణో మమ
దైవతం” బని నిశ్చయించి విప్రసంతర్పణము నెడవిడువక చే
యు; నట్టిసరమధార్తకుం జైసవీరవర్త తనచారులచేఁ గపిధ్వజ

—* వీరవర్త గుఱ్ఱంబును బట్టుట. *—

మయూరధ్వజులయాగీయఘోటకంబులు తన దేశంబునకు
వచ్చె నని విని వానిలెంటినిఁ బట్టికొనఁ జెంగటివారలం
బంచుటయు, వారలు నట్లుగావింప, యావనాశ్వానుసాల్య
హంసధ్వజమయూరధ్వజాది మహారాజసేనాసందోహస
మున్నతంబును, నపరిమితతురగకరిరథ భటపటలచటులం
బును నై కల్లోలినీవల్లభునివిధంబున వెల్లివిరిసియుఁ బాండవ
సైన్యంబుల కెల్ల నధిష్ఠాతయు సమరకర్మశుండును విక్రమ
జితశ్వేతవాహనుండు నైనబభ్రువాహనుం డెదుటిఁ సైన్యం
బులం గదిసి తులితభిదురంబు లైనప్రదరంబుల దరంబు
గా నెదురం బ్రయోగించి సేనాంగంబుల భంగంబు నొం
దించుటయు, నవ్వీరవర్తకుమారులు కుపలుండును సులతుం
డు ననువారలు దివ్యరథంబుల నధిరోహించి బభ్రువాహనుఁ
డాఁకి దండధరదండోపమానంబు లైనచండకాండం
బులఁ దండతండంబులుగా నొండొండ నిగిడించుటయు, నుభ
యసైన్యంబులకు ముష్టిముష్టి బాహుబాహి కచాకచి ఖడ్గా
ఖడ్గి దండాదండిగా భండనం బయ్యె. అప్పుడు, పదివేల
మహారథులతోడం గూడ వీరవర్తకుమారులు బభ్రువాహ

నునిం గిట్టి పెట్టినదండె తీయక నిశితశరనికరంబుల నొప్పిం
 చుటయు, నింద్రునిమనుమఁడు మండుచుఁ, జండాంశుకిరణ
 కాంక్షసదృశంబు లైనశరప్రకాండంబులు వర్షించుటయు,
 నగ్నిలోనం బడిన శలభంబులకైనడి వీరవర్షసైన్యంబులు
 మ్రొగ్గతీలంబొఱె; నప్పు డతనియల్లుం డగునంతకుండు విఱి
 గిన దళంబులం బురికొల్పి శతసహస్రాఽయుతనియుత కోట్య
 ర్బుద న్యర్బుద ఖర్వ మహాఖర్వ శంఖసంఖ్యలాను, బుం
 ఖానుపుంఖంబులు నగుకంకపత్రంబుల నిగిడించిన వ్రాలు
 నేనుంగులును గూలుగుఱ్ఱంబులును దూలురథంబులును
 గీలుదప్పినబొమ్మలగతఁ బడువీరభటులును మూర్ఖుల
 మునుంగుయోధులును, మునింగిన మహారథులును మో
 హంబునొందినమహీపతులునుం గలిగి దీనదశం బొందినసే
 నల ననలోకించి, కిరీటి కైటభాంతకునిఁ జూచి “వీఁ డెవ్వఁడో
 దురంతపరాక్రముఁ డంతకుని తెఱఁగున మనబలంబుల నం
 తంబు నొందించు చున్నవాఁడు. నాకుఁ జూడ వీని మను
 ష్యుం డనం గూడ” దనిన విని వనమాలి కిరీటిం జూచి “ఈ

—* కృష్ణుం డర్జునునకు యమచృత్తాంతంబుఁ జెప్పట. *—

రాజుకూఁతు రగుమాలిని యనునధూటికి యముఁడు మగఁ
 డు. కావున (నతండు) మామనిమిత్తంబుగా మనతో నెది
 రించి పోరుచున్నవాఁడు ఆకన్య జమునిఁ బెండ్లియాడిన
 తెఱఁగు వినుము. వీరవర్షకుమారి మాలిని లోకైకసౌంద్య
 శాలిని మన్వంపుజవ్వనంబున నివ్వటిల్లుటయు, నప్పువ్వుఁ

బోణిఁజూచి యవ్విభుండు ‘తల్లీ! నీ వెవ్వరిం బెండ్లియాడె
 దవు? సమ్మతుం డైనపురుషునిం దెలుపుము. కల్యాణంబుఁ
 జేసెద’ ననుటయు, మాలిని జనకునితో నిట్లనియె. “పుడ
 మిలోనం బుట్టినజనునకుఁ జావు నిజంబు, వానితో నను
 గమనంబు నొనర్చి యమలోకంబునకుఁ జని యమునిశాస
 నంబునం బుణ్యాపాపఫలంబుల ననుభవించి బహుజన్మంబుల
 నెత్తుటకంటె యమునిం బెండ్లియాడి సుఖంబున నుండఁట
 మేలు. అందులకుఁ దగినయుపాయం బొనరింపు” మని పలికి.
 మాలిని నానాఁటికి వైనస్వతునిమీఁది మోహంబు రెట్టింప,
 విరహవేదనం జెందుట యెఱింగి, యారాజు భూసురులతో
 డఁగూడ యమస్తోత్రంబు నుడువుచు బహుకాలంబు యము
 నుద్దేశించి తపంబు సేయుచునుండ, నక్కన్నెయు వ్రతని
 యమంబులఁ బూని సూర్యనందను నారాధించుచు నుండె.
 అంత నారదుం డవ్వృత్తాంతంబు నెఱిఁగి యంతకునిపాలికిఁ
 జని యతనిచే నభ్యాగతపూజావిధానంబులఁ బూజతుం డై
 “దక్షిణదిశాధ్యక్ష! చిత్రపురంబున వీరవర్తపుత్రిక మాలిని
 బహుతపశ్శాలిని, నీకుఁ గళత్రంబు గా వలచి వ్రతనియ
 మంబులచేత నిన్ను నారాధించుచున్నయది. బంగరుతీఁగె
 రంగు నీనుమేనును, విజితభృంగకుశకంబు లైనయలకంబు
 లును, నిద్దంపుటద్దంపుటెక్కు లైనచెక్కులును, బింబఫలం
 బునకుఁ బ్రతిబింబం బైనయధరబింబంబును, గలువరేకుల
 చెన్ను లైనకన్నులును, గంబువిజయోత్కంఠం బైనకంఠం

బును, జక్కవలకుం గవ యైనచన్నుఁగవయును, బల్లవశ్రీక
 రంబు లైనకరంబులును, గలదు లే దనువివాదంబులచే సా
 ధ్యం బైననుధ్యంబును, గిరినితంబవిడంబం బైననితంబం
 బును గదళికలం గేరు నూరువులును, మకరవిజయజంఘాలం
 బైనజంఘాయుగళంబును, దమ్ములకుం దమ్ము లైనపాదంబులుఁ
 గలిగి, మోదంబున నియ్యోడ మోహంబు మించి పావ
 నంబు లైనహోమనియమంబుల జసతపంబుల నాచరించుచు
 ని న్నే యాసించి యున్నయది. ఆచేడియం బెండ్లియాడితి
 వేని, నీకు సమానుండు వే తొకండు లేఁడు.” అనిన విని
 నవ్వి యవ్విబుధవర్యుండు మానికులధుర్యునిం జూచి “నీవు
 ముందుగఁ జని యూరాకొమారునితో మారాక నెఱిఁగిం
 పుము. నేను వైశాఖశుద్ధపూర్ణిమాదినంబున భూలోకంబు
 నకు వచ్చెద” ననిన నారదుండు చని యత్తెఱఁ గెఱిఁగింప
 వీరవర్తయు మోదంబు నొంది వివాహంబునకుఁ దగినయ
 త్నంబుఁ జేయుచునుండె.

తదనంతరంబ, యముండు తనదళవాయి యైనరాజ
 యక్షునిం బిలిచి, మనము చిత్రపురికిఁ బోవవలయు నీవు
 బలంబుల నెల్లఁ బయనంబు సేయు మనుటయు, వ్యాధు
 లకుఁ బ్రధానుం డైనరాజయక్షు, యూరాజుదేశంబున ప్రా
 చ్ఛాణపూజకులే గాని బ్రహ్మహింసకులు లేరు నే నెట్లు రాఁ
 గలవాఁడ నని మొగంబు వెలవెలంబొఱఁ బెదవులఁ దడ
 పుచు నలుదెసలుఁ జూచె. నూటయెనిమిదివ్రణంబులకు

నధీశ్వరుం డైనరాజవ్రణుం, డచట గురుపూజకులే గాని గురు
 దూషకులు లేరు మాకు నడయాడఁగూడ దని దిగులుఁ
 బొందె. త్రయోదశసన్నిపాతంబులకు నధిష్ఠాత యైనజ్వ
 రుండు, తద్దేశంబున నయవంతులే గాని బాలహింసకులు
 లేరు కావున నేను రా వెఱతు నని తల్లడించె. ఏకవిశంతి
 మోహంబులకు నధిపతి యైనమోహుఁ, డారాష్ట్రంబున దేవ
 ద్రవ్యాసహారకులు లేరు నాకు రాఁగూడ దని మూలమూ
 లకు డాఁగె. మఱియు మున్నూఱుభేదంబులఁ బొలుపొందుఁ
 శూలరోగంబు, విశ్వాసఘాతుకుఁడు విషదాతయుఁ గన్యకా
 గామియు స్వోదరపోషకుండు నారాజుభూమిలో లేరు కా
 వున నేను రా నోడుదు నని వెనుక కొదిఁగె. వేఁటకాంస్త్ర
 చేతఁ బట్టఁబడినసత్తుల విడిపించునట్టి పుణ్యాపురుషు లా
 రాష్ట్రంబునఁ దఱచుగాఁ గలుగుటవలనఁ దాను బొలయం
 గూడ దని పైత్యరోగంబు పయనంబునకు వెనుకదీసె. వా
 వీకూసతఱకాదీభేదనంబులఁ జేయు పాపాత్తుకు లందు లేరు
 జ్యేష్ఠంబు లగుచెఱువులు దొరువులు హవణించునట్టి ధన్యులా
 సీమలో మెండుగాఁ గలరు కావున నేను రా నోప నని
 గ్రహణి తనగృహంబునకుం జనియె. మాషదానంబులు
 తిలదానంబులుసేయు ధర్మపరులే కాని సాధుజనబాధకులు
 లేరు కావున నాసంచారంబు కూడదని వాతరోగంబు
 వెలికిలంబడియె. ఉదకదానపరులే కాని భ్రూణహత్యా
 పరులు వానిరాజ్యంబున లేరు కావున నేను రా వెఱతు నని

మహోదరంబు ముందు వెనుకలు చూచె. కటియావుల దా నంబు సేయువారే గాని దాతల నిందించువార లాభూమిలో లేరని యపస్తారం బవ్వలి కరిగె. ఇవ్విధంబున సకలలోగం బులు గుసగుసలం బోవుచుఁ బయనంబు కదల వెఱచె.

అంత సమవర్తి వారలం జూచి మీరలుఁ సాతకులకు భయంకరులు, పుణ్యపురుషుల కమృతస్వరూపులు, కావున మీ రెన్వరి నంటవలదు. కామరూపంబులు గలవారలు గనుక మనుష్యరూపధరు లై మా వెంబడి నరుగుదెం డని పలికి యముండు సౌమ్యాకారంబునం జూపట్టుచు సకల భూషణభూషితుండును దివ్యవిమానాంబరధరుండు నై నరాకారంబునఁ జిత్రవర్ణనగరంబునకు వచ్చిన జమునిం గనుం గొని ప్రణమిల్లి యర్ఘ్యపాద్యాదివిధులం బూజించిన సూర్య కుమారుం డారాజకుమారికం బరిణయం బై నీకు వభీష్టం బెయ్యది యడుగు మనిన, నా ధరణీశ్వరుం డెల్లనిం జూచి, “ఇతరవరంబుల నే నొల్లను, దేహోవసానసమయంబున దేవకీ నందఱునిపాదారవిందంబులు దర్శించునట్టి భాగ్యంబులు గలుగవలయు, నిష్వరంబు దయసేయు” మనుటయు, నంత పర్యంతం బంతకుండు నీచెంతనె యుండెద నని ప్రతిన గా వించెం గావున మామతోడఁ గూడి యముండు మనతో సంగరంబుసేయ వచ్చె. ఈక్షణంబ యనేకాక్షౌహిణీక్షయ కరం బైనయుద్ధంబు సిద్ధంబు గాఁగలదు. అర్జునా! నీవు వేడు కచూడు, బభ్రువాహను ననుసాల్వుఁ గర్ణకుమారుఁ బ్రద్యు

ము ననిరుద్ధు మయూరధ్వజ మఱియును దక్కిన యోధుల
సన్నద్ధులఁ జేసి సనుపవలయు నని పలికె.

—* అర్జునవీరవర్తలయుద్ధము. *—

తదనంతరంబ శ్రీకృష్ణ దేవుఁడు గాండీవియరదం బెక్కి
పగ్గంబులు మునికోలయుఁ బూని సారధ్యంబునకు నుపక్ర
మించిన, నావీరవర్త, వారిజలోచనుం జూచి “వాసుదేవా!
వాసననందనుండు నీవు నాశౌర్యంబుఁ జూచెదరు గాక!”
యని పలుకుచు నారాయణుని నూఱునారసంబులఁ గన్వడి
నేడుబాణంబుల మయూరధ్వజులు నైదుసాయకంబులఁ
గంతగతప్రాణులఁ జేసిన, బీభత్సుండు వీరవర్తమర్తంబులు
దూఱిపాఱి సానలందీఱిననారసంబులు నాటించినం బిఱుతి
వియక యమ్మేదిసీశ్వరుండు తెఱివు గాంచి కంజనయన
ధనంజయుల శితశిలీముఖంబులం జిక్కుపఱచి ప్రళయజల
ధరంబుఁ బోలి గర్జించుటయు, నర్జునుం డూర్జితపిక్రమంబున
నిర్జనులు వెఱఁ గంన వానిశరీరంబునిశితశరంబుల జర్జరితంబు
గాఁ బర్జన్యనివిధంబున శరవర్షంబులు గురిసి, వీరవర్తుని నక్ష
స్పలంబు ఊరపంచకంబున నొంచిన, నించు కేనియుం జలిం
పక, యర్జును నఱువదింట, నచ్యుతుని నూట, నన్నియశరం
బుల నాంజనేయునిఁ దేరివారునంబులఁ, దక్కిన వీరులఁ
దెరలించి మొనలఁ గలఁగఁజేసిన, బాండవవాహినీసమూ
హంబు మోహంబుఁజెంద, నప్పు డప్పురుషోత్తముండు గాం
డీవిఁ జూచి “యకాలతిమిరంబుఁ గల్పించి సైంధవుఁ ద్రుంచి

నట్లునుఁ గర్ణుని తేరు ధరిత్రీతలంబునం గ్రుంగఁద్రోయించి
 జయించినట్లును వీనియెడ వంచనోపాయంబులు చెల్ల" వని,
 బలవంతు హనునుంతునిఁ బంచిన, నతండు కాలపాశం
 బును బోలు వాలపాశంబున వానిరథంబు బిగియించి
 తొల్లి మందులకొండఁ బెల్లగించినచందంబున నెత్తుకొని
 యాకసంబునకుఁ బఱచిన, నాక్షోణీనల్లభుండు వాయునంద
 నుని వంచించి యరదంబు డిగ్గి యవనీతలంబునకు వచ్చి నరుని
 తోడం గూడ నారాయణునిఁ బట్టికొని గగనంబున కెగసి
 యాంజనేయునిఁ జూచి "యిద్దేవుండు పార్థునిమీఁదిదయ
 వలన క్షీరసముద్రంబును, శ్వేతద్వీపంబును విసర్జించి వచ్చి
 యున్నాఁడు, కావున నచ్చట విరహతాపంబునఁ బొరలు
 శ్రీనుహాలక్ష్మికిఁ బ్రియం బగునట్లు కలశాంబుధిలో శ్వేత
 ద్వీపంబున శేషతల్పంబునఁ బడవైచెదఁ జూడుము. నీవు
 నారథంబు విడువు" మని నరనారాయణుల నిరువురం జంక
 నిటికి యవ్వాయుతనయునిఁ బిడికిటం బొడిచిన గ్రుడ్లు వెలి
 కుటికి మిడుకుచుఁ బుడమిపయిం బడి కదల మెదల నేర కున్న
 మధుసూదనుండు వానిమనోరథంబు సఫలంబుసేసినఁ గాని
 తమయాపద తొలంగ దనుతలంపున నతనిచంకనుండి మెల్లిన
 వీడి యవ్వీరవర్తునితల నిజపదారవిందంబున గుప్పునం
 దన్నిన, నుహీతలంబునం బడి మూర్ఖం జెంది క్రమ్మఱఁ
 దెప్పటి శ్రీకృష్ణార్జునులఁ గదియ వచ్చి "బవరంబున దేవదా
 నవు లేనియు నన్నుఁ గదియఁజాలరు. విశేషించి, శ్రీకృష్ణా!

నీచరణారవిందంబు నాశిరంబున సోకెఁ గావునఁ జిరంజీవి
 నైతి ననిన, విని యచ్యుతుండు ప్రీతుం డై యర్జునునితో,
 “వీఁడు దుర్జయుండు, సత్వసంపన్నుండు, ధనుర్విద్యావిశార
 దుండు, మయూరధ్వజాదియోధవీరుల జయించిన మద్భక్తి
 యుక్తుం” డనిన విని క్రీడియుం గొనియాడె. అంత వీర
 వర్ష హరిని నరునిం జూచి మీకు లోకరక్షకు లగునరనారా
 యణమూర్తులరు; మిమ్ము నెదిరింప ముల్లోకంబులు నోపవు.
 నే నెంతవాఁడ; నని పలికి వి ల్లెక్కు డించి గోపికావల్లభు
 చరణపల్లవంబులకు సాష్టాంగదండప్రణామంబుఁ జేసి పార్థు
 నిఁ గౌఁగిలించుకొనియె. అప్పుడు యుద్ధంబునఁ బడినవా
 రల నెల్ల నంతకుండు బ్రతికించినఁ దద్బలంబులతోడఁ గూ
 డఁ గృష్ణార్జునులు వానిపురంబున కరిగి యెదుదినంబులు వసి
 యించిరి. అంత నవ్వీరవర్ష డెబ్బదివేల తెల్లయేనుఁగులఁ గృ
 ష్ణసర్ణంబు లైనతురంగంబులు తొంబదివేల నష్టవిధంబు లైన
 ముక్తామణిరాసుల ననేకంబు లగుదాసదాసీనివహంబుల
 నిచ్చి తనకుఁ గల సమస్తరాజ్యంబుఁ దామరసాక్షునకు సమ
 ర్పించి తానునుఁ గొలుచుచు సవనహాయంబులం దరలించి
 నఁ గొన్నిదినంబులకు నారెండుగుఱ్ఱంబులు నాయాదేశం
 బులఁ గడచి చని, యేనుంగుల మ్రింగఁజాలినమీనంబు
 లును, గండశైలంబులఁ గబళింపఁజాలు మకరంబులుం గలిగి
 యశిభయంకరం బైనసింధునదంబుఁ జివ్రునఁ దాటుట
 యుఁ, గిరీటి వీరవర్షఁ జూచి హయంబులు రెండును నదం

బున కన్వలికిఁ దాఁటి చనె; నింక నుపాయం బేమి యనిన నతండు దృఢతరంబు లైనయొడలఁ దెప్పించి నేనాసమూ హంబుల దాఁటించుటయుఁ, గుంతలదేశంబుఁ జేరఁ జని యచ్చట నశ్వంబులఁ గానక బభ్రువాహనాదు లైనదొరలు టిచ్చనడి యున్నయెడ రెండవమార్తాంశమండలంబన నఖం డిత దేహుం డైననారదమాని కనుపట్టి, వారలనందనంబున నభినందించి వాసనకుమారునిఁ జూచి “నీహయంబు గుంతల నగరంబుఁ జేరె. పరభయంకరుం డైనయాచంద్రహాసన్మహా పాలుని పరాక్రమంబు లెక్కించునెడ మీవెంబడి నచ్చురాజు లెల్లం బదియాటవపాలు సరిపోవఁజాలరు. వానిచరిత్రంబు చిత్రంబు, వినిపింప వేళ గాదు, యాగహయంబు దూ రంబు చనుఁ గావున వేగంబ వెంబడిఁ బొం” డనుటయుఁ, భార్గుండు “నారదమునీంద్రా! సజ్జనులచరిత్రం బాకర్ణి చుట జన్మఫలంబు గావునఁ జంద్రహాసమహీపాలునిచరి త్రంబు శ్రవణానందంబుగా నానతీయవలయును.”

—* చంద్రహాసోపాఖ్యానము. *—

అనిన విని, హరితత్త్వబోధనావిశారదుం డైననార దుండు పురందరనందనుం జూచి “తొల్లి కేరళ దేశాధీశ్వ రుండు పెద్దకాలంబు కొడుకులు లేకయుండి న్రతంబులు దానంబులు జపంబులు తపంబులు సనేకంబులు గావించి బహుకాలంబునకు హరిభక్తు లగుబ్రాహ్మణులప్రసాదంబున నొక్కకుమారునిం గనియె. వాఁడు సౌభాగ్యలక్షణసం

పన్నుండును దేజోవిరాజమానుండును జంప్రకంచర్పసవృశ
 నూపరేఖాకలావిలాసభాసురుండు నయ్యుఁ దండ్రిగండం
 బున మూలానక్షత్రంబున జనియించె. అంతఁ గొన్నిదినం
 బులకు నారాజు వైరిరాజులతోఁ బాఁజుదీరి యాజి గావించి
 వెనుదివియక. శాత్రువులు ప్రయోగించినయాయుధంబు
 లచే భిన్నభిన్నాంశుఁ డై సంగరాంగణంబునం బడి యింద్ర
 సదనంబునకుం జనియె. అట్లు గండదోషంబునఁ దండ్రి
 సురణంబు నొందుటయుఁ, దల్లి యతనితో నగ్నిప్రవేశంబు
 సేసె. శత్రువులచే రాజ్యంబు గోలుపోయి మంత్రులు య
 థాయథలుగాఁ జనిరి. ఇట్లు మాతాపితృవిహీనుండును
 రాజ్యభ్రష్టుండు నైనయబ్బాలకుం దోడ్కొని కొందఱు
 దాదులు కౌంతలపురంబునకు వచ్చి, యబ్బాలకుని బెంచు
 చుండి రెండుమూఁడేండ్లలోన నాదాదులును బరలోకంబు
 నకుం జనిన ననాథుం డైనయమ్మహీనాథుకుమారునిం జూచి
 పౌరనారీజనులు కరుణచే, నొక్కచుణ్యవతి జలకంబులార్యై;
 నొక్కసీమంతిని హితంబును మితంబునుగా నాహారంబు
 వెట్టె; నొక్కసతీమణి వానికటితటంబున బంగరు చెఱంగుల
 యొల్లియ గట్టె; మఱియొక్కపురంద్రీరత్నంబు కూఁకటి
 కూడదువ్వి కొండె వైచి సిగబందు చుట్టె; వే తొక్కవతి
 వ్రత యబ్బాలకు నెత్తికొని ముద్దాడుచు దీవించె. ఇవ్విధం
 బున వారిజాతులు గారామునఁ బెంచుచునుండ నైదేండ్ల
 ప్రాయం బగుటయు, నారాచకొమారుం డందంద మాట

లాడుచుం దుష్టబుద్ధి యనం బరఁగిన యారాజుమంత్రి
 గృహంబునకుం జనిన, వానికొలువులో దైవజు లైనమహా
 మునులు శుభలక్షణలక్షీతుం దైనయ బృలు నీక్షించి,
 హర్షించి, 'ఘాముద్దులబిడ్డం దెవ్వరివాఁడో వీనిలక్షణంబు
 గనుంగొనిన భూమండలం బేలంగలం' డనిన విని దుష్ట
 బుద్ధి యీర్ష్యాసూయాపరవశుం డై యమ్మునులమాటలు
 వినియు విననిచందంబున నూరకుండి వారలం బోవంబనిచి
 యబ్బలకునిం గాంచి "ఋషులవాక్యంబు తప్ప" దని
 తలంచి పెచ్చుపెరిఁగినమచ్చరంబు మెండుకొనఁ జండా
 లురం బిలిచి, "ఋకొండికవానిం దోడ్కొనిపోయి నట్టక
 విలో శిరంబు ఖండించి రం" డని పంచినఁ, గాలకింకరులం
 బోని యమ్మాలలు, మద్యంబులు ద్రావి మదోన్మాదం
 బున దాఁటుచు, హరిభక్తాగ్రగణ్యం డతీపుణ్యండు
 సుకుమారుండు నైనయారాజకుమారునిం దోడుకొని గండక
 పుండరీకమాతంగకురంగమహిషవరాహఖడ్గవయగంధసిం
 ధురసింహశరభాదిమృగగణశరణ్యం బైనయరణ్యంబు సొచ్చి
 యం దొక్కశిలాఫలకంబున నమ్ముద్దులబాలకుం గూర్చుండ
 నిడి, కత్తులు డుస్సి, మద్యపానమదోన్మాత్తతం బేరెమ్ములు
 వాఱుటయుఁ, బ్రహ్లాదునికైనడి నారాకొమారుండు హృద
 యంబున బెదరక నరద! వాసుదేవ! వైకుంఠవాస! వనమా
 లికాభరణ! వారణాపదుగ్రణ! వారిజాక్షౌ! యనిదివ్య
 నామసంకీర్తనంబు నేయుచు ధీరుండై యున్నయెడం గృహ

ణంబు జళిపించి యారాచపట్టిని గొట్టం దలంచి హరికటా
క్షంబువలనం జేయాడక యందలు నేకవాక్యంబుగా నీచిన్ని
పాపనిం జంపు మని యూపాపాత్తుండు పంచిన మన మే
గతిఁ జేయం గలవార మని చంపక యక్కుమారునిపాదంబు
చిటికెనవ్రేలు కోసికొనిపోయి దుర్గంత్రి యగుదుష్టబుద్ధి
ముందరం బెట్టి, మ్రొక్కిన, నతండునుం బ్రమోదంబు
నొందె. అస్తుహోమునులవాక్యంబులు దబ్బఱ సేసితఁ గదా
యని యుబ్బుచు నుండె.

అంత నక్కుమారుండు, నుద్దండవేదండకపుండరీక
మండలహిండితం బైనయస్తుహోరణ్యంబున నంగుళిచ్ఛేదన
వేదనం బొరలుచుఁ బట్టపగలింటియెండతాఁకునఁ గొట్టు
నడి యాఁకట సొటసొట వోవుచు వదనకమలంబు వాడఁ
జిప్పుకూఁకటి యల్లన నాడఁ గన్నుల నశ్రుజాలంబులు జా
ఱఁ, గమలాక్షో! దీనకక్షోవిచక్షణా! లక్ష్మీపతీ! క్షమాపతీ!
అపన్నశరణ్యా! అనాథనాథా! అంబుజోదరా! ఆదినారా
యణా! నీవే ది క్కని వెక్కి వెక్కి యెడ్చుచు వేడియిసుక
లోనం బొక్కుచు స్రుక్కుచు నున్నయెడ నావనదేవతలు
నందలి మృగంబులుఁ బక్షులు హితోపచారంబులు సేయు
చు రక్షించుచునుండె అవ్వేళ మృగాకీర్ణప్రాంతరం బైన
కాంతారంబున నచ్చటిచెంచులకుం బోయలకు నభిశ్వండు,
పరిపూజితలక్ష్మీశ్వరుండును బుళిందనామధేయుండును నక్షౌం
తలునిద్దురంత్రికి విధేయుండు నగునొక్కపాలెగాండ్రవొర

వేటాడుచు దైవశంబున నవ్వనంబు సొచ్చి యచ్చోటికి
వచ్చి యశ్రుధారాపరిపూరితనేత్రుండు నుపవాసశోషిత
గాత్రుండు నై కమలమిత్రునిం బోలు తేజంబున విరాజిల్లు
చుఁ జరణాంగుళిఖండనవేదనం జాలఁ గుందియు ముకుం
దా! గోవిందా! అరవిందనయనా! ఇందిరారమణా! నంద
నందనా! యనుచు శ్రీహరిం దలంచుచున్నయాచిన్నరా

—* చంద్రహాసుఁడు బుళిందునకుదొరకుట. *—

శోమరునిం జూచి యాపుళిందకుండు దానును శ్రీహరి
భక్తుండు గావునఁ గరుణాతరంగితమానసుం డై కన్నీరు
నించుచు “నిక్కుమారుం డెక్కడివాఁడో? అక్కటా! య
క్కటికంబు లేక యీచక్కనిబాలు నిక్కరణిం జేసినయు
క్కివు లెవ్వో! యని వగచుచు గుఱ్ఱంబు డిగ్గి దగ్గఱకు
వచ్చి వెఱవకు మని బుజ్జగించుచు “సే నపుత్రకుండను గాన
శ్రీహరిసేవామహత్త్వంబున నిప్పుడు నాకుఁ గొడుకు గలిగె.
కన్యకాపుత్రుండును, గుండుండును, గోళకుండును, నంగీ
కృతుండును, గన్యాదానకాలంబునఁ బ్రథమపుత్రుండు తన
కొడు కని నిశ్చయింపఁబడినవాఁడును, గ్రయలబ్ధుండును,
దల్లిదండ్రులచే ధారాపూర్వకంబుగా నీయంబడినవాఁడును,
నెద్దియేనియు నొక్కయాపదవలనఁ దనకుఁ దానేచేరినవాఁ
డును, దేవరన్యాయంబున జనియించినవాఁడును, దనకు
ధర్మపత్నియందు జనించినవాఁడు, నిప్పుదుగురుఁ బుత్రు లనం
బరఁగుదురు. అందులో, వీఁడు, తనకుఁ దా నె చేరెం గావున

స్వయంప్రాప్తం డనం బరఁగు” నని తనయునిం గా నం గీకరించి యబ్బాలునిశోకంబు నివారించి తురంగంబుపై నిడికొని తనయేలెడుచందనావతీపురంబునకుం జని, వెంబడి సచ్చిన బంధుపరివారంబులఁ బరిజనంబుల నర్హాప్రకారం బున నిండ్లకుం బనిచి యంతిపురంబున కరిగి, దైవజ్ఞులు నుపాస్యులు నైనజోస్యులం బిలిపించి, వారియనుమతిని శుభలగ్నంబునఁ దనపట్టపురాణి యగుమేధావినీరమణిం బిలిపించి “యశోదాకుమారునికరుణవలన నీకుం గుమారుండు గలిగెఁ గైకొమ్మా” యని చేతి కిచ్చుటయు, నచ్చిగురుఁబోణి మచ్చిక హెచ్చగుచ్చి కౌఁగిలించికొని, స్తన్యంబులు సేపుటవలనఁ బరిపులకితగాత్ర యై యక్కుమారు నాపాద మస్తకంబు నిమిరి వామపాదంబునఁ జిటికెనవ్రేలు లేమికి మనంబునం బురపురం బొక్కుచుఁ, శ్రీహారీ! యవ్యాజ కృపాలహారీ! నరహారీ! నీవు కృప నొసంగిన యిక్కుమారు నకు నంగనైకల్యంబు రాఁ దగునే? యని యంతరంగంబునం దలంచినయంత నయ్యింతిపాతివ్రత్యమాహాత్మ్యంబునలన నెప్పటియట్ల చిటికెనవ్రేలు మొలచిన నానందంబు నొందె. ఆపుళిందకుం డయ్యిందువదనతోడఁగూడఁ గొడుకు నంక తలంబున నునిచికొని చంద్రుని నవ్వునట్టిమొగంబు గలుగుటంజేసి చంద్రహాసుం డనునామకరణం బొనర్చి దాడి తొమ్మన దూదిపాన్పునం బెనిచె.

అంత, శుక్లపక్షంబున విదియచందురుండునుంబలె
 నక్కుమారుం డభిశృద్ధిం బొంద నమ్మహీమండలంబున నెల
 మూఁడువానలు గురిసె. సకలసస్యసమూహంబులు దున్న
 కయ సంఘై. ధేనువులు నపారంబుగా క్షీరంబులు గురిసె.
 త్నామక్షోభంబులు విరిసె. బౌంధవకులం బౌనందంబున
 మెఱసె. అంత నద్ధరాకాంతుండు నందనునకు నుపనయ
 నంబు గావించి వేదవేదాంగంబులును దద్రహస్యంబులును
 మన్వాదినీతిశాస్త్రంబులును ధనుర్వేదంబును విలువిద్య
 యందలి లాఘవ లక్ష్యశుద్ధి చిత్రత్వ వృథత్వంబులును
 దివ్యాస్త్రజాలంబులును గత్తి, జముదాడి, వంకి, బాణా, పట్టా,
 సురియ, గద, గుదియ మొదలగు భద్రాయుధంబుల సాద
 నలును, అశ్వారోహణగజారోహణరథారోహణపదలా
 ఘువచిక్షణత్వంబునుం దెలియంజేసి సకలజనులు నానం
 దంబు నొంద నప్పుళిందకుండు యశావరాజ్యపట్టాభిషేకం
 బొనర్చినఁ గందర్పకోటివిలాసుం డైనచంద్రహాసుండు ధరణీ
 చక్రంబు నవక్రపరాక్రమంబున శక్రునిచందంబునం బరి
 పాలించుచు, రుక్మాంగదుని తెఱంగున శ్రీవిష్ణుభక్తిపరాయ
 ణుం డై తన దేశంబునందలిజనులెల్ల నేకాదశీవ్రతంబు విష్ణు
 పంచమీవ్రతంబు శ్రీజయంతీవ్రతంబును మొదలైనవైష్ణవ
 వ్రతంబులను యథావిధిగా నాచరింపం జేయుచు నట్లు చే
 యనివారల దండ్రించు. సదియాతేండ్ల నూఁగుమీసంపుఁ
 గొమరుఁబ్రాయంబునఁ దండ్రిచే ననునుతిఁ బడసి తురంగ

మాతంగ శతాంగవీరభటపటలీచటులం బైన సేనాసమూ
 హంబులతో సరుదులు గెలిచి, బిదుదులు గైకొని, యట
 నంగవంగకళింగకాశీరకర్ణాటకదూశకైవర్తకాదినానాదేశం
 బులు గెలిచి తుంగంబు లగు మత్తమాతంగంబులును వేగ
 జితకురంగంబు లైనతురంగంబులును జిరత్నంబు లైన
 కత్నంబులును గిరిశిఖరంబులకన్న వాసు లైన హేమంపు
 రాసులును మొదలగు సంపదలు గైకొని నిలింపపతిసాం
 పున భూతలంబు గంపింప సేనాపరంపరలతోడం గూడ
 నానందం బైనచందనావతీపట్టణంబునకు వచ్చి తల్లిదండ్రుల
 పాదంబులకు వందనంబులు గావించి నిజభుజోపార్జితంబులు
 నూర్జితంబులు నైనధనకనకరత్ననికరంబులచే బొక్కసంబు
 గ్రీక్కిటియంజేసి, మాతాపితృశుశ్రూషణంబును బంధు
 మిత్రామాత్యాశ్రితపోషణంబును విద్యత్కవిసంతోషణం
 బునుం జేయుచు నున్నకుమారునిం గనుంగొని కనుంగవ
 చెంగలింప నప్పుళిందభూపతి యొక్కనాఁడు తనయునిం
 గరంబున నిమురుచు “నన్నా! మనము కుంతలాధీశ్వరునిం
 గొలిచినవారము. అచ్చట మనకుం బ్రాపకు లతనిమంత్రి
 యగుదుష్టబుద్ధియుఁ దత్పురోహితుం డగుగాలవుండును.
 కనుకఁ గనకటంకంబులు పదివేలు నైదువేలు రెండువేలు
 వేర్వేరు యస్తువ్వరకు మూటలు గట్టి ముద్రవేయించి
 సంపు మనినఁ జంద్రహాసుం డట్లే యగుం గాక యని బొక్క
 సంబునకు వచ్చి యొంటెలమీఁద వేసడంబులమీఁద బలీ

వర్దంబులమీఁద రాజునకు మంత్రికి ధనంబు లపారంబుగాఁ బఱికిలఁ జెట్టించి తండ్రి చెప్పినక్రమంబున ముడుపులు గట్టించి యామూఁడువగలముడుపులును బురోహితుల కి న్నుని పంపుటయుఁ, దీర్పరులు నేర్పకు లైననియోగులు క్షాంతలంబున కేగి రాజునకు మంత్రికిఁ బురోహితునకుం బ్రణమిల్లి చంద్రహాసుం డిచ్చినపత్రిక నొసంగి యెప్పుడు నీఁనుందగిన యప్పనంబుకన్నఁ బదియింత లధికంబు దెచ్చి తీమి. కైకొని రాజున కి న్నుని యమ్మంత్రికి నొప్పగించి తక్కిన యమ్మూఁడువగల ముడుపులను నొక్క బంగమపల్లెరంబున నునిచి తత్పురోహితుం డగుగాలవునకు నిచ్చినఁ, దద్వృత్తాంతం బంతయు దుర్మంత్రి యైనదుష్టబుద్ధి యాలకించి మనపుళిందున కింతసంపద గలుగుటకుఁ గారణం బేమి? యని యసూయామలీమసం బైనమానసంబునఁ గుంతలాధిపునిం జేరి చంద్రహాసుని తెఱంగు విన్నపంబు సేసి యతనితండ్రి యగుపుళిందునిం బట్టుటకు రాజుచే ననుమతిఁ గైకొని పననజనం బైనతురంగంబు నెక్కి యపారదళంబులతో నాఱు యోజనంబులదూరం బొక్కదినంబులోనం జని చందనా వతీపురంబు ముందరం గాంచి తనయొద్ది యోధవరులఁ గల యం గనుంగొని మున్ను సింహశరభ శౌర్ధాలాదిమృగసం కులం బైనయాయడవిలోని దైనయిది యిప్పు డమరావతీ పురంబు నిరసించుచు నిలింపపతిసంపదలం బోలి సంపదల పెంపు దలిర్చుచు నున్నయది. అని పలుకుచు నరుదేరఁ

బుళిందకుండు ప్రియసుతునితోడం గూడ నెదుర్కొని
మొక్కి తోడ్కొనివచ్చి నిజమందిరంబున విడిదిపట్టు
గావించె.

అంత నానావిధంబులును మనోహారంబులు నగునస్తు
వ్రాతంబు లర్పించిన నాదుష్టబుద్ధి కపటంబు మనంబున
నుంచి వెలుపల వాత్సల్యంబుదోష నవ్వుచుఁ జంద్రహాసుం
గనుంగొని “పుళిందకా! పున్నమచందురునిం బోలె నయనా
నందుం డైననీనందనుండు సౌభాగ్యలక్ష్మీసమేతుం డై యొప్పు
చున్నవాఁడు. ఇతండు నీ కేచందంబునం గలిగె” నననఁ
బుళిందుండు దుర్మత్రి నవలోకించి “మృగయావినోదం
బుగా వనంబునకుం జని కుంతలపురంబునకు రెండామడ
దూరంబున దురవగాహం బైనగహనంబునఁ బాదాంగుళిచ్చే
దవేదనాదోదూయమానమానసుం డై శ్రీహరిం దలంచు
చునున్న యీచిన్నవానిం గనుంగొని శ్రీవిష్ణుభక్తునింగా
నెఱింగి తోడ్కొనివచ్చి కన్నకొడుకుకన్న మిన్నగా నెన్నిక
కెక్కం బెంచితిని. నాఁటి కైదేండ్లబాలుం” డనిన విని తా
మున్ను చేసినయకృత్యంబు మనంబునం దలంచి యీచిన్న
వాఁడు వీఁడె యని నిశ్చయించి మాలబంట్లపయిం బండ్లు
గీఁటుచు నసూయాకోపంబులు మనంబున నణంచికొని
యిచ్చట నితని నేమేనియుఁ జెనకఁ దలంచితిమేని మనకే
దోషంబు వచ్చుఁ గావున నుపాయంబున వీనిం గాంతల
పురంబునకుం బంపి యచ్చట మత్సతుం డైనమననునిచే

విషంబు పెట్టించి చంపించెద" నని యూహించి తనతన
 యునివేర స్వహస్తలిఖితంబుగ నొక్కపత్రిక వ్రాసి ముద్ర
 వైచి చంద్రహాసునిచేతి కిచ్చి వినయంబును నెనరునుం
 దోఁచునట్లుగాఁ జేరంచిలిచి యీపత్రికంగొని నీ వొక్కరుం
 డవు కౌంతలంబునకుం జని నాపుత్రునకు నిమ్ము. అచ్చట
 నీకు సకలశోభనంబులు గలుగు ననినఁ, జంద్రహాసుండు
 మ్రొక్కి యక్కమ్మఁ గైకొని మరోమారుతవేగం బైనతురం
 గంబు నెక్కి నిమిషమాత్రంబునఁ గౌంతలంబునకుం జని
 తత్పురప్రారంభంబునందుఁ జంచచ్చంచరీకర్షుంకారసంకులం
 బైన యొక్కయుద్యానవనంబు మధ్యంబున హృద్యం బైన
 పద్మాకరంబు పొడఁగని రాయంచ జక్కన బెగ్గురులగఱుల
 కరుఁలిచే నెగయుపుప్పొడుల నప్పళించిన విప్పగు నల్లగలు
 వలు నుల్లసిల్లుతేనెసోనల నానినచలిగాలిమొలకలవలనం
 బుధిశ్రమంబు దీఱఁ దురంగంబును సాహిణివశంబు సేసి పల్లవ
 పుష్పఫలభరితం బైనసహకారవృక్షంబునీడ బడలిక దీఱం
 బువ్వళించి నిదురించుచునుండ నాకౌంతలమహీకాంతుని
 కూఁతురు చంపకమాలినియు దుష్టబుద్ధితనయ విషయయు
 మన్తధు నారాధింపంగోరి సఖిజనులతోడం గూడ నవ్వనంబు
 నకు వచ్చి పల్లవితంబులు కుసుమితంబులు ఫలితంబులు
 నగుపొన్నలు పొగడలు గోరంటలు సేమంతులు చూతం
 బులు పారిజాతంబులు జాజులు విరజాజులు మల్లెలు మొల్లలు
 పోకమాఁకులు మొద లగుతరులతానికరంబులసుమం

బులు గోయుచు విరిగుత్తుల నొండొరుల వ్రేయుచు నొ
 య్యారంపునడలచే వనమయూరంబుల గర్వంబులు డించు
 చుఁ బూలరెమ్మలు వంచుచుఁ బూలకై మదించుచు సఖులఁ
 జేరం బిలుచుచు సరసంపుటెలుంగులచే మత్తకోకిలంబుల
 మదంబు లడంచుచుఁ బువ్వుదీవియల వంచుచు మేని
 మెఱుంగుల ననంబెల్ల నింపుచు నిటలంబుల నటించుకుటి
 లాలకంబులచేఁ దుమ్మెదలం గదుముచుఁ బల్లవంబులం జిదు
 ముచుఁ గోసినవిరులు పయ్యెదలలో నదుముచుఁ దళుకు
 వాలారుచూపుతూపుల బాలకురంగహృదయంబుల నాటు
 చుఁ దేనియవాఁకలం దాఁటుచు దనూసౌరభంబులచేఁ
 గుసుమసౌరభంబులు మాటుచుఁ బువ్వులు గోసి కమలాక
 రంబు డాసి వేడుక మీఱ జలక్రీడ లాడి విగళితహారమణి
 గణంబులచేఁ గమలాకరంబు రత్నాకరంబుగాఁ జేయుచుఁ
 దత్తటంబునం దువ్వటంబులు గట్టి సొమ్ములు పెట్టి కుంకును
 కస్తూరిక లలంది యవ్వెలందులు మన్తధపూజ సేయుచు
 నుండిరి.

అయ్యవసరంబున నమ్మంత్రికుమారిక యక్కొలనిగ
 ట్టునఁ దియ్యమామిడిచెట్టునీడ నిదురించుచున్నచంద్రహా
 సునిం గాంచి యందియలు మొలనూలు మువ్వలు రనల
 మెట్టెలు మ్రోయకుండ మెల్లమెల్లనం జని యక్కుమార
 ఎరునిసూపరేఖాసౌందర్యకలావలసంబులకుం జొక్కి చక్కె
 రవిలుతుని బొరికిం జిక్కి చేరం జని యడపపుసంచిత్రాటం

గట్టియున్నకమ్మ విడిచి చూచి తండ్రిచేయివ్రాలుగాఁ దెలిసి
 యవ్వొక్కణ యూద్యంతంబునుం జదివికొని నిజజనకునివిష
 మబుద్ధికిం బరితాపంబు నొందుచు “ఘోషరేఖావిజితగమా
 కుమారుం డైనఋగారాకొమారునకు విషము నొసంగి యని
 వ్రాసినాఁడు. ఇంతనిర్దయుండు జగంబునం గలండే” యని
 వగచి విషము నొసంగి యని వ్రాసినయక్షరంబుల* నడుమ
 యకారంబువ్రాసి యెప్పటియట్ల మున్నవైచి యడపపు
 సంచిత్రాటంగట్టి పెన్నిధిం జూచి విడువఁజాలనిపేదనడు
 వున నవల నడు గిడం జాలక కొంతతడవు చూచుచు నుండి
 పరాధీన గావున దీనమానస యై యెఱుంగనియట్ల రాజ
 పుత్రికడకుం జని తదనుమతిఁ బడసి నిజగృహంబునకుం
 జనియె. అంతఁ జంద్రహాసుండు నిదుర మేల్కొని, సరసీ
 జలంబులం బ్రత్యౌళితపాణిపాదనదనుం డై నడగని నెక్కి
 నడిగ నప్పురంబునకు వచ్చి యెడనెడ శుభశకునంబులు
 పొడగనుచుఁ బ్రధానివాకిటికిం జని పణిహారిచేఁ దనరాక
 మంత్రికుమారున కెఱింగించుటయు, నతండు పుళిందకుని
 సుతుండు చంద్రహాసుండు వచ్చినాఁ డనిన విని ససంభ్రమం
 బుగా నెదుర్కొని గాఢాలింగనంబు గావించి సంతసంబున
 నేకాంతప్రదేశంబునకుం జని పుళిందునిసేమం బడుగుచుఁ

* “నడుమ యకారంబు వ్రాసి” యనుటకు మాఱు, ముకారము
 యకారంబుగ దిద్ది యనుట లెస్సగా నుండును.

దంశ్రీముద్రవైచినపత్రిక నొసంగినఁ గైకొని “శ్రీమత్సకల
గుణసమృద్ధుఁ డైనదుష్టబుద్ధి కుమారుం డగుమదనుని దీవించి
పుత్తైంచిన శుభప్రయోజనంబు. పుళిందునిముద్దుపట్టి, కుల
స్థానపోతుపంబులు గలమేటి, యెల్లప్పుడు మనకుమహాహి
తుండు, వీనిం గనుంగొనినయాక్షణంబున సం దేహంబు మా
ని, విషయ నొసంగి నావచ్చునంతలో నెల్లకార్యంబులు చక్కఁ
బెట్టునది” యను వక్త్రణ చదివికొని సంతసించి నాసహా
దరికిఁ గగినవగుండు దొరకె మేలు మే లనుచు, మాహూర్తి
కుల రావించి యారాత్రి శుభలగ్నంబు గలుగుట వలన
వివాహంబు గావించి మహేంద్రవైభవంబున సముచితవిధా
నంబు లాచరించుచు నుండె. అక్కడ దుష్టబుద్ధి, చంద్రహా
సుం డింతకుఁ గౌంతలంబునేరి మత్కుమారునిచే నీయం
బడిన విషంబువలన నిహతుం డౌఁగదా! నాతలంపు నెఱ
వేఱు. మునులవాక్యంబు లబద్ధంబు లయ్యె; నని సంతసిం
చుచుఁ బుళిందకునిం బట్టి సంకలవేయించి యతనిపట్ట
ణంబు చూఱలాడించి మూఁడవనాఁటి వేకువజామున నతి
త్వరితంబుగ బెస్తల జంకించుచు బంగరుపల్లకి నెక్కి కౌంతల
పురీప్రాంతంబునకు వచ్చునెడ నొక్కకృష్ణసర్పం బడ్డంబుగా,
వచ్చి మానుషభాషణంబుల నిట్లనియె. “నే నీపట్టణంబు
లో బహునిక్షేపంబులు రక్షించుచుంటి. వానికిం గర్తయగు
వాఁడు వచ్చె; నింక నేను బోయి వచ్చెద” నని పలికి రసా
తలంబునకుం జనియె. అంత నయ్యమాత్యుండు పాముపలి

కినమాట పాటిసేయక పురింబు సొచ్చి చూతపల్లవతోరణా
 లంకృతంబులును, రంభాస్తంభసంభృతగేహళీద్వారంబులు
 ను, జంశనోదకసంస్కృతభూతలంబును, నగురుధూపధూపితం
 బునైన రాజవీధియుఁ దననగరునుం గాంచి పట్టణాలంకర
 ణంబునకు హేతు వేమి యని యడిగి చంద్రహాసునకు విష
 యను వివాహంబు సేయుటగా నెఱింగి వీపునెటుక్కుమనఁ
 దటుక్కున గృహంబు సొచ్చి 'యే నేమి వ్రాసితని దానేమి
 చేసె' నంచుఁ బండ్లు కొఱుకుచుఁ గుమారుని బిలిపించి
 "యోరీ దురాత్తకా! నేఁటివఱకు నాయానతి దాఁటవు.
 ఇప్పు డేమి గావించితి" ననిన మదనుండు కరంబులు మోడ్చి
 స్వహస్తలిఖితం బైనపత్రికఁ జూపుటయు నతండు నావక్క-
 ణంబు సూచి యచ్చేరు నందుచునుండ, మదనుండు తండ్రి
 నవలోకించి "దేవరయానతి శిరంబునం బూని ప్రాణపదం
 బైనముద్దుచెల్లెలిని నొసంగితిని. ఇతని కెప్పు డెడరు నచ్చు
 నప్పుడు ప్రాణంబులు విడువం గలవాఁడ నని ప్రతిన
 గొంటి" ననుటయుఁ దనయుని విశ్వసింపక కపటంబు మనం
 బున నణంచి కుమారికయు నల్లుండు వచ్చి దండంబు
 వెట్టినఁ గైతవంబుగా దీవించి బాలహరిణమ్ములఁ జూచిన
 కోల్పులివితంబున మనంబున హుమ్మని మ్రోయుచుఁ గైత
 వోషచారంబుల వారల నాదరించి నాగవల్లి చేయించి
 యారాత్ర నిద్దుర పట్టక మఱునాఁటివేకునఁ "గూఁతురుఁ
 గొడుగు నాకులంబు చెఱిచిరి. ఇంకమీఁదటం జంద్రహాసుం

డెచ్చరిక పడియెనేని ప్రమాదంబు వచ్చు” నని డెందంబు
 నం దలపోసి యెత్తెఱంగున నైన వీనిఁ జంపి యస్తుహోమును
 లవాక్యం బసిద్ధంబుసేసెద’ నని నిశ్చయించి బ్రహ్మఘ్నుండు
 గోఘ్నుండు శిశుఘ్నుండు గురుఘ్నుండు మాతృఘ్నుండు
 పితృఘ్నుండు మిత్రఘ్నుండు యజ్ఞఘ్నుండు బంధుఘ్నుండు
 స్త్రీఘ్నుండు ననం బరఁగిన పదుగురు కొండెగాండ్రం బిలి
 పించి “నాఁటికి మీరు సేసిన నేరంబు సైఁచితి. నేఁటి కేని
 యు నాశాసనక్రమంబున నడువుండు. సంధ్యారాగసమ
 యంబునఁ బురంబునకు బయట నరణ్యసమీపంబున నున్న
 కరాళకాళికోవెలలో మీరలు డాఁగి యుండుఁడు. ఆసమ
 యంబున నొంటిగాఁ గాళికను సేవింప నెవ్వఁడు వచ్చునో
 వానిం బట్టుకొని రెండుతుండెంబులుగా నఱికినెవుండు.
 ముందు వెనుకలు చూడం బని లేదు. ఇట్లు చేసితిరేని నాకు
 నడుచురాజ్యంబులో నర్ధరాజ్యంబు నిత్తు. మత్ప్రియపుత్రుం
 డైనమదనునితోడ. సం దేహింపకుం” డనిపంపుటయు, నా
 చండాలు రియ్యకొని మద్యపానంబుసేసి క్రొత్తగా నానలు
 దీఱిన కత్తులు గేఱుం గైకొని మూఁడనజామునఁ గాళికాసద
 నంబునకుం జని యడంగి యుండిరి. ఆసమయంబున దుష్ట
 బుద్ధి చంద్రహాసుని రావించి నెనరు దోఁప నిట్లనియె.
 అల్లుఁడా! నీకు శుభంబు గలుగునట్లుగా మత్కులధర్మంబు
 దెలిపెద. మాయింటఁ బెండ్లిలియైన యల్లుండు సంధ్యా
 రాగసమయంబునఁ బురసమీపచండికాసదనంబునకుం జని

నేవనేసి రావలయును. ఇది తరతరంబుల నడచు కులాచారంబు. నీవు నట్లాచరింపుము.” అనిన విని చంద్రహాసుం డట్లయగుంగాక యని సన్నుతించె. అంతఁ గుంతలదేశాధీశ్వరుండు నిజశరీరపతనారిష్టంబులు గని పురోహితుం డగు గాలవు. రావించి నమస్కరించి కనకపీఠంబున నునిచి ‘మునీంద్రా! నాశరీరచ్ఛాయ శిరంబు లేకయె కనంబడియెడు నిది యరిష్టం బని యుండు. రాజ్యంబుమీఁదియాసం దొఱంగితి. హరిచరిణసరోరుహంబులు భజియించి ధన్యుండ నయ్యెన. అరిష్టలక్షణంబులు వినంగోరెన; నెఱింగింపు” మనవుడు గాలవుం డిట్లనియె.

—* అరిష్టలక్షణంబులు. *—

రాజేంద్రా! తొల్లి వత్తాత్రేయుం డలర్కనకు నేత్రేఱం గెఱింగించె నీకుఁ జిత్తసమాధానంబు గలుగునట్లు గాఁ దత్తనంబు దెలిపెద. ధ్రువు వసిష్ఠు నరుంధతీని జూచి నఁ దెలియకుండిననగునకు సంవత్సరంబులోపల, నన్నియం దుఁ గిరణంబులు సూర్యబింబంబునఁ గిరణరాహిత్యంబుం గనువఱఁడు పదునొకండునెలలలోపల, బక్కవఱఁడు బలిసినను బలిసినవఱఁ డున్నట్లుండి బక్కచిక్కినను నెనిమిది నెలలలోపల, నడుచునపుడు వ్రేళ్లైనియు గుదికాళ్లైనియు ఖండితంబు లైనట్టు లడుగుజూడం గనంబడియెనేని యేడునెలలలోపల, గాకి గ్రద్ద గూబ శిరంబున సోకెనేని యాఱునెలలలోపల, నభ్యంగసమయంబున మేనిచ్చర్థం బదరెనేని య

యిదు నెలలలోపల, దననీడ వేటొక్కలాగున నుండేనేని
 నాలుగు నెలలలోపల, యమునిదిక్కున మేఘరహితం బైన
 గగనంబున మెఱచు గనంబడియెనేని మూడు నెలలలో
 పల, దనబింబం బద్దంబునఁ దల లేక కనంబడియెనేని రెన్నెల్ల
 లోపల, దనశరీరంబున నిర్వాజంబుగా శనగంధంబు గలి
 గెనేని పక్షంబులోపల, జలకమాషినఁ దడి తోడన నశించె
 నేనియు హృదయమధ్యంబున నలందినచందనంబు శీఘ్రంబ
 యెండేనేనియు నీరు గ్రోలిన దాహంబు నిలువదేనియు
 నయిదుదినంబులలోపల యమసదనంబునకు వేంచేయుట
 నిశ్చయంబు. మనుజులలోచనంబులలోఁ దనకూపంబు గాన
 రాదేని వీనులలో వ్రేళ్లు సోనిపినయెడఁ బ్రాణఘోషంబు
 వినంబకదేని శీఘ్రంబ శరీరహాని సంభవించు. తననీడఁ
 దాను భక్షించునట్లును గేశంబులు నుముకయుఁ దినిన
 యట్లును దిగంబరుం డైనజైనసన్యాసి నవ్వుచు దగ్గఱ గం
 తులు వేసినట్లును, నాపాదముస్తకంబుఁ దెలంబు నలందికొని
 భూతలంబునం బడి నిద్రించినట్లును భయంకరాకారు లైన
 బంటురౌతులు వెంటఁ బడినట్లును గుదియలవారు పొడిచి
 నట్లును నల్లనిశూద్రులు తఱిమి ఊళ్లు వ్రేయునట్లును నీలి
 చీర గట్టికొనినకాంత దక్షిణాభిముఖంబుగాఁ బోవ దాని
 వెంబడిఁ బోవునట్లును స్వప్నంబు గన్నవారికి మరణంబు
 ధ్రువంబు. అరిష్టంబులు సంభవించినయప్పుడు జపహోమ
 సుగార్చనాదులు చేయించి సర్వసంగంబులు నిరసించి యిం

ద్రియ వికారంబులు జయించి నదీజలంబు సముద్రజలంబు
 నం జేర్చినయట్లు జీవునిఁ బరమపురుషుం డైననారాయణుం
 జేర్చి తత్త్వరహస్యకోపిదు లైనపురుషులు ధన్యు లగుదురు.
 అని గాలవమునీంద్రుండు పలుకుటయుఁ, గుంతలాధీశ్వ
 రుండు గుబుసంబు నూడ్చు మహానాగంబుతెఱంగున రా
 జ్యభోగంబులు విడువం దలంచి మంత్రికుమారుం డైనమద
 నునిం బిలిపించిన, నతండు వచ్చి మ్రొక్కి యేమికార్యం
 బున నియోగించెద” ననిన మీయల్లుం డగుచంద్రహాసు
 నీక్షణంబ పిలిపింపుము. మత్కుమారిక యగు చంపకమా
 లినిం బరిణయంబు సేసెద ననుటయు, నల్లె యని ముకు
 లితహస్తుం డై యతివేగంబునం దనగృహంబునకుం జనియె.

—* చంద్రహాసునకుఁ గుంతలరాజ్యపట్టాభిషేకము. *—

అట్టియెడ సంధ్యా రాగసమయంబునఁ జండికాపూజ
 నంబునకుం దగిన పూజాద్రవ్యంబులు గైకొని యొంటిగాఁ
 బోవునట్టి మఱింది ననలోకించి మదనుండు “రాజనందనా!
 కుంతలనాథుండు నిన్నీక్షణంబ తోడితె న్నునె” ననవుడు
 నతండు “నూమయినతిఁ జేకొని శాంభవీపూజనంబునకుఁ
 బూజాద్రవ్యంబులు గొనుచుం జనియెద. చండికాపూజా
 నంతరంబ వచ్చెద” ననిన మదనుండు “దేవపూజనంబు నీకు
 బదులుగా నేను జేసి వచ్చెద నీవు రాజసమ్ముఖంబునకుఁ
 బా” మ్మని యతనిచేత నున్నగంధపుష్పాక్షతాదిపూజాద్రవ్యం
 బులు గైకొని తా నెక్కినగుఱ్ఱంబును ఛత్రచామరాదులు

నతనికి నొసంగి పంపిన, నాచంద్రహాసుండు సత్వరంబుగాఁ జని ప్రణమిల్లి నిలుచుటయుఁ, గుంతలవిభుండు గాలవసం యమింద్రునిశౌసనంబునఁ జంద్రహాసునకుం జంపకమా లినిం బెండ్లి సేసి తనసింహాసనంబున నునిచి పట్టంబు గట్టి సమస్తరాజ్యంబు నతని కొసంగి విరక్తుఁ డై తొల్లి యనుభవించిన భోగంబులఁ దలంచి యేనగించుచుఁ దపోవనంబునకుం జనియె.

అప్పు డమ్మంత్రీకుమారుండు నగరప్రాంతంబునఁ గాంతారసమీపంబున రుద్రకాంతాసనంబునకుం జనుటయు నమ్మహాధ్వాంతంబున నక్కోవెలలోన డాఁగియున్న పరశు హస్తులు షైబడి యాయుధంబులం గ్రుమ్మి పడవైచిరి. ఇక్కడఁ జంద్రహాసుండు చంపకమాలిని వివాహం బై కుంతలరాజ్యసింహాసనారోహణంబున మహోత్సాహంబు నొంది పందిసందోహంబులు కైవారంబులుసేయ వేలకొలందు లగు వేత్రపాణులు సాహోనినాదంబుల నెచ్చరికలు దెలుపుచు ముందటం గ్రందుకొను సందడులు తొలంగింప మెఱుంగుల పరంపరలంబోలె శతముఖసహస్రముఖంబులుం గలదిన్వ టీలు పెక్కువేలు నిన్వటిల్లఁ జంద్రజ్యోతులు ననేకసహస్రం బులు ప్రకాశింపఁ జంపకమాలినీసమేతంబుగా శచీసమేతుం డైన యాఖండలుండునుంబలెఁ దెల్లయేనుంగు నెక్కి యక్క జం బైనవిభవంబునఁ బురప్రవేశంబుగాఁ జనుడెంచి మంత్రీ గృహంబువాకిట మదాశంబు డిగ్గి యంతకమున్న చారు

లచే నిజవృత్తాంతంబు విని కలంగి యెదురు వచ్చినమామ
 గారికిం బ్రణమిల్లి మదనుండు కాళికాగృహంబునకుం
 దనకు బదులు వోవుటయుఁ దాను రాజుసముఖంబునకుం
 జనుదెంచుటయు మొదలగువృత్తాంతంబు నాద్యంతంబు
 సవిస్తరంబుగా నెఱింగించిన నమ్మంత్ర నిప్పులు ద్రొక్కిన
 గతిం బొక్కిపడి ముఖవికారం బణంచికొని కైతవప్రియం
 బున నల్లనియుల్లంబు పల్లవింపంజేసి నగరికిం బోవం బనిచి
 యయ్యమాత్యవద్యుం డత్యాహితంబునఁ దలయుఁ జీరయు
 వీడఁ గాళికాగృహంబునకుం బఱచి ఖండితశిరస్కుం డైన
 కొడుకుం గని సంతాపంబు నొంది “శ్రీవిష్ణుభక్తునకు ద్రో
 హంబు దలంచినపాపాత్ములయత్నంబులు ఫలియించునె”
 యని యాదేవిబలిపీఠంబునం బెట్టుగాఁ దాఁకి భగ్నశిర
 స్కుం డై ప్రాణంబు లెడఁబాసె. అంత వేగుజా మగుట
 యుఁ జండికం బూజసేయ నర్చకుండు వచ్చి కోవెలపాకిటం
 బడియున్నమంత్రనిఁ దత్కూమారునిం జూచి యెట్లు పోలి
 సిరో! ఏమిదుర్నిమిత్తంబో! యని మొఱ్ఱలిడుచుఁ బఱతెంచి
 చంద్రహాసున కెఱిఁగించుటయు నతండు పాదచారియై కాళి
 కాగేహళీప్రాంతంబునం బడియున్న సచివుఁ దత్కూమా
 రునిం గాంచి శోకసంతప్తుండై వీరల బ్రతికింపకపోయితి నేని
 నా కపకీర్తి పాయ ననుచుఁ జతురస్రంబుగా బాహుమాత్ర
 ప్రమాణంబున నారుద్రాణిసన్నిధిని హోమకుండంబు
 త్రవ్వించి పానకునిఁ బ్రజ్వలింపంజేసి శర్కరాతిలపాయస

—* చంద్రహాసుఁడు దుష్టబుద్ధిని మఱియుని బ్రదికించుట. *—
 ఘృతంబులతోఁ గూర్చి తనమేనిమాంసఖండంబులు ఖం-
 డించి వేల్చి “దేవీ! నీవు శ్రీవిష్ణుదేవుని చిచ్చక్తివి, గావున
 నీకుం బ్రయంబుగా శిరంబు పూర్ణాహుతి గావించెద” నని
 ఖడ్గంబు జళిపించునంతలో నవ్వైష్ణవశక్తి యప్పుడమితేని
 కరంబు వట్టికొని ‘వీరప్రతాపా! నీసాహసంబునకు మెచ్చితి
 వలయువరంబు గోరు’ మనుటయు, “మంత్రిని నతని
 కుమారుని ముందుగా బ్రదికింపుము. నాకు నారాయణ
 చరణారవిందంబుల దృఢభక్తి నొసంగు” మనిన నాభద్రకాళి-
 యు, నట్లే యగు, నదియునుం గాక బలపరాక్రమసమున్న-
 తు లైననుతు లిరువురు నీకుం గలిగెద’ రని చంద్రహాసుని
 డాయం బిలిచి హస్తమస్తకసంయోగంబు గావించి భగవం-
 తుం డైనరమాకాంతుని స్వరూపరూపగుణవిభూతివిశేషం-
 బులు, జీవాత్మపరమాత్మస్వరూపంబులును, సంసారనివృత్తిప్ర-
 కారంబును, మోక్షస్వరూపంబును దత్త్వవిజ్ఞానంబునుం
 దెలిపి చండికయంతర్ధానంబు నొందుటయు, నయ్యమాత్యుం-
 డును దత్తుతుండును నిదుర మేల్కొనినచందంబున సమాగత-
 ప్రాణులైరి. తోడనె యాచంద్రహాసునిపయిం బుష్పవృష్టి
 గురిసె. దేవతలు గొనియాడిరి. అంత నాచంద్రహాసరాజేం-
 ద్రుఁడు నమాత్యునిం దత్కుమారునిం దోడ్కొని పురంబు
 నకు వచ్చి యాదరించి గృహంబున నునిచి, తల్లిదండ్రు లైన
 మేధావినిం బులిందునిం బిలిపించి, వినయంబున మ్రొక్కి

యథేష్టభోగంబులు సమర్పించి, చంపకమాలినియందును విషయ యనుయోషామణియందును బద్ధాక్షుండు మకరధ్వజుండు ననునిరువురుకుమారులం గాంచి బహుయాగంబు లాచరించి ముకుందచరణారవిందన్యస్తమానసుం డై మున్నూఱుసంవత్సరంబులనుండి రాజ్యపరిపాలనంబు సేయుచు నున్నవాఁడు.

అని నారదమునీంద్రుం, డర్జునా! యివ్విధంబున నీర్వానూయాసకుం డైనయాదుష్టమతి నరకంబునం బడకయుండుటకుఁ గారణంబు గలదు వినుము. మున్ను తాను భజియించుసాలగ్రామంబు శ్రీతులసీదళంబులతోడంగూడ మ్రింగియుండె. అది కారణంబుగా నతని కిహంబున దైవానుకూల్యంబు తప్పెం గాని పరలోకబాధ లేదాయె. నాల గ్రామతీర్థంబు శిరంబునఁ జల్లికొనిన మానవులకు నేఁబడి కోట్ల యోజనంబులవిస్తారం బైనభూమండలంబునం గల పుణ్యతీర్థంబు లెల్ల నాడినఫలంబు లభించు. సాలగ్రామంబు ధరియించుటవలనఁ జతుర్దశలోకంబులు ధరియించినపు ణ్యంబు దొరకు. సాలగ్రామదానంబున భూచక్రదాన ఫలంబు గలుగు. సాలగ్రామపూజవలన సకల దేవతలఁ బూజించినసుకృతంబు చేకూరు. సాలగ్రామవర్ణనంబు వలన సకల వేదపారాయణఫలంబు సిద్ధించు. సాలగ్రామంబు సన్యాసియు నను నీ రెండును శ్రీవిష్ణుదేవునకు స్థావరంబు చరంబు నైనదేహంబు లని బ్రహ్మ కొనియాడుచుండు.

అంతకంటె శ్రీతులసి యధికం బని పెద్దలు మందలింతురు. శ్రీకృష్ణ దేవుండు శిరంబున నెమిలిపించెమును గర్ణంబుల మకరకుండలంబులను నురంబునఁ గౌస్తుభంబును ధరియించునంతకంటె శ్రీతులసీదళం బతిశయం బని ధరియించుచుండు. ఇక్కత విన్నవారల కభీష్టంబులు చేకూరు నని పలికి నారదమహాముని దేవలోకంబునకుం జనియె. అంత నర్జునుండు విస్యంబు నొంది తోడిరాజులతోఁ జంద్రహాసునిం గొని యూడుచుఁ గౌంతలంబు చేరంబోయిన నారాజుకుమారులు

—* చంద్రహాసుని కొడుకులు మఘాశ్వంబులం బట్టుబ. *—

బలపరాక్రమసంపన్నులయిన మకరధ్వజపద్మాక్షులును మున్నాడి పఱతెంచిన జన్నంపుఁ దేజులఁ బట్టికొనిపోయి తండ్రిసముఖంబునఁ బెట్టినఁ, జంద్రహాసుండు గనుంగొని “యివి ధర్మనందనుని మఘాశ్వంబులు. వీనిసంరక్షించుటకుఁ గిరీటి వచ్చుచున్నవాఁడు. అతని మున్నాడి యిత్తురంగంబులు పాఠీ వచ్చె. కుమారులారా! మీరలు పదియైదుదినంబు లీరెండుగుఱ్ఱంబులను రక్షించుచుండుఁడు. ఇంతలో వారలు రాకుండిరేని ధర్మసుతునియాగంబు కొదవ పడకుండునట్లుగా మనమే పంపుదము.” అని పలుకుచుండునంతలోఁ బౌంధునియెలగోలుమూఁకలకలకలంబు భూనభోఁతరంబులు, దిక్కులు వ్రక్కలింప వినంబడుటయుఁ జంద్రహాసుండు ముఖచంద్రహాసచంద్రికలు గ్రందుకొనఁ గొడుకులం జూచి మీరలు సకలసైన్యసమేతంబుగా మోహరింపుం డనుటయు, వారలు తత్పురంబు బయలువెడలి

యర్థచంద్రవ్యూహంబుగా మోహరించి యుండునెడ శ్రీకృష్ణ దేవుం డింద్రనందనునితో “వీఁడు చంద్రహాసుం డనుమహారాజు; సరమవైష్ణవుండు; ఇతండు విద్యచేత విజ్ఞానంబు చేత వృద్ధుం డగు నైనను సమరాంగణంబున యశావనస్థుండు సుమ్ము.” అని పలుకునవసరంబునఁ జంద్రహాసుండు నిజసేనలఁ దలకడచి వచ్చి యర్జునునియరదంబున శంఖచక్రగదాస్త్రదహస్తుండును గౌస్తుభమాలికాకిరీట కేయూరమకరకుండలమేఖలాదామమంజీరాది దివ్యభూషణభూషితుండును, సనకసనందనాదిమహామునిధ్యానగమ్యుండును నైన శ్రీగోపాలదేవునిం గని భక్తిభయవినయసంభ్రమంబులు మెఱయ శరశరాసనంబులు పాఱవైచి మాణిక్యరథంబు డిగ్గ నుఱికి “యదునందనా! శ్రీకృష్ణా! యని సాష్టాంగదండస్రణామంబు గావించి లేనకుండిన శ్రీవాసుదేవుండు తాను నరదంబు డిగ్గి నిడుదభుజంబులు సాఁచి లేవనెత్తి కౌఁగిలించి కొని సవ్యసాచిం జూచి “నా కితండు నిజభక్తుండు, త్రికరణంబుగా నన్ను నమ్మినవాఁడు. బ్రహ్మరుద్రాదుల కేనియు నజేయుండు. ఇతనితోడ సనురంబు నలదు. కౌఁగిలించికొమ్మునుటయుఁ, గౌంతేయుండును “నాకురునంశంబు నేటికిఁ బావనంబయ్యె. నాజన్మంబు సఫలం బయ్యె;” నని చంద్రహాసునిం గౌఁగిలించికొనియె. అంతఁ, గుంతలేశ్వరుని యాజ్ఞనలనఁ దత్కూమారుం డైనమకరధ్వజుం డశ్వమేధాశ్వంబుల రెంటిఁ గొని వచ్చి శ్రీహరిసన్నిధియం దునిచి కృష్ణార్జును

లకు నమస్కరించిన, నయ్యనసరంబున రాజసమాజంబుల తో, దేజస్వి యైనచంద్రహాసుండు సుధారసనిరాసంబు లైన వాగ్విలాసంబుల నుపచరించి వాసుదేవునిఁ దనపురంబు నకుం దోడ్కొనిపోయి యచ్చట దుష్టబుద్ధిమదనులఁ, జంపకమాలినీవిషయలఁ, బద్ధాక్షమకరధ్వజుల, మఱియునుం దక్కినబంధుజనులఁ గానిపించి శ్రీకృష్ణపదారవిందభజనా యత్తచిత్తుం డై తనకుం గలరాజ్యం బంతయు ముకుందున కొసంగి, యనంతరంబ, గాలనమహామునిం బిలిపింప నతండు సచ్చిదానందమయుం డైన శ్రీకృష్ణ దేవునివిగ్రహంబుఁ గనుం గొని పులకాంకితగాత్రుండును హర్షాశ్రుజడీకృతనేత్రుం డు నై ముహూర్తమాత్రంబు తన్దయుం డై యూరకుండె. అంత రుక్మిణీకాంతుండు కుంతలేశ్వరుం డొనర్చునర్చనల సంతసిల్లుచు దినసత్రయం బతనిపట్టణంబున వసియించి నా లవనాఁడు చంద్రహాసుండు తనకు మున్నర్పించినరాజ్యంబు తత్పుత్రు లైనపద్మాక్షమకరధ్వజుల కొసంగి పట్టంబుగట్టినఁ జంద్రహాసుండు నందనులం జూచి “ఋనందనందనునిచరణారవిందంబులు భజించి మోక్షొనందంబు నొందుఁడు. నాయట్ల కీర్తిఁ జెందుఁ” డనుచు దీవించి, బుద్ధిసెప్పి, వారలచే వీడ్కొని చతురంగబలంబులు గొలువ నన్యసాచికిం దోడై వెడలె.

అంత నమ్మఘాశ్వంబులు నానాభూములు సీమలు జన పదంబులు నదంబులు ప్రాదంబులఁ గ్రమించుచుఁ జను

చుండఁ దత్తద్దేశాధీశులు మెప్పైనకప్పంబులు గొని భక్తియుక్తులై సేవింప విక్రమోపార్జనుం డైనయర్జునుఁడు హరియును హరులవెంబడిం జనునెడ నవి యుత్తరసముద్రతీరంబునకుం జని యందఱుం గనుంగొనుచుండ నాగరమధ్యంబునకు దాఁటుటయు, నస్తుహీపాలు రందఱు నివ్వేఱఁగంది నిశ్చేష్టతులై యంబుధిసాధించువిధంబు తెలియక విహ్వలత్వంబు నొంద శ్రీకృష్ణుండు మయూరధ్వజు నర్జునుం బ్రద్యమ్ను హంసధ్వజు బభ్రువాహనునిం బిలిచి “మీరథంబులకు దశదిశాభాగంబుల గిరివనసముద్రాది దుర్గంబుల నడ్డంబు లేదు గావున మీ రేవురు నా వెంబడి రం” డని సకలదళంబుల నచ్చట నిలిపి యంబుజాతుండు రథాఘోషుం డై సముద్రంబు సొచ్చి వెదకి యొక్కదీవియందు జీర్ణశరీరుండును శ్శశ్రుజటాపటలభూషితుండును భానుసహస్రతేజుండు నై చివికినవటపత్రంబులు గొన్ని శిరంబునకు నడ్డంబుగా వైచికొని యన

—* శ్రీకృష్ణులు బకదాఱ్ఱుని జూచుట. *—

వరతహరిధ్యానానందసాగరమగ్నుండును వరతపః ప్రాగ్ల్యుండు నగుబకదాఱ్ఱుం గనుంగొని యేవురుమహారథులతోడంగూడ రథంబులు డిగ్గి నమస్కరించుటయు, నస్తుహాముని శ్రీకృష్ణునిం గనుంగొని, యివ్వేన్నుని కెన్ని వింతలు! ఇమ్మూల కింతసందడి నెందులకుం గొనివచ్చె? అని యసహ్యపడుచునుండ నరుండు మెల్లన నత్తపోధనునిం జేరి కేలు మొగిచి “మీశరీరంబున వింతలు గనుపట్టు

చునున్నయవి. సందుసందులఁ బుట్టలు పెట్టె. అందున నూ
 టువేయుం బడగలుగలసర్పంబులు దర్పంబున నటియించు
 చున్నయవి. మోఁకాళ్ల మోఁచేతుల మహావృక్షంబులు
 పుట్టె. కర్ణంబుల గూండ్లు కట్టుకొని యనేకపక్షీసహస్రం
 బులు సంచాగంబులు సేయుచున్నయవి. మీదు జీర్ణంబు
 లగువటపత్రంబులు గొన్ని తలమీఁద వైచికొని యున్నవా
 రలు. ఇది యేమి?" యని యడుగుటయు, నమ్మహాముని
 నవ్వుచు "క్షణభంగురం బైనశరీరంబు నీటిబుగ్గచందంబున
 నెప్పు డెవ్వేళ నవిసీపోవునో తెలియదు. సంగంబులు దుఃఖ
 ప్రదంబులు, గృహారామక్షేత్రంబులు నశ్వరంబులు. అల్ప
 కాలంపుబ్రదుకున కింతమాత్రంబు చాలదే యని మఱ్ఱాకు
 శిరంబున కడ్డంబుగా నునిచికొని యున్నవాఁడ." అనిన విని
 యర్జునుం డాశ్చర్యభరితమానసుం డై 'తపోధనా! మీకెన్ని
 సంవత్సరంబు లయ్యె నానతీయవలయు' ననుటయు, నమ్మహా
 ముని పార్థునిం జూచి నేను జనియించినతరువాత మృతు
 లైనరోమశులకు లెక్క లేదు. మార్కండేయుల నెన్నఁ
 దరంబు గాదు. నేను బుద్ధియెఱిగిన వెనుక నిరువది బ్రహ్మ
 పట్టంబు లయ్యె. ము న్నొకసమయంబున సప్తసాగరంబు
 లేకీభూతంబు లై మహాప్రవాహంబుగా నచ్చునప్పు డిచ్చ
 టికి భూలోకంబు భువర్లోకంబు సువర్లోకంబునుం దేలి యా
 డుచు వచ్చె. అప్పు డొక్క మఱ్ఱిచె ట్టిచ్చట నుండె. దానికి
 సహస్రశాఖలు గలవు. శాఖకు వేయేసిబ్రహ్మాండంబులు ప్రే

లుచునుండె. ఆనుట్టిచెట్టు కొనచివురాకునందు నొక్కచ
 క్కని చిన్నబాలకుండు పవ్వళించి కోమలం బైనపాదాం
 గుష్టంబు ముఖారవిందంబున నిడి చీఁకుచు వెడవెడ
 నేడ్చుచు నవ్వుచు నుండె. వానిధర్తంబున నాప్రళయకాల
 మహామారుతంబునం గొట్టువడక యాసముద్రంబు సుడుల
 లోనం వగులక సంచరించితి. ఆసుద్దు లిప్పు డేమిటికి? అర్జు
 నా! నీయొద్ద దీర్ఘబాహుండును నీలమేఘశ్యామలగాత్రం
 డును గమలనేత్రండును గౌస్తుభవనమాలికాకనకాంబర
 ధరుండును నైనయితండు నీకు బాన గదా? మీఁకోడం
 గూడఁ దిరిగి తిరిగి యూచంపం బయ్యె. రమ్మ పొమ్మనువారు
 లేక యొంటిగా సర్వంబునుం దాన యై హాయిగా నున్నవా
 నికి నాభియం దొక్క కమలంబు గలిగె. దానియందు నా
 లుగుమొగంబులకొడు కొక్కఁడు గలిగె. వానికిం గలిగె
 సీచరాచరజగంబులు. అది చాలక నాఁటి చిన్నవాఁడు య
 దుకులంబునం బుట్టి పదిమాఱువేలనూటయెనమండ్రం
 బెండ్లి యై మీవంటివారితో వియ్యంబు లంది యూసంసా
 రం బేమిటికిఁ దెచ్చికొనియె? అని నవ్వుచు “నోయీ!
 తెలోక్కకుటుంబీ! యిందు రావోయి!” యని శ్రీకృష్ణుం
 జేరం బిలిచి కౌఁగిటం జేర్చుటయు, నాశౌరి యమ్మునికి
 సమస్కరించి “యిరువదిబ్రహ్మకల్పంబులు చూచిన పెద్దవు.
 విష్ణుభక్తాగ్రేసరుండవు. కావున నీవే విష్ణు దేవుండవు. నీ
 వరుగుదెంచి ధర్మపుత్రునియాగంబు సఫలంబుగా నెఱవేర్చు

వలయు" ననుటయు, దాల్భ్యుండు 'దేవా! నన్నీరీతఁ బ్రస్తు
తించి గర్వం బనువెట్టి సట్టింపకుము. నీచండంబునకు
వెఱతు. తొల్లి నాగర్వంబును బ్రహ్మగర్వంబును జెఱచిన
పుణ్యపురుషుండవు గావె? అక్కఱ నీసఖులు వినం జెప్పెన
నని పలుకం దొడంగె.

—* బకదాల్భ్యుండు విష్ణుమహిమ సెప్పట. *—

అన్జనా! తొంటిబ్రహ్మకల్పంబున నొక్కచతుర్ముఖ
బ్రహ్మదేవుండు నాయెదుట నిలిచి "సునీంద్రా" చింసిమఱ్ఱా
కుచాటున నేమిటికిఁ దనంబు సేసెనవు? నలయువాంఛితం
బుల నిచ్చెన. తనంబు చాలింపు" మనిన నతనిం గనుం
గొని, నే నిరునదుండ్రు బ్రహ్మలం గంటి. వారిలో నీవు కడ
పటివాడవు. నీ వేమినరం బిచ్చెనవు నే నేమి గైకొనియెద?
నని నవ్వుచుండ నప్పుడు మాయిరువురనడుమ ధరణీచ
క్రంబు ప్రక్కలించికొని యొక్క యుత్పాతమారుతంబు వుట్టి
మమ్ము నిరువుర నెత్తికొని వేఱొక్కబ్రహ్మాండంబులోఁ బండు
టాకులసలెం బాటనైచుటయు నందొక్క యెనిమిదిముఖం
బులబ్రహ్మ మీర లెన్వ రెచ్చటినుండి నచ్చితి రనిన, నేను
జతుర్ముఖబ్రహ్మాను, సత్యలోకంబున నుండుదు, నిష్కాని నాశి
ష్యుం డనుటయు, నాయష్టముఖవిరించి నవ్వుచు 'నోరి!
నాలుగుముఖంబులవాడవు. నీ వేమి! బ్రహ్మపట్టం బేమి!
శిష్యుఁ డేమి! పాండిత్యంబులు మాని మాకు దాసుల రై
యుండుండనియె. అట్టియెడ నచ్చట మునుపటికంటెఁ బదింత

అధికంబుగ నొక్కమహామారుతంబు వుట్టి, మమ్ము మువ్వర
 నెత్తికొని మఱియొక్క బ్రహ్మాండంబునఁ జొక్కాకులుంబలెఁ
 బడవేయుటయు, నచ్చట, నత్యున్నతాకారులు నతినదా
 న్యులు నైనమహాపురుషులు మమ్ము మువ్వరం జూచి “మీర
 లెచ్చట నుండువార” అనిన, నయ్యష్టముఖబ్రహ్మ “నేను
 జగద్విధాతను, బద్ధసంభవుంఁడ” ననుటయు వారు మమ్ము
 మువ్వరం దోడ్కొనిపోయి పదిచూఱుముఖంబుల బ్రహ్మాసము
 ఖంబున నిలుపుటయు, నతండు తనసముఖమువారిం జూచి
 యిమ్మువ్వర మనయాడిగంబులలో నిలుపుఁ డని పలుకు
 చుంఁడ, నర్జునా! యస్తుహాశ్చర్యం బే మని పలుకుదు! నచ్చటఁ
 దొంటికంటె శతగుణంబుగా వేఱొండు చంఁడమారుతం బు
 నయించి, మమ్ము నలువుర నెత్తికొని ముప్పదిరెండుమోముల
 తమ్మిచూలినమ్ముఖంబునం బడవైచుటయు, నతండు నట్ల
 పలుక, నం దొక్కచక్రవాతంబు వుట్టి, మమ్ము నేవుర నెత్తి
 కొనిపోయి యఱునదినాలుగుమోములయంబుజభవుని
 చేంతం ద్రోచె; నిట్లు క్రమక్రమంబున బహుపద్ధసంభవుల
 తోడంగూడఁ జనిచని కడపట సనకసనందనాదిమహాముని
 నేవితుండును సహస్రముఖుండును దుర్నిరీక్ష్యతేజోరాశియు
 నైన యొక్కసహస్రముఖపరమేష్ఠిం గన నతండు మమ్ముం
 గనుంగొని ప్రత్యుత్థానంబు నేసి యర్ఘ్యపాద్యాదు లొసంగి
 స్వాగతం బడిగి మీకృపాకటాక్షంబున నీలోకంబున నధి
 కారంబు నేయుచు నున్నవాఁడ. నేనును నాశరీరంబును

మత్పరిజనంబులును మీయధీనంబులు. నా కేమి కైంకర్యంబు నియమించెదరు? అనినఁ దొంటిపద్మసంభవు లందఱు గర్వంబు లుడిగి మదంబులు మాని బ్రహ్మత్వాహంకారంబులు దొఱంగి దండప్రణామంబులు సేసి “దేవా! నీవు సాక్షా దధోక్షజుండవు. నీయైశ్వర్యం బపారంబు. నీమహిమ నీకు సహిత మెఱుంగం దరంబు గాదు. మహాసముద్రంబున ఫేనబుద్బుదంబులు పుట్టుచందంబున నీయం దనేకకోటి బ్రహ్మాంశంబులు పుట్టుచుం గిట్టుచు నుండు;” నని వినుతించుటయు, సహస్రముఖుం డైనయవ్విరించి వారల నాదరించి యాకమలసంభవుల నయ్యైపదంబుల నిలిపి నన్ను నిచ్చుటికిఁ బనిచె. నాఁటిబడలికలు దీర్చికొనుచు నిచ్చుట నున్నాఁడ. కన్వడి! గర్వం బెవ్వరికిం గారాదు. అనినఁ గృష్ణార్జును లమునిం బ్రార్థించి ననరత్నమయం బైనపల్లకియం దునిచి తోడ్కొని యచ్చటనున్న యాగహయంబుల మరలించికొని నాగరంబు వెలువడి సమస్తరాజలోకంబు సంతసింపం జతుగంగ సేనాసమేతు లై యవ్వలం దరలిరి.

—* అర్జునుని రాకవిని సైంధవుని పుత్రుండు వృతుం డగుట. * —

తదనంతరంబ యాగహయంబులు సింధు దేశంబు సొచ్చుటయుఁ, దద్దేశాధిపతి యగు సైంధవునికుమారుండు కొలువున నుండి మహారథికులతోడం గూడ గాండీవి యాగహయంబుల వెంబడి వచ్చె నని చారులవలన వినినమాత్రంబున గుండియ లవిసి దిగులునం బ్రాణంబులు సరిత్యజించె..

అంత దుర్యోధనుసోదరి యైనదుస్సల మృతుం డగుతనయు
 నిం గనుంగొని పదంబులు తొత్తుపడ నేడ్చుచు నగరంబు
 వెలువడి వచ్చి శ్రీకృష్ణునిపదంబులసయిం బడి “హాకృష్ణా!
 ద్వారకానాయకా! అనాథనాథా! పార్థండు మున్ను నా
 పెనిమిటిం జంపి యిప్పుడు నాబిడ్డనిం జంపె. అన్యాయ
 మన్యాయము! నన్నుం గావవే” యని మొఱ్ఱియిడుటయు,
 నర్జునుం డరదంబు డిగ్గి యయ్యుక్తుకుం బ్రణమిల్లి “పుత్రశో
 కంబునం దల్లడింపకుము. మనపాల శ్రీహరి గలం” డని
 పలుకుచు నంబుజనాభునిం దోడ్కొని యప్పట్టణంబునకు
 వచ్చిన, నచ్యుతుండు కొలువులోనం గతజీవుఁడై పడియున్న
 సైంధవకుమారునిం దన కరారవిందంబున నిమిరిన, నతండు
 దిగ్గనలేచి ననుస్కారంబు గావించిన, సభవార లందఱుం
 బ్రమోదమానమానసు లై “ద్రుపదరాజనందనయభిమా
 నంబు గాచినభయత్రాతవు! ఆర్తి నొందిన గజేంద్రునిం
 గాచినదయానిధివి గదా! గదాధరా! యని వినుతించిరి.”
 అంత సైంధవకుమారుండు కృష్ణార్జునులకు మ్రొక్కి నృత్య
 గీతవాద్యంబులతో మహోత్సవంబుగా వారిలం బూజించె.
 అంతఁ గాంతేయుండు తోఁబుట్టు నగుదుస్సలకుం దత్పు
 త్రుసకును మత్తదంతానళంబు లనేకసహస్రంబులు, బహు
 లక్షతురంగంబులు, నసంఖ్యాతరథంబులు నపరిమితధనక
 నకరత్నభూషణాంబరంబులు నొసంగి ధర్మతనయునియజ్ఞం
 బుఁ జూడ రం డని ప్రార్థించి వారలు వెడలినయనంతరంబు

—* కృష్ణాష్టమలు హస్తినాపురమునకు వారలుట. *—

సంహారంబు సమాప్తప్రాయం బగుటంజేసి వారువంబుల
 స్వేచ్ఛావిహారంబులు మాన్చి, హస్తినాపురి కభిముఖుండ
 యొక్క. అప్పుడు శ్రీకృష్ణుండు రాజులం గనుంగొని ధర్మ
 పుత్రుం కసిపత్రత్రతంబులు సలుపుచు బడలియున్నవాఁడు.
 నేను మున్నగాఁ జని మీపరిణానుస్థితులు దెలియంజేసెద.
 తువంగంబులఁ గూర్చుకొని మీరు సాయంకాలంబునకు రం
 కని పలికి యాకంసాంతకుండు కరిపురంబు చేరం జని య
 చ్చట గంగాతీరంబున రత్నకాంచనప్రభాదేదీప్యమాన
 సభాంతరంబున నుహామునిసమేతుం డైన ధర్మతనయుం గనుం
 గొని ప్రణమిల్లి “జననాథా! నీప్రతాపంబున ఘోటకం
 బనాఘాటంబుగా సంచరించి వచ్చె. దిక్కులరాజుల నెల్లం
 గెలిచి నీయచుజుండు కప్పంబులు గొని వచ్చె” నని హంస
 ఘోషం డాదిగాఁ గలరాజన్యుల జన్యప్రకారంబు దెలియం
 జెప్పి యచ్చట నున్నమునిజనులకు నమస్కారంబును గుశల
 ప్రశ్నంబునుం గావించి కుంతి మొదలగు గురువనితాజనం
 బులకుం బ్రణమిల్లి తనకు మ్రొక్కినభీముని మాద్రేయుల
 సుభద్రాద్రౌపదుల నాదరించి, సృకోదరసహితంబుగా నిజ
 మందిరంబునకుం జని రుక్మిణీసత్యభామాదియోషారత్నం
 బులయుల్లంబులు ప్లవింప నించుకనడి వినోదించి తోరణ
 నితానాదులచేఁ బురంబు సింగారింప నియమించి పౌరులు
 పురోహితులు, సానుంతదండనాథులు, తద్వధూజనంబులు,

వారసుంశరీబృందంబులు ధర్తరాజానుమతంబున బయలు
 మొఱయుటయు, భీమాదియోధవరులతోడంగూడ నమా
 ధవుండు చతుగంగంబులు గొలువ బకదాల్భ్య నెదుర్కొ
 నుటకుఁ గదలి వికసితకుసుమసౌరభసంభరితం బైనపురో
 ద్యానసమీపంబున నర్ధచంద్రవ్యూహంబు పన్నించి నిలి
 చె. అంతఁ బద్ధినీకాంతుండు పశ్చిమపర్వతంబుచేంత
 నిలిచె. అపుడు గంధతైలానసిక్తంబు లగుకరదీపికాసహ
 స్రంబులు వెలుంగ నభినవశృంగారభూషితాంగు లగురాజ
 పుంగవులు గొలువ, మంథానమధ్యమానమహార్ణవఘ్నమం
 ఘ్నమితఘోషగంభీరం బైనసేనాకోలాహలంబుతోడ జల
 ధరగర్భనిర్భేదనారంభవిజృంభమాణమాణిక్యధ్వజంబు
 లు చెలంగఁ, బ్రచండమారుతపూరితకులాచలదరీఝుకి
 జృంభమాణగంభీరనిస్వనంబులఁ బురుడించు నిస్సాణరవం
 బులతోడ ననర్ఘ్యమణిమయశిబికాధిపూఢుం డైనబకదా
 ల్భ్యమహామునీంద్రువెంబడి నశ్వమేధాశ్వంబుల మున్నిడు
 కొని, గాండీవధన్వి యెదుట నున్నపుండరీకాక్షుతోడ సం
 ధించికొనియె. పౌరపురంద్రీమణు లింద్రనందనునిమీఁదఁ
 జల్లువకాక్తికంబులవలన భూమి రత్నగర్భయయ్యె. వారలు
 చల్లెడు పూవులవలన గంధవతి యయ్యె. భీమసేనమా
 ద్రేచుముఖ్యులు బకదాల్భ్యమునీంద్రుపాదపద్మంబులకుఁ
 బ్రణమిల్లి ఫల్లునసేనాప్రకరంబులతోడం గలసి పట్టణంబు
 నకుం జనిరి.

—* కృష్ణుండు ధృతరాష్ట్రుచకు నచ్చిరరాజుల నెఱింగించుట. *—

తదనంతరంబ, మహీపాలకు లందఱు విచిత్రంబు లైన కానుకలు గొనుచు ప్రతేదీక్షాపరుం డైనధర్తనందనునిపాదా రవిందంబులకుం బ్రణమిల్లరి. అప్పుడు విదురసంజయకృపా చార్యప్రముఖమిత్రభాంధనసుహృజ్జనులతోడంగూడఁ గొలువై యున్నధృతరాష్ట్రునిచెంతకుం జని మహీపాలకుల నెల్ల సమక్షంబు సేయించి పుండరీకాక్షుండు వారల వేర్వేఱ యిట్లని యెఱింగించె. ఇతండు శౌర్యసమున్నిద్రుం డైననీలధ్వజుండు, స్వాహావధూవల్లభుం డైనవైశావనరుం, డీతని యల్లుండు. ఇతండు చిత్రాంగదాకుమారుం డైన బభ్రువాహనుండు. గణంబున సాత్యకిప్రద్యుమ్నసృష కేతన కపి కేతనుల జయించి సంజీవనరత్నంబుఁ దెచ్చి నుగుడ బ్రతి కించె. ఇతండు చంద్రహాసభూపాలుండు. ఇతనిచరిత్రంబు విచిత్రంబు. ఇతం కలిగెనేని దేవదానవులు పడనడ పడంకు దురు. ఇతండు మయూర కేతనుండు. ఈరాజునౌదార్యంబు శౌర్యంబును వర్ణింప నాతరంబుగాదు. వృద్ధబ్రాహ్మణరూపం బునం బోయి నేను వేఁడినయెఱఁ దనశరీరంబు సగంబు గోసి యిచ్చె. ఇతండు హంసధ్వజుండు; ఈరాజుకొమరులను బన రంబున గెలుచుట కై నేను బూర్వంబు సేసినపుణ్యంబు లన్ని యు వెచ్చపెట్టితి. వారలశిరఃకపాలంబులు రుద్రుండు హార నాయకంబులుగా ధరియించె. ఇతండు వీరవర్త; సర్వప్రాణి సంహారకర్త యైనయముం డీతనియల్లుండు. వీర లందఱు నొక్కరికన్న నొక్క రధికులు. వీరల నెల్ల నీకుమారుం

దైనయర్జునుండు నిర్జించె. నీభాగ్యంబునకుం గొఱంత యేమి? అని వినిపించుచుండ ఫల్గునుండు ధృతరాష్ట్రునకు నమస్కరించి తల్లికి మ్రొక్కుటయు (నామె) బహుశాస్త్రశాస్త్రవ్రణాకిణాంకితంబు లగునతనియంగంబుల నిమురుచు మ్రొక్కినకర్ణనందనుం గౌఁగిలించికొనియె.

తదనంతరంబ, ద్రౌపది శుభముహూర్తంబున హాటక పుటికలో నానావిధంబు లైనవిత్రనంబులు గొనుచు మురారి యయ్యింపు ననువర్తించి పితేందిదెస నరుదేర నానాపృథివీ పాలకులు దూరంబున నిలువ యమనందనుండు నధ్వర భూమి శుద్ధిగా నాఱువృషభంబులఁ బూన్చినబంగరునాఁగలిగెకొని మహామునులు మంత్రంబులు పఠించుచు వెంబడిరాయాగస్థలంబు దున్నె. అంత దీక్షితుం డగుధర్మనందనుని రత్నకుంభసంభృతంబులును, గంధద్రవ్యపరిమళమిళితంబులు నానావిధౌషధియుక్తంబులు నైనపుణ్యసలిలంబులచేఁ గుంతియు దేవకియు యశోదయు సాదరంబుగా నభిషేకంబు గావించిరి. ఋత్విజులు నెనమన్నూటతోమ్మిది కుందనంపు టిటకలు గరుడాకారంబుగా నమర్చి యిట్టు లొకటొకటికి నినుమడిసంఖ్యగా గరుడాకారంబున నైదు వేదికలమర్చి శాస్త్రోక్తంబుగా నిష్టకాచయనంబు సేసి యష్టద్వారసమన్వితంబు నష్టాపదేష్ట కామయంబును వివిధవిచిత్రతోరణధ్వజాలంకృతంబునుం గా యాగశాల గట్టించి బదరీబిల్వపలాశయూపంబు లిరువదియొక్కటి వరుసగా నిలిపి

---* ధర్మరా జశ్వమేధం బోధించుట. *---

స్రుక్రునంబులు నులూఖులజుహువు మొదలైనయజ్ఞ
 పాత్రంబు లలంకరించిరి. వింశతీబ్రహ్మకల్పజీవి యైన బక
 దాల్భ్యండు బ్రహ్మాయు, వేదవేదాంగరహస్యనిస్సంశ
 యుం డైనసాత్యవతేయుం డధ్వర్యువు, వసిష్ఠవామదేవరో
 మశగాలనకపిలసుమంతభాగురిభరద్వాజజమదగ్నిరైభ్య
 కౌండిన్యశాతములు ఋత్విజులును గా, నరుణిపులహ
 పులస్త్యోపమన్యువిశ్వామిత్రమధుచ్ఛందవిభండకధౌమ్యవా
 యుభక్షకుల రక్షోఘ్నమంత్రపాఠకులుగా నియమించి ధర్మ
 నందనుండు, మృగశృంగధరుండును గృష్ణాజినాంబరుండు
 ను, గుశాసనాసీనుండు నై యున్నసమయంబునం బరాశర
 నందనుండు, రాజలోకంబు ననలోకించి, మీరలు కళత్ర
 సమేతంబుగా జాహ్నవీపవిత్రోదకంబుల ధర్మరాజు నభిషే
 కింపవలయు ననియె. అంతట ననసూయయు నత్రియు,
 నరుంధతియు వసిష్ఠుండును, రుక్మిణీయు శ్రీకృష్ణుండును, హి
 డింబయు భీమసేనుండును, సుభద్రయు నర్జునుండును, మా
 యావతియుఁ బ్రద్యుమ్నుండును, ఉషాకన్యయు ననిరుద్ధం
 డును, బ్రభద్రయు వృషకేతుండును, ప్రభావతియు యావ
 నాశ్వుండును, సునందయు నీలకేతుండును, ధమ్మిల్లయు
 ననుసాల్వుండును, మొదలుగాఁగల యఱువదినలువురు
 దంపతులు పంచపల్లవసమంచితంబు లైనకలశంబులు గొను
 చు మంచమంచగమనంబులం గదలి ముండట గీతవాక్య

నృత్యంబులు మొరయ గజాధరూఢు లై విప్రకన్యలు చల్లు
 మక్తాక్తికంబులు మెఱయఁ, గుంతీ దేవకీయశోదలం బురస్క
 రించికొని యరుగుసమయంబునఁ గలహాఘటనావిశారదుం
 డైననారదుండు సత్యభామాగృహంబునకుం జని పూజలు
 గైకొని యిట్లనియె. “భామామణీ! మగండు నీదెసం గూర్చి
 గలవాఁ డని మిగుల గర్వించి యుండుదువు. నేఁడు పెద్దతనం
 బు రుక్మిణీదేవి కిచ్చె. అది యెట్లంటివేని మూర్ధాభిషిక్తు
 లైనక్షత్రియోత్తములు పట్టంపురాణులతోడంగూడఁ జుట్టు
 నుం గొలువ, ఛత్రచానురంబులు మెఱయ భ్రాజిష్ణుం డైన
 శ్రీకృష్ణ దేవునితోడంగూడ రుక్మిణీదేవి కలశాభిషేకంబు
 సేయుట కై జాహ్నవికిం జనియె. నీచనవు వ్యర్థం బయ్యె”
 ననిన సాత్రాజితి కలహాశనమునిం జూచి యేకాంతంబు
 నందును బ్రాణేశ్వరుండు నన్ను మఱచునే యని తన కేళి
 సౌధంబున నున్నమురారిం జూపిన సురముని విస్మితం డై
 విష్ణు దేవునివ్యాపకత్వంబుఁ గొనియాడుచు యధేచ్ఛముగాఁ
 జనియె.

—* అశ్వమేధవిధి *—

అనంతరంబ, యఱువదినలుగురు దంపతులు, కొంగు
 ముళ్లతోడంగూడఁ గుసుమగంధబంధురహేమకుంభసం
 భరితగంగాతరంగిణీపవిత్రోదకంబులు దెచ్చి ఋత్విజులు వేద
 మంత్రంబులు చదువ హేమకటాహంబులం బోసి ధర్మతన
 యున (కభిషేక మాచరింపఁ బూతాత్తుం డగునతండు)

మఘాశ్వంబునకు నభిషేకంబుసేసి, మహామునుల నెల్లఁ గన
కాసనంబుల నిడి గంధమాల్వ్యాంబరభూషణంబు లర్పించి,
యథోక్తదక్షిణ లొసంగి యయ్యశ్వంబును యూపస్తంభం
బునం గట్టిన, దానిని బాంచాలియుఁ దానును బూజ సేసి
వలగొని, యగ్నిశిఖాముఖంబున గంధర్వలోకంబునకుం
జను మనిన నయ్యశ్వంబు మోర యల్లార్చుచుఁ దనయభి
ప్రాయంబు నభినయించిన, నశ్వహృదయజ్ఞం డైననకు
లుండు ధర్మజునిం జూచి “క్రతుఫలప్రదాయకుం డైనశ్రీహరి
తనముఖంబున నున్నవాఁడు; స్వర్గఫలం బేమి హెచ్చు!”
అనియశ్వంబు దెలుపుచున్న దన శ్రీకృష్ణసహితంబుగా బు
షులు సంతోషించిరి. అంత నగ్గంధర్వరత్నంబును మం
త్రంబుల విశసనంబు గావించిన సౌమ్యం డైనధౌమ్యండు
వాజిదక్షిణకర్ణంబు మెలివెట్టినఁ బాలు వెకలె. భీమసే
నుండు పురోహితునియనుమతిని గృపాణంబు గొని యశ్వ
శీర్షంబు ఖండించిన నదితేజోరూపంబున నెగసి సూర్యునిం
గలసె. మురహారుండు నత్తురంగకళేబరంబు విశసనంబు
సేసినఁ దత్తేజంబు శ్రీహరిలోనం గలసె. తన్తాంసరాశి
కర్పూరరాశియైన మునులు గనుంగొని “కుంతీతనయాగ్రణీ!
నీభాగ్యంబునకుం గొఱంత యెయ్యది! అపఘనసారంబు
ఘనసారం బయ్యె” నని సన్నతులు సేయ నక్కర్పూరంబు
ప్రథమాహుతిగా నాచార్యుండు నింద్రు నుద్దేశించి చేసిన
నయ్యింద్రుండు చేయి చాచి యాహుతిం గైకొనియె.

అట్లే దేవత లందఱు వేదవ్యాసు లొసంగునాహుతులు సాకారంబుగా వచ్చి కైకొనిరి. త్రైలోక్యంబును దృష్టి బొందె. పురోడాశప్రాశనంబును సోమపానంబునుం జేసి ఋత్విజు లానందించిరి. ధర్తనందనుండు పూర్ణాహుతిగా వించి యనభృథస్నానంబు నాచరించె. అయ్యశ్వమేధ యాజిని రాజీవాక్షుండు నందంద కౌఁగిటం జేర్చి యభినందించె. అంత ననసూయ మొదలగువఘూజనులు నీరాజనంబులు సేసిరి. అజాతశత్రుండు బకదాల్భ్యునకు రత్నమయ వృషభంబును వ్యాసునకు సకలభూమండలంబు దక్షిణగా నొసంగిన నతండు క్రమ్మఱ నాభూమి విక్రయించి యాధనంబు దీనుల కొసంగె. ఒక్కయరదంబు నొక్క మదగజంబును నూఱుగుఱ్ఱంబులు నూఱుధేనువులు నాలుగుసోలల ముత్తియంబులు నలువురుసైన్యపతుల నొక్కొక్క ఋత్విజునకు దక్షిణగా నొసంగి సభాసదు లైనద్విజులకు నపారంబుగా దక్షిణ లొసంగి కోటిస్వర్ణంబులు పదివేలగుఱ్ఱంబులు నూ ఱేనుంగులు నొక్కవరుస సొమ్ములు వచ్చినరాజుల కెల్ల వేర్వేఱ యొసంగి, యాదవులకెల్ల నందులకు రెట్టి స్రత్యే కంబుగా బహుమానంబు సేసి, రుక్మిణీప్రముఖు లైనగోపాల దేవునివని తామణులకు నపరిమితరత్న భూషణంబు లొసంగి, భీమాంజనమాద్రీపుత్రుల మన్నించి, యుధిష్ఠిరుండు ననరత్నఖచితసింహాసనంబున శ్రీకృష్ణ దేవుని రుక్మిణీసమేతంబుగా నునిచి, యాతనిదివ్యశ్రీపాదంబులు బంగరుపల్లెరంబు

లోఁ బన్నీటం గడిగి, తఱి యొత్తి, గంధపుష్పవివ్యభూషణాంబరంబుల నలంకరించి, యయ్యశ్వమేధక్రతుఫలంబు సమస్తంబును దత్కరంబున దారవోసె. అప్పుడు పుష్పస్త్రీయి దివ్యదుందుభిధావనంబును గలిగె. మఘపూర్తి గనుం గొని దేవతలు మునులు రాజర్షులు మహాపురుషులు హర్షం

—* భీమనిపాకమహిమ. *—

బునం గొనియాడిరి. అప్పుడు భీమసేనుండు తనపాకచాతుర్యంబు నందఱకు నెఱింగింపంగోరి విందుసేసి బిరుసు మెత్తనయు ననుఁబ్రాయయుఁ జిమిడికయుం గాక గరగరిక యగు కలమాన్నంబును, బద్ధకేసరచ్చాయ ననుకరించుపప్పును, దివ్యగంధబంధురంబు లైనగోదుమపిండివంటలును, నానారుచుల విచిత్రంబు లైనశాకపాకంబులును, భక్ష్యభోజ్యలేహ్యాచోష్యపానీయంబులు మొదలగుసమస్తంబును నిమిషమాత్రంబున నమర్చి పసిఁడిపల్లెరంబుల నించి ఋషుల రాజుల బంధులను బంతులు దీర్చి సర్వాలంకారభూషితలైనయోషాసహస్రంబులచే వడ్డన చేయించుటయుఁ, “జింపినారచీర లేమిసేసెడి వని మనంబున నెన్నకుఁడు; ఇవి ఖండశర్కరామయంబు లైనవఱుడెఁగలు. తెగినజం దెంబు లివి యేల యనకుఁడు; ఇవి వింతలైనగోదుమపూజంతికలు. శౌదుంబరఫలంబు లివి యని యెన్నకుఁడు; నమలిచూడుఁడు, మేలిపూర్ణంబు లిడిన కుడుములు. తెల్లనరుఁగు లేమిటి కంటికొనియెడు నని దూఱకుఁడు; ఇవి వా

సనారుచిగంబు లైనపేణియలు” అని యొడంబడఁ జెప్పు
 మఁ బడంతుకలు వడ్డింప మహామునులు భుజియించి గంధో
 కకథౌతహస్తాంబుజు లై కర్పూరవీటికాసుగంధమాల్వం
 యలం దనిసి యనిలజునిఁ బలువితంబులఁ బ్రశంసించుచు
 మాగశాలం గూర్చుండియుండిరి. ఆసమయంబున నిరువురు
 బ్రాహ్మణులు తమలోనఁ గోలాహలంబుగాఁ గలహించుచు
 పుచ్చి ధర్తనందనుం గనుంగొని యాశీర్వదించి మావివా

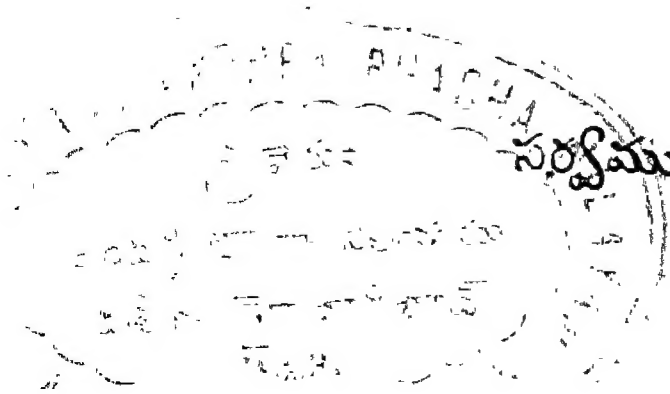
—* కృష్ణధర్తరాజులు బ్రాహ్మణవివాదము వినుట.

గంబుఁ దీర్పవలయు ననిన నతం డరుణిపులహబకదాలాభ్యుది
 నుహామునులు నీగోపాలదేవుండును విన మీవాదంబులు
 దెలుపుఁ డనవుడు, వారిలో నొక్కరుం డి ట్లనియె. “నాపేరు
 విష్ణుశర్త. ఈతనినామధేయంబు విష్ణుశర్త. ఇతనికి నేనొక్క
 డేత్రంబు నమ్మితిని. ఇతం డాడేత్రంబు దున్నించునపు
 డొక్కనిడేపంబు గానంబడియె. ఆనిడేపంబు న న్నెత్తు
 గొన్నునిన నాకు నిమ్మిత్తంబు లే దంటిని. అందుల కితండు
 మల్లాడుచు నున్నవాఁడు. మీర లితనికిఁ దెలియఁ బలుక
 కింపుం” డనినయనంతరంబ విష్ణుశర్త యి ట్లనియె. “ఇతండు
 నాకుఁ గ్రయంబు సేయునప్పుడు నిడేపంబుతోడంగూడఁ
 గొనినవాఁడం గాను. నాకుఁ గార్యంబేమి? ఇతండు ధర్తం
 గిటుంగని వెట్టివాఁడు. తనస్రవ్యంబు నా కేమిటికి? మీర
 తగవు దీర్పుం” డనుటయు, శ్రీకృష్ణ దేవుండు నవ్వుచు నిట్ల
 యె. విప్రవరులారా! మీర లిరువురు మూఁడునెలలకు

మగుడ రండు; అప్పుడు తగవు తీర్చెదఁ బొందు. వృథా
 డంబు వల దనిన, వారలిరువురుఁ దద్దనంబు నగరికి నష్ట
 చనుటయు, ధర్మనందనుండు శ్రీకృష్ణ దేవుం గనుంగొనఁ
 దాల్చ్యి వ్యాసకణ్వనసిష్ఠాదిమహామును లుండఁ
 తేఱుగడ సేయక యేల యూరక పొం డంటి వనిన, ష
 దుం డి ట్లనియె. “నీసమక్షంబున నానాసౌఖ్యగోష్ఠీవి
 బులం బ్రొద్దు గడపు నెడ నిదేమిటి వృథాసంవాదం
 పొం డంటిని. మాసత్రయానంతరమునఁ గలియుగంబు
 ప్రాప్తం బగు; అప్పటికి వీరల కీబుద్ధి యుడిగి మగుడఁ
 హించి మన యొద్దికి వత్తురు. అప్పుడు సమంబుగాఁ
 యిచ్చి పొం డందము. అంతియ కాదు. కలియుగాచ
 బులు వినుము. వేదవిహితంబులు గాని దురాచ
 బులచేతను, జనులయన్యోన్యనైరంబులచేతను, అనా
 వర్తను లగురాజులచేతను, స్త్రీద్యూతమృగయాపా
 దుర్వ్యసనంబులచేతను, ధర్మపత్నీనిరాదరణంబుచేతను,
 దారపరిగ్రహంబుచేతను, వేశ్యాసంగమంబుచేతను, బ
 వ్యాపహరణంబులచేతను, నానాఁటికి రెట్టించు లోభ
 హమాత్సర్యంబులచేతఁ గలియుగంబు దర్పించి ధర్మ
 నొప్పించి యందులోనఁ బ్రథమపాదంబున దురాచార
 బులు సదాచారంబులు సమ్మిశ్రంబు లై పెరుఁగు వట్టు
 పినకరణి వర్ణాశ్రమధర్మంబులు సంకరంబు లగు.
 నొక్కరాజమాపంబున ననతరించి కొంత కొంత

ఊండంబున నానందింపవలయు” నని జైమినిమునీంద్రు
 నతిచ్చుటయు జనమేజయనరపాలుండు కౌతూహల
 చిత్తుండై యమ్మునివరునకుఁ గనకాంబరంబులు, రత్న
 భూషణంబులు,నపారంబగుగోసహస్రంబులు సమ
 చతుస్సాగరవేలావలయితమహీచక్రంబునేలుచుఁ ద
 సత్కథలు వినుచు శాశ్వతైశ్వర్యభోగంబు లనుభవిం
 నుండె.

గద్యము. ఇది శ్రీమత్పాండ్యమండలాధీశ్వరశ్రీవిజయ
 చొక్కనాథమహీనాథకరుణాకటాక్షసంపాదిత
 రంగమాందోళికా ప్రముఖనిఖిలసంపత్పార
 మేధమాన సముఖమీనాక్షీనాయఁకతనూభః
 నాక్షీ దేవీకటాక్షలబ్ధకవితాసాంప్రదాయక
 కృష్ణప్పనాయఁక ప్రణీతం బైన జైమినిభారతం
 నశ్వమేధపర్వ మ్మునువచనకాండంబు
 మా శ్వాసము.

సర్వము సంపూర్ణము.